

The Project Gutenberg eBook of Elämä ja aurinko, by Frans Eemil Sillanpää

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämä ja aurinko

Author: Frans Eemil Sillanpää

Release date: August 6, 2014 [EBook #46518]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄ JA AURINKO ***

Produced by Juha Kiuru

ELÄMÄ JA AURINKO

Kirj.

F. E. Sillanpää

Kustannusosakeyhtiö Kirja, Helsinki, 1916.

HENKILÖT:

Malkamäen vanha emäntä eli muori.

Elias, hänen poikansa.

Herttua, Eliaksen toveri ja ystävä.

Rikas-mies, Eliaksen toveri.

Malkamäen nykyinen isäntä ja emäntä.

Olga, heidän tyttärensä.

Brunius.

Korkeeen tollin isäntä *Ville* ja hänen vaimonsa *Eliina*.

Väinö, Lyyli, Martta ja Saima, heidän lapsiaan.

Taave, renkipoika Malkamäessä.

Tuomari.

Harjunpään Anna, Lyylin tuttava tyttö.

Annan äiti.

Vanha akka myttyineen.

Runoilija.

Hääväki ja tanssiväkeä.

Miehiä ja poikia, naisia ja tyttöjä.

Tapahtuu aamuin, päivin, illoin ja öin yhden kesän kuluessa sen harjun näköpiirissä, joka ulottuu Malkamäen vaiheilta ohi Korkean töllin, pohjoisesta etelään. Aika määräämätön.

PROLOGI

Kotiutunut

Poika tulee kotipaikalleen juuri sinä aikana, jolloin laakson rinteelle on ehtinyt aivan nuori suvi. Suvea on ikäänkuin siroteltu kaikkialle, sitä on puissa, on maassa, on taivaan laessa. Poika näkee kaukaa tieltä, että porstuanoven puolisko on auki, ja se seikka määrää koko harmaan rakennuksen sävyn, eikä hän enää lähestyessään sitä katselekaan. Hänen vauhtinsa hidastuu, ikäänkuin matkan päämäärä olisi äkkiä siirtynyt paljon kauemmaksi. Vielä ihan lähellä hän seisahtuu, kääntyy sivuttain ja katselee maisemaa, niinkuin tahtoisii hillitä odottavaa oviaukkoa: "älkää nyt, älkää nyt uhotko sentähden, että minä tässä tulen, eihän siinä mitään ole että minä tulen".

Nousee sitten kuistin kolme porrasta, silmää siitäkii vielä taakseen ennenkuin astuu porstuaan. Porstuasta on ovi auki pakariin ja siellä askaroi äiti. — Siinä se taas on, äiti. — Pojan pitää sanoa jotain ja hän sanoo: "päivää vaan". Äiti vastaa askareensa ohesta, kumpikaan ei mene luo. Poika kääntyy toisaalle, tupaan, vetää oven perässään kiinni ja tuntee heti ensimmäisessä hengenvedossaan uskollisen kotoisen ilman.

Kun poika näin tulee kesäksi äitinsä luo, saapuu perille kolmen aikaan tuollaisena hyvänä päivänä kesäkuun puolella, on hän ensi hetkinä malttamaton. Sentähden hän jo tiellä tullessaan seisahteli. Kaikkien pielten ja paikkain pienoismaailmat ovat siinä niin somasti entisellään tuttuine tunnelmineen, eikä tiedä mihin niistä ensin eläytyisi. Hän käy ympäri ja tuhlaa ne kaikki tuota pikaa, niin että hänestä jo tunnin päästä voi tuntua siltä, kuin olisi kulunut kokonainen aikakausi siitä, kun hän istahti tähän keinutuoliin.

Hyvin hiljainen hyräily unohtui siinä pitämään kiinni kerran herättämästään tunnelmasta. Ympäristö näytti hyväksyvän sen. Laajan huoneen oviseinä otti vastaan iltapäivän paisteen molemmista peräakkunoista, ja toisen sivuakkunan pielessä kumartui tuomenkukka, ikäänkuin viitaten katsomaan ohitsensa loivaan laaksoon. Laakso kohoovine rinteineen, taloineen taivaineen, antoi katsella itseään niinkuin se, joka on varma viehätystestään, hyvännäköiset silmät katselivat kauan tuomenoksan ohi ja hyräily piti ympäristöä lumoissaan. Asettunut mieli tunsii kuin aavistuksena ikkunan takaa seinustalta lehtiruohon hienon hengen, ja seinäkellon käynti oli kuin jonkin seikan yhtämittaista vakuuttelua. Ja hiljallensa tämä vakuuttelu saikin sitä kuuntelevan ihmismielen tarkoittamaansa tilaan. Hän tajusi muutamina hetkinä olemisen, elämän, suuren yksinkertaisuuden ja tähän tajunnan vilahdukseen sopeutui niinä hetkinä kaikki mitä oli hänen ympärillään: kellon käynti, kasvavan ruohon henki, päivän suloinen riutuminen — ja hän itse. Niinkuin hänen sisäinen ihmisensä olisi sanonut itselleen: "tässä minä nyt istun", ja sillä tulkinnut ja selittänyt koko olemisen arvoituksen.

Tällaisena lyhyenä hetkenä tuntuu siltä, kuin olisi yksin olemassa ihmisenä, mutta se tunne ei kauhista eikä riemastuta, siihen ei liity surun eikä ilon vivahdusta. Silloin valvoo, aistelee ja tajuaa yksinomaan sisäinen, perusihminen, se ikuisesti muuttumaton, joka ei tiedä surusta eikä ilosta, ei nuoruudesta eikä vanhuudesta. Semmoisia hetkiä kokee jokainen joskus, ehkeivät kaikki niitä

semmoisiksi huomaa.

Silloin voi myös äkkiä tuntua siltä, kuin jonkun toisen tutun ihmisen, kuolleen tai elävän, henki olisi koko ajan ollut siinä lähellä ja nähnyt tuon minun sisäisen elämykseni. Ja kun minä siinä katson häneen, näen minäkin koko hänen perusihmisensä aivan kuin alastomana ja jollain tavoin avuttomana. Kunnes sisäinen silmä kyllästyy tuohon katselemiseen, ruumis liikuttaa jotain jäsentään, havahtuu, ja perusihminen painuu takaisin itsetiedottomuuteensa.

Keinutuolissa istujan mielen uumenissa vilahti nyt sattumalta tällainen elämys. Se koski hänen äitiään, joka oli jossain näitten seinien sisällä, sitä vanhaa vaimoihmistä, joka heti tuli niin oudon vieraaksi, jos sitä katsellessaan ajatteli: "tuo on minun äitini". Ja vaikkapa ei niitä sanojakaan ajatellut, niin liittyi sittenkin noitten ryppyisten kasvojen näkemiseen jokin lempeän imelä tunne, joka etoi mieltä niinkuin oma peilikuva, mutta jota ei saanut karkoitetuksi.

Poika oli hiljakkoin maailmalla viivytellessään kerran saanut äkkiä sellaisen mielihohteen, että hänen äitinsä juuri oli kuollut. Ajatus oli kyllä hiljalleen vaihtunut toiseen: että äiti piakkoin jo saattaisi kuolla; mutta tätä ajatusta oli seurannut voimakas tunne siitä, miltä silloin tulisi tuntumaan, ja ihmettely, ettei ollut sitä asiaa ennen tullut ajatelleeksi. Se oli äidinrakkauden hartautta, jota on miellyttävin kokea etäällä kotoa, lähellä maailman pauhua. Kun äidin kuva siellä ilmestyy pojan mieleen, on se liikkumaton, ikäänkuin itsetiedoton. Poika saa mitä syvimmässä salaisuudessa tarkistaa suhteensa tuohon kuvaan, äitiinsä.

Sellaisena hartaushetkenä voi muuten sattua kummia. Nuori ihmisolento, joka täyteen ikään tultuaan on kevyesti, itsetahdottomasti loitonnut lapsuutensa maailmasta, siitä, johon kuului ylinnä "Jumala", hän katsoo tällaisena hetkenä tuohon samaan lapsen jumalaan niinkuin vanhaan tuttuun, jota hän ei koskaan ole unohtanut ja jonka suojeluksen hän ei koskaan ole lakannut luottamasta. Suuri hyvyyden aalto käy läpi hänen mielensä, joka sillä hetkellä antautuu kokonaan jumalalle ja äidille. — "Vaikka äiti jo olisi kuollutkin, juuri nyt, niin hän varmasti tuntisi tämän minun hyvyyteni sinne missä on." — Äiti, jonka kanssa poika, nuori ja hurja, monena kotoisena hetkenä on riidellyt, suurenee ja kirkastuu nyt pojan kuvitelmissa. Kaikki kirkastuu, koko tähän hetkeen asti jatkunut iloinen syntikin.

Tällainen on maailmalla viipyvän huolettoman pojan äkkiä yllättänyt äidinrakkauden hartaus. Se alkaa päivän muuttuessa hämäräksi ja loppuu kun tuli syttyy. Sen jälkeen on olo huokea. Häneltä pääsee laulu ja nauru, kun hän jälleen astuu tietä pitkin ja tapaa toisia poikia. Hänellä on jokin varmuus, että hänen äitinsä elää vielä kauan, äskeinen mielenhäätä oli kummallinen satunnaisuus, jonka muisto lievästi häiritsee, kunnes ulkona ihmisvirrassa saa sen eksytetyksi jäljiltään. Elämä on siksi suopea, ettei se vaadi ihmisielen salaisimpia tapauksia näkymään pinnalle, vaan pikemmin auttaa ihmistä niitä kätkemään — itseltäänkin.

Tuon hartauden lievästi häiritsevä muisto häipyi pojalta tyystin jo samana iltana eikä palannutkaan enää.

Nyt se vilahti mieleen tässä keinutuolissa. Mutta äidin kuvalla oli toinen sävy nyt, kun äiti itse oli näin lähellä. Tuntui siltä kuin äiti olisi päässyt näkemään pojan sekä ne silloiset että nämä nykyiset mietteet hänestä, tullut ja mennyt siitä ohi hiukan kylmäkiskoisena, ikäänkuin sanoen: "ole vaiti, aatoksinesi".

Koko tämä vaihe olikin viipynyt pojan mielessä vain siunaaman, aivan kuin rakastavaiset kesken lemменkohtausta voivat unohtua tuijottamaan johonkin ruohonlehteen, seuraamaan sen suonia ja pykäliä. Ravistakoon suosiollinen lukija mielestään kaikki, mitä tähän asti on kerrottu, aivan kuin rakastavainen havahtuu tuijotuksestaan ja huomaa armaansa jälleen. Nyt on kesä, Malkamäen vanhanemännän poika Elias on tullut kotiin; ja siihen seikkaan on kätkeytynä erään kesäisen kertomuksen alku; sellaisen kertomuksen, joka kaikkine tummine sointuineenkin myöhemmin saa ympärilleen runouden hohteen; se on kätkeytynä kuin linnun pesä kukkivaan pensaikkoon. Koko kevätkesän ilma on täynnä pientä ja suurta salaa. Linnut kyllä laulavat ja käet kyllä kukkuvat ja kukkain tuoksu tuntuu. Mutta sen kaiken syvin olemus on salaperäisyys.

* * * * *

Oli kevään kuu. Jokin näkymätön painavuus yhä keveni, nousi ylös ja haihtui maan ilmapiiristä pois. Ja sen sijaan tuli jokin erityinen valo, jota ei päivällä muun valon seasta erottanut, mutta kun aurinko laski, jäi se jäljelle puistoihin puitten latvojen tasalle vaahterankukkain keltaryöppyyn, viivytellen siellä kuin vanha unelma. Oli jo kuukauden viimeinen päivä, ja huomisaamuna oli ilmassa pojan herätessä lämmin, kuiva lemu. Poika viehättyi viipymään...

Gaudeamus igitur —

He ostivat itsellensä leipää, lihaa ja olutta, kantoivat ne keväiseen kamariin ja nauttivat niitä siellä koko armaan aamupäivän. Kauempaa kattojen yli, puunlatvojen ja savupiippujen välitse näkivät he

meren sinisen selän. Laulujensa lomassa he katselivat sitä haaveellisin silmin, ja se taas nuorekkaasti pilkotellen myönteli heidän mielialalleen. He kaikki kolme olivat siinä ikänsä vaiheessa, jolloin poikuus on jäänyt taakse eikä miehuus vielä ole alkanut, mutta näiden kummankin ikäkauden parhaat puolet yhtyvät: poikuuden huoleton nykyhetken ilo ja miehuuden kasvava voima. Malkamäen Elias oli heistä kolmesta kaunein, hartiakas, terveenvärisen ja lempeäsilmainen, ja hän myös oli se, jonka olennossa tuon ihmisiän aamupäivä selvimpänä väikkyy. Hänen läheisin ystävänsä oli "Herttua", ja kolmas, sen huoneen asukas, jossa he nyt kaikki istuivat, oli "Rikas-mies".

Heidän keskinäinen puhelunsa oli kevyesti pulpahtelevaa, eikä outo olisi saanut siitä täyttä selkoa. Alinomaan sekaantui siihen pieniä käänteitä, joiden mehu oli kotoisin yhteisten ilojen ja näin aikojen päästä myös iloiksi muuttuneiden yhteisten huolien hetkiltä. Niitä saatettiin toistaa milloin hyvänsä, ja ne tekivät aina vaikutuksensa. Ei niille aina naurettu, mutta hymyiltiin, ja hymyily on naurua korkeampi. Välillä oltiin vaiti. Malkamäki katseli kuvia, Herttua käveli akkunaa luo ja alkoi hyräillä kansanlaulua, Rikas-mies puhalteli savuja ja katseli niitä. Tilanne oli kehittynyt siihen, että oli tehtävä jotain. Päivä paistoi ja he lähtivät ulos lämmenneelle kadulle. He olivat viimeisiä päiviä yhdessä, sillä suvi oli tullut ja hajoitteli ja siirteli kauas taakse kaikkea, mitä talvi oli pitänyt koossa ja lähellä. Suvi oli jotakin näkymätöntä, yhä lisääntyvää ja valtoihinsa ottavaa voimaa. Tässä juuri sen tulon taitteessa oli myös jotain suruvoittoista, niinkuin kaikessa, jolle tahdottomasti antautuu, mutta se oli niin perin hienoa, että sitä tuskin saattoi millään tulkita vaikuttamatta hämärän lapsekkaalta, ja kukin luuli sitä oman sielunsa pikku omituisuudeksi. Mutta tämän katua astelevan kolmikokunnan keskinäiseen viihtymykseen se loi juuri tällä kertaa erikoisen leppeyden.

He astelivat merenranta-puistoa kohden ja kävelivät kohta hiekkakäytävällä. Rannempana oli kallio ja tie kiersi sen taitse. Avarampi taivas, auringossa sädehtivä meri ja vehmas ruoho, kesän koko näkyväinen olemus vaati kiinteästi heitä tekemään jotakin, joka olisi yhteydessä sen kanssa. Kallion juurella parhaassa paisteessa joittenkin pensaitten vaiheilla oli ruohoista kenttää. Herttua poikkesi mitään ehdottamatta tieltä ja oikaisi heti kedolle sanoen: "Kuulielkaamme hetkinen jumalan mettiäisiä." Malkamäki ja Rikas-mies seurasivat esimerkkiä, tulkiten väsähtäneillä liikkeillään miellyttävää joutilaisuudentunnetta.

Istuttuaan ruohikolle tunsivat he itsekukin olevansa kuin pieni osa ympäröivästä väreilevästä avaruudesta. Mieleen valahti sellainen suloinen seisahtuneisuudentunne, joka on ominainen keskikesän pitkille poutapäiville. He aavistivat takanaan olevan kaupungin paahteisine katuineen ja näkivät edessään leviävän meren, ja ihmeellinen sopusointu näiden kahden ilmiön välillä tuntui vallitsevan ilmassa. Kaupungin heikko humu ja meren kevyt aaltoilu ikäänkuin tulkitsivat samaa. He eivät paljoa puhuneet, joku sanoi jonkin lauselman kääntämättä katettaan. Ja kukin piti mielialansa hienonhienoja ailahteluja oman sielunsa erikoisina pikku aarteina ja nautti niistä itsekseen.

Herttua hyräili jälleen. Kauempana tiellä liukui silloin tällöin ohitse kiiltäviä vaunuja verkan juoksun tahdissa ja vaunuissa istui kevätpukuisia kauniita kaupunginnaisia sulkineen ja hymyineen. He hymyilivät kolmelle nuorukaiselle ja antoivat heille tänä päivänä mielellään anteeksi sen poikamaisuuden, että olivat oikaisseet kedolle. Tämä oli onnellinen hetki. Mieli etsi vaistomaisesti omista kätöksistään jotakin etäistä onnenaihetta, jota olisi voinut katsella, hypitellä ajatuksissaan, tässä valaistuksessa. Sellainen etäinen aarre on hienointa, mitä ihminen voi omistaa. Se on jokin pieni hetki menneisyydestä... Laajat metsäkappalten ja järvien pilkkomat paikkakunnat pitävät pyhää, ruoho lepää kasvamatta, taivas ja maa on kuin sunnuntailakaistu. Ollaan vieraisissa, seurustelu on tuttavallisen hajanaista, nuoret eivät noudata vanhoja. Nuorten mielessä on voimakas nykyhetkentunnelma, jonka heidän silmänsä ilmaisevat. Kahden ihmisen silmät katsahtavat toisiinsa sattumalta, niin ettei kukaan huomaa. Vähän päästä tahtoo poika uudistaa saman, mutta tyttö karttaa. Vasta veräjällä, kun vieraat jo menevät kaukana tiellä, hän antautuu siihen uudestaan. Poika ei tiedä, ottaako asia tosissaan vai leikkillä, asia on pieni, lämmin ja salainen. Pian hän lähtee jo näiltä mailta, suvikin lähtee hänen mukanaan. Kun kaupungista joskus näkee etäisen taivaanrannan, on se kuin jotain ulkopuolista, jolta kaupunki turvallisesti suojelee.

Tällainen pikkuinen lemменmuisto on perin hienotunteinen. Se saapuu vain silloin, kun ympäröivä maailma taas on samassa vireessä, kun sitä ikäänkuin kaivataan tunnelmaa täydentämään. Silloin se saapuu, ja sille antaa erityisen sulon se seikka, että se on välillä ollut unohduksissa.

Keinutuoli soutaa yhä ja hyräily pyrkii usein korkeimpaan diskanttiin. Tämmöistä on Malkamäen Eliaksella ollut eilisestä asti, tämä on yhä kuin samaa päivää, samaa pitkää tuntia, joka voi päättyä vain yhteen asiaan. Eilen illalla hän tovereista erottuaan ei mennytkään kotiin, vaan käveli ulos tullista muutamaan mäkeen, josta näki kaupungin kuin kuvattuna taivaan, maan ja meren vaiheille. Kaupungin kuva oli kuin samanmielinen uskottu, se tiesi nyt jo asian. Aamulla varhain hän lähti, sama pitkä tunti jatkui yhä.

Elias näki äitinsä, koki eräitä yksinäisiä asioita hänen suhteensa, istui keinutuoliin odottamaan. Hän

odotti illan tuloa, yön pehmentävää hämyä. Mielessä velloi hempeitä kuvia: tuolla on taivaanranta, tuolta kohdalta harjua näkyy alas sinne pihamaalle, näkyy pirtinkatto ja aittapolku — — —

Hänen sydämensä ailahti niinkuin naisen, kun hän vilaukselta akkunasta näki kuka tuli. — Tuli tänne! — Askeleet jo kuuluivat, hän kiiruhti kamarin puolelle. Hengenvedon ajaksi hän unohtui seuraamaan sydämensä tykytystä. Hän odotti kuin laukausta. Nyt kuului ääni.

Akkunasta katsoessaan hän ei ollut erehtynyt siitä ilmeestä, jonka kulunut talvi oli muovailnut tulijan kasvoihin ja silmiin.

Korkean Lyylin kevät

Lumet olivat tänä kevänä nopeasti sulaneet. Talvi katosi kaikkialta kuin näköhäiriö, hävisi siihen paikoilleen ja tuntui kohta olevan yhtä kaukana kuin kaikki edellisetkin talvet. Talven luonteenomaisin piirre on liikkumattomuus, kaikki pysyy paikoillaan, niin aine kuin henki. Talven keskellä kävelevä ihminen liikkuu kuin erämaassa, hänen ympärillään on yhtenäinen ja yhtäläinen tyhjiys ja hänellä on hetkittäin sellainen tunne, että tätä tällaista aikaa tai oikeammin ajattomuutta on ollut jo määräämättömän kauan ja tulee alati olemaan. Talvisydännä ei ihmisessä sykähdä ainoatakaan elävää kevääntoivetta. Ne sykähtävät ensikerran vasta silloin, kun jokin aistimista toteaa ensimmäisen keväänenteen.

Korkean Lyyliltä oli talvi päässyt poistumaan niin täysin huomaamatta, että hän luuli heräävänsä unesta, kun hän tajusi kevään. Silmät olivat kyllä nähneet mitä ulkona luonnossa viime viikkoina tapahtui, mutta ajatus ei ollut siihen tarttunut enempää kuin muuhunkaan ulkonaiseen. Salatut kyöneleet olivat viime syksynä parin viikon aikana nukuttaneet ajatuksen, ja siitä ruveten oli töllissä vallinnut talvihiljaisuus; rugin surina ja muut pienet askareet aamupuhteista iltapuhteisiin kävivät raukeassa tahdissa, joka varjeli ajatuksen unta kaikilta häiriöiltä. Kerran sanottiin, että on kynttilänpäivä ja sitten jälleen sanottiin, että on maarianpäivä ja samaan aikaan näyttäytyi iltapäivisin pirtin lattialla ja ikkunanpielissä hyväntahtoinen kirkkaus, joka kummallisella tavalla palautti jonkin hyvin kaukaisen lapsuudenaikaisen tunnelman, muiston, jolla ei ole aikaa eikä paikkaa... Sellaisesta mieli tosin tummeni, mutta samalla siellä tuntui pehmeältä, ja kun siitä taas heräsi askareihin, oli olo suloinen kuin itkun jälkeen. Eikä tällainen satunnainen päivän sädekimppu, niin läheisen ymmärtävänä kuin se osuikin tytön silmään siitä ikkunan ohipuusta ja kiinnitti laajenneen tumman katseen hetkeksi itseensä, ei se kumminkaan vielä kevättalvella kyennyt sielun sisimmästä herättämään sitä, minkä tämän sielun haltia oli sinne syyspimeiden aikana salaa itkien nukuttanut. Lyyli katseli vain hetkisen tällaista valoläikkää —jos sattui olemaan yksin pirtissä — ja jatkoi sitten edelleen villojen karstaamista.

Mutta mitä ei maaliskuun päivä kyennyt, sen teki huhtikuun ilta.

Korkean Lyyli oli talvityökseen kehräillyt villalankaa kankaankuteiksi. Rullain täytyttyä taukosi aina rukinsurina ja vyyhdinpuut rupesivat natisemaan, kun valmis lanka solui rullasta sakaroitten varaan, joita tytön sormi kieputti huulten hiljaa laskiessa kierrosten lukua. Kun molemmat rullat tyhjenivät, sitoivat sirot sormet pasmalangan kiinni, yksi vyyhdinpuunsakara taipui nivelestään ja vyyhti joutui valmistajansa ranteitten varaan, jossa se ketterästi kiertyi sykärölle ja vietiin siitä porstuakamarin ovipieleen pärekoppaan. Huhtikuussa ulottui lankakasa jo paljon yli kopan reunojen. Äiti oli pari kertaa ohimennen lausahtanut jotain siihen suuntaan, että ne jo riittivät, että värjätäkkin sai ... ja eräänä keskiviikkoiltana Lyyli tunsu tyventä iloa ajatellessaan: "tämä on nyt sitten viimeinen vyyhti".

Lyyllillä oli vielä tunnin verran herttaista joutoaikaa ennen illallista. Hän asteli hitaasti pihamaalla viivyttelevässä päivänvalossa ja lopulta seisahti pakarin nurkalle, ollen siinä kuin joku salaa saapunut suven enne. Sillä koko hänen olemuksestaan saattoi nähdä, ettei hän tavallisesti näin oleskellut. Hänen käsistään ja kasvoistaan, vieläpä esiliinansa poimuista heijastui leppeän askartelun vivahdus, niin kuin hänen ympärillään olisi mukana seurannut kevyt kerros arkituvan ilmaa. Tällainen huhtikuun ilta luo kautta maanpinnan lukemattomia kauniita näkyjä, jotka säilyvät vain siunaaman ja vaihtuvat taas uusiin, eikä niitä useimmiten katsele muu kuin poistuva päivänkajo, joka jättää ne jälkeensä. Pihahaavat ovat täynnä puhkeavia kukkasilmuja, jotka harmaan ruskahtavina särkyneinä täplistöinä tekevät violetin taivaan havaittavammaksi. Tämä hento väriyhtymä on maiseman ensimmäinen puhdas kevätunelma kuulakkaana huhtikuun iltana. Laaja ympäristö on vielä jalostumaton, näkyy multaa, hakoa ja viimevuoden kuloruohoa, alempana kylä ja lyijynharmaa järven jää, jota ei enää ajeta. Siinä asuu kevättunnelman kaihoinen osa, se on kuin riutuvan talven katse sieltä alhaalta tänne ylös haapojen keveään korkeuteen ja niiden juurelle seisahtaneeseen tyttöön, Korkean Lyyliin. Hänelle se tahtoo muistuttaa menneitä kuukausia, anoa hiukan myötätuntoa nyt poistuessaan. Ja tytön silmissä kuvastuukin hetkisen surumielisyys. Hän ajattelee: "... talvi ... talvi...", katse heraahtaa laajaksi, ja hän tuntee rinnassaan hivelyä siitä, että on elänyt niin yksin; se on saavutettu sielunaarre, joka lisää

voimantunnetta kuin syvästi nukuttu uni. Sellainen voima on tummaa ja raskasta ja voi tyyntyneitten kokemusten jälkeen purkautua esiin hitaina kyynelinä... Mutta nyt osuikin Lyylin silmä jo rukiinoraaseen, jonka liekehtivä vehreys vilvoitti hänen sieluaan. Ja ikäänkuin tätä seikkaa hänelle lähempää huomauttaen, pilkahti lämpiävästä saunanpesästä iloinen loimu.

Pirttirakennus ja pihamaa ja niiden luoma kotoisuus lehahti yhtäkkiä tytön tajuntaan. Silmä etsi mielellään yksityiskohtia seinustoilla ja kuluneilta portailta, jossain lähistöllä ikäänkuin piileskeli jokin, joka veti puoleensa, kaikkialla minne katsoi, näytti siltä kuin se 'jokin' olisi juuri ollut siinä ja hävinnyt, etsivää kaunista katsetta paeten. Pirtin takana asui vielä pohjoinen koleus, kamarinakkuna tuijotti ilmeettömänä eteensä ketoon, muistuttaen ihmistä, joka olematta mistään vihainen muuten vain tahtoi toistaiseksi olla yksin. Siihen ei osunut lännen kajastus, ja siksi se jäi pihan puolelle vallitsevan herkkyyden ulkopuolelle. Koko ympäröivä maisema oli ikäänkuin kääntänyt kasvonsa päivänlaskuun päin, katsellen vain sitä, haluamatta nähdä taakseen.

Ilta hienontui sitä myöten kuin ilma hämärtyi ja lännen kajo tuli selymmäksi. Sitä vastaan kuvastuivat puhtaina ja viileinä alastomat lepänlatvat, jotka reunustivat Korkeeen ohi kylään ja järveä kohden alenevaa harjumetsää. Metsä pyrki aina niemekkeelle asti, jonka kärjessä muhkeat halavapensaat sen päättivät. Ne olivat kuin metsäjoukkiosta eronneita, hienostuneita yksilöitä, kauniita, kaarevapiirteisiä, kauas näkyviä. Niiden kohdalla oli harmaassa jäässäkin hienompi sävy, ja niiden takaa aavisti näkyvän sen nimittämättömän tapauksen, josta tämä Korkeeen pihamailla vallitseva tunnelma vain oli kaukaista säteilyä. Pari rastasta lensi yhteen ääneen vikertäen sinne päin, ne olivat siksi korkealla, että auringon valo vielä kellersi niiden vatsahöyheniä. Tuntui melkein siltä kuin niiden sokea ääni olisi *näkynyt* tuona kellerryksenä.

Korkeeen tummasilmäinen tytär istui jo tällöin pienellä jakkaralla saunanpesän edessä. Lekutteleva tuli valaisi vasemman puolen hänen kasvoistaan ja heijastui pieninä täplinä molemmista silmistä, jotka hievahtamatta katsoivat neliruutuisesta ikkunasta kuulakkaan iltaan. Hän oli kuin siihen ikuisiksi unohtunut unelma. Sauna oli jo selkiämässä, savutuprut olivat tyyntyneet ja riippuivat unelmoivan pään yläpuolella kevyenä tasaisena pintana, joka hiljaa, tuskin huomattavasti valui ovenpäällisen alitse ulos. Tulen äänikin hiljeni niin tasaisesti, ettei korva sitä huomannut. Missään ei kuulunut eikä näkynyt mitään häiritsevää, kaikki olevainen koetti keskeytymättä, ikäänkuin äänettömästi puhellen viivyttää etenevää hetkeä. Pieni kolmikulmainen perhonen näkyi yhden ruudun yläkulmassa, sen liikkumaton kuvio piirtyi taivaanrantaan vastaan.

Siinä istuessaan Korkeeen Lyyli alkoi herätä kevääseen, heräämisen tunne virtasi kuin jokin aine pitkin ruumista.

Ja kuten unesta herääjän ensimmäinen ajatus kohdistuu nukuttuun uneen, joka juuri poistuu siitä läheltä niinkuin jokin suuri olento, niin painautui Lyylin mieleen nyt vahva, laaja kuva kuluneesta talvesta. Ei hän mitään tapauksia muistanut, hänestä vain tuntui, että jotain suurta ja pitkää on tuolla hämärtyvässä viidakossa pois päin menossa. Se viiptyy vielä yön siellä, sitä kiusaa taivaan vaaleus, ja huomenna auringonvalossa ei mielikuvitus enää osaa sitä palauttaa. — Kuinka lapsellinen minä olen ollut. Talvi menee jo pois, ja tässä olen minä, tässä ovat käteni ja rintani. Minä itkin syksyllä silloin, olin onneton, mutta nyt se talvi on mennyt, tuosta ruudusta sen näen. Vielä toukokuu, neljä viikkoa, kaksi viikkoa, kuusi viikkoa. Sen minä olen... Sitten on öitä...

Lyylin katse oli hänen huomaamattaan kääntynyt akkunasta pesän vaikkeneviin liekkeihin. Hämärä oli juuri päässyt niin vahvaksi, että tulen loisto jo voitti ilman valon ja muodosti pesän eteen ailahtelevan loimukehän. Ulkona oli taivas ruvennut vihertämään. Perhonen käveli ruudulla.

Jokin pitkä, toivottomasti aloitettu kausi oli päättynyt, oli tulossa hyvin ansaittu huoleton aika, joka ei *voanut* olla muuta kuin onnellinen. Mielessä käväisi tanssi ja paremmat vaatteet, valoisan yön valvominen, kasteinen viileä ruoho, paljon jo aikaisin kuviteltua, mutta vieläkin kokematonta... — Minä olen tyttö. Minä olen jo yhdeksännellätoista. Väinö on jo yhdenkolmatta; se kulki jo viime suvena, mitähän kaikkea se tietää. Martta ja Saima ovat vielä pieniä. Minä muistan kun ne syntyivät... Minä tiedän sellaista, jota ne eivät tiedä.

Omituinen hurja tunne hykerrytti Lyylin mieltä, silmä hehkui eikä hän saanut käännetyksi sitä kumottavasta hiilustasta. Vaistomaisesti hänkin tahtoi viivyttää etenevää hetkeä. Hänen mieleensä tuli hiipien ja tainnuttaen asioita, joita ei siellä ikinä ollut käynyt, eikä hän ymmärtänyt, olivatko ne hyviä vai pahoja, rumia vai kauniita.

Äiti tuli saunaan valmistamaan kylpyä ja näytti oudoksuvan tyttärensä oloa. Hän ei puhunut mitään, vilkaisi vain Lyyliin ja liikkui tasaisesti toimessaan. Mutta Lyylistä tuntui kuin äiti olisi päässyt näkemään jotain salaista. Hän nousi ja tuli jälleen pihamaalle.

— Kaada vesi pois perunoista ja pane ne vatiin, huusi äiti saunasta hänen jälkeensä.

Pihalla viipyi vielä jätteitä äskeisestä tunnelmasta, kun Lyyli asteli saunatietä pirttiin päin. Mutta hänestä itsestään tuntui siltä kuin hänen äskeinen pihamaalla kokemansa mieliala olisi kuulunut viime talveen. Hän silmäili harjulle päin metsän lapetta ja koetti kuvitella, miltä maa siellä näyttäisi. Ilma oli koleahko, haavat olivat jo jääneet pimentoon. Ilta tuli ikäänkuin lähemmäksi ja toi tullessaan ennen tuntemattoman, salaisen hartauden. Pahaenteinen onni vilahti juuri siitä ohi ja katsahti kavalasti tyttöön.

Pirtistä kuului Väinön tasainen lurittava vihellys. Hän oli siis siellä yksin, oli jo palannut työstä. Lyyli meni pakariin. Siellä paloi takassa tuli perunapannun alla, ja takkapielen nojalla seisoivat Saima katsellen tuleen. Kaikki oli niinkuin monesti ennen, mutta Lyylistä tuntui taas kuin jokin hyvin kaukainen hetki hänen elämästään olisi palannut. Häntä vaivasi kevyesti, että kaikki oli niin rauhallista ja juuri tällaista. Miksi Saima noin mietti eikä puhunut mitään? Miksi Väinö tänä iltana vihelteli yksin pirtin hämyssä ja vaikutti sieltä käsin niin kokeneelta ja isolta mieheltä? Missä olivat isä ja Martta? Tapahtuuko jotain? Mutta pian päästään makuulle, saa yksin valvoa. Silloin on olo turvallista...

Ei tapahtunut vielä mitään. Korkeessa syötiin illallinen ja mentiin sitten saunaan. Ensin menivät äijä ja Väinö, sitten Lyyli ja pikkutyöt. Eliina, emäntä, ei mennyt ollenkaan.

Vallitsi tavallinen arki-illan raukeus, jota kuitenkin leudonsi se, että syötiin ja vihdottiin ilman valkeata. Siitä johtui myös, että illallisen jälkeen hiukan puheltiin ennen maatamenoita. Puheltiin Malkamäen puustellin uudesta isäntäväestä. Puhuttiin sitten myös entisen vuokraajan leskestä, joka oli myynyt vuokraoikeutensa. Hän oli kaukaista sukua Korkean Eliinalle, sen saattoi kuulla lauseitten luonteesta. Mitään ei puhuttu hänen pojastaan, Eliaksesta. Hänestä puhuttiin aniharvoin ja silloinkin omituisella varovaisuudella, niinkuin olisi pelätty koskettaa jotakin, joka hänen suhteensa oli pääasia. Korkeelaisten iltakeskustelussa oli nyt jonkinlainen penseä sivusävy, kun ei kukaan väittänyt mitään vastaan, ja tämä hämäräkin oli oudostaan niin juhlallinen.

Ei mitään näkyväistä tapahtunut, ei laajemmalla alalla. Miksikään tapaukseksi ei voi sanoa sitä, että siellä täällä joku nuori ihminen tavallista kauemmin katseli taivasta, jolta ei heikko kajastus enää kadonnut koko yönä. Jokainen sellainen katselija luuli hetkittäin olevansa yksin maailmassa, ja ajatteli silloin arinta asiaansa, johon ajatus uskaltaa ujostelematta ryhtyä vain tällaisena täydellisen rauhan hetkenä, kun lähistöllä nukkuvien puhdas uni pyhittää ilmapiirin. Silmä katsoo makuulta käsin ikkunarudusta ulos ja aavistaa lopulta kelmeän tähden, jonka tuikkeesta on kuvastuvinaan lapsuudenaikainen käsitys taivaasta ja enkeleistä. Mielikuvitus luo tuon arimman asian ympärille tapaussarjoja, jotka tuijottavaa katsetta myöten siirtyvät sinne kelmeän tähden etäiseen maailmaan. Yö kuluu hiljallensa, ja ympäriltä kuuluu toisten tasainen hengitys, niinkuin he alati myöntelisivät jollekin, joka korkeuksista puhuu jotakin pitkää ja mieluista asiaa. Ajoittain kelmeä tähti kirkastuu hiukan, se ikäänkuin lähestyy katselevaa silmää.

Entiset elämykset, aivan äskeisetkin, jäävät kauas ja tuntuvat mitättömiltä. Unelma, jota vielä illalla pelkäsin, kirkastuu nyt ja kohoo ylös tähden valoon ... on tullut kotiin nyt tänä iltana. Taivaan vaaleus sanoo sen ... on tullut ja käveli siellä samaan aikaan, kun minä seisokelin pihamaalla. Sen kirkkaasti hymyilevä ajatus se oli, joka täällä väipähteli kohdasta kohtaan pitkin pientareita ja lepänlatvoja; jota minä en voinut tavoittaa... Oo, nyt se on tulossa, nyt minä ajatuksessani lausun sen nimen selvästi, nyt: *Elias*. Elias ... vartoo harjulla, tulee tänne päin, äännähtää, näyttäytyy. — "Ehtoota ... Lyyli!" — Se on minun oma nimeni.

Lyyli kohottautui jännittyneenä puolinojaan ja katsoi ulos, jossa näytti valoisammalta kuin maata mennessä. Saima hengitti hänen vieressään. Toistenkin hengitys kuului, ja se tuntui nyt kehoitukselta hänelle panemaan maata ja nukkumaan. Ikkunarudut ikäänkuin katselivat tännepäin nekin ja myöntelivät epämääräisesti: "Niin, niin se on, niin se on."

Tyttö jätti vaalean yön yksikseen, laskeutui makuulle ja sulki silmänsä. Nuori poika, Elias, hänen ajatuksensa sisällys, ei enää ollut jossain ulkona, vaan ilmassa siinä sängyn läheisyydessä. Lyyli ei avannut enää silmiään, ja kumminkin he olivat katselevinansa toisiaan... "Lyyli, Lyyli, nyt tulee pian suvi, ihan pian ... kyllä me olemme ... oo ... viime syksystä asti..."

Ja niin edespäin pitkin jatkuvaa onnellista unta aamun koittoon asti.

*****

Tämä eräänä huhtikuun iltana sattunut mielenliikutus jäi pian Korkean Lyyliltä kauas taakse, aivan kuin esikevät unohtuu ihmisiltä vihannuuden varttuessa. Keväälle on ominaista kaiken olleen pikainen taakse jääminen. Kaikki laajenee alati ja voimistuu. Tämöpäivä katselee eilistä samoin kuin täysi-ihminen muistelee lapsuutensa pikku pelkoja ja avuttomuuksia. — Olinpa minä hempeä silloin huhtikuussa. Se oli pelkkää talvea kaikki tyynni. Kun lepät kukkivat, ei se vielä ollut muuta, kuin että talvi hiukan oheni ympäriltäni ja se sai minut kyyristymään vielä tiukemmin omaan itseeni,

lämmittelemään omilla ylitalvisilla mielialoillani.

Näin oli Lyylikin tuona huhtikuun iltana ja yönä heräämisensä onnessa tuntenut surunvoittoisen sivuvivahduksen. Jokin syvä vaisto oli hänelle jo viime syksynä kuiskaavinaan, että tämän hänen arimman asiansa pohjalla piilisi uhkaava murhe, ja siitä johtuen hän vaistomaisesti oli koko talven untansa nukkunut, luonnottomasti unohtanut viime kesän niukat hetket. Se oli helppoa talvella, jolloin kaikki seisoivat turtuneena paikoillaan, niin ettei olisi ollut minkään elävän hangen alla. Mutta elipä vaan hienon ruohonkin itu. Kevät tuli ja tytön teennäinen turtumus laukesi, alkoi itsestään elpyä se sielun kohta, joka pyrki täyttämään koko sielun aiheettoman, hurjan, tuntemattoman onnen tuoksulla. Vaisto sanoi, että tämä onni on nyt sen tulevan murheen enne, ja pyrki sitä tukahuttamaan, torjumaan ajatuksista sitä yhtä nimeä. Mutta kevät yllätti ja onnentunne tuli ylivoimaiseksi kuin villi vietti. Se voitti, mieli raukeni ja ajatus antautui lausumaan sen yhden nimen huhtikuun yönä. Aika oli vaarallinen, sillä kesä lähestyi yö yöltä. Kun oli kerran hellittänyt, ei enää voinut kiristää, antoi mennä vain. Sielun neitseellisyys meni, kevät sen vei. Ja menetettyä on turha surra. Paras sitten tieteen tahtoon nauttia siitä, mistä ennen luuli voivansa kieltäytyä. —Mitäkö tästä tulee? Sitä en osaa kuvitella. Nyt, antaa sielun laulaa nykyhetken onnea, eletään onni läpi, ehkä se on lyhyeksi luotu.

Mille on antautunut, siihen tottuu ja alkaa katsella sitä entistä vastustelua kuin jotain kaukaista lapsellisuutta. Korkean Lyylistä tuntui kuin se ilmapiiri, jossa hän liikkui, olisi avartumistaan avartunut. Elämäntuntu ikäänkuin siirtyi oman rinnan sisäpuolelta yhä kirkastuvaan avaruuteen, jossa sen sykintä vahvistui ja laajeni sitä myöten, kuin itse elämä laajeni silmän kantamilla. Ihminen itse tunti olevansa tuon kiihtyvän sykkinnän alainen. Sielun ei tarvinnut enää kyyristyä omiin kaihoihinsa, aurinko lämmitti sitä joka päivä eri lämmöllä. Kaikki hämärä murheenpelko oli poistunut, eikä hän enää itseksensä kainostellut sitä yhtä nimeä. Hän odotti lähestyvää aikaa tosin innokkaasti, mutta samalla tyynesti, ja tunsu kuinka mielensä malttaminen kasvatti ja lisäsi voimaa. Tämä sisäisen hurjuuden vaihe ilmeni hänen ulkonaisessakin olossaan, niin että kiusamielinen Martta jo kerran rupesi jotain viittailemaan, saaden vanhemman sisarensa punastumaan. Mutta päivien vauhti kiihtyi yhä, ja Korkean Lyylin ryhti ja kukkeus olivat kuukauden kuluessa niin varttuneet, että hän huomasi sen itsekin toisten katseista, ja tunsu suonissaan omituisen miellyttävää etomista.

Se huomattiin sivullakin päin. Kerran toukokuussa Lyyli oli käynyt kirkonkylässä asti hakemassa loimilankoja kankaaseensa. Juuri illansuussa hän palasi sivuttaen pirtin siellä toisen täällä. Eräässä pirtissä istui kolme akkaa kahvivadit hyppysten nenässä. Heillä oli niin vilkas juttu, että yksi aina huulet rakosella odotti, milloin kaksi muuta hörppäsi kahviaan ja hänkin saisi sanoa. Vihdoin toinen ryyppäsi vatinsa tyhjäksi ja kolmas sai sanoa... Mutta juuri silloin joku meni ohi tietä pitkin. Se akka, joka jo oli juonut, oli juuri laskemassa kuppiaan pöydälle, kun hän huomasi ohimenijän ja hypähti ikkunaan. Toiset tassuttivat perässä koettaen sormennellään säilyttää vatien tasapainoa. Ensimmäinen palasi jo takaisin. "Korkean tytär näkyy olevan", sanoi hän. Toiset jäivät ihan huomaamattaan tirkistämään, kuinka Lyyli asteli ohi. Juttu oli keskeytynyt, ja akat olivat noloja, sillä tästä tapauksesta ei millään saanut puheenaihetta. Kukaan akoista ei ollut nähnyt Korkean tytärtä eikä kuullut hänestä aikakausiin, ei sitten kun hänen kukkeutensa oli noin varttunut. Siitä olisi kyllä voinut mainita, mutta sitten olisi pitänyt jatkaa jollain jutulla, ja se ei sujunut. Eikä sujunut enää muukaan juttu.

Lyylikin oli huomannut akat, ja hänen sydämensä sykähti ylväästi hän tunsu kevyttä myötätuntoa heitä kohtaan. Koko ympäröivä maailma oli olevinaan hänen jalkainsa juuressa, hänestä tuntui kuin hän käynnillään olisi hyväillyt maanpintaa. Ilma oli kuin lämmintä hengitystä täynnänsä, ensi kerran tänä keväänä — suvena. Kimalainen hyrräsi taikinamarjapensaissa, joiden lehtisilmut muodostivat vaaleita viirukkoja, jotka kaukaa katsoen näyttivät pysyvän ilman varassa. Oli vielä päivä, auringon valo oli hetkeksi kiihtynyt ja muistutti äkkiä mieleen, kuinka kirkolla kauppapuodin ulkoseinällä oli lekotellut ruskea perhonen ja sitten taas lentänyt pois. Silloin oli keskipäivä. Aamusta oli nyt jo hyvin pitkä aika kulunut, ja kumminkin tuo aurinko vielä oli noin korkealla. Päiväsydämen se oli pysytellyt erillään ihmissilmästä oman laajan ja kaukaisen kirkkautensa takana. Nyt sen loiste leutoni tasaisesti, silmä saattoi taas katsella sen hymyilyä, josta ihmislasta kohden liekehti jokin käsittämätön iloinen ankaruus.

Lyyli oli koko paluumatkan ajatellut asioitaan, ympäröivät maisemat olivat niitä hänelle ikäänkuin esitelleet. Niinkuin jokin elävä olento olisi katsellut sieltä taivaan ja maan rajaviivasta, tietänyt kaikki ja hyväksynyt ja siten vetänyt puoleensa. Se oli tämän maailman laajuus ja vielä suuremman laajuuden aavistus. Hänestä rupesi siinä käydessään hiljalleen tuntumaan siltä, kuin hän olisi tulossa aikuiseksi. Hän muisti akkojen katseen sieltä pirtin ikkunasta, muisti kotolaisten viimeaikaiset ilmeet, ja tyven itsetunto hiipi mieleen.

Hän tuli kotipihaan ja huomasi, kuinka haapojen kukkanorkot riippuivat villavina hahtuvina, osa oli jo putoillut alas nuoreen ruohostoon. Hän huomasi sen nyt vasta matkalta palattuaan. Siinä oli jotakin joka jo oli ohi. Järvi lainehti, sitäkin hän tuli ensi kerran silmänneeksi. Niinikään lainehti etäinen ruismaa, laiho oli jo kasvanut pitkäksi ja sen vehreys hiukan laimentunut. Lyyli muisti sen saunailan, silloin huhtikuussa, ja tunsu, että jotakin oli kestänyt aikansa. Kuinka sekavaa, kuinka ihmeen sekavaa

oli ollut näinä viime aikoina. Jokainen päivä, melkein jokainen hetki oli niin erilainen ja poistui heti oltuaan ihmeen kauas. Nyt vaikutti taas tämä kotialuekin niin pieneltä, liian tutulta. Nuorista koivuista ikäänkuin oli alati varisemassa vihreänkellertävää pyryä, ne olivat kauneimmalla hiirenkorvalla. Mutta Lyylistä tuntui, että ne olivat suotta kauniit, niinkuin ei kukaan täällä nyt olisi erikoisesti niitä katsellut. — Harjun takana, pitäjän aukeilla oli varmaan hupaista iltaisin. Mieluisesti huokaisten Lyyli meni lankoineen suoraan kamariin.

Pirtissä oli hiljaista, kunnes äiti lopulta kuului kysyvän:

— Jokos muori on poikansa kotiin saanut? — Siellä oli joku Malkamäestä, Taave kai.

— Ei ole vielä, kuului sivupenkiltä vastaus. — Perjantaina se taitaa tulla.

Lyylin mielessä liikkui ajatukset kuin hyräillen: "ensi lauan-tai ilta-ilta lauan-tai". Oli kotonakin hauska taas sentään olla näin illalla. Tuntui kuin ne keskipitäjän avarat ilmat olisivat saatelleet häntä tänne ja pysähtyneet pirtin yläpuolelle odottamaan. — Mutta minäpä olen täällä huoneissa, en näyttäydä enää koko iltana. — Minkähän näköiseksi Taave on tullut!

Pirtissäolijat kuulivat, kuinka Lyyli lähti kamarista ja lähestyi pirtin ovea.

Taave sanoi ehtoota, Lyyli pysähtyi, Taave nousi antamaan kättä. Sitten äiti rupesi kyselemään lankakaupoista, ja muut olivat hiljaa. Kun tuli vaitiolo, niin Taave rupesi tekemään lähtöä ja lähtikin. Omin väin jäätyään pirtissäolijat alkoivat liikehtiä. Pitkän ajan päästä sanoi Väinö, tulkiten kaikkien tekemän huomion:

— Malkamäkeen on tainnut tulla etevämpi röökynä, hohhoi. — Väinö haukotteli iloisesti, niinkuin olisi lisännyt että: "saadaan nähdä".

Siihen ei kukaan sanonut mitään. Lyyli seisoi itsekseen ja näki mielessään erään uuden asian, joka sai hänet vastenmielisesti hymähtämään. Hän ei voinut olla hymyilemättä Taavelle, joka oli olevinaan siinä jossain lähellä nolostuneena siitä, että Korkean Lyyli oli nähnyt hänen lävitsensä. Kylläpä nyt maailmassa sattui asioita. Minkähän alkua tämä kaikki on?

Yö oli hyvin valoisa. Korkean pihamaalla näytti yhä viipyvän sitä tyttären mukana seurannutta keskipitäjän ilmaa.

* * * * *

Mutta Korkean tytär nukkui sinä yönä ja seuraavinakin vahvemmin kuin pitkiin aikoihin. Tai hän ei itse tiennyt nukkuiko hän vai valvoi, mutta voimakas hän tunsikin olevansa. Nuori veri oli kauan ollut käymistilassa ja virtasi nyt vahvana, kuumana ja tyvenenä. Ympärillä kävi luomakunta yhä upeammaksi. Leveälehtistä ruohoa karttui kaikkialle, se oli kuin jokin sivutulos koko maailman väräjävästä hurmasta. Vanha ryteikkö vaikutti lämpöiseltä, kun sen sekaan ilmestyi tuomenterttuja. Verevät avomaan tuomet olivat yhtenä kukkahuppuna, olisi tehnyt mieli koota poveensa, jotenkin yhdyttää itseensä niiden henki. Kun katseli niitä läheltä, tuli ajatus vaistomaisesti hyväilleeksi maan kohtua, josta ne saivat voimansa. Mäessä oli paikkoja, joissa jo tuoksahti herkkä kuivan maan lemu. Siinä oli mansikankukkia.

Näitä kaikkia ei Korkean tytär nykyään paljo huomannut, sillä hänen oma mielensä oli tasapainossa luomakunnan hurman kanssa. Hän oli kuin tiedoton osa ympäristöstään. Ei hän enää itse havainnut omaa mielentilaansaakaan eikä peiteltyt sitä muilta. Oli paljon sanoja ja asioita, joista puhuivat toisenlaiset ihmiset kuin hän, ja joihin hänen ajatuksensa ei voinut kiintyä enempi kuin saarnaan, jota äiti luki pyhänä. Yksi sellainen sana oli rakkaus. Ei hän tiennyt mitä se oli.

Tuskin hän näinä päivinä ajatteli sitä arkaa nimeäkään, tai hän ei enää huomannut, että se oli ainoa, jota hän ajatteli. Hän oli jotenkin horroksissa, mutta hänen oli hyvä olla. Lanka juoksi kerinpuilta kehille aamusta iltaan kaksi päivää. Kehien natina oli kuin hiljaista naurunsekaista pakinaa, jota tyttö kuunteli punoittavin poskin. Tuli mieleen Taave ja se, josta Väinö oli haukotellen sanonut jotain lauantai-iltana Taaven lähdettyä. Häntä hiveli, että hän silloin niin vähästä oli ymmärtänyt Taaven asiat. Voi sinua, Taave-poju.

Keskiviikkona hän loi kankaan, ja illalla Väinö piti kataa, kun hän pani sen tukkiin. Akkuna oli auki, pääskyselä olivat saapuneet.

— Pitäisi lähteä tästä Malkamäkeen, sanoi Väinö.

— Mitäs siellä teet? kysyi sisar.

— Menen sinulle kaidetta hakemaan, ilvehti veli.

Sisar ei sanonut enää mitään, vaan katseli koko ajan päreitä, joita asetteli katakierrosten väliin.

Niisiinpanoa kesti torstain ja perjantain. Perjantai-iltakin kului sentään. Illalla tuntui omituiselta panna maata tutulle tyynylleen. Kun hän katseli siitä ulos, tuntui siltä kuin siellä olisi ollut jotenkin viileää, vaikka päinvastoin oli hyvin lämmin. Hän ei ajatellut mitään, nukkui viimein.

Lauantai-aamupäivällä hän lopetti niisiinpanon. Sitten hän järjesti itselleen makuusijan aittaan. Väinökin oli jo muuttanut porstuanperäkamariin. Sitten hän muutti pukua. Koko ajan tuntui siltä, kuin hän olisi näin harkiten valmistellut jotain kiellettyä tekoa. Jokin veti alati mukanaan jonnekin. Lopultakin, lopultakin oli nyt se hetki, jolloin hän lähti — kaidetta hakemaan.

— Käske Eliaksenkin nyt käydä täällä joskus, sanoi äiti. Tytär meni aitalta veräjälle päin ja sanoi välinpitämättömästi:

— Joko se mahtaa olla kotonakaan.

— Kyllä-mar sen kuulit, että se jo eilen tuli, sanoi äiti.

— En minä ole kuullut, vastasi tytär taakseen katsomatta.

Hän meni menoaan ja löi laimin kaikki ne lämpöiset aarteet, joilla maanpinta juhli tätä hänen vaellustaan.

Hän tuli Malkamäkeen, aliseen rakennukseen, jossa vanha emäntä asui. Tervehti vanhaa emäntää ja puhui hänelle asiansa. Tervehti myös hänen poikaansa Eliasta, joka oli iloinen ja puhelias ja katseli häntä rohkeasti. Lopulta emäntä lähti noutamaan kaidetta ylisiltä. Elias oli silloin kamarin puolella, mutta tuli pian tupaan.

Nyt alkoi muuan hetki, aivan mitätön ja lyhyt hetki, jota kumminkin muuan kaunis, nuori ihminen oli odottanut tiedottomasti koko talven ja tietoisesti, kuvitellen ja lopulta kuvitelmistaan paatuen, koko kevään. Oli kesä, lämmin ja tyven.

Tuossa se nuori poika nyt loistavin silmin lähestyi kamarin ovelta. Nuori tyttö katsoi suoraan häneen. Tytön silmien ilme oli ihmeellinen, olisi voinut sanoa, että niissä paloi lämmin viha.

Poika tuli ihan lähelle, tyttö katseli oveen, niinkuin olisi sieltä jotakuta odottanut.

— Mitäs sinulle kuuluu? kysyi poika. Sanat eivät mitään merkinneet, ääni oli pääasia. Poika tarttui tytön käsivarteen.

— Hyvää vaan, oli vastaus, jonka ohessa läikähti esiin muutamia naurunpisaroita. Tytön vapaa käsi tarttui pojan ranteeseen. Pojan vapaa käsi laskeutui tytön taitse hänen toiselle käsivarrelleen. He seisoivat molemmat. Pojan asento oli kuin metsänelävän risahduksen kuultuaan. Niinkuin ovelta käsin olisi uhannut jokin vaara. Vanhan emännän askeleet lähestyivät. Hetki oli ohi.

— Taitaa tämä olla vähän väljä sittenkin — kuinka sinä sanoit, kuusi-vai kahdeksanniitistä...?

Korkeeen Lyyli meni kotiin päin. Hänestä tuntui, että kesää oli ollut jo hyvin, hyvin kauan... Hänellähän oli kaide kädessään. Tosiaan, hänhän oli kehrännyt lankoja talvella. Kas, kuinka ne ajat nyt äkkiä tuntuivat mieluisilta. — Sitten hän oli kellinyt ja luonut, pannut niisiin... Mitä ihmettä, hankkiko aurinko laskemaan? Lyylistä tuntui, ettei hän enää nuku ollenkaan, koskaan. Hän vain käveli viilenevää, kesäistä iltatietä kotiin päin, Korkeeseen, kotiin-kotiin-Korkeeseen, Kor-kee-seen.

ALKU-OSA

Kesäruno alkaa. Tulevien tapausten näyttämö on jo hahmoutunut. Lehtevät rannat, harjut ja vetten pinnat ja niiden vaiheilla ihmisvaiston muovailemat ihmiskodot. Ja niissä ja niiden kesken, jälleen ihmisvaistoa kuvastellen, alati jatkuvaiset ihmisliikunnot, olot ja aivoitukset. Alati jatkuvaiset taivaan

alla — niinkuin päivästä alati tulee ehtoo ja talvesta suvi. Nyt on taas muuan suvi ja suviehtoo. Korkeon Lyyli, nuori tytär, lähti juuri Malkamäestä. Siitä kertomus jo alkaa täysin innoin, sillä tämä ilta ei pääty tähän, ei läheskään. Mutta suviehtona ei vielä näin aikaisin lähdetä suoraan, seisoskellaan ja viivyskellään, ei olla lähtevinään... Myöhemmin sitten, kun kesäyön henki jo vaimentaa kaikki liikkeet ja äänet, niin ettei pelin sointi eikä tanssin jymy kuulu etäämmälle, ennenkuin joku käy ovesta sisään tai ulos... Nyt seisoskellaan vielä pihamailla ja istuskellaan, katsellaan maailmoja ja taivaanrantoja. Niiden sävyssä on ikäänkuin jotain odottavaa tietoa.

* * * * *

Malkamäen talo ja kaunis, vaihteleva kulmakunta ... nyt ollaan sielläpäin.

Talo on loivan laakson etelään-antavalla rinteellä, sen keskivaiheilla, yläpuolellaan hedelmätön mäki, jossa kasvaa pensaita ja yksi pihlaja. Pihlajan juurella kivi. Moniaalta päin tullen kiintyy katse luonnostaan pihlajaan ja kiveen. Kevätiltaisin leikkautuu niiden yhteiskuva jyrkkänä taivaanlakeen. Voi kuvitella, että kivi ja pihlaja katselevat silloin etelään päin, jonne pitkin vesistön sivua etenee laajapiirteinen harjanne. Jossain kaukana sen kupeella on rannan niemeke, jonka nenässä kaareutuvat ne halavapensaat. Niiden vaiheilla on jo toista kyläkuntaa, joka näkee niemekkeen sorjat pensaat samoin kuin Malkamäen tienoo pihlajan ja kiven.

Tienoolta toiselle rientää kesäinen tie monivaiheisena kuin hauska pakina. Yhdessä paikassa on kostea painanne, jossa rehevien palmumaisten saniaistyyppäiden välissä lirisee kylmä vesi. Siinä notkea tie ikäänkuin lähestyy kulkijaa, ilmaisee näkevänsä hänen ajatustensa hypyn, tietävänsä hänen lähtönsä aiheen ja menonsa määrän. Mutta se ei ilku ujostelevaa kulkijaa, vaan iskee silmää samanmielisesti ja johdattaa hänet muina-miehinä ylemmäs, lähemmäs ensimmäistä harmaata tölliä...

Mutta kas, lauantain aurinko meni mailleen. Viilenee ja kostenee. Viikon kestänyt arki haihtuu pois, on pyhä-yö. Hiivitään Malkamäen tanhuville, sieltä yön kiihkeä runo pääsee alkuun. Nyt voi hyvin piillä, näin pyhä-yönä, ei nyt huomata. Tapahtuu kaikenlaista pientä siellä täällä pitkin yötä, ihmislasten ajatukset tanssivat polkkaa, kun heitä mennä vilittää mikä mitäkin polkua ja piennarta. Pian jossain tapellaan, mutta se ei kuulu laajalle eikä häiritse kesäyön leppeätä haltiaa eikä sen toimeliaita pikku henkiä, joiden luku on sama kuin puhjenneiden kukkien ja lehtien.

* * * * *

Malkamäessä on ruohoinen länteen viertävä pihamaa, jota alareunassa rajoittaa syreeniaita, varpusten mieluinen olinpaikka. Kahden päärakennuksen akkunarivit katselevat pihamaata. Akkunoiden sävystä voi nähdä, missä huoneissa asutaan.

Toinen rivi on vaalea, toinen punertava. Vaalea on ylempänä ja upeampi. Siellä asuu *Olga*, Malkamäen nykyisen isännän ja emännän tytär. Häntä on paras katsella salaa jostain pikku-rivin akkunan pielestä, kun hän astelee pitkin pihamaata. Silloin voi nähdä hänen silmänsä oikein, jollei hän satu aavistamaan, että häntä katsellaan. Hänen silmiensä väri lienee harmaa, mutta ripset ja luomikarvat ovat mustat. Niiden varjo on kuin aineeton harso, jonka taakse vahva ja koskaan hätäntymätön katse helposti vetää toisen heikomman katseen.

Kun Malkamäen tytär raitilla menee kahden poikasen ohi ja antaa katseensa osua heidän silmiinsä, ei heillä kahden jäätyään ole mitään sanomista toisilleen. Heti Malkamäkeen tultuaan hän kiinnytti itseensä Taaven, renkipojan, joka yleensä on olevinaan kovaa poikaa. Olga tunsi siihen halua, niinkuin terve ihminen joskus haluaa jännitellä käsivarsiaan. Mutta Taave itki jo kerran itsekseen eräänä iltana, kun tuon naisen soitonääni oli lakannut kuulumasta toiselta puolen pihaa. Taave oli samaan aikaan myös lukenut erään romaani-kirjan. Semmoinen oli pikkuinen Taave, joka osui Olgan näkyviin täällä Malkamäessä, niinkuin jokin salolla itsekseen syttyvä ja sammuva raikas luonnonilmiö. Silloin oli uuden isäntäväen tuliaiset. Siitä on kulunut kaksi keväistä kuukautta. Senjälkeen on tuo samainen nainen vaihtanut kevätasunsa kesäpukuun. Se tapahtui tänä aamuna.

* * * * *

Alkavan kesän ensimmäinen ilta ei voi torjua Malkamäen tanhuvilta eräitä aavistuksia. On ihmisluntoja, jotka jouduttuaan samaan ilmapiiriin eivät voi välttää voimien mittelyä... Ilmassa tuntuu sikiävän hillittömiä mielikuvia tulevasta kuukausista, jolloin auringon voima kasvaa päivä päivältä ja sen vaikutukset ovat vastustamattomat. Mutta vallitsevan illan ilmeestä heijastuu myös samanlainen välkähdys kuin yöjalkaan aikovan nuorukaisen silmistä. Jos kysyt häneltä, mistä johtuu hänen mielensä hieno hurma, niin hän hymyilee muistuttaen nuorta petoa, eikä vastaa mitään. Hän näyttää salaa koettelevan jättereitään ja nauttien vyöstään ja kellonperistään lähtee hän vihellelleen alapihalle päin... Kaikki on hiljaista, mutta odottavaa. Malkamäen vanhanemännän poika Elias saapui äsken kanssa näille maille, tähän ilmapiiriin. Hänen nähtiin seisoskelevan ulkona senjälkeen kuin Korkeon tytär oli lähtenyt.

Malkamäen pihasta muutamien lehmusten vaiheilta alkaa talon tie ja kantaakseen jyrkkyttä kaartuu se heti vasemmalle. Siinä kaarteeseen ohessa on vanha humalisto ja humaliston takaa pilkistää harmaan rakennuksen päätyikkuna. Rakennus on jotenkin vanhanaikainen kuusiruutuisine ikkunoineen ja pylväsportaineen. Sitä hallitsee Malkamäen vanha emäntä eli muori, Eliaksen äiti. Heti kun muori tänä iltapäivänä sai poikansa kotiin, tuli heidän luokseen tyttövieras, ja sillaikaa kun muori kiipeili ullakolla kaidetta hakemassa, syleilivät nuoret toisiaan alhaalla tuvassa.

Muorilla ei ollut aavistustakaan tästä kohtauksesta eikä niistä elämyssarjoista, joiden yhtymäkohdan se muodosti. Että tuommoinen kahdeksantoistavuotias kaunis tyttö on vaaleana huhtikuun yönä valvoskellut vuoteessaan ja katsellut tähteä ja semmoisessa aaltoilevassa ajattomassa hiljaisuudessa kuvitellut viereensä tuon saman nuorukaisen, joka nyt tässä hengittää samaa ilmaa hänen kanssaan; ken voisi semmoista ajatella nähdessään tytön kunnioittavan hymyn hänen puhutellessaan pojan äitiä. Malkamäen muori, joka salaa nautti oman poikansa komeudesta, tunsu hyviä tunteita myös orpanansa tytärtä kohtaan, ja antaessaan hänelle kaiteen ikäänkuin siunasi hänen kankaansa ja lupasi tulla sitä joskus katsomaan. Kuitenkin vaivasi muoria Lyylin lähdettyä jokin käsittämätön asia, vaikkei hän mitenkään voinut aavistaakaan, että se olisi tapahtunut tuon tytön tähden.

Ja ehkäpä se säteilikin häneen Eliaksesta. Sillä heti kun Elias äidin askeleet kuultuaan oli irroittanut käsivartensa Lyylin ympäriltä, valtasi hänen mielensä suloinen malttamattomuus. Hän katseli sivulta, kuinka Lyyli hiukan kalvenneena puhui äidille, ja hän halusi kiivaasti, että Lyyli heti lähtisi. Lyyli ei istunutkaan enää, vaan tarjosi epäröiden kättä äidille ja sitten Eliakselle. Kädenanti oli kuin vieraan, epäluuloisen ihmisen, josta mielellään pian eroaa. Elias kääntyikin pois ja meni kamarin puolelle.

Siellä hän heti istahti sohvalle ja jäi tuijottamaan ulos ikkunasta. Hän tunsu itse, kuinka hänen silmänsä hohtivat ja katseensa hajaantui jonnekin näkyväisen ohi, ikäänkuin välttääkseen hämärtyvän, pienen ympäristön ilmettä, tai pikemminkin antaakseen ympäristölle häiritsemättömän tilaisuuden katsella hänen sielunsa liikkeitä. Tässä tilassa ollen koko hänen sielunsa tuokiotila heijastui ympäröivän pienoismaailman esineistä takaisin hänen tajuttavakseen. Se on yksinäisyyden ihmeellinen ja ikuinen taikatyö: Ihmisellä on ollut jokin elämys, jota sielu jo kauan on tiedottomasti odottanut. Hetki on ohi ja sielu on päässyt tiedottomasta jännityksestään. Ihminen etsii yksinäisen paikan viillettäkseen sieluaan, ja jo hetken perästä äskeinen elämys on tuon ympäristön taikaheijastuksen kautta liittynyt entisten elämysten sarjaan, ja ihminen katselee tuota lisääntyntä sarjaa samoin kuin työntekijä karttuneita tuloksiaan. Siinä on lohdutus ja osanotto.

Näin yksinäisyydenhetkinä oli varjoisa kamari ja sen matalasta akkunasta näkyvä mäenvierikko paljoa lähempänä Eliasta kuin se salokulman tytär, jonka kuvio samaan aikaan eteni maiseman reunaa kohti. Tuvan sivuakunasta sen olisi nähnyt, ja jostain sen joku lauantai-illan katselija näkikin. Mutta kamarissa liukui aika sekunti sekunnilta, ja poika istui sohvankulmassa tajuamatta muuta kuin oman mielensä käynnin. Oli viehättävää antaa illan näin kulua. Elämä ei ollut tyhjää. Eilen illalla hän oli kaupungin ulkopuolelta katsellut, kuinka tornit, katot ja puun latvukset ääriivoillaan tavoittelivat ylhäistä kuulautta, lähtenyt taas palaamaan samaa kaupunkia kohden ja pitkin kaikuvia katuja tullut omalle ovelleen, seisahnut siinä hetken kevään viimeisenä iltana ja todennut, että tyhjän kadun tasainen, etenevä kivitys siinä valossa omituisesti veti puoleensa, niinkuin nuorekas ja kevytmielinen kaupunkilainen — se oli eilisiltä. Mutta maanpinta on tähän aikaan rikas. Jokaisesta kohdastaan se lähettää säteen ihmisen aistimiin. Ja iltahämymyssä ei tiedä, mistä kaikki säteet saapuvat, ne täyttävät ilman. Niitulta nousee kosteaa usvaa, siellä poimuilee matala joki. Kauempaa ylhäältä katsoen siinä ei ole mitään erikoista, mutta jos menee sen mättäiselle äyräälle, laskeutuu rinnoilleen ja katselee sen vettä tuuman päästä, niin se näyttää jättiläismatelijan silmältä. Nousee ylös, joki on taas pelkkä joki, ja sormiisi on tarttunut lemuavaa rutaa. Siinä on kesäyön tuntua. Yhtään ihmisasuntoa ei näy, mutta tuossa tulee ränstynyt aita päin jokea. Tuntuu oudolta nyt ajatella, että joku ihminen on sen joskus tehnyt.

* * * * *

Oh, kuinka on hyvä olla! Tuollapäin on tyttö, joka haluaa, että minä kosketan häntä. Hän oli äsken täällä ja meni sinne. On kuin olisi ilmaan sille kohdalle jäänyt jotakin. Hän on tuolta kotoisin, hän on käynyt täällä asti, mutta ei tiedä, mitä on metsänrantojen takana. Ei se tiedä itseäänkään, ei kaulansa kaartaa eikä käsivarsiaan. Jossain pensaan varjossa yöllä voin käydä häntä käsivarsista, istuttaa hänet viereeni mieleni mukaan... Niin, niin...

* * * * *

Kello tulee kymmenen. Istuttuaan kauan aikaa kotonsa katonharjalla Elias kapusi sieltä alas, seisautti tuvan nurkalle ja katseli etelään päin. Hänen aikansa oli jo tullut ja hän tunsu omituista hivelyä

ruumiissaan, kun joku kohta hänen tajunnassaan alati kuiskasi: "Etkö jo lähde!" Mutta toinen kohta oli sanelevinaan: "Mihin minä sitten lähtisin ... kuules vaan korpirstasta! Mitä kaikkea tässä hiljaisuudessa nyt liikkuu, vaikkei ole liikkuvinaan muu kuin korpirstaan kieli. Noissa rakennuksissa nukkuu ihmisiä, äsken näkyi muutamia naisia nousevan saunalta taloon päin hunnut päässä. Mitä tapahtuu nyt heidän unissaan? Joko äiti on mennyt makuulle? — Korkeeen pihamaa — niin, se on semmoinen."

Malkamäen Taave oleskeli yksin pirtissä. Hän tiesi hyvin, ettei kukaan enää tulisi sinne, ja siksi hän antoi aatostensa viettää lauantai-iltaa, hykerrellen omassa vapaudessaan. Saunasta palattuaan hän loikoi sängyllä pää kyynärvarren varassa ja kuvitteli. Hän tiesi ettei kukaan tule, mutta hän odotti kumminkin kärsivällisesti, voimatta oikein itselleenkään tunnustaa, mitä tai ketä. Kello kävi seinällä käymistään, ja laaja pirtinovi pysyi liikkumatta kiinni ja näytti siltä, kuin se olisi yksityiskohtaisesti palauttanut esiin jokaisen kerran, minkä siitä oli joku kulkenut. Ripa näytti melkein odottavan, että siihen aivan ensi hetkessä joku tarttuisi. Siinä ovi yhä pysyi paikoillaan, mutta yön sävy syventyi. Taave tunsu hyvin, mitä hän nyt taas pian tulee tekemään, mutta viipyi kumminkin sängyllä hetkestä hetkeen. Tyhjän pirtin henki laajeni ja tuli lähemmäksi, alkoi kevyesti aaltoilla korvissa ja muistutella pikkupoikuuden aikoja. Ei tosin mitään tapauksia, mutta herätteli vain muuten senaikuisia tuntuja. Omituinen etova viattomuus täytti mielen, otti ikäänkuin haltuunsa koko miehen. Olgan kuva saapui. Se tuli ovesta hämärään pirttiin ja katsoi heti tänne sänkyyn, silmissään sanattoman yhteisymmärryksen hehku. Tänne, tänne: näin, näin.

Koko tätä seuraava hillitön mielikuvasarja yhtyi häiriintymättä tuohon viattomuuden vireeseen. Salaperäinen kuvitellun onnen sopusointu piti pitkät tovit loikovaa renkipoikaa lumoissaan. Sen onnen väri oli tummahko. Laajan laaksoalueen eräässä kohdassa on monihuoneinen talo, jonka laulava rastas näkee kaukaa harjulta kuusen latvasta. Talon pirtissä on paljon hämärämpi kuin ulkona taivasalla. Pirtin sopessa hengittää tällä hetkellä Taave-niminen olento, vaikkei sitä voisi luulla, kun katselee rakennusryhmää kaukaa ja korkealta. Sama Taave puhuu ja nauraa kyllä vielä joskus aika vuolaasti tanssipaikan tanhuvilla luulotellussa humalassa.

Mutta pirtin sopessa jatkui tunnelma, kesti aikansa ja alkoi lauhtua. Taaven tajuntaan valahti äkkiä käsitys kuvitelmien lapsellisuudesta, hän nykäisihe kärsimättömästi ja nousi lattialle liikkumaan. Ei oikein tiennyt mitä tehdä, mutta meni kumminkin sivuakkunan pieleen katselemaan. — Katsellaan nyt saatana-vie sitten kerran oikein, sähisi hän melkein ääneen ja tuijotti uhmaavan näköisenä toisen päärakennuksen yhteen ikkunaan. Mutta ikkuna ei sanonut mitä sen takana eli. Taaven toinen luonto vain oli koko ajan seisovina siinä hänen vieressään ilkkumassa. Hän tunsu ikäänkuin uhmaavansa sitäkin. Sitten hän taas kääntyi lattialle, ei tiennyt mitä tehdä, meni peräikkunan luo ja otti peilin, avasi suunsa ja katseli hampaitaan. Pani peilin pois ja alkoi hammasta purren jännitellä lihaksiaan ja tehdä tuimia iskuliikkeitä tyhjässä ilmassa. Naurahti... Yö oli jo kulunut myöhemmälle.

Sitten hän ihan vaistomaisesti rupesi pukemaan ylleen parempia vaatteitaan, tuntien siinä tekevänsä jotain hyvin tyhjänpäiväistä. Mihin hän oli menevinään? Olisi edes jossain tanssit.

Hän lähti, ja astui hyvin verkkaan ja häikäilemättä pitkin pihan sivua, luullen tuntevänsä, kuinka häntä jostain katseltiin. Hän aivan oli näkevinään silmätkin, ei tarvitsisi muuta kuin katsoa sinnepäin... Ja hän katsoikin, koettaen näyttää yhtäkaikkiselta. Ei mitään...

Hän kulki yhtä hitaasti vanhan emännän ikkunain ohi, joissa jo oli täysi yön sävy, harras ja vaimentava. Ruoho oli kosteata, silmään osui joku yksinäinen kukka, jota ei ollut siinä paikassa päivällä huomannut. — Mahtoiko Elias olla sisällä, se tuli kyllä iltapäivällä kotiin, mutta... Hän oli aavistavinaan, että Elias on mennyt jonnekin, ja tunsu vähän aikaa itsensä jotenkin avuttomaksi ja syrjään jääneeksi. Mutta samassa hän näki, kuinka kaukana kylän laidassa erään tollin puodin päästä tuli esiin mies, hyppäsi aidan yli ja eteni vilkkaasti kylän laitaa kohden. Taaven mielessä sykähti iloisesti: siellä on tanssit jossain. Ja hän lähti nopein askelin ja itsekseen hymisten painamaan sinne päin...

Niin etenee nuorukaisia kesäyön hämyssä, mikä minnekin päin, ja puhelias korpirstas laulaa ääneen itsekullekin hänen aikeensa ja ajatuksensa.

Korpirstas laulaa vieläkin, ei ole vielä ihan sydänyö.

Se laulaa vehmaassa kuusistossa. Kuusten latvat ovat toinen toistaan ylempänä pitkin loivaa rinnettä, jonka pohjalla jossain on kostea ojanne. Ojanteessa alimpien puitten juurilla on kätköisiä hämäryys, josta puut ikäänkuin pyrkivät ylöspäin, eivät tahdo tietää, mitä siellä juurilla on. Sillä ylhäällä kukkivien latvakruunujen tasalla asuu kaikilta taivaan rannoilta siihen saapuva kuulakka vaaleus. Siellä istuu rastas eräässä latvassa, ja kaikkien ylimpien oksien kerkät ja kävyt pitkin rinnettä saavat nähdä sen rosotäpläisen rinnan ja kurkun käynnin. Rastaan äänen alla leviää vehreä havujoukko, jonka seasta ojentuvat oksat niinkuin onnelliset, soreat kädet näytellen taivaan lakeudelle tulipunaisia käpyjään. Samalla ne muodostavat monikohtaisen pinnan, joka varjelee lialliselta huomiolta, sitä mikä piilee

niiden sokkeloissa. Siellä on rastaan pesä, lähellä laulavaa urosta. Pesästä näkyy erästä raosta naaraan höyheninen selkä ja kaksi kiiluvaa silmää.

Uroksen vuolas vikerrys ympäröi pesän ja emon turvallisuuden tunteella. Emon onni on sen alla tasaisena säilyvä lämpö ja ilmassa yhä selvemmin tuntuva yön syvyys. Niin kauan ei ole hätää, kun yö noin hievahtamatta kuuntelee uroksen laulantoa. Keskeytymättömällä sanatulvallaan se ikäänkuin pidättelee paikoillaan koko ilmapiiriä, yhä vaihdellen lyhyitä kerskauksia ja pitempiä hyvänsuopia selittelyjä: — Tuleeko-vai, tuleeko-vai — kaikkien-hyvä-olla-on, kaikkien-hyvä-olla-on — mitää-mitää.

Pau ... räh. Ovi lennähti auki. Soivan ja sohisevan ilmapirran mukana kierähti hämyiselle mäelle mies-sokelma, kolme poikaa, joista yksi pian erosi ja kaksi muuta tempautui pirtin taakse. Heidän todistajanaan ei siellä sinä hetkenä ollut muuta kuin unohdettu seinusta ja sitä vastapäätä katseleva ilmanranta.

— Ek-sinä tiedä, että sin'et isottele pikkupojille silloin kun on isoja miehiä.

Toinen ähki selkä seinää vasten sanomatta sanaa. Isku läjähti. Sähisevää sanattomuutta.

— No!

Pihamaalta rupesi kuulumaan joukkopuhelua. Toinen nakkasi irti ja sivahti nopeasti nurkan ohi pihaan, toinen hävisi seinustaa pitkin ulkokuoneitten varjoon ja sen tien pois, kuohumielin odottaen aamuyöltä korvaavia vaiheita.

Se oli vain lyhyt hievahtus avaruuden yhdessä pisteessä. Vaaleakatseinen yö valvoi syvissä haaveissaan, eikä huomannut sitä miksikään. Samalla hetkellä rastas tosin lakkasi kuin salavihkaa laulamasta, mutta sen oli aika muutenkin...

Mutta Taaveakaan ei haluttanut olla auttajansa näkyvissä, kun tämä palasi nurkan takaa. Huippukohta oli ohi. Jupakan aikana oli yksi ja toinen edennyt tanssipaikan tanhuvilta ja toisia juoksahti perässä. Taave meni omia teitään ja tuli Malkamäen pihaan jostain odottamattomalta taholta. Samaan aikaan riutui toisaalla tanssi, ja siellä olleen väkiryhmän jälkivaiheet alkoivat ja jatkuivat monien näkymättömien seikkojen määrääminä.

— Rastas lakkasi laulamasta, sanoi Elias.

— Kuuleeko tyttö? rastas lakkasi laulamasta.

Lyyli vastasi silmiään avaamatta:

— On sydänyö.

Niinpä niin. Nyt se jo on, sydänyö. Kiihkot ovat ohi.

Kun Lyyli silloin illalla palasi Malkamäestä, tuntui hänestä koko vainiomatkan siltä, kuin hänen tajunnassaan olisi vallinnut jokin outo tila, jota hän ei missään unelmiensa käännteessä ollut noina kevätkuukausinaan aavistanut. Tuomi kukki, koivun lehdet olivat jo isoja, tie kuivaa. Kaikki nämä seikat tuntuivat puhuvan yhteen, ja niihin liittyi voimakkain osa hänen omaa mieltään. Niinkuin ne kaikki olisivat jo ennakolta odottaneet tätä tällaista tilannetta ja nyt täysin eläneet siitä, että se siis tänä iltapäivänä tapahtui, että nyt päästään eteenpäin. Hänen oma mielensä oli ylinnä siinä riemussa. Jokin sisäinen miellyttävä kiehunna kiidatti häntä yhäti eteenpäin, kohden jotakin uutta elämystä, mutta hänen sisinkään ajatuksensa ei sillä hetkellä kuiskannut mitään katkonaisia sanoja siitä, missä ja millainen se elämys tulisi olemaan. Hän vain tajusi, ettei hän voi syödä eikä nukkua eikä mitään toimittaa, kaikki sellainen oli jäänyt entiseen elämään ja tuntui nyt pieneltä ja turhalta. Kumminkin veti kiihko häntä kotiin päin, pois Malkamäestä, ja mielikuvitus hyväili sitä tuttua harjupolkua, jolta näkyi Korkean katot savupiippuineen ja pihamaa polkuineen. Oikeastaan hänessä vielä sykki sama odotus kuin viime viikkojen aikanakin, mutta tuo lyhyt kohta Eliaksen kanssa oli vain muuttanut odotuksen äänilajia. Kohtauksen yksityiskohdat eivät olleet hänen mieleensä kiintyneet, ja hän ikäänkuin salasi itseltäänkin, että sellaista oli ollutkaan. Kun hän peltoalueen laidassa katsahti taakseen, niin hän punastui.

Metsätiellä hän huomaamattansa hyräili jotain säveltä. Tie eteni hänen hehkuvan katseensa alaisena niinkuin jokin matala ja mielistelevä olento, sen ura syventyi puitten väliin, jossa varjoisa iltailma viileni. Rientävä tyttö oli yksin. Mutta kesken rientoansa hän sävähti ja seisahti ja tummat silmät tuijottivat hetken metsän pimentoon. Siinä oli ääneti vastatusten kaksi erilaistunutta luonnonkohtaa: ikuinen, ajaton metsä, jonka äärettömissä solumäärissä virtaili näkymättömänä kevään paisuttama alkuelämä; ja ihmlapsi, jonka veri niinikään sykähdellen tiedottomasti toisti tuhansien sukupolvien takaisia sykähtelyjä. Ihmisen noin seisahtaessa metsä ja ihminen katsovat toistaan silmäterään, taitse

kaikkien kuluneitten aikakausten, joina ovat kauas, kauas toisistaan ja alkuperäisestä yhteydestään edenneet. Näin he joskus tapaavat toisensa, ihminen tajuaa vaistomaisesti sekä alkuperäisen yhteyden että tuon aikojen luoman pyörryttävän etäännyttymisen, ja häntä hipaisee kevyt kammontunne, rakkaudenriemussakin.

Lyyli jatkoi matkaansa ja tuli jo lähellä kotoansa olevan lähdeojanteen kohdalle. Siinä hän istahti kivelle. Ilmapiirin kotoisuus lauhdutti hänen mielensä virettä, niin että hän rupesi tuntemaan ja tajuamaan täsmällisemmin. Ajatuksessa vilahti hänen kotonsa, isänsä ja äitinsä ja koko sen elämän tuntu. Tuossa oli tölli tuon mäen takana. Ja Elias... Lyylin mielenkäynti oli tyyntynyt, se kohoili nyt ikäänkuin loivemmissa, lämpöisemmissä laineissa. Hän tunsi tasaista halua saada Elias vielä lähelleen ja hän ajatteli, kuvitteli suoraan, että he tapaavat myöhemmin jossain harjulla. Tämä kuvitelma vahvistui ja varmeni, viehätti ja toi mukanaan toisia omituisen hempeitä kuvitelmasarjoja, joiden kaikkien taustana oli Eliaksen henkilöpiirteet. Näiden kuvitelmien väikkyessä hänellä oli samanlainen tunne kuin rastasemolla pesässään: mitä syvin turvallisuus oli ympäröivinä hänet, kun hän painoi kasvonsa käsiensä kätköön. Kodon läheisyys poisti metsästä kaikki kammon väreet, jotain hyvää ja läheistä oli ulottuvinaan siihen aivan ohimon ja kämmenen rajaan asti, pyrkien osalliseksi hempeistä unelmista, jotka liikkuvat pimeässä suljettujen silmien ja sormien välissä. Lyyli viipyi samassa asennossa hetkisen vielä sittenkin, kun hän jo oli havahtunut unelmistaan ja poistamatta käsiä silmiltään koetti siitä kuvitella lähellään kukkivia linnunsilmiiä, sammalta ja orastavia sanajalkatyyppäitä, ja saada selville, mitkä ne sanat olivat, jotka alati toistuivat veden lirinässä. Sitten hän nousi ja lähti.

Korkean pihamaalla vallitsi taas lauantai-ilta, sen näki parhaiten täältä ylhäältä. Kaivonvipu, haavat, aitan ovi näyttivät siistimmiltä: huomenna on pyhä. Kylästä tuova tie tuntui kätkevän käännteisiinsä iloisia aikeita. Lyyli tuli pihaan, portaille ja suoraan kamariin, jonne laski kaiteen sängyn päädyn taakse, liikeyhjälyt lattiassa ilman tarkoitusta. Pirtissä kuuli hankkiuduttavan saunaan. Ehtoollinen oli juuri syöty.

— En minä pidä nyt saunalla väliä. — Ei minun ole nälkä.

Hän korjasi ruokia pöydältä, kävi pakarissakin ja asteli sitten aittaansa päin, meni hitaasti sisälle ja jätti oven auki. Aika kului, liikuttiin vielä, jossain kolahti. Tyttö oli vuoteella pitkällään, äänet saapuivat korvaan avonaisesta ovesta, mutta mieli viivytteli unen ja toden välillä, hiljaisuuden, hyttysten soiton hyväilemänä. Laaksoista, niituilta lähti liikkeelle hieno, viileä kosteus ja täytti ihmeteltävän pian ja varmasti koko ilmapiirin, jossa ihmisaistin ei kumminkaan voinut havaita hievaudustakaan. Tyttö viipyi vuoteellaan ja mieli oli kuin sumua pajuisen ojanteen päällä; et havaitse kuinka sumu kasvaa, ja kuitenkin se nopeasti lisääntyy. Se lisääntyy sill'aikaa kun katsot muualle... Viileä kosteus on jo pitkän aikaa tuntunut tytön käsivarsissa, on jo pitkä aika siitä, kun pirtin puolella viimeksi kolahti. Tyttö nousee kuin toisen tahdosta istualleen ja näkee, että pirtin akkunaan on vedetty puoliverhot. Yö lienee jo pitkällä, kosteus tuo jo mukanaan lehtien lemua ja etäisten niittujen tuntua vuoteelle asti.

Tölli nukkuu syvässä unessa, mutta raolleen jäänyt aitanovi näkyy ylös harjulle pitkin polun aukeamaa. Se on kuin pieni, sykähyttävä seikka, onnenenne, joita joskus ilman syytä näyttää alkavan vilahdella ihmisen tiellä. Ja kun ihminen huomaa sellaisen enteiden leikin alkaneen, näkee hän niitä kaikkialla, ja lumoutunut mielikuvitus etsii ja sovittelee niille jotain merkitystä. Jokin suuri lintu humauttaa pensaasta lentoon. Se oli naarasteiri, joka pelästyi pesästään. Nyt sen lento lakkasi kuulumasta. Mitä se oli?

Aitanoven aukeama näkyy harjulle kahteen katsovaan silmään ja herättää heti vereksiä mielikuvia siitä, mitä on sen aukeaman takana. Onnellisesti kuljettuaan Malkamäestä tähän asti kaikkien suurten ja pienten kesäyön ilmiöiden ohitse, ylitse ja alitse; tähän asti, tuon kiven, tuon risun, noiden oksien ja tuon näköalan vaiheille, Elias vietti oudon maltillisesti pitkää, melkein kulumatonta hetkeä. Ken näkee aitanoven olevan raollaan, hän ei pitkästy niin kauan kuin vielä on iltayö. Hän antaa ovenaukeaman johdatella mielikuvitustaan.

Samaan aikaan Lyyli juuri uinaili aitassa vuoteellaan täysissä vaatteissaan. Mieluisa raukeus oli vaivuttamaisillaan hänet täyteen uneen, ja lisääntyvä viileyys pani jäsenet kyyristymään. Mutta sitten hän äkkiä havahtui, niinkuin joku olisi sanonut, kuinka pitkälle yö jo oli edennyt päivän rajasta. Kun hän ponnahti istualleen ja näki ovesta pihamaan ruohon, käväisi hänen mielessään lyhyt surunvoittoisen autiuden tunne, niinkuin ennen pikkutyttöä. Se oli vain aivan lyhyt mielenailahdus, joka hävisi heti kun hän viileyden ajamana nousi seisaalleen ja meni ovelle. Mutta hänen mielensä vire oli muutenkin muuttunut. Hän näki kuin etäämpää kaikki äskeiset kuvitelmansa, kuinka hän vielä kohtaisi Eliaksen harjulla... Hän istahti kynnykselle... —Mitä kaikkea onkaan minun mielessäni liikkunut tänä iltana! Minähän tapasin jo Eliaksen, se kosketti minua, siitä on jo paljon aikaa kulunut, senjälkeen minä jo liikuin tuolla pirtissäkin; nyt on hyvä olla ... ei se tänne tule... Kas kuinka pirtti näyttää omituiselta, kun on näin valoisa ja siellä nukutaan verhojen takana... Väinö on taas poissa...

Mutta yhtäkkiä tuntui kuin kuuma tuulenhenki olisi hivellyt hänen koko olemustaan. Hän nousi ja

käveli veräjälle päin, näki jossain kaukana sumua ja kuuli korpirastaan laulua. Ja joka askeleella, minkä hän otti, vahveni hänen ympärillään kesäyön henki, ja vaikka hän oli niin tuiki tutulla maalla, tuntui joka askel vievän häntä yhä syvemmälle jonnekin outoon ja ihmeelliseen, josta jo kauan sitten oli häipynyt pois kaikki ajallinen: päivä ja auringonpaiste.

Hän ei ollut vielä huomannut Eliasta. Sillä Elias oli heti nähdessään tytön ilmestyvän aitan kynnykselle laskeutunut maahan istualleen ja alkanut ihmetellä ruohon lemua. Hänen ei tarvinnut katsella eikä ajatellakaan tyttöä, tyttö oli tuleva tänne kohta. Tyttö tulikin, ja niin he tapasivat toisensa niinkuin lukemattomina kesäöinä lukemattomat nuoret ihmisparit ovat toisensa tavanneet äsken heränneen lemмен hurmassa.

Sekä pojasta että työstä tuntui ihanalta ensi kerran häiriytymättä syleillä toisiaan. Mutta huolimatta ihanuudesta oli siinä kuitenkin jotain aivan toisenlaista, kuin he kumpainenkin olivat tällaisesta kohtauksesta ja kosketuksesta ennakoita kuvitelleet. Ne seikat, jotka heidän veriään nyt hurmasivat, olivat omituisen pieniä sivuseikkoja, jotka eivät milloinkaan olleet esiintyneet kuvitelmissa ja joiden olemassaolon he vasta tällä hetkellä huomasivat, kuten vaatteiden ja ihon tuoksu, käsivarren paine niskassa ja kaulassa, sormien paine leukaa vastaan. Poika ei ollut vielä milloinkaan suudellut naista muuten kuin mielikuvituksessaan nähdessään kaupungin kaduilla ja tanssiaisissa upeita kaunottaria. Tyttö tuskin tiesi sellaisesta mitään eikä ollut koskaan kuullut sellaista mainittavan poikien ja tyttöjen salaisista asioista puhuttaessa tai heistä niistä kiusoiteltaessa. Siitä syystä tulivat heidän nyt saavuttamansa kokemukset tässä kohden erilaisiksi. Poika harkitsi, että nyt hän sen tekee. Mutta kun hän sen oli tehnyt, oli hänen ensimmäinen tyydytyksensä tieto siitä, että hän nyt siis oli suudellut naista, että hän siis tiesi, millaista se oli, että tuossa nyt makaa tyttö, jota hän on suudellut. Tyttö taas ei alussa ymmärtänyt pojan aikeita, sitten hän aavisti hiukan sinnepäin ja vastusti vaistomaisesti. Mutta kun se sitten tapahtui, raukeni hänen koko olemuksensa sen suloon, ja hän tunsu samassa hetkessä muuttuneensa kuin uudeksi olenoksi, joka kokonaisuudessaan halusi keskittyä sulkeutuneiden silmäluomien alle ja siinä painautua pojan kaulan turviin, pyytämättä muuta kuin tuon kohdan kaulasta. Läheiset luonnonesineet tuntuivat nyt mitättömiltä ja kaukaisilta. Ajan ja paikan suhteet valahtivat erilleen hänen tajuntansa muusta sisällöstä, muuttuivat epämääräisiksi kuin unessa. Ne osat hänen ruumistaan, jotka koskettivat maanpintaa, tuntuivat ikäänkuin työntävän sitä pois yhteydestään, ja maanpinta taas painoi hänen ruumistaan ikään kuin vasten tahtoaan, kun ei voinut toisinkaan olla.

Nyt se tapahtui toisen kerran — — —

Poika ei sulkenut silmiään. Päinvastoin teroittuivat hänen aistimensa omituisesti tarkkaamaan kaikkia pienenpieniä yksityiskohtia. Korva kuulteli hetkisen rastaan jokerrusta, kunnes silmä vuorostaan alkoi erotella yhden ruohonlehden suonia ja senjälkeen tytön alahuulen hienoja uurteita. Kuluva hetki ei enää kiihoittanut hänen mieltään, hänen ajatuksensa oli niin selvä, että hänen teki mieli hymähtää, nähdessään tytön makaavan siinä hänen käsivarrellaan silmät kiinni. Mutta kun tyttö hiukan raotti silmiään, tunsu poika samassa kasvoilleen leviävän hurmanilmeen ja hymyilevänsä siihen tapaan, että hampaat näkyivät. — Tyttö, tyttö, kuiskasi hän, ja tyttö sai jälleen aiheen sulkea silmänsä.

Niin viettivät Elias ja Lyyli lempensä ensimmäistä kesäyötä harjun lappeella, puitten varjossa taivasalla, ja saivat kokea samanlaisia tunteita ja elämyksiä kuin lukemattomat muut nuoret parit samanlaisina kesäöinä. Mutta kumpikin he olivat siinä uskossa, että tällaista tapahtuu vain heille. Poika oli kuullut ja kuvitellut paljon tällaisesta kohtauksesta eikä voinut nyt torjua sisimmästään pientä ihmetystä sen johdosta, että toteutuvan lemмен sulo olikin niin yksinkertaista ja että sen päätekijöinä oli sarja aineellisia pikku aistimuksia, jotka olivat sitä laatua, ettei niitä kaikkia voinut edes itselleen sanoilla tulkita, ja tuntui melkein hienosti kiusalliselta, että oli ne kumminkin havainnut. Mutta siitä huolimatta hänellä oli samanlainen tunne kuin ihmisellä, joka on äkkiä rikastunut ympäristön sitä vielä aavistamatta. — "Tuossa on Lyyli ja se on minun. Se on ihmisen tytär, nuori — —" Siihen tapaan hänestä tuntui, ja kun hän sen tunteen valossa katsoi tytön muotoja, pyrki uusi lemmenvaihe jo alkamaan hänen itsensä sitä tahtomatta. Mutta kun hän havaitsi itsessään tämän, jäi hän pitkäksi aikaa liikkumatta tuijottamaan tytön hiusten ohi viereensä maahan. Ja siinä kuluivat hetket Elias-pojalta siihen asti, kunnes rastas lakkasi laulamasta. Silloin hän puhui joitakin sanoja ja se oli onneksi, sillä tyhjä pysähdys oli tulemaisillaan liian pitkäksi. Pojalle se jo tulikin liian pitkäksi, sillä hän ajatteli ja harkitsi ja teki havainnoita omassa itsessään. Ja kun hän havaitsi, että tuo hänen yhteen asentoon pysähtymisensä oli teennäistä, pelkäsi hän, että tyttökin sen havaitsee. Mutta tytön onni oli vielä ehjä, sillä hän ei harkinnut eikä tehnyt havaintoja, ei arvostellut onneaan, vaan antautui sille. Ikäänkuin onnea täydentääkseen vilahtelivat kevätkuukausien muistotkin nyt uudelleen hänen mieleensä ja tuntuivat vasta tässä yhteydessä saavan oikean merkityksensä, ne kuuluivat tämän hetken kokonaisuuteen.

Kaikkikokenut luonto oli läsnä kesäyön muodossa, niinkuin suuri rauhallinen katse, joka näkee, että kaikki käy juuri samoin kuin aina ennenkin. Korvallaan se kuuli juuri tällä hetkellä tappelun kahakkaa, mutta silmällään se katseli kahta nuorta. Kas, näytti siltä kuin tyttö olisi jollain näkymättömällä tavalla

saanut aavistuksen tappelusta. Hän nousi istualleen ja sanoi:

— Nyt pitää lähteä jo —

Ja hetken päästä lisäsi hän hymyillen ja poikaa silmiin katsoen:

— kun rastaskin jo lakkasi laulamasta.

Hetken päästä on pieni paikka jo tyhjä, eilinen ilta on kaukana. On jo ollut lyhyt, valoisa yökin, jota tuskin on huomannutkaan se, joka ehtoolla liikkeelle lähti. Itään on ilmestynyt aurinko, kosteanpunainen, läikkyvä kiekko. Rivakasti käyden kädet taskussa ja hartiat hiukan kumarassa etenee jotain kyläntakaista suopellon sivua töllinpojan hahmo. Siitä on kolme tuntia, kun hän kuohumielin lähti tanssipaikasta. Nyt hän on laimea kasvoiltaan ja häntä vaivaa kirkastuva päivä, kun hän lähenee kotoaluettansa, mäkiä töllikulmaa. Kun hän hyppää aidan yli, värähyttää risahdus koko sädehtivää ilmaa. Hän tulee puodin taitse humaliston ohitse ja livahtaa luhtiinsa. On jo suuri päivä, vasikka ravistelee korviaan tarha-aidan takana. Siinä meni ovestansa sisään viimeinen yökulkija, nyt hänenkin vaatteensa jo riippuvat luhdin seinässä, kello tikittää liivintaskussa. Jostain raosta osuu varmaankin luhtiin rusopunainen valosuihku, niinkuin viimeinen saattaja yölliseltä retkeltä. Mutta poika kätkeyty peiton alle ja sulkee ajatuksessaan koko retken kaikinensa luhdin seinien ulkopuolelle, ikäänkuin kääriyty tähän kuvitelmaan, hykertää ruumistaan unohtaakseen ja vajoo uneen.

Pikkulintujen karttuva helinä on kuin vihreiden alojen vastavaikutus auringon säteille. Käki kukkuu sunnuntaiaamua, ja kiiltorintaiset pääskysel sinkoilevat sinne tänne Malkamäen pihamaalla. Niitten vikinä tunkeutuu Taaven tajuntaan, hänen ajatuksensa raukenee, hän huomaa hajamielin katselevansa pihamaata, jonne aamu hiipii. Kun hän taas silmää ylärivin akkunaan, on siitä jo hävinnyt se öinen sävy, joka on häntä pidellyt tässä pirtinakkunassa siitä asti, kun hän tanssista palasi. Mutta nyt on akkuna kalsean näköinen, ikäänkuin haluton. —Mene jo maata, hulluparka.

Mutta vielä ovat jäljellä viimeiset säkeet tämän yön runoelmasta.

Malkamäen tytär Olga nukkuu vuoteessaan, kun ensimmäisen kesäyön jälkeen sunnuntaiaamu kirkastuu ulkona teillä, kedoilla ja vetten päällä.

Maisemat joutuvat auringon valtaan. Se oli jo taivaanrannan yläpuolella, kun viimeiset yökulkijat pujahtelivat pesiinsä, mutta se ei silloin vielä alkanut paistettaan, se vaan oli ilmestynyt sinne valmiiksi odottamaan yöelämän viimeisten liikahdusten asettumista. Sen jälkeen vasta alkavat ne salatut hetket, joita ei kukaan näe ja joiina muutos tapahtuu. Sillä suvinen aamu ei tiedä mitään edelläkäyneestä yöstä, se on kuin eri henkilö, joka saapuu pitkin kirkastuvaa ja laajenevaa taivaankantta ja alkaa lausua tai laulaa aivan toisenlaisia runoa kuin se oli, jota eilen illalla kuiskasi korvaasi kesäyö. Yön sisällitys oli salaperäistä, täynnä monenlaisia näkymättömiä intohimoja, jotka saattoivat nuoret ihmislapset jättämään kotisoppensa, häviämään ulos seikkailuille sumun ja ruohon lemuun. Mutta sunnuntaiaamun runous on niin kirkasta ja korkeata, ettei sen tarvitse kätkeä mitään. Se ei kuiskaa mitään yksityisen korvaan, ei kiihoita tappeluun eikä hekumaan, jotka ovat hämärän ilmiöitä. Ne pyyhkiytyvät pois, kun aamu alkaa, aamu ei tunne niitä. Pieni, ruohoinen kohta harjun lappeella, lähellä Korkean tölliä, näyttää kuultelevan taivaan äänetöntä aamusaarnaa, kun joku aikaisin herännyt aamun katselija sattuu liikkumaan siitä ohi. Harjun taakse paistaa aurinko tavallista tiiviimmin erään toisen asumuksen seinustalle, ohramaahan, ja mitään aavistamatta lämmittää ja kaunistaa niitä kiivaita jalanjalkia, jotka siihen yöllä ovat ilmestyneet. Saman asumuksen pirtinakkunoiden läpi se jalosti kirkastaa kaikkialla hievahtamatta asuvan tomukerroksen. Moniaalla se myös osuu nukkuvien ihmisten kasvoihin ja saattaa heidät heräämään. Ihminen herää ja huomaa, että kaikki ennen häntä herännyt on antautunut aamun valtoihin, ja antautuu hänkin. Aamu kirkastaa yöllisen lemменhurman kuvitelmat samalla tavalla kuin sen ruohoisen kohdan siellä harjun lappeella, ja valaisee yöllisiä kostotuumia samanlaisella valolla kuin niitä jalanjalkia siellä seinustalla. Asumusten läheiset kummut ja mäet ovat aamuauringon valtapaiikkoja, niiltä se hallitsee maisemia ja ikäänkuin katselee ja kuultelee, kuinka sen määräämä tunnelma aaltoilee ilmassa ja äänissä ja kaikkien kappalten pinnassa, ehtii kylistä kyliin, kirkosta kirkkoon, ja jo muutaman tunnin päästä virtailee monien urkujen alkusoitoissa.

Nyt on kello vasta kuusi. Nukkujan korvaan tunkeutuu pääskysten vikinää, mutta hän ei tajua sitä siksi, se liittyy hänen unensa ailahduksiin. Aurinko paistaa jo hänen kasvoihinsa, valaisee hänen tietämättään kahden etuhampaan kärkeä ja ylähuulen uurretta; niin että jos joku niitä nyt salaa katselisi, näkisi ne toisenlaisina kuin päivällä, ikäänkuin jostain verhosta paljastuneina... Nukkuja vetää syvään henkeään, huulet liikahtavat ja koholle kaartuneet ohimohiukset hyörähtävät.

Varhaisen aamun hiljaisuudessa täyttyi huone auringon säteillä. Valon sädehtiminen oli erittäin kiihkeä sileän oven pinnalla. Ovi oli jäänyt pienelle raolle, jonka kautta saattoi aavistaa, kuinka viereisessäkin huoneessa aamu paisteli... Sillä nukkujan silmät olivat nyt juuri auenneet; kas, ne näyttivät melkein sinisiltä tässä valossa. Huomaamatta omaa heräämistään, hän pysyi vielä paikoillaan,

jäsenen hievahtamatta, vaistomaisesti tahtoen pysyttää haipuvaa unta tajunnassaan. Muuan poika oli äsken juuri liukuvinaan siitä ohi naljailevin ilmein. Mutta kuka ihmeellinen se oli, ja minkä sukkeluuden se sanoi mennessään? Ei palannut enää takaisin, hiljainen ympäristö vain tuttuine esineineen tunkeutui tajuntaan. Mutta hän viipyi yhä liikkumatta paikoillaan ja tuijotti ovenrakoon, josta näkyi kirkkaampaa valoa. Tuntui siltä, kuin se uni olisi häipynyt sinne ja sieltä jännittäisi hänen ajatustaan. Nyt tapahtuu jotain. Raosta pistäytyy esiin pieni, harmaa kypälä ja alkaa haparoida ylös ja alas. Vähän päästä ovi kevyesti narahtaa, kypälä pysähtyy, ja sen oheen ilmestyy hento, punertava turpa ja valkoinen rintatäplä. Se on kissa, pieni poikanen. Etukäpälä tavoittaa jo kauemmas, ja pyöristyneet silmät tähtäävät kauhistuneen näköisinä sängyssämakaajaa. Se näyttää kiihkeästi harkitsevan, uskaltaisiko vielä lähestyä, mutta kun sängystä näkyvät ihmiskasvot yhä pysyvät liikkumatta, väentäytyy se rohkeasti sisälle ja seisoo kohta valoisalla matolla hiukan neuvottoman näköisenä, häntä kaarella. Kun ei vaaraa yhäkään näy, juoksahtaa se äänen kuulumatta peremmälle jääden kummastelemaan maton kuvioita, joita ei kypälä voi erottaa, vaikka se silmään paistaa kirkkaan punaisena. Viereinen kuvio pyrkii myös silmään, ja kun sitä katsoo, näkyy taampaa ikkunaverhon lieve, valkoinen säilikönkulma, näkyy kohta kohdan vieressä, tuntuu valon täyteinen ilma ja vaaraton vapaus. Hip-hei! ja niin perältä ovelle ja ovelta perälle ja hip-hei! Kypäläin tepastava ääni vaikenee yhtäkkiä, pysähtytään, peräydytään vähän, niinkuin kisaisi mukana joku näkymätön. Ja sitten taas äkkiä kauhistuneeseen pakoon.

Sängystä katselevat silmät hievahtamatta tätä menoa. Se on kuin sen äsken paenneen unen toimia.

Mutta aamu varttuu. Kissanpoika tyyntyy laukastaan, päästää näkymättömät kisasoverit menemään ja jää asiallisen näköisenä, kuin täysi-ikäinen kissa, istumaan keskelle lattiaa, katse kiintyneenä akkunanruutuuihin. Yhtäkkiä se pari kertaa hyvin kiivaasti nuolaisee rintaansa, aivastaa, ja nuolaisee taas. Sitten sen silmät alkavat hitaasti painahdella kiinni, ja lopulta koko pikkukissa vaipuu matolle pitkäkseen. Siinä sitä sopii katsella. Se on keväällinen poikanen, se kasvaa joka päivä, minkä kesä lähestyy. Nyt se nukkui tuohon.

Huoneessa on taas uneliasta. Sängyssämakaaja kääntyy pois päin, hengähtää ja irroittaa palmikon olkapäänsä alta, niin että koko musta hiuspehko tulee näkyviin. Äskeinen uni ei enää palaa selvänä, mutta se väikkyy miellyttävän lähellä.

Myöhemmin sekä kissa että nainen heräävät ja alkavat liikusella talossa.

Sunnuntai

Korkeesta menivät Ville ja Eliina kirkkoon ja Martta livahti pian senjälkeen kylään. Saima ja Väinökään eivät enää olleet sisällä. Lyyli hyräili yksin laakeassa pirtissä, jonka ilma oli täynnä auringon sunnuntaisäteitä. Saattoi melkein sisälläkin erottaa, kuinka ulkona seinustalla ruoho lemusi ja kasvoi. Vaikka oli hiljaista, pyrki korvakin osalliseksi muitten aistien ilosta, se luuli kuulevansa, kuinka päivä paistoi.

Koko aamun aina tähän asti oli Lyylin olo ollut niin vapaata ja tasaista, kuin ei mitään olisi yöllä tapahtunut. Hän oli häärinyt äidin apuna aamuaskareissa nopsemmin kuin koskaan, ja toisten kirkkoonlähtötunnelma oli lämmittänyt häntä, hän ikäänkuin havaitsi sellaisen tunnelman olemassaolon nyt vasta ensi kerran. Niin kauan kuin toisia oli näkyvissä, pyrki hänen huomionsa vaistomaisesti kiintymään kaikkiin pikkuseikkoihin, sielu pyrki täyttämään jokaisen silmänräpäyksen jollain, millä hyvänsä, siihen asti, kunnes hän sai olla vallan yksin. Sädehtivä sunnuntaiamu tuntui maltillisesti, salaa muilta, yhdessä hänen kanssaan odottavan sitä hetkeä. Vielä oli koko yöllinen elämys painettuna sielun syvyyteen, josta sillon tällöin siinä hääriessä vain pieni pyre nousi pinnalle, ikäänkuin veikeästi muistuttaen, että tämä toimielias touhu on teennäistä, että sinä tyttö odotat vain koska pääset yksin ja saat antaa vapaasti tulvia esille sen, mitä nyt pidättelet syvyyksissä.

Kun sitten hiljaisuus alkoi, pyörähti Lyyli vielä pihalle ja silmäili, olivatko Väinö ja Saima todellakin edenneet pois pihan piiristä. Ei niitä kuulunut eikä näkynyt, pääskysel vain pitivät peliään sujahdellen avoimesta navetanovesta ulos ja sisään. Niiden äänestä ja lennosta saattoi havaita, että nekin pitivät olevansa yksin koko töllissä. Lyylin läsnäoloa ne eivät näyttäneet ottavan lukuun. Yksi istahti hänen kohdalleen räystäälle ikäänkuin sanoen, että katsele nyt sitten kerran läheltä pääskysen rintaa, tyttö. Ja tytöstä sen enempää piittaamatta näytti vain harkitsevan, millaisia kiemuroita taas lähtisi tekemään; oli kuin ilmameren kylvystä rannalle hetkeksi istahtanut lämmin olento.

Nyt Lyyli siis oli yksin. Mutta hän istahti vieläkin pirtinportaille ja katseli pääskysiä, tarkkasi niiden liikkeitä ja höyhenten metallikiiltoa niinkuin jotain hyvin tärkeätä seikkaa. Ei ollut kiirettä, hän tiesi nyt olevansa yksin ja milloin tahansa voivansa tehdä sen, minkä tiesikin vielä tekevänsä: mennä ja oikaista pirtin sängylle, kätkeä päänsä tyyntyyn ja siinä ruumistaan huojutellen päästää viimeiset tunteet

uudelleen tulemaan ja ajatella sitä yhtä... Mutta nyt hän vieläkin vain katselee niemekkeen halavapensaita, kylää, ja sitten taas tätä omaa pihaa. Siinä sivussa käväisee mielessä töllin nimi ja hänen oma nimensä, ja kun hän samalla hetkellä katselee pihamaan polkua, näyttää se ikäänkuin jollain tavoin avuttomalta, liian tutulta... Nyt isä ja äiti rukoilevat kirkossa...

Tämä jälkimmäinen ajatus aiheutti outoudellaan hänen mielessään kevyen herpaannuksen, johon liittyi jokin käsittämätön suloisen äitelä tunne. Hän nousi ja meni pirtin sängylle pitkäkseen ja melkein ääneen hymisten tunkeutui yöllisten elämystensä kätköihin ja antoi kaikkien ajatustensa valtoimenaan syöksyä sen kuvan ympärille, josta ne koko aamun tähän asti olivat pysyneet erillään jonkin erikoisen tahdonosan ehkäiseminä.

Lyyli ja Elias eivät milloinkaan olleet puhuneet toisilleen mitään asiallista. Ollen kaukaisia sukulaisia olivat he kyllä tunteneet toisensa lapsuudesta asti, mutta he olivat tavanneet ani harvoin ja silloinkin aina vanhempainsa seurassa. Lapsena oli Elias joskus leikkinytkin Lyylin ja Väinön kanssa, joka oli hänen ikätoverinsa ja pikkupoikana jotenkin vilkas, mutta ujompiluontoinen Lyyli oli aina pyrkinyt jäämään katselijaksi — tummine silmineen. Isommaksi tultuaan näki Elias Lyyliä vielä harvemmin, sillä hän ei paljoa pysynyt kotomaissa kesäisinkään. Hän oli jo melkein unohtanut koko tytön, kun hän taas viime kesänä tapasi hänet kirkonkylässä eräillä vakavaluontoisilla juhlilla. He olivat silloin kumpikin äitinsä seurassa. Äidit rupesivat puhelemaan keskenään, mutta lapset, vaikka jo olivat täysiä ihmisiä, kulkivat toisilleen mitään sanomatta heidän perässään. Kuitenkin aiheutti se kohta kummankin mielessä lyhyen palauksen lapsuuden aikoihin, niinkuin sellaisen joskus aiheuttaa auringon kimellys jostain pilvenrevelmästä. Sitten kerran loppukesällä, kun pyhäpäivä oli oikein korea, lähti Malkamäen muori huvikseen Korkean Eliinaa katsomaan ja Eliaskin lähti, ja silloin tapahtui, niinkuin kai jo on kerrottukin, se mikä aiheutti tämän: että Korkeekin hiljainen tytär nyt tuossa vuoteella yksinään tuuditteli mielensä onnellista kiihkoa. Mutta vieläkin he eivät olleet puhelleet muuta kuin joitakin aivan mitättömiä sanoja, joita kumpikaan ei sen enempää ajatellut eikä muistanut.

Eliaksen nykyinen kuva humahti siis Lyylin tajuntaan yhden yön kuluessa ilman valmisteluja, ilman hämmöttävää lähentymistä. Eilen aamulla ei sitä kuvaa vielä ollut, oli vain sen kaipuu, joka sekin oli kuukausien kuluessa omaan itseensä jo melkein turtunut. Tänä aamuna herätessä tuntui heti, että kuva nyt on siellä, syvällä tajunnassa, että se on sinne yöllä tuotu, ikäänkuin jätetty hänen huomattavakseen. Hän huomasi sen, mutta otti esille nyt vasta. Nyt oli se hetki, tässä vuoteella.

Pojan ulkomuotoa ei tyttö saanut mieleensä palaamaan, mutta hänen näkymätön olemuksensa ympäröi ja täytti tytön olemuksen, niinkuin ilma täyttää monikohtaisen maanpinnan sovet. Tyttö kätki päänsä käsivarttensa suojaan, niin että hän vain aavisti lähellään sädehtivän auringonvalon, joka tällöin tuntui pojan lähestyvältä hymyltä. Koko viimeinen kohta seiso ikinäkin paikoillaan jossain, niinkuin koko tähänastisen elämän ansaittu saavutus. Jokin kohta tytön sielussa tuntui yhä toistavan sitä onnellista seikkaa, että tämä päiväkin on sunnuntai, oikea sunnuntai, ja että on suvi. Ei ole kiirettä, suven rikkaus karttuu, edessä on pitkä, pitkä sarja pelkkiä sunnuntaita, niinkuin pieniä, sädehtiviä aurinkoja alkaen täältä pihasta ja niin aina pitkin maisemia, joita myöten sunnuntaisin voi liikusella, millon missäkin, ja istahtaa katselemaan vettä, kylää ja aurinkoa.

Tyttö ei kuitenkaan kuvitellut mitään uusia kohtauksia pojan kanssa, nuo suviset sunnuntait hän kuvitteli vain siitä vuoteelta käsin suoraan välittömästi jatkuviksi. Elämä oli valmis, hän tunsu kaiken saavuttaneensa, ei sellaista asiaa voisi toistaa. Kevätkuukausien, koko tähänastisen elämän kokooma jännitys oli suloisesti lauennut. Viime yönäkö se siis tapahtui? Viime yönä! Ja sellaista se siis oli, minkä tuleman piti! Poika pitää minua sylissä ja antaa suuta. Oooh ... mm ... mm ... sellaista.

Tyttö huomasi oman kiihkonsa, niinkuin joku olisi akkunaa takaa kurkistanut, ja akkunaan katsomatta korjaili asentoaan, niinkuin olisi vuoteella vain tavallista pyhäunta ottamassa. Sitten hän taas jatkoi äskeistä, kertasi mielessään kaiken viimeöisen, joka yön mukana oli poistunut jonnekin ihanaan saavuttamattomuuteen.

Ulkona edistyi sunnuntai ja mäessä viihtyivät mansikankukat, niinkuin hohtavat silmät, joita ei päivä häikäise. Pääskysten meno jatkui tunnista toiseen, ne kiitivät jättäen jälkeensä laulunvikerrystä kuin sävelporeilua ilmaporeihin. Taivas ja maa olivat sovussa keskenään, katselivat yhteisymmärryksin kaikkea olevaista. Ja ylinä oli aurinko.

Tyttö nousi vuoteelta istualleen, ja silmät ilmaisivat, että hän oli äkkiä havainnut yksinolonsa. Katse oli käsivarsien kätkössä laajentunut ja äärimmäiset ohimohiukset olivat hienosti harittuneet. Siinä istuessaan hän näytti siltä, kuin olisi hetkiseksi jättänyt sielunsa ovet avoimiksi, niin että ulkoa tulvehtiva luonnontunnelma pääsi sinne sisälle. Sellaisena hetkenä kevenee ihmislapsen kohtalo, kun hän tuntee luonnon kanssa samalla tavoin, näkee kohtalonsa yhtenäisyyden kaiken muun kanssa. Olipa kohtalo tumma tai valoisa, niin se tällöin saa aina samanlaisen, hiukan surunvoittoisesti miellyttävän tunnearvon. Sen koki nyt tämäkin töllintytär, joka viime yönä oli ensimmäisessä lemmentuokauksessaan. Poloinen töllintytär muuten, sillä hän eli nyt siinä kuvitelmassa, että tuo yö oli

sisältänyt kaiken. Niinkuin sen olisikin pitänyt sisältää. Mutta tuo luonto, joka katseli tuolla ulkona, näki kaikki ikäänkuin kauempaa ja ymmärsi, että se yö oli tytöltä iäksi mennyt. Ja niinhän tyttö itsekin sen ymmärsi.

Juuri kun tyttö oli painumaisillaan liian syvälle hiljaisen hetken ajattomuuteen, saapuivat veli ja sisar, ja syntyi vapauttava rupattelu. Väinöllä näkyi olevan aavistuksia Lyylin viime yöstä, oli luultavasti lähestynyt kotoa samaan aikaan kuin Lyylikin meni aittaan. Tämä huomio ei ollut Lyylille vastenmielinen. Kun Saima meni ulkoa hakemaan vettä pulloon, pannakseen siihen kukkasia, katsoi Lyyli veljeään silmiin, ja kysyi missä tanssi oli.

— Linnassa vaan, vastasi Väinö kuin jollain uhalla. Ja hetken vaitiolon jälkeen lisäsi:

— Kallekin ropsi Vähänmäen Iivaria.

— Kas kun et sinä saanut? virkkoi Lyyli.

— Ne on eri miehet, jotka saavat, vastasi veli. Hetken päästä kysyi Lyyli:

— Mistä Kalle Iivarille suuttui?

— Taave siellä ensin soitti suutaan Iivarin kanssa, kutitti Iivaria leuan alta, ja Iivari yritti antaa takaisin, mutta Kalle tuli ja vei sen pihalle.

— Vai oli Taavekin, sanoi Lyyli ja hymyili omituisesti. Väinökin hymyili merkitsevästi. Taave oli näet Lyylin vanha "sulhanen".

Tämä pieni keskustelu, jonka käännteet vain he kaksi ymmärsivät, palautti Lyylin taas nykyisyyteen. Sädehtivä sunnuntai jäi ikäänkuin sivulle, ja yöllinen kohtaaminen jollain lailla kalpeni hänen mielessään, vaikkei hän itse sitä tahtonut huomata, vaan koetti ravistaa sen hetkeksi kokonaan pois. Väinön puhe tuntui omituisesti ahdistelevan Lyylin taanoisia mielenliikkeitä. Heillä ei enää ollut mitään sanomista toisilleen. Väinö oikaisi sänkyyn makuulle ja Lyyli meni kamariin. Hän ei nyt taas ajatellut mitään erikoista, tunsikin vain olonsa hyväksi.

Sunnuntai kului taas tyvenesti, ja Lyylin mieliala lähenteli samanlaista kuin hänellä oli ollut aamulla isän ja äidin kirkkoon hankkiessa. Mutta päivällispöydässä tuli jälleen puhe Lyylin eilisestä Malkamäessä käynnistä, ja äiti kysyi suoraan, joko Elias oli kotona. Lyyli vastasi vain kahdella sanalla, mutta sittenkin hän huomasi itsekin, että äiti kyllä erotti äänen sivusoinnun. Kun sitäpaitsi Väinö ilmeisesti tiesi asian, ei Lyyli koko aterian aikana katsonut ketään silmiin eikä sanonut mitään, koettaen näin pitää toisiakin äänettöminä. Ei tämäkään tilanne ollut hänestä millään tavoin vastenmielinen, mutta kuitenkin se aiheutti muutoksen hänen mielenkäyntiinsä, joka ei enää milloinkaan saavuttanut samaa sävyä kuin aamupäivällä hänen vuoteella maattaessaan. Hänen päivän kuluessa kokemansa kosketukset toisten kotolaisten kanssa eivät voineet olla häiritsemättä viimeöisen kuvan ehdotonta ehjyyttä. Lyyli tunsikin olevansa nyt jo toinen kuin aamupäivällä, ja kun ilta jälleen ehti, valtasi hänet kummallinen epäsointuinen ikävyys. Rakastetun kuva oli kuin liiaksi lämmennyt, mielikuvitus alkoi esitellä aivan uusia asioita. Yhtäkkiä hän huomasi ajattelevansa inhimillistä pariskuntaa ja kaikkea mitä siihen kuuluu. Tämä seikka tuntui nyt aivan oudolta ja ihmeelliseltä, kun se ensi kerran kuvastui hänelle tätä hänen sielunsa nykyistä taustaa vastaan. Hän tuli kuin tahtomattaan näin ensi kerran rinnastaneeksi nämä kaksi asiaa, ja huomasi ihmeekseen, että niillä oli aivan murtava vaikutus toisiinsa. Ihmisten avioliitto ei tähän asti ollut herättänyt hänessä sen erikoisempia ajatuksia kuin kylän talot tai metsän puut. Se ei millään tavoin kuulunut hänen maailmaansa. Kun lempi heräsi hänen sielussaan, ei hän tiennyt sille mitään nimeä, piti sitä vain oman sielunsa ihmeellisenä erikoisuutena jolla ei ollut mitään yhteyttä minkään ulkonaisen, kaikkein vähimmän ihmisten avioliiton kanssa. Nyt tapahtui vähässä ajassa suuripiirteinen muutos. Kuvitelma avioliitosta asettui hänen sieluunsa keskeiseksi lemmentunteen rinnalle, jonka sävyä se samalla paljon muutti. Ja Lyyli tunsikin, että tämä muutos oli pysyväinen, ja että hän äkkiä, nyt vasta, oli kasvanut täydeksi ihmiseksi.

Ensin hän vaistomaisesti yritti ikäänkuin hiukan torjua tuota muutosta, mutta sitten hän jo antautui sille, ja hänen sielunsa voimat ottivat tapahtuneen muutoksen nojalla vähitellen uuden tasapainon.

Vaikka Lyyli aivan varmasti tiesi, ettei Elias tänä iltana tulisi, käveli hän kumminkin harjulle ja viihtyi siellä pitkät ajat. Eliaksenkin kuva oli nyt aivan toinen kuin taanoin. Se ei enää väikynyt ilmassa jossain tässä lähellä. Lyyli katseli nyt harjulta Malkamäkeen päin, kuvitteli eteensä rakennuksen ja jossain sen vaiheilla hän oli näkevinään Eliaksen, rakkaan Eliaksen. Hän odotti jo Eliasta, ja kun hän tiesi, ettei tämä tulisi, tunsikin hän ikävöivänsä häntä. Lyhyt tuskantunnekin näyttäytyi, pieni epäily vilahdi. Mutta se meni samassa ohi, ja jäljelle jäi vain voimakas jännitys sen johdosta, että kaikki nyt oli niin peräti toisin.

Kun hän laskeutui alas harjulta viritteli korpirstas taas kielensä kantimia. Sen ääni soi nyt Lyylin korvaan kuin jokin kaukainen, hiukan vieraantunut muisto. Muuan ihmisvaihe oli vuorokauden kuluessa alkanut ja loppunut.

Malkamäessäkään ei sunnuntai ollut kulunut ihan ilman tapauksia. Elias oli koko päivän muistellut viimeistä retkeään ja jo päättänyt tänä iltana lähteä samoilte teille. Mutta iltapäivällä kääntyi hänen mielenkiintonsa tilapäisesti toisaalle. Hän oli nähnyt Olgan jotenkin läheltä ja hiukan hämmästynyt tämän katsetta. Olgan katse oli erikoinen siitä syystä, että hän oli Eliaksen nähdessään heti muistanut sen aamullisen unensa, muistanut vielä nähneensä Eliaksen jo eilen illalla katolla istumassa, ja tunsu nyt heti häntä, outoa miestä kohtaan samanlaista hempeää tunnetta kuin sitä naljailevaa nuorukaista kohtaan aamulla unessaan.

Pudotettu orvokki

Samoihin aikoihin kuin Elias saapui Malkamäkeen, tunsu Malkamäen talon neiti Olga aikansa tulevan pitkäksi. Sellaista tunnetta hän ei ollut vielä ennen niin selvästi kokenut. Koko tämä Malkamäkeen muutto ja täällä olo oli muutenkin jotain erikoista, jonka tarkoituksesta ei Olga ymmärtänyt muuta, kuin että se omituisesti oli osunut yhteen erinäisten muiden vaiheiden kanssa. Maaliskuun lopussa isä oli kutsunut hänet pois kaupungista, suoraan tänne tuliaisiin. Hän oli silloin oleskellut pääkaupungissa ja tullut hiljakkoin tuttavaksi Bruniuksen kanssa... Täällä oli tuliaiset samana päivänä kuin hän saapui. Silloin oli täällä muutamia sukulaisiakin ja muuan vanhanpuoleinen herra, tuomari, jolle isä oli erikoisen huomaavainen ja nähtävästi odotti, että Olgakin olisi. Ja hän olikin huomaavainen. Hän luuli ymmärtävänsä, mikä oli tarkoitus, mutta kun hän näki, että asia joka tapauksessa oli aivan vaaraton, antautui hän seurustelemaan tuomarin kanssa. Tuomari ehdotti silloin, että he kaikki lähtisivät väentupaan katsomaan rahvaan tanssia, ja he lähtivät.

Taave renkipoika oli päivällä kyydinyt Olgaa kotiin ja oli nyt pirtissä toisten joukossa. Olga huomasi seisovansa hänen rinnallaan tungoksessa... Mutta nyt on jo ruoho kasvanut niiden asioiden yli, silloinhan oli rekikeli ja hyvä olikin. Sellainen tuomarikin oli täällä heikkoine yrityksineen; hänellä oli mustanharmaa puku ja punertava paidanrinta, ne seikat olivat itsepintaisesti jääneet Olgan mieleen. Hän ikäänkuin näki niiden liikkuvan jossain, ja niiden sisällä oli jotain, jota sanottiin tuomariksi... Mutta sinä iltana oli ollut hyvin virkistävä tanssia Taaven, aivan oudon sisämaanpojan kanssa. He sopivat yhteen niinkuin vanhat tutut. Olgasta oli silloin koko ajan tuntunut, kuin he kaikki olisivat olleet jollakin huvimatalla täällä metsien takana.

Mutta tänne jäätiin ja aika kului. Olga nukkui paljon, hän nukkui usein päivälläkin. Sellaisesta päiväunesta herättyä näytti keväinen maailma omituisen pehmeältä. Aurinko oli paistanut koko unen ajan ja jatkoi yhä paistamistaan, tosin hiukan riutuen iltaa kohden. Kun katsoi ulos, näki jossain vilahduksen talon töistä. Ja maanpinnan tarkoitukseton, älytön rikkaus lisääntyi; iltapäivällä unesta herättyä sen selvimmin huomasi. Uusia kukkia yhä ilmestyi mitättömimpiinkin paikkoihin, kukaan ei niistä välittänyt, eivät ne itsekään. Ne näyttivät kylästyneiltä omaan oloonsa. Kesä oli ainoa, mitä ne saivat aikaan. Kesä kesän perään, mitäpä siinä oli. Olga oli viidenkolmatta-ikäinen. Hän ei ollut milloinkaan oikein kotiutunut minnekään, ja vaikka hän oli paljon ja mielelläänkin liikkunut ihmisten parissa, oli hänen oma eristävä voimansa kaikkialla luonut hänen ympärilleen näkymättömän piirin, jota lähemmäksi maailma ei päässyt; aina siitä asti kun hän viidentoistavuotiaana eräissä häissä oli tullut tarkemmin katselleeksi morsianta ja muita naisia... Mutta täällä ei ollut ihmisiä, ja tuo eristävä voima höltyi, hän tunsu ikäänkuin jääneensä jonnekin outoon pensastoon vieraitten kukkien keskelle auringon paisteeseen. Aika tuli pitkäksi. Ei tiennyt mihin ryhtyä käsillään tai aivoillaan. Kerran hän kuuli, että kissa oli navetassa saanut pentuja. Hän kantoi koko poikueen tänne sisälle ja katseli ja hoiteli niitä. Hän huomasi pitävänsä niistä, niiden sokeassa hapuilemisessa oli koomillinen asiallisuuden sävy. Niiden kanssa saattoi viettää pitkät ajat...

Unesta herättyään Olga lähti kävelemään. Lyhyt, sininen takki yllään ja punertava huntu päässä hän eteni pihasta tietä pitkin laaksoon päin. Taas oli päivä painumassa iltaa kohden; aamu oli kaukana, unen tuolla puolen. Hän oli kai uneksinut jotain, jota hän ei taas enää muistanut, mutta hänen unensa häive ikäänkuin viipyi vielä ympäröivissä maisemissa, joiden sävy sentähden oli kummallisen sekava, ikäänkuin ajaton. Tällaista sattui Olgalle usein, ja se lisäsi hänen yksinäisydentunnettaan. Hänen sielullaan ei vielä ollut yhtymäkohtaa sen kauneuden kanssa, joka täällä upeili taivaan ja maan välillä. Hän oli yksin, mutta se ei kumminkaan tehnyt häntä surumieliseksi. Hän vain eli ja korkeintaan ihmetteli omaa elämistään. Joskus hän itsekseen koetti ratkaista kysymystä, aikoiko Brunius naida hänet. Ainakin sillä oli jotain mielessä silloin, kun se lupasi nyt kesällä käydä täällä. —Hänelle minä kyllä voin mennä, ajatteli Olga, jos hän vain käyttäytyy samalla lailla kuin tähän asti. Hänen naisenaan voisi olla turvassa, ihan täydessä turvassa kaikelta... Mutta sitä ennen minä tahtoisin itse nähdä sen

asian ... itse pitää sylissäni, turvassa ... ihan nuorta, semmoista kuin Taave ... mutta Taave ei sentään sovi ... ei siitä tulisi mitään. — Mutta ihanaa mahtaisi kuitenkin olla, kun *itse* saisi olla sellaisen tapauksen valtiaana. Saisi ihan salaa itsekseen kokea, eikä sitten tarvitsisi olla hämillään...

Tullessaan tähän ajatuksensa kohtaan tuntui Olgasta hetken ajan siltä, kuin ympäröivä maisema nyt olisi lähentynyt häntä. — Niin, oikeastaan tämä tšekäläinen yksinäisyys on viehättäväkin siitä syystä, ettei täällä milloinkaan tarvitse joutua hämilleen. Täällähän minä vasta olen ruvennut tällaisia ajattelemaankin... Mutta täällä tosiaan sopisi kokea kaikenlaista ... vaikka: tulisiko maailma ja elämä niistä kokemuksista sen selvemmäksi?

Ja Olgasta tuntui tätä kysymystä harkitessaan, että hänen olonsa sittenkin jäisi ennalleen ja että Bruniuksen kanssa varmaan olisi paras.

Mutta kumminkin hän tahtoi kokea sen toisenkin ... ihan omin päin.

Taave äesti pellolla, sanoi hänelle päivää ja hämääntyi hiukan. Olgan mieli meni hyväksi, sillä hän tunsu olevansa väkevämpi Taavea ja vallitsevansa tilannetta. Tavallista tyytyväisempänä hän jälleen eteni Taaven vaiheilta, hyräili ja oli jo havaitsevinaan maisemassa jotain, joka kuului yhteen hänen mielialansa kanssa. — Tulee taas kesä, ja ehkäpä tämä kesä on erilainen kuin muut kesät.

Hän palasi sisälle ja alkoi soitella. Oli kuin aurinko olisi tänä iltana erikoisesti viivytellyt laskuaan. Se oli perjantai-ilta, päivää ennen Eliaksen saapumista. Myöhemmin vuoteessa unta odottaessaan hän suunnitteli värejä pukuihinsa, joita tulisi laittamaan kesän kuluessa. Kas, olipa se viehättävää ajankulua. Hän nukahti siihen huomaamattaan ja aamulla noustuaan hän meni pukukomerosta etsimään sitä pukua, jonka oli päättänyt ottaa ylleen tänä päivänä, violettia kesäpukua, jossa oli silkkimusta vyö ja käänteet. Vasta siellä hänelle selvisi, ettei hänellä sellaista pukua ollutkaan, hän oli tehnyt päätöksensä unessa. Tämä hauska elämys määräsi hänen mielensä vireen koko aamupäiväksi. Sitä muistutti kuin hymyillen sinervä pukukin, jonka hän sitten oli valinnut. Päivä oli lämmin ja tyven, ja iltapuolella Olga sai kuulla, että vanhan emännän poika oli tullut kotiin.

Kylvystä palatessaanhan Olga-neiti sitten illalla ensi kerran näki Eliaksen, kun tämä istui katon harjalla ja katseli etelään päin — Korkean Lyylin jälkeen. Hänen suhteensa Eliakseen alkoi oikeastaan tästä tapauksesta, sillä hänen ajatuksensa askarteli jo koko sen illan Eliaksen seurassa. Hän oleskeli yliskamarissa, josta näki tielle. Mutta ainoa, jonka hän näki, oli Taave, joka puoli kymmenen aikaan meni kylille päin. Olipa hauskaa, että Taave meni. Ja vaikkei Olga sitten enää nähnyt ketään, ei hän ollut tyytymätön eikä ikävystynyt. Kaikki tuntui olevan paremmin kuin pitkiin aikoihin.

Sunnuntaina hän päivällisen jälkeen lähti kävelyille ja otti ensi kerran päivävarjon mukaansa. Vanha emäntä oli poikinensa ulkona tutkimassa, kuinka keisarinkruunut ja pionit versoivat.

Monet kauniit luonnonilmiöt, jotka kesän pohjalta kumpuilevat, ovat sinänsä lyhytikäisiä; sellainen voi tänään puhjeta, tulevan yön vallita ja huomenna kuihtua. Eliaksen ja Lyylin ensimmäinen harjukohtaus oli sellainen: nyt se jo huomaamatta tekee kuihtumista. On aika vielä kallistautua sitä kohden ennenkuin se vallan häipyä. Hyvästi sitten, ehjä kesäyö rastainesi. Monet pienoiskohtasi jäävät kutomaan muiston taideteosta.

Eliaksen ensimmäinen tunne hänen aamulla myöhään herätessään oli kaipuu Lyylin luo. Mutta se oli vain ikäänkuin unen jätteitä ja poistui ennen pitkää. Jäljelle jäi onnellinen tyytyväisyyden tunne. Hän viipyi vielä vuoteessa ja ajatteli yhä kiihtynyttä kevättään, joka nyt hänen raikkaassa mielessään väikkyi yhtenäisenä tunnelmana, niinkuin tämä kesäisen sunnuntaiaamun hetki. Tähän vuoteelleen hän aavisti koko ihanuuden, tuomenkukka ikkunanpielessä suorastaan nauroi sitä. Unenhäipeet olivat jo täysin huvenneet auringonvaloon. Eliaksen mieleen asettui ihmeellisen yksinkertainen ja täyteläinen tunnelma, jonka lähinnä saattaisi tulkita sanoilla: "minä elän maailmassa". Tämän tunnelman alkutekijät vilahtelivat somasti hänen tajunnassaan. — Kas, ajatteli Elias, minä olen monessa muodossa lukenut ja kuullut runoelmia elämän suloista ja olen niin tottunut niihin tapoihin, joilla niitä tulkitaan, että olen ihailutkin vain *tapoja*, ja unohtanut, että runoelmien esineitä on olemassakaan. Mutta voisiko millään tulkita tätä, jota nyt tunnen? Elämän sulot ovat kaikkien runojen ikuinen ja saavuttamaton päämäärä. Ne seisovat iäti paikallaan sen saavutettavissa, joka siihen pystyy. Näin joskus voi joku ihmislapsi välittömästi aavistaa niistä jotakin. Minä aavistan nyt, mutta onko kukaan muu aavistanut näin kuin minä?

Kuvittelemalla koetti Elias tuoda siihen esille jonkun ihanimman teoksen, jonka hän oli omaksunut. Mutta hän ei voinut sitä kirkkaan aamuvalon tähden. Millään teoksella ei tuntunut olevan mitään yhteistä tämän tilanteen kanssa. — Nyt on vain maanpinta, jolla minä sijaitsen näitten seinien sisällä tässä vuoteella. Yläpuolella on taivas ja aurinko, ja siinä välillä on tämä tämmöinen elämä, jonka yleisilme näyttää itsessään niin perin selvältä. Se ikäänkuin on valmistamassa jotakin ja hymyilee ihmisille tämän kysyessä, milloin se valmistuu, kuinka pitkä on valmistumis-*aika*. — Aika, mikä se on? Ei

Eliaksen tajunnassa vilahteli edelleen saman tunnelman alkutekijöitä.

Me olemme ihmisiä. Minä olen ihminen, ja Lyyli — Ihminen —

Elias lausui tämän sanan melkein ääneen itsekseen ja ajatteli samalla Lyyliä. Hän sai sellaisen mielikuvan, että hän tästäkäsän oli pitelevinään Lyyliä ilmassa jossain siellä Korkeessa päin ja tästä katselevinaan häntä sinne. Lyyli ymmärsi ja antautui hänen pideltäväkseen. — Sillä on ihmisen ruumis ja kaikki jäsenet, ja sen sielussa liikkuu ihmisen mieli, joka tavoittaa minua kohden. Jonain iltana minä taas menen sinne harjulle, ja me tapaamme toisemme sylvityksin. Ehkä en sentään mene vielä tänä iltana. Siellä säilyy sykkivä sydän, hyvin säilyy.

Näin Elias ajatteli, ja jokin kohta hänen sielussaan oli sanovinaan, että hän sentään tänäkin iltana menee. Mutta hän käänsi huomionsa pois tästä hienosta ristiriidasta, jätti asian avoimeksi iltaan asti ja tuntien päättämättömydestäänkin nautintoa nousi ylös vuoteesta ja meni alusillaan ikkunaan, aivan kuin olisi suorittanut jonkin tavanmukaisen aamutoimen. Päivä kuumotti ruudun läpi avointa rintaa ja ajatus pyrki uudelleen torkahtamaan.

Sellainen oli Eliaksen aamu. Mutta sydänpäivän ajan hän kuljeskeli ulkosalla tyvenen paisteen ympäröimänä ja antoi maisemien nyt sunnuntaisävyisinä vaikuttaa aistimiinsa ja herätellä tunnelmia. Hän näki kiven ja pihlajan ja lähti talon alapuolitse kiertäen niitä taas läheltä katsomaan. Ne ikäänkuin alenivat asemastaan, kun tuli niiden juurelle, silmä kiintyi vain kiven ja rungon jäkäliin ja yksityisiin oksiin. Mutta ympäröiviä aloja saattoi täältä katsella ikäänkuin salaa, ne eivät osanneet odottaa katselevaa silmää täältä kiven juurelta. Kas taloa, kas taivaanrantaa, kuinka ne sopeutuivat näköalaan niinkuin laineet aaltoilevaan pintaan. Eliaksesta tuntui, kuin hän seisoi pienellä saarella, ja niin hän vielä kiipesi kivelle istumaan.

Siitä näki eteläiset metsänrannat kaukaisina ja hienonevina, ja ne vaikuttivat kuin jonkin auringosta valuvan sävelen pois häipyvät viimeiset soinnut. Kun niitä näin katseli korkealta vapaan ilman takaa, ei mielikuvitus voinut sinne asettua, välimatka vallitsi niin voimakkaasti katselijan tajuntaan. Sieltä ei olisi kuulunut ääni eikä näkynyt kasvojen ilme, enempää kuin täältäkään sinne, ja siksi tuntui Korkean Lyylin kuvakin nyt omituisen etäiseltä, pieneltä avaruuden osalta vain, ikäänkuin Elias olisi katsellut Lyyliäkin — samoin kuin maisemaa — tämän sitä aavistamatta. Hetkeksi hän havahtui näkemään, mikä Lyyli oli: töllintyttö noitten salojen takaa. Kuinka tämä mieliala olikaan toisenlainen kuin se, jonka hän oli kokenut aamusella. Päivänpaiste hymyili neuvottomana, ja Elias sai halun palata kotiin. — Pitkä kesä on alussa ja minä vietän sen tuon talon piirissä ... niin niin, Lyyli on sielläpäin, kyllä minä sen tiedän... Talossahan on myös neiti, olikohan se joku niistä, joiden näin eilenillalla palaavan saunasta... — Sunnuntai, eilisilta, rastaanlaulu, Lyyli... Minä kaipaen jotain, mutta mitä?

Vähäistä myöhemmin Elias istui tuvan seinustalla, ja muori tuli siihen kanssa "suvihuviin". Poika ei ihan varmaan tiennyt, oliko äidillä aavistusta hänen yöllisestä retkestään. Kun ei äiti mitään ilmaissut, kiiruhti poika olemaan hänelle hyväntahtoinen. Pionit ja keisarinkruunut nostivat maasta versovia kärkiään, ja äiti ja poika katselivat niitä hyvillä mielin. Neilikanvarret olivat jo pitkällä. Tällainen kukkien katseleminen oli ehkä ainoa tilanne, jossa poika tunsu rakastavansa äitiään tämän ollessa hänen näkyvissään. Hän ilmaisi sen pysyttelemällä lähellä äitiään ja kuuntelemalla hänen hyrähteleviä lausahduksiaan. Siinä tuli Eliaksen mieleen myöskin se, kuinka muori oli eilen hyvänsuopa Lyylille. — Päiväkin jo taas riutui pyhäiltäa kohden.

Kas nyt, talon neiti menee ohi ja tietä alaspäin. Sillä on päivänvarjo. Kas sen silmiä ja vyötäisiä. Nyt se sanoo päivää muorille. Menee edelleen. Onko se täällä koko kesän?

Mitenkä maailma äkkiä muuttui! Olinko minä äsken siellä kiven ja pihlajan tykönä? Mitä minä siellä tein? Olipa tämä päivä pitkä tähän asti!

— Oliko se talon tytär?

— Oli kyllä.

— Mikä sen nimi on?

— Ol— niin Olga kai se on.

Sekä äiti että poika koettivat itseltään ja toisiltaan salata tuon lyhyen kohtauksen heissä herättämää mielletä. Elias hiiviskeli sisälle tupaan, josta sopi nähdä, kuinka neiti meni tietä myöten laaksoa kohden, seisahtui, poikkesi tieltä ja poimi kukan, näytti katselevan, olisiko niitä siinä useampia, ja kun ei löytänyt, rupesi tekemään paluuta. Muori viipyi vielä pihalla, ja oli odotettavissa, että hän joutuisi puheisiin neidin kanssa. Neiti tuli heilutellen päivänvarjoaan ja yhä silmäillen pientareita niinkuin se

tekee, joka on yhden kukan löytänyt ja etsii toista — tai on etsivinään.

Eliaksen mieleen tulvahteli villi varmuus jostakin, jota hän ei millään muotoa olisi voinut sanoilla selittää. Se varmuus tuli hiukan hämmäntävänä, hänen itsensä sitä tahtomatta, ja sen aiheuttivat alhaalla tiellä liikkuvan neidin pikku käänteet ja liikkeet, päivänvarjon heiluttelu ja kukkien etsintä, joissa joku muu ei olisi havainnut mitään erityistä, mutta joista jokainen oli tälle katselijalle kuin lyhyt, kuiskaava lause. Elias meni tahallaan kamarin puolelle — samoin kuin eilen tähän aikaan erään toisen lähestyessä. — Kas nyt se toinenkin tuli tässä yhteydessä mainituksi. — Ihmeellinen asia oli, ettei Eliaksen nuori, kaunis suhde Lyyliin ollenkaan asettunut tämän hänessä nyt kuohahtelevan tunteen tielle. Se ikäänkuin pysyi jossakin sivulla semmoisenaan, koskemattomana, sillä ei tuntunut olevan mitään tekemistä tämän nykyhetkisen kanssa. Eliaksen sielussa ei mitään entistä luhistunut, siellä vain onnellisesti sikisi jotain uutta. Siksi ei Eliaksen tunne ollutkaan millään tavoin surunvoittoinen vaan riemullinen.

Onni kiiti eteenpäin. Siellä neiti jo kuului puhelevan äidin kanssa; tulivat sisään. Onnen tuli poltti, oli sunnuntai-ilta, ja kumpikin palava tunsu itsessään kuinka toinen paloi. Tuli oli sama ja yhteinen.

Kun Olga äsken oli päässyt muurin ja Eliaksen ohi, tunsu hän, ettei hänen kävelymatkallaan enää ollut mitään tarkoitusta, sillä hänen mielenkiintonsa jäi taaksepäin. Hän tunsu koko matkan, että pojan katse piti herkeämättä kiinni hänestä, niinkuin jokin venyvä säie, joka kyllä salli hänen edetä, mutta ei päästänyt irti. Eikä Olga pyrkinytkään. Vaistomaisesti hän poikkesi tienoheen ja poimi mitättömän orvokin. — Muuten on hyvä, mutta jos muori huomaa... Hetkisen askarrutti muori Olgan ajatuksia enemmän kuin hänen poikansa, hän ikäänkuin iski hengessään pojalle silmää: "niin niin, minä ymmärrän kaikki, mutta katsokaa, ettei äitinne huomaa".

Ja niinkuin olisi sopinut pojan kanssa jostakin — (tällä hetkellä Elias juuri poistuikin tuvasta kamarin puolelle) — Olga lähestyi muurin tupaa verkalleen ja haluttoman näköisenä, pitäen mitätöntä orvokkia kädessään. Ei viitsinyt panna sitä rintaansa eikä heittää poiskaan. — Nyt muori pian sanoo jotain.

Vanha ja nuori nainen puhelivat ja hymyilivät keskenään. Kun he kumpikaan eivät tahtoneet pahaa toisilleen, muodostui tilanne viehättäväksi, sanat ja hymyt ikäänkuin sopeutuivat alenevaan pyhäiltäpäivään. Puheltiin, puheltiin, ja muori pyyteli neitiä sisälle tehden itse menoa; Olga hiukan hidasteli, mutta ei kieltäytynyt. Hän ei ollut ennen vielä käynyt vanhanemännän puolella ja koki nyt tavallista täyteläisempinä ne tunnelmat, joita ihminen saa mennessään ensikerran jonkun mielenkiintoisen ihmisen ovista. Toisaalta oli muurin tupaankin tulevinaan jotain uutta valoa ja tuoksua Olgan mukana.

Muori pyörähteli mielissään, ohjasi Olgan keikutuoliin, ja sanoi kuuluvasti:

— Mihinkäs meidän poika meni? — Jaa täälläpä se on, jatkoi hän raottaen kamarin ovea. — Tule pitämään vieraalle seuraa. — Neiti istuu nyt, minä laitan kahvia, puhui hän mennessään pakariin.

Elias kuuli kaikki, viivytteli hiukan kamarissa ja tuli sitten tupaan, jossa Olga istui — yksinään.

Sanojen, liikkeitten ja katseitten ulkonaiset yksityiskohdat ovat merkityksettömiä. Kohtaus oli kylläkin ratkaiseva tuleviin tapahtumiin nähden, ja Olgan ansio oli, ettei se jäänyt heidän viimeiseksi kohtaukseksi. Niin olisi käynyt, jos he nyt olisivat seurustelleet niinkuin kunnan ihmisten on tapana, ja niin onkin moni lupaava kesäinen kertomus päättynyt ensimmäisiin lauseisiinsa. Mutta heti kun Elias ilmestyi kamarinovesta tuvan permannelle, tunsu Olga häntä kohtaan omituista lauhkeaa tasaväkisyyden tunnetta, joka johti hänet heti kevyeen keimailuun. Hän huomasi heti vaikuttaneensa Eliakseen niin, että tämä takertui vaikeaan vaitioloon. Olga tajusi sen hetken merkityksen. Uhmailevan tyynenä hän katsoi Eliakseen puoliavoimin silmin ja hymyili. Eliaksen kasvoilla vaihteli hienonhienoina väreinä vakavuus ja hymy, kunnes hän kääntyi katsomaan jonnekin pois päin.

Alku oli siis selvä, ja tällä kertaa taisi muorikin jotain huomata, vaikkei hän sitä millään tavalla osoittanut, ei nyt eikä jälkeen. Nyt hänen kattonsa alla oli kaksi nuorta, jotka tänä pyhäiltäpäivänä yhdessä lähtivät näkymättömälle retkelle röyhkeän, lyhytaikaisen lemmen oikullisille poluille. — Antaa heidän olla, päätti muori itsekseen tuntiessaan jotain aavistuksia vanhassa povessaan. — Olkoot nyt, mitä minä siitä. — Ja hänen oli ilo katsella nuorten muotoa, vaatteita ja kaunista kasvua ja vilkkaalla puhelullaan viihdyttää huomattavaa vierasta.

Kesä sai jo Olgankin lumoihinsa. Vierailulta palatessaan hän tunsu niin voimakasta tyydytystä, että se melkein kiihoitti häntä. Hän katsoi tien käänteessä taaksensakin ja vielä toisen kerran lehmuksen juurella. — Niin niin, siellä poika oli akkunassa, ei enää ujoillut. Ooh, kun tulisi huomina päivä... Vai tällainen on tämä paikkakunta, nyt minä sen näen läheltä... Kas kuinka ilma taas viilenee. — Minä pudotin sen orvokin sinne lattialle; se oli lapsellista, mutta olkoon... Hän on lähin tuttuni tästä alkaen ... mikähän sen nimi on?

Pojan nimi oli Elias ja hän otti orvokin lattialta keinutuolin vierestä, heti kun Olga oli lähtenyt. Orvokista vielä ihan säteili päivänvarjon väriä ja hienoa lemua, josta ei tiennyt, oliko se kukan vai käden. Elias tuli hurjalle mielelle, meni akkunaan ja katseli julkeasti poistujan jälkeen, antoi silmilleen täyden vallan nauttia näystä. Kun näky oli kadonnut, tuijotti Elias lakastuneeseen orvokkiin, niinkuin olisi vaienneelta ympäristöltään odottanut vastausta johonkin kysymykseen. Mutta hän tuijottikin omaan nykyiseen tilaansa, jota orvokki ikäänkuin edusti. Kas orvokilla oli olevinaan henki, sen ilme oli kuin ihmisen, joka tahtomattaan on joutunut tilaisuuteen, jolle ei voi mitään. Se näytti odottavan, milloin se heitettäisiin menemään.

Mutta sitä ei heitetty. Se vietiin pöytälaatikkoon ja laskettiin sinne sinänsä joittenkin paperien päälle.

* * * * *

Kukka kasvoi kerran paikallaan tietämättä miksi, mutta kuitenkin siinä asui jonkinlainen jännitys, sillä oli omat vastavoimansa jossakin, jossakin... Kautta kaiken olevaisen on kukin pienoiskohtakin sellaisessa jännityksessä jotain toista kohtaa vastaan. Jossain jännitys laukeaa johonkin, joka taas hakee uusia jännityksiä... Tämän kukan nyt taittoi muuan neiti omistaen sille tuskin yhtä ajatusta —hän olisi yhtä hyvin voinut poimia jonkin varvun, sillä koko toimi oli teennäinen. Sitten hän kuljetteli sitä kädessään muistamatta sitä ollenkaan, kunnes hän tietensä pudotti sen lattialle. Silloin orvokista tuli tekijä. — Nyt se on siellä paikoillaan. Sitä ympäröi pöytälaatikon seinät, niitä jälleen huoneen seinät ja niin edelleen koko avaruus kaikkienensa. Muiden muassa siellä liikkuu Eliaskin, jonka sekä sielu että kasvat nyt ovat hiukan tulehtuneet. Hän ei tiedä, millä täyttäisi sen tyhjän välitilan, joka alkoi Olgan lähtiessä. Sielu ja ruumis tahtoisivat omistaa kaiken, mutta mitään ei ole odotettavissa. Maisemat ovat omaan itseensä kyllästyneitä. Eilen illalla näytti siltä kuin ei kukaan ihminen menisi nukkumaan, nyt näyttää kaikki odottavan unen tuloa. Mutta on epätoivoista mennä nukkumaan sielu janoisena. —Olga ei enää tule minun luokseni tänä iltana; ei tule, vaikka tunnen, että hän haluaisi. Nyt lähden ulos, näkyviin.

Mutta he eivät toki tavanneet enää, ja sunnuntai-ilta pysyi Eliasta kohtaan yhä epätoivoisen armottomana. Lopulta hän alkaa edetä kotopihalta, kävelee jotenkin samaa rataa kuin eilen illalla, kävelee kävelemistään, ihan vain sattumalta sinne päin. — Voisinko taas mennä Lyyliä tavoittamaan? — Hän istahtaa niille vaiheille, josta Olga äsken poimi kukkasen. Talon katseleminen siitä tuottaa hiukan viehätystä. Hän menee Lyylin luo.

Matkalla tämä päätös jo horjuu. Korpirstas laulaa yhä yhtä intohimoisesti, mutta Elias kuulee vain sen äänen, jossa ei ole mitään sisällystä. — Samaa laulua tänäkin iltana. Mitä minä nyt sanoisin Lyylille... Minun on oltava sen kanssa, kun kerran rupesin. — Lyyliä ajatellessansa Elias huomasi karttavansa silloin ajattelemasta Olga. Niinkuin ihminen, joka johtaa yhden vieraansa sisempään huoneeseen siksi aikaa, kun hän hoitaa toista jossain etumaisessa huoneessa. Elias saapui eiliselle paikalle asti ja katseli siitä Korkeeseen pihaan. Hetkeksi valtasi hänet voimakas halu tehdä jotain yltyöpäistä, mennä Lyylin aittaun, suoraan —Mutta tämän mielteen tuoma hurma oli lyhyt. Hän havahtui pian, näki kuin ulkoapäin oman mielensä herpaantuneen käynnin ja lähti palaamaan kotiin nukkumaan. Jostain nousi hänen mieleensä hillitsevä voima. Se ohjasi hänet nyt malttamaan mielensä ja kuvittelemaan tulevia pitkiä päiviä, joina kesältä sopi ottaa mitä sillä oli antamista.

* * * * *

Mutta katsellessaan vielä Olgan pudottamaa orvokinkukkaa hän koki kumman tunteen: hän oli näkevinään Lyylin ikäänkuin liian tuttuna, liian onnellisena...

Lempeä ja rakkautta

Eliaksen ja Lyylin — ei vaan Eliaksen ja Olgan lempi jatkui ja kehittyi seuraavina aikoina aamuin, päivin ja illoin tuulten leyhkiessä sieltä täältä. Olga ohjasi sitä vaistojaan mukaan vuoden lyhyimpään yöhön asti, jolloin Brunius saapui ja huomattiin, ettei Olga ollutkaan kotosalla.

Aamat olivat ihanimmat. Olga heräsi kissanpojan tepasteluihin ja päivän paisteeseen ja tunsu riemukseen, kuinka yö oli lakaissut pois iltaiset ajatukset. Iltaisin häntä näet ahdistivat kaikenlaiset tuumailut. Saattoi tulla mieleen sellainenkin seikka kuin naimisiinmeno Eliaksen kanssa. Siihen ajatukseen liittyi aina jokin äitelä tunne, ikäänkuin Elias olisi ollutkin hänen poikansa. Kun Olga tällöin muisti Eliaksen lemmestyneet ilmeet, katset ja liikunnot, joita hän oli pannut merkille päivän kuluessa, etoivat ne hänen mieltänsä omituisen epämääräisellä tavalla, eikä voinut sanoa, tuntuivatko ne suloisilta vai vastenmielisiltä. Siinä ohessa ajatus hyppi huikeitten kuulujen yli, esimerkiksi Eliaksesta Bruniukseseen. — Kello kävi seinällä ihmeissään. Se ihmetteli, miksi nainen vuoteessaan yhä valvoi.

Mutta jos aamulla herättyä tuli mieleen niitä samoja asioita, niin päivä lainasi niille hymyilevän sävynsä. Tällaisina aamuina Olga tunsu olevansa nuori tyttö, jolla oli alirakennuksessa lähentelevä ystävä Elias. Tämäkin alkava päivä oli taas täynnä lupaavia mahdollisuuksia, ulkona odotti ilma ja aurinko, joiden alituisen läsnäolon Olga jo oli havainnut ja siihen tottunut. Hän oli heti noustuaan erityisessä vireessä, kaikki mitä hän teki, kaikki pikku ilmeet ja vartalon liikkeetkin tapahtuivat kuin jonkin miellyttävän sisäisen joustimen paineesta. Kaikkiällä hän nyt näki jotain kiihdyttävää: kissanpoika kasvoi huomattavan nopeasti, sekin seikka aiheutti jonkin elvyttävän mielteen. Hän otti kissan syliinsä, kuljeskeli sen kanssa saliin, laski sen pianon ala-äänille ja soitti ylä-äänillä kimeän polkan. Kaikki oli aamulla hauskaa. Kullero kukki puutarhan sopessa keltaisina palloina. Ikkunan ohi kulki kimalaisen hyrinä niinkuin heikkenevä kaiunväre jostain etäisemmästä, lämpöisestä, jo aikaisin aamulla tapahtuneesta.

Kesä kasvatti kukkia, joiden kasvamisella ja koko olemassaololla ei ole mitään ehdotonta tarkoitusta. Puhutaan ihmisenkin kesästä ja verrataan ihmisen elämää kukan elämään. Ja eikö olekin se vertaus oikea? Mikä on Olgan tarkoitus, mikä on Lyylin tarkoitus, mikä Eliaksen tarkoitus? Sopii kysyä sitä tänä suviaamuna kulleroitten kukkiessa ja noiden kolmen ihmisen ollessa toisiinsa niissä suhteissa, missä he nyt ovat. Eivätkö he ole yhtä irtonaisia kuin se pallo, jolla he sijaitsevat, sen kukkivien poimujen pohjalla — auringon alla. Ja sama on vastaus aina, ajasta aikaan.

Olga on lynkäpäisillään avonaisessa ikkunassa. Vaikka hänellä tällä kertaa on Eliaksen suhteen varsin itsekkäitä haluja, niin herää kuitenkin häntä tuossa katsellessa lämmin myötätunto häntä kohtaan. Olet lemmentuokainen, älä kielläkään, ja silloin rakastat hänen ylähuulensa uurretta, niinkuin siinä asuisi eri sielu, samoin hänen hiuksiaan ja vyötäisiä. Hän on jo täysikasvuinen, viidenkolmattavuotias. Tyttöaikansa alkupuolella viidentoista ikäisenä hän oli kerran eräissä häissä, tuo samainen nainen, joka nyt katselee ikkunasta puutarhaan. Hän on siitä ruveten paljon varttunut. Silloin hän katseli pitkään morsianta ja sitten sulhasta, sitten toisia naisia ja toisia miehiä, joista muutamat olivat jo ennen pitäneet häitä. Hän huomasi, että oli ero naineiden ja naimattomien tyttöjen välillä. Ja vielä hän huomasi, että naimattomat tytötkin olivat erilaisia, toiset ikäänkuin alati tuhlasivat jotain ja vaikuttivat sentähden heikommilta kuin toiset, jotka eivät tuhlanneet. Morsiamessa oli jotain jännittävää. Hän ei ilmeisestikään ollut tähän asti tuhlanut, ja siksi tuntui nuoresta Olgasta aivan käsittämättömältä, kuinka hän nyt saattoi ruveta tuon sulhasen vaimoksi. Ja vaikka tällainen ihme juuri oli tapahtumassa, eivät toiset häävieraat näyttäneet sitä ollenkaan käsittävän, vaan iloitsivat tyytyväisinä, niinkuin kaikki olisi ollut kuten pitikin. Vieläpä hän ohimennen kuuli hymyileviä kuiskauksia, että pian saadaan uusia häitä. Mutta Olga ei oikein viihtynyt niissä häissä, hän kaipasi kotiin saadakseen rauhassa nauttia tyytyväisyydestään. Hän oli tyytyväinen siitä, että hän niin itseksensä oli tajunnut tärkeän asian ja tehnyt tärkeän, hiljaisen päätöksen: ettei hän milloinkaan tuhlaa. Kun hän pääsi kotiin, katseli hän ensi kerran eläissään oikein vakavana kuvastimeen. Kuva tuntui silloin ihmeellisen vieraalta, aivan kuin olisi ollut kahdenkesken jonkun puhumattoman ihmisen kanssa; siinä oli jotain peloittavaa ja masentavaa. Sitten hän katsoi uudestaan ja ajatteli yksinkertaisesti: — Tuo olen minä — minäkö — eikö muuta —. Hän kääntyi pois, vieras olento hävisi, ja hänestä tuntui heti kuin hänen jokainen jäsenensä olisi erikoisesti huomauttanut olemassaolostaan, kuin olisi hän vasta tullut tietoiseksi itsestään, ikäänkuin rajoittunut ja eristynyt kaikesta muusta. Ja yhä selvemmin vakiintui hänessä se tieto, ettei hän milloinkaan tuhlaa. Siitä ruveten hän myös karttoi katsomasta peiliin niin vakavasti kuin silloin.

Sen kerran jälkeen joutui Olga moniin häihin, tansseihin ja muihin juhliin. Hän tunsu kevyttä hurmaa, kun nuorukaiset tanssissa vetivät häntä lähemmäksi. Hän antoi sen juuri tapahtua, mutta säilytti koko ajan varovaisen otteen. Ja tanssin jälkeen hän katseli samoja nuorukaisia kuin joitain kauniita ja mielenkiintoisia olentoja, joilla oli jokin sanoin selittämätön merkitys häneen itseensä nähden, mutta jota merkitystä hän vaistomaisesti karttoi lähemmin itselleen selvittämästä. Hänen kotipiirissäänkin näyttäytyi silloin tällöin joku nuorimies, jota isä ikäänkuin piti hänen edessään muutamia päiviä ja huomattuaan, ettei asioista mitään tullut, päästi jälleen menemään. Isä ei puhunut eikä edes viittaillut koskaan mitään, mutta aina, kun tällainen nuorimies oli poistunut, oli hän apea niinkuin se, jota ei onni olekaan suosinut arpapelissä, musta parta ikäänkuin vaikenä ja piti valkoisia hampaita näkymättömissä.

Isän järjestelyt eivät sujuneet, mutta pääkaupungissa oleskellessaan tuli Olga itsestään ajatelleeksi naimisiinmenoa. Häneen hiipi sellainen tunne, että jokin kauan kestänyt jakso hänen elämästään pian lähenee loppuaan, että kohta tulisi aika, jolloin hän ei enää voisi nauttia tuosta jäseniensä olemassaolosta ja pidättyvästä tuhlaamattomuudestaan, ja että kun se kaikki loppuisi, niin silloinhan ei enää olisi mitään. Hän sai myös syyt epäillä isänsä varallisuutta, uhkasi tulla muutos elämäntapoihin. — Ei-ei, ei-ei, ensikerralla katson Bruniusta silmiin, ajatteli Olga ja samalla hänet valtasi jonkinlainen lievä hätä, niinkuin sen, joka jyrkänteen reunalla näkee, ettei enää pääse takaisin.

Malkamäen yksinäisyydessä hän vasta oikein selvästi tajusi tämän uuden vaiheensa alkaneeksi. Hänen kymmenen vuotta vireessä ollut sisäinen pontimensa höltyi nyt nopeasti, hän tunsu joka hetki antavansa myöten jollekin näkymättömälle jännitykselle. Niinkuin edellä jo on kuvattu, heräsi hänessä samaan aikaan hurmaava halu itse hellittää ponnin ja salaa kokea höltyymisen täysi vauhti... Hän jo

nautti siitä etukäteen — ja silloin lähetettiin hänelle Elias. Yksi osa hänen olemuksestaan alkoi silloin väristen seurata erästä toista osaa, joka omituisen tyvenesti harkiten teki tekosiaan.

Mutta palatkaamme jo runollisuuteen, akkunassa näkyvään nykyiseen Olgaan, kulleroitten kukkimisaikaan.

Kas, mutta Olga onkin kadonnut akkunasta, siinä ei ole enää ketään, sen läpi näkyy salin ilmaa. Minne meni nainen? Meni ensin ulos, sitten polkua alas, tallin taitse, aitan ohitse; nousi ylös mäkeen maanpinnan värien ja tuoksujen liehtoessa aikeita ja ajatuksia...

Kukkia on taivasalla monenlaisia. Mutta kullakin lajilla on vuorokaudessa hetkensä, jona sen henki ja elämä ovat herkimmillänsä. Niinpä on hauskinta löytää ruohosta kieloja illalla, mutta Veronican sinisilmä on selkeimmillään ennen puoltapäivää. Veronica kukkii parhailtaan siihen aikaan, jolloin kesä juuri on varmasti vakiintunut, ohra itänyt ja haavanlehti jo verhoo koko puun. Kukkia on kaikkialla matalassa ruohossa, ne ovat lehtihangoissa höllässä kuin perhoset, terät irtaantuvat helposti ja mukana seuraa kaksi hentoa hedettä. Mäessäkävelijä tulee poimineeksi Veronican, sillä se on ensimmäisiä edustajia kesän varsinaisesta kukkarunsaudesta. Potemilla kukkii myöskin jo ja kurjenpolvella on suuret lehdet. Ne tuntee parhaiten Korkean Lyyli, sillä hän leikkaa niitä sakaksiksi lehmille, ehtoopäivällä. Niiden päälle valellaan kuumaa vettä, ja silloin niistä lähtee tuoksu, joka on tuttu jo pikkutyttö-kesiltä.

Voi eritellä Veronican kukan viimeistä solua myöten, voi syventyä sen siniseen pienoismaailmaan, sieltä löytyy suonia ja tiehyitä, nestettäkin ja pölyä. Sellaisen pienen kukanterän muoto ja sisällys ovat nuhteettomat pieneksi siniseksi mottovärsyksi pitenevän kesäpäivän vihreälle kertomukselle elämästä ja auringosta. Jokaisen Veronican vierestä alkaa uusi luku. Jokainen lehti on lause, jokainen kasvi on luvun kappale, hyönteiset ovat välimerkkejä ja tuoksu on tekijän innoituksen tuntu. Yli kukkien ja lehtien astuu täysikasvuinen, kaunis nainen. Hän on seisonut mäen laella ja katsonut alas, hän ei ole itse nähnyt mitään, mutta hän on varma siitä, että hänet on nähty. Siksi hän nyt laskeutuu mäen laelta järven rantaan päin, jonne ei taloa enää näy. Hän tulee ihan rantaan asti ja tuntee sen lemun. Hän ei aio mennä uimaan, mutta aukaisee kuitenkin muutamia nappeja puserostaan, hän on vain menevinään. — Ei-ei, ei hän odota tänne ketään, häntä vain muuten viehättää olla menevinään uimaan. Ilmasta on jo aikaa kadonnut aamuinen virkeys. Nyt on jo melkein kuuma, näköpiirin laidat sumenevat päivänsavuun. Nainen seisoo rannalla ja tuijottaa yhteen paikkaan, silmä näkee pienoismaailman ja sielu aavistaa suuren maailman. Hän itse on irtonainen erikoismaailma siinä välillä. Mäen takana on toinen, jota hän tahdottomasti tuntee kaipaavansa. Korva ikäänkuin pinnistää kuullakseen, viekö väreilevä ilma kaipuuta eteenpäin, perille päin, hänen itsensä tahtomatta.

Olga on kierrellen tullut siihen paikkaan, josta hän kerran poimi orvokin, ja palaa nyt taloon samaa tietä kuin silloin, Eliaksen akkunan ohitse. Elias seisoo akkunassa, kumpikaan ei tervehdi. Kun Olga on päässyt ohi, tulee Elias ulos. Olga seisahtuu lehmuksen juurelle. Elias huomaa ikäänkuin sivultapäin, kuinka hän kävelee Olgan luo. Olga tuntee ajattelevansa aivan näillä sanoilla: — Tuossa nyt on Elias, tuossa ihan lähestyy. Nyt minä alan —

Molemmiin puolin lyövät sydämet omine valtoineen, ja sielut ikäänkuin jäykistyneinä vetäytyvät erilleen siitä, mitä suut puhuvat. Olga nojaa lehmukseen ja työntäen esiin jalkateränsä ja katsoen Eliasta silmiin, sanoo vakavasti:

— Pane kiinni minun kengännauhani, se on auennut.

Ujo sielu melkein jäähmettyi siitä, mitä suu oli ääntänyt. Se oli sanonut: *pane* nauhat kiinni, *sinä*...

Tämä oli ensimmäinen vakava kohtaaminen Olgan ja Eliaksen välillä. Molemmista tuntui senjälkeen siltä, kuin he olisivat jonkin näkymättömän valloissa, ei omissaan. Lempi kuumeni kuin taivaiden pouta. Päivä oli malttamaton, ilta uneton, aamu toivoa täynnä. Mitä teki Olga taas seuraavana aamuna? Hölytymisen vauhti oli korkeimmillaan: Olga katseli jälleen suureen kuvastimeen. Hän väänsi ovet säppiin ja otti kissanpojan syliinsä. Sen peilikuva antoi saman vaikutelman kuin se itsekin, niin että Olga ja hänen kuvansa ymmärsivät toisensa ikäänkuin kissanpojan välityksellä, joka katseli kummankin povelta.

Hiljalleen tapahtui nyt jotakin uutta. Katsellessaan peilistä alastonta kuvaansa tunsikin Olga mielensä kohoavan outoon hartauteen. Hän kevyesti hämmästytti kuvansa kauneutta, viime päivien ja öiden hillitön ajatustenjuoksu ikäänkuin pysähtyi ja jäi jonnekin jälkeen, ja sijaan tuli valtava onnellisuuden ja tyyntymyksen tunne. Vaistomaisesti hän laski kissanpojan jonnekin pois ja palasi uudelleen kuvansa luo. Kuvan kasvoille painui vakavuus, ja Olgasta tuntui hetkisen siltä, kuin hän olisi näin levollisena ja hämmästyttämättä katsellut jotakin salaisinta ja ihmeellisintä. Niinkuin ulkoa taivasalta olisi siihen saapunut kaikkien puhjenneiden kukintojen näkymättömiä henkiä ja asettunut pitkin kuvan ihoa, niinkuin perhoset kukkivan pensaan lappeille. Juuri tuo, joka nyt näkyi peilistä, se se oli sinutellut Eliasta lehmuksen juurella, se oli kymmenen vuotta vartioinut omaa neitsyyttään, ravinnut itseään oman olemassaolonsa tunnolla, ja se oli vielä yhä entisellään. Ja siitä ikäänkuin säteili sellainen

tietoisuus, että se ikuisesti tulee pysymäänkin samana ja saavuttamattomana, olkootpa erään Olgan naisen vaiheet mitkä hyvänsä: menköön hän vaimoksi erälle Bruniukselle, toteuttakoon hän salaiset pikku aikeensa erään nuorukaisen suhteen... Hänen sielunsa ikäänkuin irtaantui tuosta Olganimisestä, joka siinä seiso i kaikkine jäsenineen, ja pyrki yhtymään kuvaan, jonka peili paljasti silmien nähtäväksi.

Tämän kuvastelun jälkeen Olga tuns i tasaantuneensa, hänen sisäinen elonsa liikkui jälleen entisessä suunnassa, mutta ikäänkuin ylempänä. Hän oli valmis tapaamaan Eliasta, mutta hän ei erikoisesti etsinyt siihen tilaisuutta. Hänen oli hyvä olla. Lehmuksen alla sattuneen kohtauksen muisto tuotti jo nautintoa, se liittyi pienenä, harvinaisena helmenä viimeviikkoisten elämysten yhteyteen. Ulkona sädehti ja väreili suvi, eräs suvi, tämä suvi, jonka toiminnan pientä, pientä sivutuotetta pienellä, pienellä metsientakaisella alalla voivat joskus kuvata eräät rivit. Olga seiso i useammin kuvastimen edessä, antaen vallan vaistollensa hän järjesti pukuunsa tai hiuksiinsa jonkin pienoiskohdan, jonka olemassaoloa näkijä tuskin olisi voinut todeta, mutta joka kuitenkin vaikutti yleissävyy n niinkuin lehvä suuressa puussa.

Mutta kerran taas oli vanhanemännän tuvan peräakkuna auki. Olga meni siihen sen ääreen. Elias oli sisällä. Olgalla oli sellainen ilme kuin olisi hän tahtonut sanoa: Mehän tunnemme tykönämme, sekä te että minä, että meille vielä jotain tapahtuu. Saamme nähdä milloin se tapahtuu. Siihen asti on meidän olomme malttamatonta. Ei-ei, antakaa olla —

Ääneen hän sanoi: — Tulkaa ulos kävelemään.

He tekivät kävelyretken, sinne tänne tempovien mielialojen vallassa, ja onnistuivat koko ajan välttämään kaikkisurmaavaa tuttavallista keskustelua. Tällaista heidän välillään jatkui sittemmin päivästä päivään ennen juhannusta. He eivät koskeneet toisiinsa ruumiillisesti, ja kun heidän kummankaan sielu ei ollut maailman markkinoilla tylsistynyt, jatkui heidän välillään tavallista tehoisampana ja vivahdusrikkaampana se syvempi, näkymätön elämä, jota aina on olemassa, milloin kaksi vaikka kuinka mitätöntä ihmistä tulee toinen toisensa kanssa vaikka kuinka mitättömään tekemiseen. Ehkeivät he sitä tietoisesti huomaa, mutta seuraavat kumminkin sen lakeja. Nuoren naisen ja miehen välillä tuo näkymätön elämä saavuttaa suurimman tehoisuutensa, ja sen juonteet liikkuvat tällöin sellaisissa ulottuvaisuuksissa, että harkinnan on turha yrittää niihin syventyä, se ei milloinkaan saa niiden kaikkia lankoja selvinä yhtäkaa käsiinsä... Silloin ensimmäisenä pyhä-iltana ei Elias hankkinut kestää vaitioloa kahdenkesken Olgan kanssa, mutta tylstymättömän vaistonsa mukaan Olga osasi kirvoittaa tuon uhkaavan jännityksen, ja Elias joutui heti luontevasti vapaammalle tolalle. Seuraavina päivinä sujui näkymätön elämäkin jo luontevasti, vaikkakin ulkonaisissa pikku tapauksissa ilmeni hienoa sekavuutta ja hämmennystä. Ei tarvittu muuta kuin että silmät, jaloimmat aistimet, vain tapasivat toisensa... Niin siis juuri näitten puitten ja pensaitten vaiheilla oli elämän sävelellä tällainen muoto; täältä, juuri tältä kohdalta löytyi elämän loputtomasta aarniosta tämmöinen sokkelo, tavallaan samanlainen ja tavallaan erilainen kuin kaikki muut sokkelot... Elias kävi vallan luonnollisesti Lyyliä tapaamassa harjulla; hän oli jo niin tottunut suutelemiseen, ettei siinä enää ollut mitään erikoista, mutta hän ei osannut olla ilmankaan. He makasivat kedolla vieretysten ja suutelivat suutelemistaan, ei muuta. Lyyli salli sen vastustelematta ja mitään sanomatta tapahtua. Ja jokainen uusi tapaaminen harjulla muodostui täsmälleen edellisen kaltaiseksi, paitsi maanantai-iltana ennen juhannusta; silloin oli kohtauksessa hiukan uusia sivuvivahduksia. Kun koko noilla kohtauksilla ei ollut mitään tekemistä Olgan asioitten kanssa, ei Olga niistä myöskään mitään aavistanut.

(Taas sunnuntai)

Korke n Lyylin ympärillä on taas sunnuntai. Kesä on kuin jokin kuviteltu meri, jonka yli elämä joka vuosi menee aina uuden kevään rannasta edessä olevaan syksyn rantaan. Tänä sunnuntaina on jo ehditty täydelle ulapalle.

Tämä kesä on siitä merkillinen, että kokematonta Korkeen Lyyliä jo tähän sunnuntaihin mennessä on suudeltu lukemattomia kertoja. Viimeksi se tapahtui eilen illalla, menneenä yönä; Elias oli taas harjulla käymässä. Tällainen elämä ei tietysti ollut jättämättä jälkiä Lyylin olemukseen. Hänen katseeseensa ja liikkeisiinsä ilmestyi jokin varmuuden ja vapautuneisuuden vivahdus, jonka läheiset kotolaiset huomasivat monessa käänteessä. Jos Korkeeseen tuli joku emäntä käymään, oli Lyylin käytös melkein liian itsetietoista, hän kutoi kangastaan eikä näyttänyt ollenkaan ottavan huomioon, mitä vieras siitä lausui. Ja arvokkaan vieraan vielä viipyessä hän saattoi uneliaan näköisenä panna syöstävät syrjään ja lähteä ulos joillekin retkille, jotain toimittelemaan kudontansa lomassa. Kotoelämässä hän joskus puuttui toisten puheeseen, sanoi toisten väliin jotakin sen näköisenä, kuin ei olisi sanonut kaikkea mitä tiesi. Omissa oloissaan hän tavallisesti hyräili, ja vaikka pikkutyötöt tai Väinökin oli jossain hyräilyn

kuulumilla, saattoi hän unohtua hyräilemään sillä lailla, kuin olisi ollut yksin. Näin kaikki kotolaiset ikäänkuin salaa toisiltaan saivat aavistuksen asioista. Kerran syötäessä puhuttiin jotain avioliittoonmenosta yleensä, ja pääsi puhelu tällöin vahingossa koskettamaan Eliastakin. Kaikkiin tuli hillitty, hieno kiihkeys, jonkinlainen kodinkeskinen syyttä ärtyilevä maantunnustelu, jonka tarkka aisti kyllä saattoi erottaa puhuvista äänistä. Lyylin sopi paraiksi juuri nousta pöydästä, ja siinä hän poispäin hymyillen sanoi, ikäänkuin ärsytystä lisätäkseen: — Elias on kaunis poika. — Lyyli oli jo päässyt pitkälle siitä ensimmäisestä sunnuntaista. Hän oli kaikkien kuullen lausunut jonkin arvostelun Eliaksesta, pojasta. Monien kiihkeiden hetkien jäljet tuntuivat.

Sunnuntait olivat sellaisia ajankohtia, joina Lyyli aina parhaiten tuli katsoneeksi taakseen. Ja nykyisin näytti edellinen sunnuntai aina jääneen sangen kauaksi, niin että kun täältä viikon takaa oli katselevinaan viimesunnuntaista itseään, teki melkein mieli säälivästi hymähtää sen lapsellisuudelle. Niin näyttivät toisena sunnuntaina lapsellisilta ensimmäisen sunnuntain onnenhurma ja eloisat avioliittokuvittelut. — Ei avioliittoon niin mennä, siinä asutaan omissa huoneissa, tulee lapsia — minulla on kangas kuteilla, mutta mistä saa kaiken muun. Ei voi kuvitella Eliasta hankkimassa kaikkea, mitä avioliitossa tarvitaan. Sellainen kuvitelma on vastenmielinen. Minun on kaikki hankittava Eliaksen tietämättä, että hän erään kerran tullessaan löytää minut uusista huoneista ja jää sinne... Mutta häät, vihkiminen... Kaikkea tätä ei Lyyli enää jaksanut kuvitelmissaan järjestää, vaan kiintyi odottamaan seuraavaa harjukohtausta, hienosti uskoen, että siitä tulee vapauttava ratkaisu noille kuvitelmien kysymyksille. He kohtasivat taas toisensa, istuutuivat nurmelle, oikenisivat siitä pitkälle, syleilivät ja suutelivat ja puhuivatkin jotakin mitätöntä. Puhelu vaivasi, vaitiolo oli sittenkin parempi. He erosivat, syleiltyään vielä seisaallaankin. Semmoinen oli se kohta, ja sitten tuli taas sunnuntai-aamu. Oltiin kesän ulapoilla, rantoja ei näkynyt... Aamuhetkellä seisauttaa tummasilmäinen tyttö kuistin ovelle ja katsoo yli kylän, ohi niemen kärjen. Jo näin aikaisin näkyy päivän savua näköpiirin rannoilla, poutainen päivä on jo näin varhaisesta alustaan asti suurisuuntainen. On sunnuntai, pian alkavat kirkoissa urut hyräillä. Tämä sunnuntai tuntuu ikäänkuin leveämmältä, ja siinä on ikäänkuin alkavaa vauhtia, joka tahtoo viedä jonnekin. Se johtuu työstä itsestään. Hänen omassa sisäisessä näköpiirissäänkin on heti herättyä jonkinlaista kuumaa päivän savua, sitä on ollut siellä koko unen ajan, se on viimeaikaisten elämysten nostattama, se lisääntyy yhä... Kun päivän savua tulee oikein paljon taivaan rannoille, tuntuu siltä, että jossain on tuli päässyt valloilleen. Tuli on nyt vaarallisempi sana kuin koskaan. Kuvittelee sen syttyneen tuolla päin, laajentuvan ja lähestyvän tännepäin. Tästä on siis paettava tuonnepäin. Mutta sielläkin on syttynyt tuli — mitä se merkitsee? Ilma on kuumaa ja savu lisääntyy, mutta läheiset puut, mäet ja ruohonkorret seisovat paikoillaan. Ihminen on teljetty, hän ei pääse pois maanpinnalta... Tällainen kuvitelma tuottaa miellyttävää kauhua... Päivän savu lisääntyy, mutta ihmiset, eläimet, maa ja kasvit ovat levollisia, vaikka taivas aurinkoineen onkin niitä kaikkia väkevempi. Tänään ei vielä tule ukkosta. Mutta Lyyli on kumminkin joutunut joittenkin kuumien voimien viettäväksi, hän ei ole enää lähimainkaan sama kuin sinä vilpoisena onnen hetkenä, joka hänellä oli saunan pesän edessä huhtikuun iltana, jolloin kuviteltu alus, kesä, alkoi aavistella matkaansa kevään rannasta syksyn rantaan. Viime sunnuntaina hän ajatteli, että viikolla sattuvat uudet kohtaamiset tuottaisivat vastauksen hänen kuvitelmissaan heränneihin kysymyksiin, kuinka kaikki oli järjestynyt hänen ja Eliaksen kesken. Viikolla hänellä oli ollut kaksikin kohtausta, toinen eilen illalla myöhäiseen, mutta ne olivat vain poistaneet kysymykset antamatta mitään vastausta. Ja nyt oli taas sunnuntai ja taivaan rannoilla päivän savua.

Lyyli-tyttöä lähestyy nyt jokin seikka, joka ei enää voi palata. Se on se seikka, joka sittemmin tuli, juhannusyönä aamupuolella tanssista palattua. Lyyli odottaa sitä tietämättään, sillä tosiaan hän ei osaisi sanoa sen seikan nimeäkään. Eileniltaisten hyväilyjen muisto ei sykähtä hänen mieltään. Tuo muisto ja hänen tämänpäiväinen mielialansa ovat ikäänkuin samassa lämpötilassa, yhteen sattuessaan ne eivät vaikuta toisiinsa mitään. Ja kun hän kuvittelee taas uutta kohtausta, vaikkapa huomisillaksi, niin on sen kuvitelman laita samoin kuin viimeöisen muiston: ei sekään sykähtä. Hän ymmärtää, että sellaisia kohtauksia tulee tulemistaan, että hänen on niihin mentävä, on mentävä aina vaan... Semmoisen kohtauksen aikana hän ei ole valveilla eikä nukuksissa. Hän hengittää, mutta hän ei huomaa sitä tekevänsä, hengittäminen on yhtä ulkonainen seikka kuin keto, jonka hän ikäänkuin kaukaa tuntee olevan päänsä alla. Hyväilyjen kiihtyminen ei samassa määrin kiihdytä häntä, se vain hetkellisesti syventää tätä hänen tilaansa, painaa häntä lähemmäksi tiedottomuutta, kauemmaksi tämän kedon ja tämän illan tietoisuudesta. Siinä kedolla hän on, kauniskasvuinen ihmistyttö, ja hänen näkyväinen olemuksensa sisältää samoja aineita, joita on kaikkialla hänen ympärillään, mutta hänessä tapahtuu tuommoisia näkymättömiä liikkeitä. On herkkä keskikesän ilta. Mutta kuka tietää, mitä näkymätöntä tapahtuu niissä samoissa aineissa kaikkialla hänen ympärillään... Siinä kedolla hän on, kunnes veri nousee päähän. Semmoisia ovat nuo kohtaukset ja semmoisina ne uudistuvat.

Sunnuntaina ei voi istua kangastuoliin, vaikka tekisi mieli. Vaikka olisi aivan ypyöksin kotona, ei sittenkään voisi ruveta kutomaan. Huomisilta on äärettömän kaukana, ajattelemalla ei voi käsittää sen ajan pituutta, jonka takana huomisilta on. Tuntuu sitäpaitsi mahdottomalta, että sellainen kuviteltu huomisilta tulisikaan; niinkuin se loukkaantuisi siitä, että sitä on ennakolta kuviteltu. Ja ulkona on sunnuntaitunnelma leveänä ja kestäväenä. Siellä on kukkia ja ruismaita, niitä yhä vain on.

No! Mitä tuo on? Malkamäen muori! Tulee! Korkeeseen! Eliaskin! Mikä on riemun olemus? Se on äkillisen vapautumisen tunne.

Nyt kotolaiset pääsivät siitä lopullisesti selville, nyt he näkivät kaikki. He näkivät Lyylin sanattoman riemun hänen katseistaan ja liikkeistään. Sitten alkoi hyväntahtoisesti ja levollisesti järjestyä se hetki, jona Elias ja Lyyli pääsivät kahden kesken. Elias sanoi heidän pihassa ollessaan semmoisella äänellä kuin olisi olettanut jonkun sivultapäin olevan sitä kuulemassa: — Näytäs, tyttö, mulle aittasi! — Aitassa he ehtivät yhden ainoan suudelman, kun ulkoa rupesi kuulumaan äitien puhelua. Elias käveli hitaasti ovelle, rupesi työntelemään lukon salpaa ulos ja sisään ja virkkoi: — Kyllä sen salvan takana tyttö säilyy. — Eliina sanoi pihasta: — Se on säilyminen! ja hymyili mielevästi.

Sunnuntaitunnelma oli Korkeeen kohdalla hiukan herpaantunut, ikäänkuin väsynyt omaan lataukseensa. Malkamäkeläisten lähdettyä sen huomasi hyvin. Lyyli-tytön mielessä oli siinäkin ollut pingoittunut lataus, sitten oli äkkiä, odottamatta saapunut kirvoittava voima, vapautuksen tunne oli jo kuohahtanut. Mutta voima oli ollut heikonpuoleinen eikä kyennytkään purkamaan latausta; siitä vain ikäänkuin valui osa pois, ja toinen osa latauksesta jäi velttona vielä olemaan, pitkin raukenevaa pyhäiltapäivää. Kun Elias aitassa pelästyi pihalta kuuluneita ääniä ja yhtäkaikkisena siirtyi ovelle salvan käyntiä koettelemaan, tunsu Lyyli jonkinlaista väsymystä, latauksesta valui juuri silloin osa hukkaan purkautumatta oikein. Pingoitus höltyi, mutta olo ei virkistynyt. Hän näki siinä aitan ovelta Eliaksen kuvion ulkoilmaa vastaan ja tunsu sentapaista tunnetta, että Elias vie häntä jotakin kohden, johon hänellä ei ole mitään mielenkiintoa, mutta Eliaksella on. Ja kun Elias siitä ovelta sanoi ne sanansa äidille sinne pihaan, tuntui Lyylistä siltä, kuin olisi hänen perin uupuneena täytynyt kävellä Eliaksen perässä pitkäveiteistä turhaa matkaa sinne jonnekin, jonne Eliaksen mielestä oli ihan välttämättä mentävä, vaikka Elias näki, että hän, Lyyli, väsyi... Elias olikin siitä aitan ovelta astunut ulos pihalle taakseen katsomatta, Lyyli oli sitten perästä päin tullut aitasta. Ja sitten vieraat jo pian lähtivätkin. Lyylin mielessä oli penseä seisahdus.

Mutta Korkeeseen tuli vielä muitakin vieraita, poikkesi äitinsä kanssa se tyttö, jonka kanssa Lyyli sittemmin meni juhannusyönä tanssiin. Tyttö sanoi kahdenkesken: — Täällä kävi Malkamäen Eliaskin. — Niin kävi, äitinsä kanssa, vastasi Lyyli. Tyttö pusersi Lyylin rannetta ja kuiskasi: — Se on sitten ihana poika. Lyyli hymähti. — Se ottaa sinua kiinni, kuiskasi tyttö edelleen äänellä, jonka voisi sanoa muistuttaneen yöllistä kukkain tuoksua. Vastaväitteen mukana läikähti Lyyliltä samanlainen kallis naurun pisara, kuin silloin kaidematalla Malkamäen muorin tuvassa. Sittenkin oli jotain uutta avartumassa, tytön sanat olivat vaikuttaneet kuin iloinen siunaus. Tuo tyttö oli pitänyt Eliasta unelmissaan, sen näki ja kuuli ja tunsu. Mutta Elias, koko siihen sanaan sisältyvä maailma, liikkui häntä, Lyyliä kohden, liikkui ja lähestyi ja oli pian tuleva aivan lähelle. Tämänpäiväinen kohtaaminen näyttäytyi uudessa valossa nyt illalla, kun Lyyli äitinsä edellä kulkien palasi saattelemasta näitä viimeisiä vieraita. Oli helppo odottaa huomisolta. Tänä päivänä oli syreeni puhjennut kukkaan. Korpirastaan laulunkin taas huomasi. Tosiaan, lähestyy juhannus... Tuolla, siellä on Malkamäki, Elias on siellä ja oli äsken juuri täällä. Aurinko ei häikäise enää. Tämmöisiä ovat nämä illat...

Tuli maanantai-iltana, Lyyli ja Elias olivat keskellä uutta kohtausta. Lyyli havaitsi Eliaksen hyväilyssä uusia sivuvivahduksia, jotka vaikuttivat häneen voimakkaasti, mutta hän ei tajunnassaan voinut vaistota, tuntuivatko ne hyvältä vai pahalta. Mutta yö oli hyvin lähellä jotakin määrättyä seuraavaa yötä.

* * * * *

Elias, joka siis tänä maanantai-iltana ennen juhannusta, vuoden lyhintä yötä vastaan, palaa harjulta, on kookas kaksikymmenvuotias nuorukainen, hyvännäköinen ja lempeäsilmainen.

Tämä hänen suhteensa Lyyliin, sehän oli saanut varsinaisen alkunsa jo aikaisemmin, mutta alkoi vasta tänä vuonna kevään ja kesän vaihteessa versoa, ja sen kaunein kohta oli se, kun hän silloin ensimmäisenä iltana harjulta näki Lyylin aitan oven olevan raollaan, kun hän tunsu horjumattoman varmuuden siitä, että Lyyli oli tuleva sinne ylös hänen luokseen jo tänä ensimmäisenä iltana. Siinä oli korkokohta, jonka olemus ei antaudu erittelyille. Kaikki, mitä siitä ruveten on tapahtunut, on oikeastaan vallan toista, se kuvaa vain ihmisolennon satunnaisemman osan omituisia vaiheita. Tuollainen korkokohta oli Lyylilläkin juuri samaan aikaan kuin Eliaksella, kun hän silloin ensimmäisenä iltana aitassa oleskellessaan tunsu, "kuin kuuma tuulihenki olisi hivellyt hänen koko olemustaan", ja lähti harjulle. Molemmilta tämä korkokohta sitten luontevasti aleni ensimmäisiin suudelmiin ja jatkui sitä tasoa pitkin... Ja toisaalla, Malkamäessä päin, tapahtui myös jotakin. Jos nyt sattumalta kerran tapahtuisi, että jossain tiheässä metsässä olevalle pienelle aukeamalle saapuisivat aivan yhtäaikaan, eri tahoilta ja toisistaan mitään tietämättä Lyyli, Elias ja Olga; saapuisivat ja katsoisivat toisiaan, niin mitä silloin tapahtuisi? Ei tapahtuisi mitään, kolme sielua vain katsoisi toisiinsa tuntematta toisiaan... Niin tapaussarjat etenevät, eikä se ole ihmisten syy; he voisivat korkeintaan hiukan määrätä tapausten ulkonaista muotoa, jolla ei ole mitään oleellista merkitystä.

Tänä vuoden lyhimpänä yönä kotiin päin palaavan Eliaksen ajatukset olivat rauhallisia ja häikäilemättömiä. Hän ajatteli läheneviä juhannustanseja ja mitä niihin on sisältyvä. Lemmestyneet mielikuvat kiitivät aina sinne asti, että hän nai Lyylin. Lyylistä tulee vaimo. Niin, semmoiselta, semmoiselta juuri sitten tuntuu, kun Lyyli on vaimo. Hän on jo aivan selvästi nyt minun vaimoni. En voi olla hänen luonaan nyt ennenkuin tanssiyönä. Silloin on meidän häämme.

Hän melkein kuuli ajatuksestaan tuontapaista puhelua ja katsahti samassa läheisintä ympäristöönsä ikäänkuin huomataksaan, oliko siinä asuva kesäyön henki kuullut noita sanoja. Mutta tuo henki näytti siltä, kuin se olisi tahtonut kuulla enemmän...

Naimisiinmeno-aie unohtui, ja hän ajatteli jo sitä, kuinka hänen tällaisten ihanien kokemusten jälkeen olisi viihdyttävää jälleen astua ystäviensä seuraan. Tästä yhteydestä palasi mielikuvitus entistä hurjempana tulevaan tanssiyöhön ja sitä seuraaviin muihin öihin. Näin hänen mielialansa oli erinomaisen otollinen sille, mikä häntä odotti Malkamäen vaiheille päästyään.

Vuoden lyhin yö. — Brunius

(Vuoden lyhin yö)

Aurinko on laskenut. Aistit kukin taholtaan välittävät ihmismielelle vaikutelmia suviyöstä: ruisrääkkä, kaskisavu, lepänlehdet. Olga on mäessä lepänlehvien seassa, silmät etsivät lehvien välitse sopivaa näkösuuntaa. Elias palaa tuolla kotiin päin, Bruniukselta ollaan noutamassa.

Olgalla on sellainen tunne, että tämä hänen nykyhetkinen asemansa on kaikin puolin perin mieletön. Se tunne tulee häneen noista lepänlehdistä, jotka liikkumattomina sijaitsevat siinä aivan hänen kasvojensa läheisyydessä. Ja jalkojen juuresta katsoo ja kuuntelee matala ruoho tänne ylöspäin. Mitkä seikat ovat luoneet tämän tilanteen? Korviin kuuluva sydämenlyönti puhuu Bruniuksesta, ja sisäinen silmä näkee hänet kuin jonain monikohtaisena jaksona niistä tanssiaisista tähän asti, kun hän nyt jossain tuolla lähestyy taloa. On jotain omituisen naurettavaa siinä, että kaikki on näin käynyt Olgan ajatusten mukaan, eikä siihen ole vaadittu sen enempää hänen puoleltaan. Mikä Brunius on? Miltä hän näyttää? Hän kulkee katua pitkin ja näyttää kärsivän siitä, että hänen on kuljettava tai ajettava katua pitkin samalla lailla kuin muittenkin ihmisten. Näyttääpä siltä, kuin vaivaisi häntä sekin, että nuo, jotka kulkevat katua samoin kuin hän, tietävät hänen olevan rikkaan ja oppineen. Nyt tällä hetkellä Olga näkee hänet juuri sellaisena ja muistaa samalla, että sellainen Brunius nyt lähestyy Malkamäkeä. Vakava ja leikillinen yhtyvät ja luovat oudon, voimakkaan mielteen. Ympäröivä kesäyö ei naura eikä itke, se ei ole oikein läheinen. On vielä tämä ja tuleva yö ja sitten vasta on juhannusyö. Että tämä on vuoden lyhin yö, sitä on tuskin huomannutkaan muut kuin Brunius, joka kirjoitti Olgalle: "Olen luonasi vuoden lyhimpänä yönä."

Niin kauan kun päivää riitti, ei Olgan tarvinnut katsoa tätä tilannettaan silmästä silmään. Hän liikkui vaivattomasti, suorittelipa vielä jotain valmistuksiakin Bruniuksen varalta. Mutta auringon jo ollessa alhaalla hän seisoi yläkerran päätyakkunassa ja näki, kuinka päivän iltasäteet osuivat pellolle suolaheinien punaisiin kukkaröyhyihin, ja kuinka Elias eteni talosta etelään päin. Silloin hän kesken tuijotustaan odottamatta hätkähti, niinkuin olisi huomannut jonkin kauhean laiminlyönnin. Jostain alkukesän ajalta viikkojen takaa oli saapuvinaan hänen oma silloinen, nyttemmin jo unohtunut itsensä huomauttamaan tuosta laiminlyönnistä ja ilmoittamaan, että oli viimeinen tilaisuus sen korjaamiseen. Mutta Elias menee tuolla hiljallensa etelään päin ja pian voi Brunius olla täällä. Jos hän ehtii taloon asti, en voi enää poistua — milloinkaan. Kauhastava ahdistus otti Olgan maltillisesti valtoihinsa. Elias oli jo poistunut näkyvistä. Varjot pitenevät tiedottoman tinkimättömästi, vuoden lyhin yö teki tuloaan.

Olga koetti pelastua menemällä alakertaan lähemmäksi toisia ihmisiä, mutta se ei auttanut. Pian oli hänen taas palattava yläkertaan, jossa pääty-ikkuna ehdottomasti veti hänet luokseen ja tarjosi hänelle äskeisen mielentilan. Ei ollut minne mennä, tämä oli ainoa paikka, tässä piti odottaa ja ikäänkuin katsella sen merkillisen ajankohdan menoa, jonka kuluessa Brunius lähestyi Malkamäkeä, tätä taloa, johon hän, Olga, ikäänkuin sitä varten jo aikaisemmin oli joutunut.

Kun Olga siinä pysyi hiljaa paikoillaan ja tuijotti taivaan rantaan, asettui ahdistuskin ikäänkuin paikoilleen. Iltayö oli kulumassa. Olga oli jo hetken aikaa nähnyt Eliaksen etäältä lähestyvän, ennenkuin hän sen tajusi. Ja Brunius ei ollut vielääkään tullut. Eikö tulisikaan? Mitä? Nyt lähestyy Elias, mutta Brunius on ikäänkuin menossa pois päin. Taas ahdistaa. Tällainen on vuoden lyhin yö.

Vaistomaisesti hän kumminkin työnsi akkunanpuoliskon auki ja tunsi tällöin olennossaan, että Elias huomasi hänet. Ikäänkuin jonkin tahdon ajamana hän edelleen poistui akkunasta sellaisin elein, että Eliaksen piti huomata, mikä oli hänen tarkoituksensa. Tilanne oli sangen tiivis ja keskittynyt. Olga hiipi

ulos sillä lailla kuin olisi pelännyt tikapuiden tai keittiön portaittenkin huomaavan. Mäen juurella hän katsoi taakseen: Elias seiso alhaalla vainiolla ja katsoi tänne. Olga kätkeytyi ja kyyristyi lepikkoon, näki kaikkialla lähellään lehvien ja runkojen rajoittamia hämääriä pienoissokkeloita, jotka viettivät omaa järkähtämätöntä elämäänsä. Lyhyen ajan tämä sokkeloiden omituinen olemisentuntu täytti Olgankin mielen, tilanteen keskittynyt tiiviys lauhtui ja hän näki kaikki ikäänkuin lepikon hengessä. Sieltä ulkopuolelta lepikon lähestyvät tätä lymyapaikkaa Elias ja Brunius —sillä aivan varmaan Bruniuskin tulee tänä yönä, Elias lähestyy, ja Olga ihan näkee tästä kätkestään, mitä Eliaksen mielessä liikkuu, mitä hän aivan varmasti uskoo nyt pian saavansa kokea. Olga näkee sen salaa Eliakselta, ja se näky on sekin jollain tavoin naurettava. Olga tahtoo nyt ihan välttämättä, että Elias hänet löytää. Elias on jo tulossa mäkeä ylös, Olga taittaa vahvahkon lepänrungon, niin että räsähdys kuuluu lepikon möyheästä aarniosta. Olga laskeutuu pitkälleen epämukavaan asentoon pienten lepän runkojen väliin, painaa kasvonsa käsiinsä ja jää siihen odottamaan. Hänen ajatuksensa on aivan ihmeellisen kirkas, ja hänen sisäinen silmänsä näkee koko tämän tilanteen aivan kuin ulkoa päin, niin että häntä melkein hymyilyttää tämä meno. Hän tajuaa kaksi maailmaa: toinen on siinä hänen kasvojensa ja maan välissä, ja siihen ei sovi mikään tuosta toisesta maailmasta, johon kuuluu hänen hartiansa ja koko muu ruumiinsa, lepikko, ilma taivaan rantoihin asti, ja jonka maailman tapauksia hän siitä omasta pienestä maailmastaan seuraa. Hän kuulee ja sisäisesti näkee, kuinka Elias lähestyy häntä kuin jotain uskomatonta löytöä, ja hänen on hyvä olla kun hän tuntee, ettei Elias pääse siihen maailmaan, joka on sulkeutuneiden silmien ja maanpinnan välissä...

Seisahdus. Nouskoon runo lepikon sokkeloista kesäyön laimean taivaan laelle. Sieltä näkee yhtäaikaa monta seikkaa ja — mikä tärkeintä —miellyttävän välimatkan päästä.

Kas, ensi huomio täältä taivaalta katsoessa kiintyy ehdottomasti maanpinnan muotoihin. Koko harju näkyy alusta loppuun. Se on kuin tummanvihreä jättiläiskarhe, joka ulottuu tästä tämän viljelysalueen laidasta tuonne tuon toisen alueen laitaan. Sen vasemmalla puolella on monilahtinen vesistö, joka harjun suunnassa jatkuu jatkumistaan. On vahinko, ettei ole koskaan tullut käytyä pitkin noita asumattomia rantoja, missä harjun metsä rajoittuu veteen. Se ranta on lukemattomien vaaksanmittojen pituinen ja täynnä niljakkaisia kiviä, joiden väliin pujotteleiksen sormen, ehkäpä kämmenenkin levyisiä varjoisia lahtia, joiden pohja on täynnä pienenpieniä valkoista ja kirjavaa kiveä. Kun tuo metsäinen kiviranta loppuu, alkaa kylän alla kaartuva heinärinta. Tuo tölli kylän ylälaidassa aivan harjun juurella on Korkee; noin pitkän matkan siis Malkamäen Elias kulkee käydessään Korkeeseen Lyyliä tapaamassa... Tämä on vuoden lyhin yö, jona näitä katselemme ... ja näemmehän me täältä tosin muutakin kuin pelkän maanpinnan ja sen viljelykset, metsät ja vedet. Näemme aivan selvästi, että tuolta harjun oikealta puolelta lähestyy Brunius istuen hytkyvillä rattailta Malkamäen Taaven rinnalla... Korkeeseen Lyyli laskeutui äsken makuulle aitassaan palattuaan harjulta, jossa oli Eliaksen hyväilyissä havainnut uusia sivuvivahduksia, ja kuvittelee nyt tuon harmaan täplän, aitan, sisässä lähestyviä juhannustansseja. Ja vaikka välimatkat ovat noin tuiki pienet, ei hän näe eikä edes aavista Bruniusia ja Taavea maantieltä, eikä Eliasta ja Olga tuolta lepikosta, vaan nukkuu...

Elias ja Olga pitävät kumpikin silmänsä kiinni maatessaan sylityksin lepikossa. Nyt he siis ovat sylityksin. Olga tuntee nyt aivan täydellisesti korjanneensa kaikki laiminlyöntinsä, hänen on sanomattoman hyvä olla, sillä hän olisi voinut nyt tässä maatessaan kokea mitä hyvänsä, mutta hän ei ole tahtonut. Hänelle riittää hyvin tieto siitä, että olisi voinut mielensä mukaan pitää nuorta poikaa omanansa, itse vallita tällaista tilannetta, tarvitsematta joutua hämilleen. Hänen on hyvä olla ja siksi hän tarmokkaasti torjuu kaikki Eliaksen, nuoren pojan, vaistomaiset yritykset. Hänen on niin hyvä olla, että hän lopuksi tarttuu pojan päähän, ja yhä silmiään kiinni pitäen suutelee poikaa. Se oli Olgan ensimmäinen suudelma. Sitten hän kuiskaa Eliakselle: — Minä lähden nyt, jää sinä tänne! Ja katoaa tuossa tuokiossa lepikkoa myöten taloa kohden.

Yö katsoo kuin lempeä eläin, joka ei osaa puhua.

*****

Taave oli laskenut hevosen samaan mäkeen ja näki Olgan salaisen kiireisen paluun. Taave meni pirttiin ja jäi akkunapieleen katselemaan. Hän näki muorin pojankin tulevan mäestä ... sitten hän meni sänkyyn ja alkoi ajatella.

Äsken oltiin taivaan laella ja saatiin sieltä silmäys yli koko paikkakunnan ja sen asiain. Nyt se taivaanlaki jo rupee kirkastumaan, vuoden lyhin yö ohenee kohta aamuksi. Taivaan laen korkeudesta näkyisi ehkä jo auringon syrjä, ja silloin ei maanpinnan katseleminen korkeudesta tuota samaa tunnelmaa kuin kesäyönä. Sitäpaitsi useimmat ovat nukuksissa. Malkamäen pirtin sängyssä tosin valvoskelee Taave aivan erikoisissa ajatusaskarteluissa, ja tuolla päärakennuksen eräessä huoneessa valvoo — Brunius.

(Brunius)

Brunius valvoo vuoteessaan. Olga on äskettäin lähtenyt huoneesta.

Matkallaan oli Brunius jälleen saanut kärsiä muista ihmisistä, jotka matkustivat niinkuin hänkin pitkin kesäistä maanpintaa tänne päin. Hän oli joutunut kulkemaan yhtenä heidän parvessaan ja myöhästynyt. Kun hän sitten lopultakin keskellä yötä pääsi uppo-ootoon Malkamäkeen, tapasi hän hämärässä tulevat appivanhempansa, joista äiti heti lähti yläkertaan etsimään tytärtään. Mutta siellä ei ollut tytärtä. Se oli hyvin ihmeellistä, sillä vierashan oli Olgan oma vieras, jonka hän itse oli tänne toimittanut, jota eivät he, vanhemmat, edes tunteneet. Nyt ei ollut muuta neuvoa kuin ohjata tulija huoneeseensa, "jonka Olga kyllä oli päivällä häntä varten järjestänyt".

Brunius tuli hämärään huoneeseen ja yksin jäätyään seisahti keskelle lattiaa tarkastelemaan akkunoitten valoisia ruutuja ja huoneen eri soppia, niinkuin jotain merkittäviä mykkiä ilmiöitä, joiden keskelle hän oli joutunut. Hän oli sukeltanut tänne tuntemattoman ihmisperheen salaperäiseen piiriin. Jokaisessa kappaleessa ja hämärissä seinissäkin piili jokin sellainen osa Olgan hengestä, jota hän ei tuntenut, jota Olga ei ollut henkilökohtaisesti ilmaissut. Nyt oli Olga itse poissa, nuo hänen henkensä tuntemattomat osat vain edustivat häntä. Oli hiljaista ja hämärää. Brunius ei milloinkaan eläissään ollut ollut tällaisessa tilanteessa, josta ei edes ollut pienintäkään poispääsyn mahdollisuutta. — Jos nyt tästä pääsisikin saman tien lähtemään, ajatteli Brunius ja tuijotti akkunaan, niin olisi minun mahdollon olla, kun ihmiset saavat tiedon tästä matkastani. — Hän muisti kirjoittaneensa Olgalle: "Olen luonasi vuoden lyhimpänä yönä." Oliko hän todella kirjoittanut sellaisen lauseen? Siis hän, Brunius, oli nyt joutunut tällaiseen...

Ovi kävi jossain kauempana, kuului askelia. Brunius riensi sohvalle istumaan. Olga tuli huoneeseen, lähestyi Bruniusta ja sanoi pehmeästi, kahdenkeskisesti:

— Johan sinä tulit —

— Niin tulin — nyt minä tulin sitten.

Tähän vastasi Olga aivan lyhyellä vaitiololla ja sanoi sitten:

— Minä istuin tuolla mäessä, kunnes tiesin sinun päässeen tänne huoneeseesi.

Olgan olento oli omituisen lähentyvä ja lämmin. Jostain syystä ei hänen lämpönsä kumminkaan tarttunut Bruniukseen, vaikka se ehdottomasti ottikin hänet valtoihinsa. Olga katseli Bruniusta niinkuin olisi jostain salaisesta riemusta tahtonut syleillä häntä. Bruniuskin jo lämpeni ikäänkuin vasten tahtoaan. Istuen jälleen sohvalta hän toisti äskeiset sanat: — Niin, nyt minä sitten tulin —

Olga siirtyi hänen luokseen ja nojaten seisoviltaan käsillään hänen polveensa sanoi:

— Vai nyt sinä sitten tulit. — Äänessä värähti äskeinen hillitty, tuntematon riemu. Brunius yritti ottaa häntä syliinsä, mutta Olga väistyi ja sanoi: — Minä puhun huomenna isälle.

Brunius nousi sohvalta. He seisoivat vähän matkan päässä toisistaan. Olga tuli Bruniuksen luo, otti häntä omituisen varovaisesti vyötäisiltä ja sanoi hellästi: — Minä menen nyt nukkumaan — mene sinäkin.

Sitten hän poistui ja Brunius jäi taas huoneeseen yksin.

Bruniuksella ei ollut ennen ollut mitään naissuhteita. Nyt hän Olgan lähdettyä makasi vuoteessa hiljaa selällään ja katseli rauhallisemmin tätä kaikkea, mihin hän nyt oli joutunut. Matkalle lähtiessään hän oli ollut vain hienossa jännityksessä, mutta tuntenut kumminkin hallitsevansa asemaa. Hän luuli jo kokevansa avioliiton syvintä merkitystä ja yksin ajatellessaan katseli koko ihmiselämää avioliiton kannalta, tunsu syvästi kaikkien avioliittoa koskevien vanhojen periaatteiden oikeutuksen. Mutta heti, kun hän tuossa hienossa jännityksessään lähti liikkeelle, kohtasi hän kaikkialla seikkoja, jotka eivät mitään tienneet noista hänen järkeilyistään: matkan vastukset, renkipoika, hämärä talo, Olgan vanhemmat, Olgan poissaolo... Sitten oli Olga ollut täällä huoneessa, menetellyt niin ja niin, ja oli nyt jälleen poissa. — Minä olen jollain ihmeellisellä tavalla kiinni hänessä, näen alati hänen vartalonsa edessäni... Ja kun Brunius ajatteli, että hän huomenna menee sen saman olennon kanssa kihloihin, tuotti se ajatus hänelle ikäänkuin vastenmielistä tyydytystä. Hän nimittäin tajusi, että tämä tyydytys oli vierasta, ennen koettelematonta laatua, ja mikään sellainen ei häntä koskaan miellyttänyt. Tällä tunteella ei ollut sijaa hänen kehittyneissä ajatusjärjestelmissään, kaikkein vähemmän niissä, joita hän oli luonut eri sukupuolten välisistä suhteista...

Bruniuksesta on hetkeksi tullut kesäisen kertomuksen huippuhenkilö, kun hän vuoden lyhimmäksi yöksi on saapunut tänne kaiken keskelle. Hänen ajatuksensa kierteli vielä samaa rataa, kun aurinko jo nousi. Taavekin oli pirtissä jo silloin nukkunut.

Juhannus lähestyi.

Juhannusta vastaan

1.

(Juhannusaatto-ehtoon runollisuus)

Juhannusaatto-ehtoon runollisuus saapuu nurkkiin, pieliin ja pihamaille — sillä se on etupäässä niiden runoutta — se saapuu niihin tuona määräpäivänään, illalla, siihen aikaan, kun aurinko ei enää häikäise. Ollaan jo niin kaukana suvessa, että koivunlehti on täysikokoinen, pirtin ilma ei enää ole ihmispesän kyllästetty keskus, avonaisista ovista ja akkunoista se virtailee ulos ja leviää ja lauhtuu tanhuville. Joku pesän pikkujäsenistä etenee pihasta pois, vainiomäkeä, aidanviertä, lähdetietä. Matala koivunvesakko on hänen silmissään yhtäkkiä ihmeen henkevä. Samoin pirtti täältä katsoen on kuin jokin matala ja hyväntahtoinen vanha olento. Ja pihamaa on katselevinaan taivaanrantaa, josta lähestyy juhannus. Illallissauhun noustessa piipusta tekee pikku tyttö kirjavan vihkon kurjenpolvista ja leiniköistä.

Kun lehtimaja on valmis, on se kohta ketoa, joka on jäänyt sen sisään, saanut erikoisen hengen. Majan seinäkoivut rajoittavat sen majan lattiaksi, sille tuodaan matala lastenpöytä, jakkara ja penkki, ja jos siihen laskeutuu käsilleen, on tunne toisenlainen kuin piharuohossa ulkopuolella majaa. Seinäkoivun juurelle ilmestyy pian nukke, se näkee siitä pienestä kehdestään oksien alitse majan ulkopuolellekin, jossa maailma näyttää avaralta ja ikäänkuin vieraammalta. Mutta sieltä näkyy myös etäisten pientareiden suunnattomat kukka-aarniot ja rukiin yli taivaan ranta ... lehtimajan oksien alitse ja välitse. Lehtimajan suu on päin porstuanovea, jonka molemmin puolin on myös koivut seisomassa kovaksi tallatussa kamarassa. Porstuan ovi on auki ja porstuanperäkamarin ovi on auki, niin että pihasta näkee kamarinakkunan takaisen jalankäymättömän kedon, jonne lännestä osuu auringon iltavalo kirkastamaan survovaa hyttysparvea. Kamarin akkunalaudalla näkyy olevan kirjava vihko kurjenpolvia ja leiniköitä, ja niiden takana akkuna, ja sen takana kirkastuneet hyttyseset, niinkuin tämän illan hauskat kultakipunat.

Illan ja yön taitteessa nouskaamme ylemmäs.

Ilman herkkyys pitelee kevyesti laajempaakin näköpiiriä, jota vallitsee vanha, havulatuva harju. Laajan vesipinnan rantoja ja rajoja ei voi täältä asti arvioida, mutta sen sävy on yhtä kuin kukkasten, koivujen, pihamaiden ja katonlappaiden. Punaisesta auringosta on nyt puolet näkyvissä, punainen valo koskettaa vielä lakeudella pitempien kukkien latvoja, mutta niiden juuripehkössä ja pensaitten varjopuolella odottaa jo valmiina kesäyön alku. Asumuksiin saapuneet kaukaiset juhannusvieraat palailevat pieniltä mäki- ja kirkkailta vieraspaikkojensa pihoihin, käyvät pirttiin ehtoolliselle. Vieraitten hevoset ja karrut jäävät yöksi pihaan. Lehtimajain koivut ovat neitseellisimmillään. Juhannusyö. Aurinko on laskenut, painukaamme harjulta laaksoihin takaisin ruismaiden ja ihmisasuntojen henkeen.

Kun juhannusyö on kaunis ja tyven niinkuin nyt, vaimentaa se kaikilta näkyväsiltä ne piirteet, jotka päivänvalossa ovat niille ominaisia. Kaikki pienet juhannusyön merkkitaipaukset, joita nyt alkaa siellä täällä tapahtua eri ihmisille, ne ikäänkuin siirtyvät kumottavalle pohjoistaivaalle ja väreilevät siellä etäältä kuuluvien pelinsävelten tahdin mukaan. Pelinsävelet kertovat sinulle, yksinäiselle katselijalle, noista tapauksista ja täyttävät sinun mielesi muistelevalla kaiholla, ja sinä kadedit niitä ihmisiä, joille jotain tapahtuu tämän juhlayön tietämiin. Joku tunti samaa viime juhannusyönä, mutta nyt hän ei sitä muista, sillä nyt hän rientää vaalean, uuden onnen ympäröimänä uusille, hämyisille oville, ja ehtii rientäessään erottaa tuhannen kukan häiritsemättömät kasvot kukkakansan alkavasta juhlatungoksesta. Pelin ääni vaikenä. Itä, länsi, pohjoinen ja etelä ovat ne rajapylväät, joiden sisäpuolella tämä keveä henki asuu, ulottuen ruismaasta ruismaahan, pihasta pihaan, pitkin pientareiden koiranputkirivejä ja päivän lämmittämiä siestejä teitä.

Ja yön syvyyteen sisältyy suuri, ikuinen, tasainen elämä, jonka hienoimmat kiihkot näinä ehtootunteina ovat keskittyneet siellä täällä valveilla liikkuvien ihmisten sieluihin ja silmiin, vaikka kaikki näyttää nukkuvan.

2.

(Lyylin lähtö)

Korkean Lyyli menee tänä yönä tanssiin. Hän hankkii hiljaksensa puhumatta toisille, jotka kumminkin hänen hankkeensa huomaavat. Väinö aikoo nähtävästi itsekin lähteä, lienee jo mennytkin. Lyyli ei ole ennen tanssissa käynyt, mutta silti ei häntä kielletä. Hänelle ei puhuta mitään.

Lyyli pukeutuu aitassa, sillä häiriytymättömyys on hänelle nyt kallis asia: jokainen vaatekappale saa siinä ikäänkuin siunauksen, ja jokainen kamman vetäisy tuntuu hyväilevän hiuksia ja toivottavan onnea. Lyyli osaa tanssia, hän saa tanssia Eliaksen kanssa Linnan pirtissä. — Nyt hän kiinnittää vyön.

Muuten on hänen mielialansa nyt taas aivan toinen kuin koskaan ennen, sydämessä pulpahtelee outo vallattomuus, ja mielikuvitus liehtoo hurjia aikeita. Hän tuntee pääsevänsä perille jostakin uudesta, aivan samoin kuin silloin sunnuntai-iltana avioliitosta. — Tämä on nyt yöjalkaan lähtöä, siitä puhuessa tarkoitetaan jotain pahaa. Nyt minä lähdän yöjalkaan, tanssiin. Minä olen tyttö, mutta lähdän sittenkin. Minulla on heili...

Kaikki nuo seikat: yöjalka, tanssi, heili, olivat odottavinaan ulkona tutulla pihamaalla, yhtyäkseen seuraan heti kun hän astuu ulos aitasta. Kun silmää iskien ne tahtoivat nuorekkaasti hymyillä moititulle maineelleen. Nyt tyttö tuli aitan eteen ja näki edessään polun, jota myöten hän viimeaikoina oli iltaisin noussut harjulle. Mutta nyt hän ei mennyt siitä, vaan meni alas navetalle ja sen takaa kylätielle. Harjulla-käynnit ja niihin liittyvät ajatukset tuntuivat jäävän kotiin. — Silloin sunnuntaina Elias oli sellainen, pelkäsi toisten huomaavan. Nyt, nyt ymmärrän sen... Täällä me kohtaamme ja täältä yhdessä tulemme, aamuyöllä. Menemme... Hän ei uskaltanut ajatella loppuun asti: menemme minun aittaani. Koko kotiväki tuntui työstä nyt vieraalta, ikäänkuin jotenkin tiellä olevalta, mutta Eliaksen kuva oli tulevinaan lähemmäksi häntä, kasvoillaan sama hurmaava ilme, joka silloin sunnuntaina oli Lyylin mieltä lamannut. Nythän on juhannusyö. Kaikki tähänastinen menettää merkityksensä, unohtuu ja etäännyy. — Nuoren ihmisen tämänhetkinen elämä sisältyy siihen, että hänellä on hauskat vaatteet ja äsken pesty iho. Ja mennessään eteenpäin hän näkee rinnakkaisuutensa metsäniitussa, joka sekun on täynnä leinikköjen keltaa ja kurjenpolvien sinipunervaa, tupruavana sekoituksena, keskellä juhannusyötä. Ladon seinällä suunnattoman suuria koiranputkia. Mutta notkossa nouseskelee oudonrakenteisia, melkein mustia ohdakkeita, niinkuin joitain peloittavia ylimyksiä, pitkiä ja hoikkia, täynnä nuppuja.

Tänä yönä voi juoda viiniä niinkin nuori tyttö, ettei vielä koskaan ole sitä maistanut eikä ymmärtänyt. Nyt hän maistaa sitä toisten seurassa, eikä kukaan huomaa sitä miksikään tapaukseksi. Niinikään toisten huomaamatta hän katsoo ulos, valoisan yön salaperäisyys vetää hänen mielensä hetkeksi syrjään ja huomauttaa vakavasti pionien ja pelargonien läsnäollessa, että hän on tulossa immeksi.

Lyyli tunsu ikäisensä tytön, jota kohtaan hän ei milloinkaan ollut kokenut mitään eristävää tunnetta. Tytön koti oli Korkeesta tanssipaikalle päin noin puolivälissä. Jatkuva onni oli hienotunteisesti ohjaillut niin, että Lyyli viikolla oli sattunut tuon tytön pariin ja aivan luontevasti tullut sopineeksi yhteisestä tanssiin menosta. Nyt hän poikkesi siihen asumukseen. Tytön äitikin oli vielä ylhäällä, ja vaikka oli vanha ihminen, oli kumminkin hymyilevän sosiollinen tanssiin meneville tyttärille. Niin tyttäret lähtivät tölleistä kohti tämän-öisiä kohtaloitaan, ja syventyvä yö sai heistäkin yhä lisää sitä ainesta, josta sikisi se näkymätön, vahva henki ja joka oli määrätty kestäämään vain muutaman tunnin. Malkamäen ylängöltäkin virtailee jo yöhön samantapaisia aineksia, osaksi myös tänne tanssipaikalle päin. Sieltä tulee Elias, kun ehtii, ja — ihmeellistä kyllä — myös Herttua. Taave, renkipoika, on jo näkyvissä ja hihkaisee. Siellä on koko joukko juovuksissa.

Korkean Lyyli tuttavansa kanssa pääsee pihaan ja siitä pirttiin. Matkan varrella koetut yksilölliset aivoitukset sukeltavat tuotapikaa pelin ja tanssin humuun. Hämärä ilma kuiskaa, että Eliaskin tulee.

3.

(Juhannussauna. — Kihlajaiset)

Malkamäen isännän hetket olivat herttaisimmillaan, hampaat välkkyivät ja puhe oli nasevaa. Hän pyysi Bruniusta odottamaan, juoksahti Eliaksen akkunan alle ja sanoi leikillisen käskävästi: Saunaan, saunaan! Sitten hän Eliasta odottamatta palasi vieraansa luo, ja he laskeutuivat hiljalleen saunalle päin. Elias saavutti heidät ahteen alla. Esittelyssään isäntä lisäsi Eliaksen nimen jälkeen: — suuri maailmanmies ja naisten hulluttaja.

— Hulluja on kenen tahansa helppo hulluttaa, vastasi Elias ja tunsu sanoneensa jotain varsin typerää. Mutta samalla hän tunsu, että tuo lause määräsi hänen suhteensa tuohon Bruniuksen-nimiseen mieheen, joka katsahti häneen hymyillen ylhäältä päin prillien takaa. Hän huomasi sanojensa jostain syystä koskeneen myös isäntään, sillä tämän hampaat pysyivät vähän aikaa näkymättömissä.

Pukuhuoneeseen tultuaan nämä kolme herraa alkoivat riisuutua, ja Elias ajatteli nautiskellen: — Vai sillä lailla, vai siinä te nyt olette! Kyllä näen, että teillä on yhteisiä hauskoja asioita. Sinä äijä aavistelet jotain ja nautitset. — Saapa nähdä mimmainen ruho sieltä tulee näkyviin. — Kaikeksi onneksi on tämä yö juhannusyö.

Riisuttuaan vaatteensa ja prillinsä ei äskeisestä Bruniuksesta ollut jäljellä muuta kuin kaksi latteaa

etuhammasta, jotka tavan takaa tulivat näkyviin suuhun pyrkivien viiksien aita, niinkuin hän olisi alati kärsinyt jostain epämukavuudesta. Hän näytti omituisen avuttomalta, raajat olivat ruumiiseen nähden liian heikot. Silmät näyttivät ilman prillettä kosteilta ja lempeiltä. Hän oli lukumies.

— Onpa hartioihin tullut pahoja näppyliitä, pakisi isäntä hyväntahtoisesti; — pitää vihtoa nyt aikalailla ja huomenna paistaa auringossa. Ovatko ne kauan olleet?

Tämä puhelu ei huvittanut vierasta. Hän nousi varovasti lauteille ja vastasi siinä mennessään jotain. Isäntä laajensi asian ja laushti: — Mistähän niitä ihmiseen kaikenlaisia tuleekin?

Elias heitti löylyä ja sanoi: — Ne johtuvat vatsasta. Kuinka on hampaiden laita? Lausumansa typeryyks ei enää harmittanut Eliasta, vaan huvitti. Mutta hän oli hajamielisesti heittänyt kiukaaseen kolme kipollista. Brunius ei tehnyt selvää hampaistaan, vaan alkoi hiipiä lauteilta alas.

— Tuliko liikaa? sopahti isäntä.

— Minä en ole tottunut suomalaiseseen saunaan, lausui Brunius harvaan ja vaivautuneesti. Äänen sävy ilmaisi hänen tunteensa hänen nykyistä seuraansa kohtaan.

Vihdottiin ja pestiin. Vilvoiteltaessa sanoi Elias:

— Ai kuulkaas, isäntä. Jos minä tästä piakkoin otan ja nain, niin vuokraatteko te minulle tonttimaan?

— Kuinka vaan puhutaan. Vai aikoo mies naida, taitaa jo olla kumppani katsottunakin.

— No se asia nyt ei liene vaikea järjestää, vastasi Elias hymyillen ja siveli vasemmalla kädellään oikeaa hauislihastaan. Tämäkään puhelu ei sujunut. Elias havaitsi, kuinka Brunius koko ajan koetti sietää tätä tilannetta, joka hänelle oli kiusallinen ainoastaan siitä syystä, että Elias oli saapuvilla. Erotessa sanoi isäntä, taas ikäänkuin jostain kevyesti ilkamoiden: — Terve tuloa sitten vähän päästä talon puolelle, pidetään siellä vähän pientä perhejuhlaa näin juhannusiltana. — He menivät, ja sitä mukaa kuin he lähestyivät pihamaata, sai Brunius olemukseensa takaisin ne luonteenomaiset piirteet, jotka saunassa olivat hetkeksi valahtaneet pois.

— Vävy ja appi, ajatteli Elias katsellessaan poistuvien herrojen kuvioita juhallista iltaa vastaan. Koko tämä omituinen seikkailu, joka nyt täytti täällä ilman, tuntui hänestä noiden kahden mitä erilaisimman miehen yhteiseltä yritykseltä. Olgan kuva ei siihen ollenkaan sopinut. Elias kääntyi katsomaan pois päin talosta laaksoon, josta henkäili juhannusyö, aivan kuin hän olisi pistänyt päänsä jostain huoneen ikkunasta ja saanut raitista ilmaa. Hänen mieltään melkein etoi tunne siitä, että hän oli voimakkaampi Bruniuista. Sen tunteen säilyttäminen oli hänestä lapsellista ja vastenmielistä, mutta hän ei voinut sitä poistaa.

— Minä menen sittenkin tanssiin. Lyyli on siellä. Nyt on juhannusyö.

Olga ei tosiaan sopinut siihen, mitä tänä iltana tapahtui. Hän meni läpi hämärän salin, jossa Eliaskin istui toisten vieraitten joukossa, ja hänen kasvoillaan oli selvä, helposti tulkittava ilme, ikäänkuin hän olisi mennessään malttamattomasti sanonut: — Älkää nyt tutkiko, mitä tämä tarkoittaa, ja siten sotkeko peliä, jota ette lainkaan ymmärrä. — Tietysti minä menen naimisiin. — Olin kyllä teidän kanssanne toissa yönä mäessä. — No mutta mitä se tähän kuuluu? — Olkaa vaiti älkääkään kyselkö.

Tuntui kuin Olga olisi tämän kaiken järjestänyt ja nyt ylhäältä päin ja tarmokkaasti — kuten ainakin ihminen, joka harvoin johonkin ryhtyy — ohjailisi tapauksen menoa. Elias vaistosi tämän ja jäi ikäänkuin sivulta seuraamaan tätä Olgan tointa, jossa hän, Elias, ei voinut olla mukana. Mutta mieluummin hän olisi mennyt tanssiin siksi ajaksi, kunnes tämä oli ohi.

Illallista syödessä kihlaus julkaistiin ja Olga yhä jatkuva ilme aiheutti, että Elias ja muut läsnäolijat vaistomaisesti pitivät koko asiaa omituisena sukkeluutena. Bruniuista ilmeisesti vaivasi hänen oma muukalaisuutensa, hän ei nähtävästi tuntenut oikein sointuvansa edes morsiamensa kanssa. Kaikki olivat jollain lailla Olga valloissa.

Illallisen jälkeen mentiin mäkeen kokkoa polttamaan. Sama se, mentiin vain, kyllähän se sopi. Mäessä jatkui sama hienon ällistyksen tunnelma, kunnes tapahtui, että — kuten Herttua myöhemmin asian kuultuaan virkkoi — "köys katkes, laulu kuultihin":

(Taaven laulu)

Malkamäessä tytär on pulska, ja muorilla ainoa poika — halituli-tei, sen silivili-vei — ja muorilla ainoa poika.

Likka on lonkilta leviä,

mutta poian varsi on hoikka —
halituli-tei, sen silivili-vei —
ja poian varsi on hoikka.

Malkamäestä tytär lähti
ja kuljeskeli mettiin —
halituli-tei, sen silivili-vei —
ja kuljeskeli mettiin.

Kun tuli mettässä puskan taa ni' ketoon kellistettiin — halituli-tei, sen silivili-vei — ja ketoon kellistettiin.

Kelpaa joskus röökynälleki' renkipoian ranki — halituli-tei, sen silivili-vei — ja renkipoian ranki. — — — — —

Laulu kuului kiusallisen selvästi ylös mäkeen, eivätkä siellä olijat osanneet muuta kuin juhlallisen näköisinä kuunnella, kunnes laulu särkyi sekavaan rähäkkään. Olga säilytti asentonsa aivan hätääntymättä, sillä tavoin ikäänkuin musertaen toisten ällistystä. Silmäkulmat pinnistyivät pilveen, mutta katse ja suu hymyilivät, kuten ihmisen, joka aavistaa jotain hauskaa, mutta ei vielä oikein älyä sitä. Hän katsoi Eliakseen. Tilanteen teho oli niin valtava, että Elias Olgan katseen tavatessaan ei voinut pidättäytyä, vaan ratkesi nauruun ja melkein vieräi mäkeä alas. Ja kun ahteen puolitiessä vielä seisoi silmät pyöreinä äsken saapunut Herttua pelkkänä kysymyksenä äsken kuulemansa johdosta, niin vaipui Elias maahan ja Herttuan kysyvän ilmeen yhä kiihoittamana nauroi kuin hullu.

4.

(Taaven seikkailu)

Taaven seikkailu alkoi viidettä käydessä iltapäivällä. Hän hajoitteli kesämaalla sontatunkioita; työ kävi aivan totunnaisesti, ja ajatukset näkyivät kiihkeästi liikkuvan jossain etäällä työmaalta. Ajatusten vauhti oli niin vinha, että se koko ajan näkyi pojan liikkeistä ja aiheutti keskeytymättömän laulunhyrinän, josta ei tosin sanoja ulospäin erottanut. Työ, ajatus ja hyräily liikkuvat mieltä hivelevässä tahdissa. Hän pisteli ensin kärrynkorin täyteen talvellisen tunkion muhevaa ainetta, sitten hiukan verkkaisemmin antoi talikon painua mutaan, otti ohjokset ja kimautti hevoselle: no! Eteni siitä saran alapäähän, jonne pienten sontaläjien jatkuva rivi johdatti. Kotvan siellä viivyttyään hän jälleen seisoi tyhjässä korissa, ja vaatteiden hienosti tutistessa ajoi takaisin tunkiolle. Hänellä oli tinkityö ja hän sai sen viiteen valmiiksi.

Silloin oli hänen mielensä jo niin kevyen herkässä vireessä, ettei hänellä ollut pahaa tunnetta edes taloa kohtaan. Kaikki tämän illan reimat aikeet lähestyivät hetki hetkeltä toteutumistaan, hän ajoikin käyden vainiolta taloon, lakki silmillä raukenevan auringon suojana. Hyräily heikkeni ja muuttui lopulta vihellyksen hyminäksi, kun hän auringon yhä laimentuessa kääntyi alapihalle. Mäessä kukkiva pihlaja kuvasteli jo juhannusaattoehtoota, kun hän päästi sinne hevosen.

Taaven oli hauska olla iloisine aikeineen. Pirtissä hänet valtasi hivelevä kaiho ajatellessaan, että hän nyt jättää tämän tutuksi käyneen nurkan, että tämä ilta on viimeinen, että siihen jää se sänky. Mutta kaiho on ihmiselle mieluisa tunne, ja Taave antautui sen valtaan, niinkuin hän tämän huoneen ilmassa oli monta kertaa tunteen valtaan antautunut. Syömästä palattuaan ja vaihdettuaan työvaatteet parempiinsa ei hän kiiruhtanutkaan isännän kamariin, vaan liikuskele taas pitkin laajaa lattiaa, pysähtyen milloin minkin akkunon pieleen, sovitellen hattuaan erilaisiin viistoihin ja jälleen hyräillen huvivili-laulua, jossa tuntui kaihon väre.

— Tuosta ovesta on se *kerran* tullut tähän huoneeseen minua varten, yhtenä ehtona, eikä ollut mitään kiirettä ... voi saatana sentään.

Se oli jo etäinen asia. Mutta tällä hetkellä tuntui Taavesta ihan siltä, että se hänen laulunsa, joka tänä päivänä oli hänen päässään kypsytetty, ei oikeastaan loukkaa Olgaa. Kun hän kuvitteli laulavansa sitä reimasti, niin että Olgakin kuulisi sen matkan päähän, niin hän oli näkevinään Olgan silmissä samanlaisen ilmeen kuin silloin keväällä tanssissa. Ja siinä saisi olla muorin poikakin kuulemassa...

Ajatus muorin pojasta karmaisi Taaven mieltä niinkuin veitsenterä lasia, tai niinkuin olisi toisten nähden komeasti ryhtynyt nostamaan kiveä, jota ei jaksanutkaan. Siitä suuttuu, mutta samalla järki sanoo, ettei se ole kiven syy. Mielikuvat siitä, mitä hän oli havainnut Olgan ja muorin pojan välillä tapahtuvan, palasivat näinä päivinä aina Taaven silmien eteen, mutta kimmahdivat heti takaisin, pannen Taaven itsekseen äsättämään. Mutta nyt, kun hän oli päättänyt tämän yön tietämiin hiljaa kadota tästä talosta, tuntui kaikki ikäänkuin selvemältä ja kevyemmältä ja hänen oma olonsa miehevämmältä. Avaran maailman rinnalla, jonne poika aikoi tänä yönä paeta, olivat nämä asiat pieniä, oikealla

maailmanmiehellä pitikin olla tällaisia. Sellaisella miehellä kuin muorin pojalla niitä on varmaan maailmalla monta, sitä ilmaisee koko sen kiusoittava olento, verkkaiset liikkeet ja silmäin katse. Tässä Taave taas karmaisi, kuvitellessaan mitä Olga ja muorin poika ovat yhdessä tehneet. Mieleen kiehahti masentava, lohduton tunne siitä, ettei kukaan tyttö hänelle antautuisi, ettei hän pysty milloinkaan oikeaksi huliviliksi. Häntä epäilytti jo, kuinka hän pystyisi hoitamaan sen pullon, joka Vähässämäessä häntä odotti. Mielikuvat sinkoilivat: kuinka hän pikkupoikana oli ihaillut isoja miehiä, joille näin suvella joskus lauantai-ehtoon tuli ainetta... Kun saisi tänä yönä pitää tyttöä! Ja mielikuvain ryöpyssä näkyi jälleen Olgan hurmaava kuva pojan intohimojen keskeisenä esineenä.

Tässä mielentilassa hän nopeasti kääri työvaatteensa ja saappaansa yhteen myttyyn, ja kätki sen sängyn pään taakse. Sitten hän painoi hattunsa lopulliseen viistoon ja lähti isännän kamariin, peittäen avuttomuudentunnettaan tuikealla ilmeellä. —

Oi sinä juhannusyön ikivanha taika, vaikuta nyt niin, että Malkamäen Taave tänä yönä saa tytön. Katso kuinka kaikki on kuin sitä varten hehkeimmillään, ilma on tyven, pihlaja kukkii ja moniaalla leviää ilmaan pyhäisten pumpulipukujen ja ihon lemu. Koko yö on tullut kevytmielistä, ajattelematonta tuhlausta varten. Mutta mikä on Malkamäen Taave? Onneton olento, joka ei vielä eläissään ole tehnyt mitään miehuullista, vaikka hän jo lähestyy kahtakymmentä. Vain kerran hän on lyönyt miestä suun päälle, mutta silloinkin hän tunsii olevansa nulikka, joka liikkui isojen miesten turvissa, ja vaikka hän jälkeinpäin olisi kuinka luontonsa kanssa kiemurrellut, ei hän pitkään aikaan voinut mielestään poistaa raukkamaista kauhun tunnetta tuon lyönnin johdosta. Eikö hänelle jo ole kylliksi kohtaloa siinä, ettei hänestä milloinkaan voi tulla ihaillemaansa salskeata, teräväšanaista tappelijaa, ei tanssipirtin miehekästä tyhjentäjää. Parhaina hetkinään hän sellaista kyllä kuvittelee, mutta silloin hän ei muista itseään.

Tänä iltana hän tosin tekee kaksi miehen työtä: hän ottaa isännältä palkkaa etukäteen ja karkaa aamupuolella yötä; ja sitten on Vähämäki tuonut hänelle ainetta.

Isäntä katseli kirjaansa ja sanoi: — Taave on jo ottanut niin paljon, vuotta on vielä jäljellä iso matka. — Aikooko Taave mennä jonnekin? — Aion minä mennä kotioni.

Olga tuli kamarin ovelle hienona ja upeana. Taave ei katsonut häneen, vaan tuijotti jyrkästi isäntään. Laulu tuli hänen mieleensä ja samalla varmuus siitä, ettei hän voi sitä kertoa yhdellekään ihmiselle, vielä vähemmän laulaa. — Olga puhui isännälle saunaan menosta ja poistui. Isäntä antoi rahan, Taave kääntyi ja lähti.

Kun tämä oli onnistunut näin hyvin, ei Vähäänmäkeen meno enää jännittänyt häntä niin paljoa, vaikka siellä oli Iivarikin kotona. Tämä seikka ilahutti häntä, sillä hän ymmärsi, ettei hän reimana miehenä sopinut säikkyä Iivaria. Hattu viistossa hän hiljallensa eteni talosta. — Laulut ovat lapsellisia; piruako minä hänestä piittaen; mutta oli hän mukava koettuna.

Koko seikkailu Olgan kanssa oli jäävinään kuin veden taakse. Vähänmäen kuisti ja porstuanovi olivat vastassa, niinkuin jokin karskisti hymyilevä uusi toveri. — —

Ja viina meni suoniin, ja oli juhannusaatto-ehtoo. Ja Vähänmäen pakarinpöydällä oli kahvikuppi ja sen laitaan kuvattuna kiemurakukkanen. Ja suvisella ruudulla käveli kärpänen. Ja kun meni pihalle nurkan taakse, kuuli yhtäaikaa ruisrääkän äänen ja suonien tykinnän. Ja tuolla oli vanha Malkamäki.

Taave tuijotti siitä nurkalta Malkamäkeä silmät suurina ja höpisi itsekseen: Malkamäessä tytär on pulska ja muorilla aino poika...

Ja oli hauska palata sisälle. Ja kaikkein hauskinta oli, että kello jo kävi kymmenettä. Tanssiin mennään. Tanssi ... tanssi; onpa se mukava sana. Se on kuin yhtälajia ainetta. Tyttöasia ei nyt tullut Taaven mieleen. Vaikka hän sitä ajattelikin, niin ei vaan kiihtynyt. Mutta peli ja humu...

Ruistähkän latvoissa paloi vielä punainen valo. Se valo oli kuin tanssi paikalta tänne asti säteilevää pelin ääntä. — —

— Lauletaas vähän herrasväelle, sanoi Taave.

Toiset eivät oikein käsittäneet, mutta Taave alkoi kiljua lauluaan, silmissä hymyilevä kosteus. Toiset kuuntelivat ihmeissään, ja Taaven sisälläkin kuulteli jokin hievahtamatta ja vielä enemmän ihmeissään.

Kunnes joku rupesi hohottamaan yhtä odottamatta, kuin Taave äsken laulamaan. Silloin he kaikki rupesivat hohottamaan ja vaipuivat maahan istualleen. Oli hyvin epätietoista, oliko Taave sankari vai narri. Hän hohotti itse kaikkein hulluimmin, ja se viittasi sankariin. Ja tilanne kiepahti kokonaan hänen edukseen, kun hän sanoi:

— Nyt pojat Linnaan ja nopsasti. — Toisilla ei ollut siihen mitään sanomista, muuta kuin lähteä vaan. Tämä oli ensi kerta, jolloin Taave käski joukkoa.

Kun he kaukaa lähestyivät Linnaa, näkivät he Korkeeen Lyylin ja Harjunpään Annan menevän pihaan.

— Kattos tätejä, jes.

— Luuletkos, että — —

— Kyllä — kummaltakin.

Taaven sitä sisäistä kuuntelijaa etoi tämä keskustelu aivan ihmeellisesti. Hän hihkaisi ja se auttoi.

Läheltä kuullen tuntui pelin ääni iloisesti rähisevän sen johdosta, että aurinko kumminkin oli laskenut.

5.

(Tanssit)

Tanssipaiikka on semmoinen paikka, jossa monien ihmisten yksi-öiset kulkuradat kohtaavat toisensa, monella muotoa yhtyvät, kieppuvat yhdessä ja jälleen eroavat aamupuolella, hajaantuakseen usein eri ratoja ja eri yhdistelmissä kuin ovat yhtyneet. Jos kuvittelee, että jokaisen tanssissakävijän jälkeen koko yön jää punainen viiru, niin olisi näin syntyneitä kuvioita taivaan laelta hauska katsella juhannusyönä. Siellä täällä pitkin vihreätä maanpintaa näyttäisi vihreyden keskellä makaavan jokin jättiläismäinen alku-eläin, jonka täplämäisestä ruumiista tunkeutuu ympäröivään vihreyteen hienoja, punaisia lonkeroita. Ja jos onnistuisi näkemään läpi eläimen kuoren (pirtinkaton), näkisi tuon punaisen lonkeroaineen eläimen sisällä jatkuvan ja sotkeutuvan yhteen.

Tanssi ... tanssi ... kuten Taave viinapäissään toisti sitä sanaa itsekseen; se ei muodostu läsnäolevista ihmisistä eikä heidän tahdikkaista liikkeistään, vaan heidän aivoituksistaan ja tunteistaan. Jos jälkeensä luettelee poissaolleele kaikki, jotka olivat läsnä, ei hän siitä saa mitään käsitystä itse tanssista, sillä tanssin oleellinen kohta on sen näkymätön henki, joka muodostuu kaikista niistä näkymättömistä ajatussäteistä, jotka yhdessä pölyn ja soiton kanssa täyttävät hämärän ilman. Yksilö häviää tanssissa, ja hänen viehätöksensä on siinä, että hän liikkuu tuossa tanssin sekoitetussa hengessä niinkuin jossain suojelevassa ainemeressä, hänen aivoituksensa voi suloisen turvallisesti piillä kaikkien aivoitusten yhteisjoukkiossa. Tanssiin saapuminen ja sieltä lähteminen on turvattomampaa, ja senvuoksi koettaa jokainen suorittaa ne salavihkaa. Mutta tanssin kestäessä tuntee jokainen oman pienuutensa kokonaisuuden rinnalla. Joku joka on tanssinut ahkerasti, pistäytyy ulos ja näkee siellä seisoskeleivia hämärähköjä olentoja. Ne ovat kokonaisuuden heikkenevää äärtä, jonka olemassaolo on hyvin tarpeellinen, sillä ilman sitä rajoittuisi tanssi-kokonaisuus liian jyrkästi. Seisoskelijain tajunnassa on tuo ulospistäytyjä taas osa tiiviimmästä keskuksesta, jonka lämmöstä he heikompiina aineksina riittävästi nauttivat täältä sivulta. Itse lempeä juhannusyö näyttää lukeutuvan kaikkein huomaamattomimpiin sivulla seisojiin.

Koko tanssiväki on yhtenäistä, tasaista joukkoa, toiset hiukan voimakkaampia, ja peli on samassa vireessä joukon ajatusten kanssa, sävel on koossapitävä ja kirvoittava voima. Jollei se jaksa kaikkea kirvoittaa, purkautuu ylimäärä tappelun tupsahduksena.

Elias ja Herttua ovat ilmestyneet ovensuu-joukkoon. Heidän kummankin kasvoillaan on äsken koetun voimakkaan ilon ja viininjuonnin jälki-ilme. He eroavat hieman liian paljon muusta väestä, mutta tanssi on jo niin pitkällä, ettei se seikka enää häiritse. Lyyliä ei näy pirtissä, ja Elias mukautuu heti siihen ajatukseen, ettei häntä ole koko tanssissa. Saman tekevä, he ovat Herttuan kanssa taas yhdessä ja kahden.

Mutta samassa ilmestyy kamarinovellet ensin Linnan emäntä ja hänen viereensä Lyyli. Eliaksen mieli lämpenee. Äskeisten tapausten taustaa vasten tuntuu Lyyli nyt suloisen kevyeltä ja helpolta hallita. Yö tulee ihanaksi, mutta minne saisi Herttuan!

Kas, Taave meni ottamaan Lyyliä. He kulkevat ohi ja Lyyli katsoo Eliakseen tummissa silmissä outo hurma. — Kuka se oli? kysyy Herttua.
— Se on se, vastaa Elias. Herttua ymmärsi koko pitkän kertomuksen tämän enempää siitä kuulematta.

Herttua katseli tyttöjä toivovin silmin. Taave jätti Lyylin ja Elias meni häntä ottamaan. Nyt Malkamäen muorin poika ja Korkean tytär tanssivat yhdessä. Mutta niin kauan kuin ollaan tanssissa, eivät he tunnusta itselleenkaan, mitä he kumpikin sydämessään tuntevat. Mutta he ovat vielä

kahdenkeskenkin tänä yönä, sen näkee heidän päältäänkin, he kulkevat kahden kaukana täältä, ulkosalla, jossa nyt omiin oloihinsa jääneenä nuokkuu äskeisen juhannusaatto-ehtoon henki.

Sillä nyt on jo yösydän. Korkean tytär katselee taas yksinään, Malkamäen Elias meni äsken ulos.

Pirtin nurkalla tuli Taave häyryssä silmin Eliasta vastaan. Elias sanoi rauhallisesti: — Mitä perkelettä sinä teet lauluja minusta ja toisenmiehen morsiamesta?

Taave luovi myristen ohi vastaamatta mitään. Rintapielessä riippuvasta pihlajantertusta näki, että miestä väsytti. Taave ei poikennutkaan sisälle, vaan meni toisen nurkan taakse. Elias palasi sisälle ja näki Herttuan tanssivan Harjunpään Annan kanssa. Herttua puheli tytön korvaan, ja tyttö kainosteli onnellisena. Elias nautti tuosta näystä sanomattomasti.

Tanssin tunnelma oli saavuttanut korkeimman kohtansa. Yksi ja toinen tiesi jo, kenen kanssa lähtisi täältä. Taave oli yhä ulkona. Siellä nurkan takana, jonne hän äsken meni, hän korvillaan kuuntelee tanssin humua ja silmillään katselee Malkamäkeen päin. Suu on vääntynyt itkuun. Ei hän minnekään karkaa, ei hän lähde Malkamäestä, ei hän voi. Humala on haihtunut, hän muistaa, että hän eilen illalla lauloi laulun ... ja häntä tympäisee. Hän seisoo siinä seisomistaan ja kuulee kuin toisesta maailmasta, kuinka joku tulee pirtistä ulos ja kiljaisee: *jesus-siunakkoon!* ja toinen sanoo: *menet-menet, ei se parane*. Kalle siellä taas vie Iivaria pihalle. Iivari huutaa Taaven nimeä, mutta Taavessa se ei vaikuta ei näkyväistä eikä näkymätöntä liikettä. Hän on vaistomaisesti ihan hievahtamatta, niinkuin jänis pensaassa. Vasta kun Iivarin melu on edennyt kauas ja lopulta lakannut kuulumasta, hoippuu Taave pirttiin, jossa tanssi taas käy rauhallisesti, vaikka väki onkin kenenkään huomaamatta hiukan vähentynyt. Taave ei jaksakaan edes ujostella, vaikka hänestä tuntuukin, että kaikki katsovat häneen. Hänen suurin onnensa on tällä hetkellä siinä, että pääsee pelimannin viereen nurkkaan istumaan. Siihen hän näkee kuinka muorin poika tulee kamarin puolelta, käsi Korkean Lyylin vyötäisillä ja lähtee tanssimaan, huulilla ja silmissä sama hymy, joka ennen on Taavea kiusoittanut. Se hymy näyttää lähtevän ihan sen takistakin, mutta se on nyt Taavelle yhdentekevää... Sitten se toinen herra ottaa Lyylin, ja muorin poika ottaa Harjunpään tyttären. Joitakuita lähtee taas pois. Taave on unessa. Mutta unen läpikin hän näkee, että muorin poika aikoo viedä Korkean tyttären ja se toinen poika Harjunpään tyttären. Sitten hän muistaa, kuinka Iivari sanoi: 'kyllä lähtee'. Kaikki tanssijat ovat hänen mielestään hirveän totisia, niinkuin suorittaisivat jotain tinkityötä. Tanssi on kestänyt jo hyvin kauan. Uni tulee.

Niinpä alkaakin jo uni tulla moniin tylsistyneisiin silmiin, eikä polkka enää tartu korvaan. Istuskellaan, päivä paistaa. Kas, kuinka onkin kirkasta, erottaa jo tomukerroksen vaatteissaan ja jalkineissaan. Pirtinovi on auki, sieltä tulee kosteaa viileyttä. Monet kasvat, joita näki yöllä, ovat jo kauan sitten hävinneet, ja jäljellä olevien kasvoilla näkyy omituinen nääntynyt tarmokkuus. Malkamäen muorin poika ja Korkean tytär ovat myös hävinneet. Pelimannin vieressä istunut renkipoika herää, kun peli lakkaa soimasta. Viimeisetkin lähtevät hyväntahtoisena loppujoukkona ulos valkoiseen aamuun. Siinä olivat Linnan juhannustanssit.

Herttua on jälkijoukossa. Hän on virkeä, sillä hän tietää, että paras on jäljellä. Hän kysyy tytöltään:

— Saako teille tulla?

Tyttö vastaa: — Ei.

— Herääkö pappa ja mamma?

Tyttö vastaa: — Herää.

Mutta näitä sanoessaan tyttö hymyilee, ja ääni on kuin harmaata silkkiä.

6.

(Tanssin jälkeen)

Sillaikaa kun nämä tapahtuivat, oli nurkissa, pielissä ja pihamailla säilynyt juhannusyön runollisuus, niinkuin pitkä rauhallinen luonnonilmiö olemukseltaan perin vieraana kaikille kihlajaisille, lauluille ja tansseille. Se on pitänyt hallussaan tyveniä, valoisia tanhuvia, joilla ihmisasumusten henki sekaantuu ympäröivän maiseman henkeen. Se on tyvenellä valollaan vaimentanut kaikilta näkyväisiltä ne piirteet, jotka päivän valossa olivat niille ominaisia. Se on harjulta katsellut kukkasten, koivujen, katonlappeiden ja vedenpintojen sopusointua ja pihoissa nukkuvia kaukaisten vieraitten rattaita. Harjulta se myöskin on nähnyt töllin matalan kamarinakkunan, joka antaa jalankäymättömälle ylenevälle kedolle. Se on laskeutunut yli puunlatvojen ja tuon kedon kukkapehkon, saapunut kamarinakkunan ruudulle, ja sen läpi katsellut pientä huonetta, jossa ei ole ketään. Mutta akkunalaudalla, ihan ruudun takana, on kirjava

vihko kurjenpolvia ja leiniköitä. Se on kasvavan pikkutyön tekemä, se on ruudun takana...

Aurinko sallii maan ja ilman jatkaa tätä hetkeään neljä tuntia ja vielä vähän yli. Mutta sitten sen on noustava ja maan ja ilman on käännettävä katseensa sitä kohden, pois omista sisäisistä hienouksistaan. Mutta aurinko ei ole äkillinen, se ei tahdo yllättämällä päästä näkemään alaistensa hienoimpia, arimpia asioita. Se tulee hitaasti esiin, ja jos joku sen ensimmäisistä säteistä pääsee jotain näkemään, niin se on hienotuntoinen eikä vielä herätä... Kun säteitä tulee useampia, saapuvat ne lehtimajan koivujen luo ja aloittavat iloisen pikku pakinan, eivät tiedä mitään yöllisistä, ja koivunlehtien nuortea pinta välkkyi hymystä. Säteet jäivät siihen lehtien kanssa pakinoiden odottamaan, milloin itse auringon syrjä tulee näkyviin taivaan rannalle. Kukko huomaa sen ja kiekaisee. Silloin viimeisetkin kohdat havahtuvat yöllisistään. Säteitä on jo akkunaruuuillakin, mutta kaikki nurkat, pielet ja pihamaat, harjut ja katonlappeet ehtivät hyvin yöllisistä asioistaan itse aurinkoa vastaan, niin ettei tämä mitään huomaa. On aamu.

Yksi suuri tapaus loppuu ja toinen alkaa niin verkalleen, että maanpinnalla, valmistuessaan yöstä päivään, on aikaa katsella sivulleenkin. Eilen ehtootunteina, silloin kun yö alkoi, lähti asumuksista liikkeelle nuoria ihmisiä, joiden sieluihin ja silmiin näyttivät keskittyneen elämän hienoimmat kiihkot. Nämä ihmiset ja yötänsä alkava maanpinta olivat silloin myötätuntoisia ja läheisiä toisilleen. Ihmiset painuivat harjun taakse, ja heidän lähtöpaikoillaan alkoi yö. Nyt on aurinko palannut, ja jo palailevat ihmisetkin. Mutta maanpinnan ja ihmisen välillä ei nyt vallitse samaa kiihkeätä läheisyyttä kuin ehtoolla, sillä nyt he kohtaavat toisensa auringon, heitä kumpaakin ylemmän nähden. Mutta mitään sanomatta he kumminkin voivat katsella toisiaan ja toistensa ilmeistä ikäänkuin arvata, mitä yöllä on tapahtunut.

Lyyli ja Elias laskeutuvat jo harjupolkua alas Korkeeseen. He eivät puhu mitään toisilleen, mutta silti on heidän sielujensa välillä mitä vilkkain vuorovaikutus. Sentähden he ovatkin vaiti. Vaitiolon sisällys alkoi erityisesti jännittyä siitä hetkestä, jolloin he ylhäällä harjulla sivuuttivat tavallisen kohtaamis- ja eroamispaikkansa. Tällä kertaa he tulivat sen ohi pysähtymättä, ja kumpikin koetti olla niin, kuin ei pysähtyminen olisi mieleenkään muistunut. Aamu oli vielä hiukan viileäkö ja siksi oli heidän kulkemisessaan jotain hätäilevää, niinkuin pääasia nyt olisi ollut päästä lämpöiseen... Tuolla lailla nyt Lyyli ja Elias aikaisen aamuauringon valossa tulevat Korkeeseen pihaan. Lyylin on käynyt hyvin tanssissa, hänellä oli koko ajan se tunne, että Elias hänestä pitää, että hän on tanssivaen paras tyttö. Aamupuolella, havaitessaan Herttuan ja Harjunpään Annan lähentymisen, hänelle tuli kiire halu päästä Eliaksen kanssa pois näkemästä sitä. Tanssiessaan hän kuiskasi Eliakselle: "Mennään kotio jo!" Elias pusersi häntä ja vastasi: "Mennään vaan!" Tästä sananvaihdesta alkoi se vaitiolo, joka vielä jatkui, kun he tulivat Korkeeseen veräjältä pihaan ja siitä aittaan. Aitan ovi painui heidän perässään kiinni ja jäi ikäänkuin jännittyneen näköisenä olemaan kiinni kaksi tuntia. Kokonaista kaksi aamutuntia. Auringon valo on jo siksi kirkasta —ja muutenkin tämän juhla-aamun tähden sulkeutukoon ovi. Olkoon tämä musiikkinäytelmä. Soittimet toistelevat aiheita näiden ihmisten aikaisemmista kohtauksista ja tunnelmista, ja katsojat pitävät jännittyneinä silmillä taustassa olevaa sulkeutunutta aitanovea. Soittimet kertaavat aiheita aina ihanasta ensi kohtauksesta asti, jolloin poika lausui: "Kuin olet voinut?" ja tyttö vastasi: "Hyvin vaan!" Sitten kesäoita harjulla rastaanluluaiheineen... Ja sävelten kannatuksilla liittyy koko tämä tarina kuulijan maailmankuvaan, ja yhä kiinni pysyvä aitanovi on silmälle sama, mitä sävelet ovat korvalle...

Kunnes sävel hiljenee ja lupaa jotain pian tapahtuvan. Sivustalla näkyvä tuvanovi aukenee ja tytön isä pistäytyy ulkosalle. Tästä tietämättä raottuu samassa myös aitanovi, mutta vetäytyy kiireesti jälleen kiinni. Isä huomaa sen ja katsoo vähän aikaa kiinteästi sinne päin. Hän ei kumminkaan mene aittaan... Soittimet tulkitsevat hillittyä jännitystä... Isä menee takaisin pirttiin, ja parin hengenvedon päästä aukenee aitan ovi uudelleen. Nuorukainen tulee ulos ja menee läpi pihan pakotetun rauhallisena, niinkuin tahtois sanoa: "Tiedätte hyvin, että minä aina vastaan teoistani."

Ja katsojat näkevät nuorukaisen etenevän pyhäaamuissa maisemassa, jossa siellä täällä näkyi maitiaisten valkoisia siemenhöytöpalleroita kaikkinaisten kukkivien kasvien seassa; etenevän sinne päin, missä tapahtuivat edellisten näytösten lepikkokohtaus, kamarikohtaus ja kokonpolttokohtaus lauluineen.

Aitan ovi jää olemaan kiinni.

7.

(Ystävykset)

Elias tuli tupaan, silmäsi vuoteeseen, jossa Herttua nukkui, ja istahti sitten keinutuoliin. Aamun kirkkaus ahdisti väsynyttä, yhtäkaikkista mieltä. Elias katseli ystävänsä, ja samalla hänestä tuntui kuin olisi katsellut tämän yön tapauksia eilenillasta asti ja aivan ulkokohtaisesti, niinkuin ne eivät olisi häntä

ollenkaan koskeneet.

Herttua heräsi ja suoritettuaan tavalliset heräävän ihmisen eleet jäi läheisesti hymyillen katselemaan Eliasta. Sitten hän raukeasti lausui:

— Arvaas, onko rakkaus kaunista?

— On se, itsessään, vastasi Elias silmät kiinni.

— Arvaas, onko se rumaa?

— Hm, sitä en voi sanoa.

— Se on sangen rumaa, kun sitä oikein ajattelee, ellottavaa.

— Sinä olet häväissyt sitä, sanoi Elias viisaammalla äänellä.

— Kuinka ja koska rakkaus häväistään?

— Melkein aina silloin, kun rakkaus on niin sanottua onnellista, kun toisin sanoen päästään sen perille.

— Mistä sinä olet saanut tuon viisauden?

— Minä olen sen lukenut jostain kirjasta ja sitäpaitsi olen sen sangen hiljakkoin, kuinka sanoisin, *mitä hiljakkoin* kokenut, sanoi Elias haukotellen ja meni kopeloimaan Herttuan laukkaa. Herttua mielti eikä seurannut ystävänsä hommia. Yhä eteensä katsoen hän hajamielisesti otti Eliaksen ojentaman viinilasin ja virkkoi:

— Minä olen myös hiljakkoin lukenut erään kirjan tahdon vapaudesta. En muista siitä mitään, mutta minun mielestäni tahto on vapaa, mutta niitä on useita. Sen tavallisen arkitahdon eteen tulee joskus juhlista, ja toteuttaa itsensä ylivoimaisesti. Kun se on poissa, on arkitahto hiukan nolona sentähden, että toinen on vähän aikaa julkeasti isännöinyt temppelissä. Maailmanjärjestelmän suurimpia vikoja on se, ettei kaksi vastakkaista tahtoa voi yhtäaikaan toteutua saman seikan suhteen.

Hän joi lasin puolilleen ja katsoen tiukasti ystäväänsä sanoi:

— Muuten, veljeni...

Hän ei viitsinytkään jatkaa, vaan joi lasin pohjaan, laski sen vuoteen viereen lattialle, käänsi kylkeään ja painuen pitkäkseen sanoi vain:

— Jos tietäisit, niin itkisit.

Elias istahti vuoteen laidalle, pani kätensä Herttuan olkapäälle ja sanoi:

— Voi veljeni, kun itse tietäisit.

Herttua nyökäytti siinä kyljellään maaten vain päätänsä eikä sanonut mitään.

Se lataus, jota purkaakseen ystävät usein pitkänkin matkan päästä hakevat toisiaan ja purkauksen sopivasti tapahduttua mielellään jälleen eroavat uutta latausta kokoomaan, — se lataus oli nyt näitä ystävyksiltä tällä kertaa purkautunut. He makasivat jo molemmat, ja toinen sanoi veikeyttä tavoitellen päätään kääntämättä: — No, terve nyt sitten. — Ja toinen vastasi, virallisesti korostaen jälkitävää: — Ter-ve.

Ulkona oli alkanut pitkä juhannus_päivä_. Rakennuksen toisessa päässä teki Eliaksen äiti jo nousua, mutta ylhäällä talossa nukkuivat äsken kihlattu Olga, Bruniuskin nukkui ja Olgan isä, ja Taave...

Ja Korkeessa nukkui jo Lyyli — ja siellä aurinkoisessa tanssihuoneessa nukkui tomukerros. Siinä ovat juhannusyön viimeiset tähteet, yön, joka ei koskaan tule takaisin samanlaisena. Ei tule enää tämä juhannusyö — eikä sen takainen aika.

KESKI-OSA

Auringon alla

Aatto on juhlista korkein.

Mutta kukkakansan juhlan aatto pääsi ohi kuin huomaamatta, ei oikein osaa sanoa milloin se olikaan. Ehkäpä se oli silloin kun Lyyli oli lähtenyt kotopihastaan tanssia kohden, kun ei hän enää ollut kodon näkyvissä, kun Korkeessa vanhukset ja pikkutyöt jo olivat nukahtaneet, eikä yksikään ihmissilmä katsellut Korkeeseen tanhuvia. Sama aattotunnelma näyttäytyi Malkamäen Taavelle, kun hän seisoi Vähänmäen nurkan takana ja kuunteli yhtäaikaan ruisrääkkää ja omien juopuneiden suoniensa tykintää ja silmät hajallaan katsoi näköpiirin rantaa ja tiedottomasti yritti hyrätä laulunsa alkua. Mutta niistäpuolin tuskin kukaan huomasi juhlan varsinaista alkua: toiset nukkuivat, toiset pitivät kihlajaisia, toiset tanssivat koko yön, jotkut tappelivat ja monet olivat aamua tyttöjen luona.

Ja juhannuspäivänä oli juhla jo menossa ja kaikki aattotunnelmat kauempana kuin milloinkaan. Näytti aivan luonnolliselta, että pihlaja ja koiranputki kukkivat, että leinikkö ja käenkukka kirjavoivat niittyjen painanteita, että oltiin pyhävaatteissa, ja että auringon iltavalo tuolla lailla kujeili riippakoivun lehvissä; että parvekkeella laulettiin, ensin koko laulu sanoineen ja sitten sama laulu vielä niin, että kaikki äänet hyräilivät. Laulu saattoi täysin antautua itselleen, oli riittävä pyhä-ilta ja ulkona vartioi pyytämättä käskemättä kesän nyt jo varmaksi vakiintunut täyteliäisyys. Huomispäivä oli oleva tämän jatkoa, sitten ylihuominen, ensi pyhä ja vielä sitäkin seuraava pyhä, ja niin edespäin kohden kesän laajinta ulappaa.

Vehreyttä ja kukkia on jo niin paljon, ettei siihen joukkoon enää osaa odottaa uusia kukkia, ennenkuin huomaa, että joku taas on ilmestynyt, joku, jonka muistaa kaikilta edellisiltäkin kesiltä. Sillä lailla niitä tulee yhä uusia ja kesän jatkuvaisuus säilyy. Pihlaja on siinä menossa huomaamatta lakannut kukkimasta ja eräänä iltana sinä keksit, että juhannuksesta on viikko kulunut. Kävelet puhdasta, kovaa tietä ja molemmin puolin on rukiinlatva pääsi tasalla, korsimeren pinnalla punertaa tähkäkerros pitkämielisen ilt-auringon valossa. Pienen pieniä survovia itikkaparvia viihtyy tien yläpuolella, ne näyttävät sinneen tien ja rukiin yhteisestä iltatunnelmasta... Mutta korkean rukiin juurella on jo hienoa hämärän tapaista ja ikäänkuin viileämpää, tähkät ikäänkuin pyrkivät nousemaan jostakin, josta ne eivät halua mitään tietää, ne vain tahtovat viivyttää siellä ylhäällä poistuvan auringon punaa. Aurinkoa vetää jokin sitä itseään vahvempi hellittämätön voima alaspäin, mutta painuessaan se kyllä omasta puolestaan myöntyy kaikkeen, hellittää päiväisen kireytensä, muuttuu punaiseksi ja antaa lukemattomien ihmiskasvojen, kukanlatvojen ja rakennusten päätyjen katsoa itseään päin silmiä. Mutta sitten se laskee, useita minutteja aikaisemmin kuin juhannuksena. Juhannus on jäänyt.

Kevätrannikon viimeisiä runollisia saaria kesän ulapoille tultaessa olivat vuoden lyhin yö, kihloihin meno ja vähän sivulle päin aamuyö tanssin jälkeen. Juhannuspäivän ajan ne vielä näkyivät selvinä ja yksityiskohtaisina, mutta kun sitten useamman päivän auteret asettuivat väliin, niin ne yhtyivät yhä kauemmaksi jäävään kevään rannikkoviivaan, ja ne, jotka ulappaa etenivät, lakkasivat katsomasta niihin, katsoivat ulapan rannattomuutta ja sitten toisiaan. Tämä katseenkääntäminen tapahtui eräänä poutapäivänä.

Brunius ja Herttua olivat poistuneet Malkamäestä heti juhannuksen jälkeen. Kesän koko kukkeuden ajan liikkuivat siellä Olga ja Elias. Vuoden lyhimpänä yönä heillä oli ollut kohtaaminen, joka ei ollut päättynyt minkäänlaiseen ratkaisuun, vaan päinvastoin lisännyt sitä näkymätöntä jännitystä, joka heidän välillään jo ennestään vallitsi, heti ensi kohtaamisesta alkaen. Juhannusyön tapaukset olivat heille kummallekin sen laatuista, että niiden täytyi joko purkaa jännitystä tai lisätä sitä kaksin verroin. Jälkimmäinen vaihtoehto kävi toteen, Eliakselle oli juhannusyö ollut aivan erikoinen merkkitapaus, hiukan samantapainen kuin ensimmäinen kesäyö ensimmäisine suudelmineen, vaikka ulottuvaisuuksiltaan verrattomasti laajempi. Mutta nytkin oli hänen jälkitunnelmansa pääperustana se tieto, että oli kokenut sitä, mitä oli. Hänellä oli kymmenvuotiaan mieli, kun hän ihmetteli niitä teitä, joita kaksikymmenvuotias oli äsken kulkenut. Hän ikäänkuin vakuutteli itselleen, että niin todellakin oli tapahtunut, ja vakuutellessaan hän tarkasteli käsiensä ja sormiensa selkäpuolia niinkuin joitain olentoja, jotka olivat seuranneet häntä pikkupojasta tähän asti, ja nyt myöskin ihmettelivät.

Kolme päivää juhannuksen jälkeen hän vasta näki Olgan jostain kauempaa, niin ettei tämä häntä huomannut. — Siellä menee nainen, ajatteli Elias. Hän aivan itsekkin havaitsi, kuinka hän nyt katseli Olgaan toisin silmin kuin viimeksi. Olga oli nainen ja hän, Elias, oli mies. Oli omituista, kuinka mitättömältä seikalta Olgan kihloihinmeno nyt tuntui. Siellä käveli Olga, mutta hän, Elias, oli ollut Lyylin luona ... oli siis jotenkin yhtäkaikkinen asia, halusiko tuo nainen, joka tuolla käveli, vielä tuntea häntä vai eikö halunnut. Olga meni juhannusiltana kihloihin semmoisen miehen, Bruniuksen kanssa, ja

Taave poika oli tilaisuutta varten tehnyt laulun Olgasta ja Eliaksesta: — "Malkamäestä tytär lähti ja kuljeskeli metsiin..." Elias tunsu olevansa sisäisesti kylläinen ja hyvinvoipa. Tuntui kumminkin hyvältä, että Olgan koti oli saman talon piirissä, että hän joka yönsä nukkui sadan askeleen päässä siitä missä Elias. Ja hyvältä tuntui sekin, että juhannus oli ohi, että oli poutaisia aikoja ja että maailmaa oli kaikkialla niiden näköpiirien takanakin; että kaksikymmentä täyttäneet nuorukaiset maailmassa muodostivat oman ryhmänsä, jonka elämällä oli oma sisällyksensä; että maailmassa oli tyttöjä ja nuorukaisia.

Olga oli yksi tytöistä, täysi-ikäinen ja kookas. Mentyään kihloihin ja jäätyään sulhasestaan tänne Malkamäkeen hänkin tunsu olonsa tasaiseksi, mutta se tasaisuus oli ikäänkuin velvoitettua. Vaikka hän kuljeskeli mäessä yksinään, oli hänellä kumminkin sellainen tunne, että ihmiset hänet näkevät ja ajattelevat nähdessään, että hän on kihloissa. Nuo kuvitellut katseet pitivät yllä hänen tasaisuuttaan. Hänen ei tarvinnut erikoisesti ponnistaa ollakseen kulkematta Eliaksen akkunan ohitse, hän liikkui mielummin ylhäällä mäessä. Sieltä mäestä katsoen hän huomasi uuden, kauniin alan, koivureunaisen, matalan niemekkeen malkamäestä pohjoiseen. Niemekkeen keskusta ja latva oli hakattu aukeaksi ja sen laidassa oli lato, mutta niemekkeen tyvessä oli vanha kallio, jonka laella kasvoi kääkkyrämäntyjä ja juurella möyheätä lehdikkoa. Hän meni sinne halki heinämaan, joutui kallion juurelle pienelle aukeamalle, istahti siihen ja lopulta riisuutui. Oli jo heinäkuu ja pouta.

Mutta mikä on se, joka alati painaa hänen oloaan, niinkuin epämukava vaate? Vaikka hän on siinä aivan vapaana, kenenkään näkemättä, kaukana talosta, niin ei sittenkään ole hyvä. Aurinkoinen taivas ja vihreät lehdet ikäänkuin sanovat: — Tämmöisiä me olemme, emme voi toisempia olla. Tämä on kesää, emme me muuta voi tarjota. — Mutta Olgaa sittenkin vaivasi jokin, häneltä puuttui jotakin ja erikoisen selvästi huomasi sen tällaisessa yksinäisessä täydellisen rauhan paikassa. Niinkuin olisi kuluva elämä jotenkin hänet jättänyt, niinkuin olisi kihloihinmeno ja siinä tällä tavalla näin oleminen ollut jotakin, jota elämä vieroi, jota se, tuo elämä, ei ryhtynyt vastustamaan, mutta ei liioin seurannut häntä tällä kihloissaolon tiellä. Näissä päivissä alkoi olla samanlaista tuntua, kuin niissä aikaisemman kevään viikoissa ennen muurin pojan tuloa ja sen seikkailun alkua.

Vieläkin selvemmin hän tajusi poudan karttumisen, ja että se tästä puolin päivä päivältä yhä tulisi karttumaan. Koko tuo taivas ikäänkuin oli menossa jonnekin, se oli jo etääntynyt kauas, mutta hän, Olga oli siinä pensaitten vaiheilla unohtuneena, jäi jäämistään kaikesta tuosta jonnekin etenevästä, johon kuului väreilevä ilma, poutainen taivas ja koko maanpinnan yleisolemus. Hän oli kihloissa, oli huomaamattaan joutunut outoa, peloittavan tasaista tietä kulkemaan. Tosiaan, nyt hän huomasi: näinä viime aikoina hän oli hengessään vielä vallan seurustellut kihlattunsa kanssa, ja juuri silleikää oli ilma ja taivas, tuo "elämä", tuo ... päässyt hänestä noin kauaksi. — Hän ponnahti seisaalleen, niinkuin jostain hätääntyneenä. — Yhä selveni. Hän näki niiden juhannusten edellisten viikkojen elämän, näki itsensä siinä; näki kuin jonkin onnellisen taideteoksen yleisvaikutelman. Ja samalla näki uudelleen sen hienoisen tolkkutomuuden tunteen, joka oli täyttänyt aikaisemman kevään ajat, kun hän täällä yksin oli ja nukuskeli ... ja samaa oikeastaan oli ollut kaikki sitä ennenkin ... miehet, joita isä oli tuonut häntä piirittelemään... Bruniuksen asia on selvä, se on toista se... Mutta tämä olotila, jossa nyt kuljen, sekin on aivan toista ... minä olen jäänyt jostakin...

Hän alkoi kiireesti pukea vaatteita ylleen, niinkuin olisi ollut viimeinen rientävä tilaisuus korjata jotakin. Kuitenkaan hänellä ei ollut mitään selvää ajatusta siitä, mitä hänen nyt tilansa huomattuaan piti tehdä. Tähän hän vain ei enää voinut jäädä kylpyään jatkamaan, jonnekin oli mentävä, liikuttava. — Tämä kedon kohta tässä kallion juurella tuntui nyt melkein rakkaalta, se ikäänkuin näytti innostuneen varmalta, että hän, Olga, vielä ehtisi mukaan, kun vain pian lähtisi... Olga lähti kotia kohden kiireesti. Kallio jäi sinne paikoilleen, mutta sen luo palataan vielä monesti. Siellä parhaiten tuntuu karttuva pouta, se, jota tavoittaen Malkamäen Olga tuolla rientää.

Olga, kookas, kaunis nainen, riensi jonnekin tässä poudassa, ja ajatukset ikäänkuin hienosti tärisivät siinä menossa. — Poika, Elias, on minusta vieraantunut. Kuinka käyttäydyin silloin juhannusiltana? Ja se laulu... — Taas Olga näki tuon keinotekoisien olonsa näinä viime päivinä, kuinka hän muka ei ollut Eliasta muistanut, kuinka hän oli ollut "kihloissa" tyhjille huoneille ja mäen pensaillekin ja yksin kävelevälle itselleen. — Kihloissa hän tietysti oli, se oli varmaa ja selvää, ei sitä enää tarvinnut muistaa, se seikka ikäänkuin säilyi jossain tuolla kotona kamarissa. Sitä seikkaa ei koskenut tämä hehku, tämä oli muuta ... jotakin oli jäänyt omiin valtoihinsa, silleikää kun hän päivästä päivään vaistomaisesti tuijotti kihloissaoloonsa.

Kallion juurelta lähtiessään ei hän ollut mitään tekoa suunnitellut, mutta hänen itsensä sitä tajuamatta oli ensimmäinen teko kumminkin ihan selvä... Hän oli ollut pitkät ajat erossa Eliaksestaan, odottanut ja epäillyt. Nyt on hänellä suloinen, jännittävä epävarmuus, onko Elias nyt palattuun entisellään, ja saako hän akkunan ohi kulkieksaan nähdä hänet, niinkuin silloin, sinä hetkenä, kun he rakastuivat. Onko Elias akkunassa ja hymyilee hänelle! Poudat ovat alkanet...

Olga tuli ja käveli hiljallensa ylöspäin tuttujen akkunoitten ohitse. Kun Elias tuli akkunaan, niin hän punastui ja tunsu silmiensä kostuvan. Hymyily ja pään nyökkäys eivät ollenkaan olleet hänen omissa valloissaan, ja siksi ne ilmeisesti hämmästyttivät akkunassa seisovaa poikaa. Kumpikaan ei saanut mitään sanotuksi. Muutamien minuuttien kuluttua siitä, kun Olga oli mennyt akkunoitten ohi, ilmaisi taivas ja maa ja koko näköpiiri sekä Olgalle että Eliakselle sen uuden ikäänkuin ajattoman sävynsä, jonka ne olivat saavuttaneet sillaikaa, kun he olivat tuijottaneet kevätrannikon viimeisiin häipyviin saariin. Nyt he kaukana kesän ulapalla, näin eräänä päivänä lakkasivat katsomasta niihin; katsoivat ulapan rannattomuutta ja toisiaan. Oli selvää, että he näin äkillisestä katseen kääntämisestä tunsivat kevyttä huimausta sen illan. Mutta seuraavana päivänä eivät he enää sitä muistanee. Pouta oli heidät käsittänyt, ei näkynyt rantoja eikä rajoja, ei poudan eikä kesän. Mennyt juhannus ja siihen päättynyt aika kuului heistä kummastakin niin etäiseen vaiheeseen, ettei ollut varmaa, oliko sitä elettykään. Olga kirjoitti kirjeensä Bruniukselle sillä tavoin, kuin jos jossain korkeassa juhlassa olisi pistäytynyt sivuun pesemään kätensä lisätäkseen olonsa miellyttävyyttä. Kirjoitettuaan hän jälleen meni soittamaan ja soitti niin kauan, kuin näki... Sen jälkeenkin hän vielä liikkui ulkona ja saattoi siellä nähdä Eliaksenkin. Laakso-alueen takaa ohi lehmusten ja yli taloon nousevan tien näkyi myös auringon punainen syrjä, joka omituisesti toi mieleen jonkun kaukaisen entisen kesän... He eivät joutuneet puheisiin, jokin pidatti heitä.

*****

Olgan avioliittoon meno järjestettiin ja kaikkien siihen kuuluvien tapausten päivät määrättiin. Ne olivat mieluisia tehtäviä. Kun tiesi hääpäivänsä, saattoi ikäänkuin pidellä käsissään aikaa tästä siihen asti. Se muodosti jonkinlaisen kokonaisuuden, oli kuin yksi ainoa kuviteltu poutainen näköala, jonka jokainen kohta oli sykäyttävän sisältörikas. Sen vuoksi oli suloisen tuskallista siihen ryhtyä.

*****

Olga on myös hätäntynyt Eliaksen suhteen ja yhä kuluvan ajan suhteen, ja se pidättää heitä joutumasta puheisiin. Elias menee ohi talon, niin että Olga hänet näkee, menee mäen lapetta ylös ja kiipee kivellet istumaan. Hän on ilman lakkia, paidanrinta napittamatta ja avojaloin. Olga näkee hänet ullakon akkunasta. Olga tulee ulos sidehuntu päässä ja etenee heinämaan halki pohjoista kohden, tulee kallion juurelle asti, niinkuin tosiaan olisi jo kotona päättänekin sinne mennä. Hän aukoo vaatteitaan mutta ei riisu niitä, sillä eihän hän aio kylpeä... Hän on ryhtynyt tuohon monikohtaiseen, sisältörikaaseen, jota hän ikäänkuin pitelee käsissään — aikaa tästä häihin. Tämä nyt on yksi pieniskohta siitä kokonaisuudesta, hän on nyt näin tullut tähän kallion juurelle... Mutta tämä ei ole mitään, ei mitään... Olga tuntee, ettei tällainen ollenkaan kuulu siihen. Tämä on tylsä harha-askele. Sillä hänhän ei odotakaan tänne ketään. On vastenmielistä ajatellakin, että joku nyt tulisi hänen perässään.

Hän nousee ja palaa kotiin ajattelematta mitään. Siinä se salaisuus on: ei pidä ajatella mitään. Hän kulkee verkkaisin, notkuvin askelin, ja vaikei hän vähääkään kuvittele, että joku sitä näkisi, huomaa hän keimailevansa ja nauttivansa siitä itse, yksin... Siinä tunteessa on tämän häihin johtavan pouta-ajan oikeata suloa. Hän ei enää toiste tee tuollaista tarkoituksetonta matkaa kallion juurelle.

*****

Elias ei näe Olga muutama päivä ja hän vaistoa kyllä, että sellainen näkemättä oleminen kasvattaa tuoksua tähän poutakauden huumaavimpaan kukkaan. Sillä Olga on hänen. Ja ihan toinen Olga, kuin se oli, joka tahtoi häntä halata vuoden lyhimpänä yönä, ja sitten ällistyttää kihloihin menemällä. Se Olga meni sitä tietä olemattomiin ... tämä on vasta sen jälkeen kuin huomaamatta ilmestynyt jostakin. Tämä kulkee toisia teitä... Siitä edellisestä oli Elias äskettäin vielä ajatellut: "On yhtäkaikkista, haluaako se nainen jatkaa minun kanssani vuoden lyhintä yötä. Jos haluaa, niin minäkin haluan." — Mutta tämä on toista, tässä ei ole ollenkaan kysymyksessä mikään haluaminen. Tässä on jotakin kohtalomaista.

Elias tunsu tehneensä mieltä etovan virheen silloin, kun hän niin tarkoituksellisesti oli kävellyt talon ohi mäkeen ja istuskellut siellä kivellä avopäin. Oli ihan kuin luonnonlakien mukaista, että Olga poistui talosta toisaalle päin: hänellä, Eliaksella, oli tilaisuus korjata virheensä palaamalla sillaikaa vähin äänin kotiin ja pysymällä sitten näkymättömissä. Hän tunsu jälleen olevansa oikeassa tahdissa tämän huumaavan kohtalon kanssa. — Jonkin seikan tajuaminen kohtaloksi tuottaa aina huumausta.

Pitkällinen pouta kasvatti näköpiirin laitoihin päivänsavua, joka omituisesti himmensi paikallisuuden tunnetta. Joinakin hetkinä tajusi vain elämän ja auringon. Päivän mittaan ei aurinkoa voinut katsoa, sen alla täytyi vaeltaa aivan kuin se olisi sieltä ylhäältä yhäti seurannut, tekikö elämä tehtävänsä, ja omia tarkoituksiaan varten kasvattanut päivän savua. Ei enää tullut mieleen, että maailmaa oli kaikkialla näköpiirin takanakin ja että kaksikymmentä täyttäneet nuorukaiset muodostivat turvallisen, maailmaa vallitsevan ryhmän. Elias tuskin tajusi muiden olemassaoloa kuin itsensä ja tämän nykyisen huumaavan

erikoiselämänsä auringon alla päivänsavun rajoittamassa maailmassa.

Päivät pitkät hän kulki ulkosalla ja nautti siitä tiedosta, ettei kukaan olisi osannut hakea häntä sieltä, missä hän oli. Niin hän joutui sen kallion laelle, joka oli sen koivureunaisen niemekkeen juuressa. Malkamäki näkyi sinne aivan oudolta taholta, näki yhtäaikaan talon ja poudan. Vahventaakseen vaikutelmaa hän nousi mäntyyn, kääkkyräisten oksien sekaan. Tästä puolin hän kulki joka päivä sinne kalliolle, mutta ei heinämaata pitkin talon näkyvitse, vaan kiertoteitä.

* * * * *

Eräänä päivänä Olga ajatteli: — Kuukausi on vielä aikaa häihin. Tänään minä tosiaan voin mennä kylpemään sinne hauskaan paikkaan. — Ja hän lähti yhtäläisin notkuvin, onnellisin askelin, kuin silloin viimeksi oli täältäpäin palannut, ja tunsu tyydytystä siitä, ettei hänen menollaan ollut hiventäkään mitään muuta tarkoitusta kuin kylpeminen.

Hän tuli kedolle kallion juurelle ja laittautui kylpemään. Hänen oli aivan erikoisen hyvä olla. Hän oli taas täysin mukana siinä, josta taannoin tässä samassa paikassa oli tuntenut jääneensä: tuossa ilman, auringon ja maan nimittämättömässä yleisolossa. Jokainen kohta, jota hän siitä makuulta tuli tarkanneeksi, näytti hillitsevän hänen onnellista oloaan. Suuri koivu nousi maasta pensaikon keskeltä ja sen ylimmäiset pienet lehvät rajoittuivat taivaan lakeen; juuri eli toisin kuin latva, mutta molemmat tarvitsivat toisiaan. Siihen havaintoonsa hän tuijotti kauan, niinkuin olisi keksinyt siinä jotain rinnakkaista omalle nykyiselle tilalleen...

Antaakseen auringon paistaa kaulaansakin hän selällään maaten taivutti päätänsä hiukan taaksepäin, niin että näki alhaalta ylöspäin pitkin kallion kuvetta, näki kääkkyräisen männynkin. Sydän tytkähti rajusti, mutta hän salasi sen taivaanlaeltakin, jota hän samassa huomasi kiinteästi tutkivansa. — Tuossa korkeudessa tuolla ... tuntuu siltä kuin sinne joka hetki ilmestyisi jotain, jota en oikein erota.

Hän ei enää katsonut ylös mäntyyn, vaan jälleen noihin koivun latvoihin, jotka nyt näyttivät olevan levottomassa jännityksessä, vaikka hän olisi niitä kuinka tyyneesti katsellut. Nyt oli pouta auringon alla.

Olga viipyi siinä asennossaan, kunnes tunsu polttoa ihossaan. Silloin hän jäseniään oikaisten taas katsoi ylöspäin pitkin kallion kuvetta ja männyn kääkkyröitä, mutta ei nähnyt mitään muuta kuin poudan heijastelua kaikkialla.

Poutaa oli siis jatkuva huomennakin.

* * * * *

Nyt oli jo ne ajat, jolloin vahvassa ruohostossa vallitsivat päivänkakkara, suurikukkainen kurjenkello ja angervo eli vormu. Niitä kasvoi moniaalla rinnatusten antaen ylenpalttisesti tilaisuutta ikivanhaan ihmettelyyn: kuinka samassa maassa pienistä, mitättömistä siemenistä saattoi kasvaa noin erilaisia kukkia. Päivänkakkarat ovat kuin tyyliteltyjä, sädehtiviä, viattomia silmiä, jotka eivät lakkaa kummeksumasta aurinkoa, sillaikaa kun kurjenkellon kuvat riipuksissa toinen toisensa yläpuolella elävät omasta sinestään. Vormu on korkea ja väkevätuoksuinen. Näitä kukkia ei kukaan tule murtaneeksi juhannuksen aikaan.

Nyt ne kukkivat, ja niiden heijualta kukanreunalta katsellen näkisi pienen, mutta silti kaikkisisältävän ja -ilmaisevan kuvaelman näin pitkälle ehtineestä maanpinnan kesästä. Näköala ulottuisi muutaman kymmenen perhossiiven työnin päähän joka suunnalle yli heinäkavien korsimetsän. Sillä nyt on myös heinäkavien valtakausi, niiden tähkäröyhyt ovat leveimmillään useat heilivät, toiset ovat jo heilineet. Niiden mätästävät tyvet täyttävät tasasoukilla aluslehdillään kaikki muiden kavien välit ja muodostavat monisokkeloisen aarnion, joka ylhäältä kukan reunalta katsoen huimaa ja vetää puoleensa, niin että mielellään jälleen hukuttaa katseensa autereiseen pienen silmapiiriin, johon silloin tällöin jostain ulkopuolisesta näkymättömyydestä ilmestyy perhonen tai sudenkorento ja jälleen häviää heinänröyhjen taakse... Sellaista on elämä erään ladon seinustalla päivänkakkaran, hirvenkellon ja vormunkukan vaiheilla.

Päivänkakkaran tiiviitten keltaisten kehräkukkatorvien välissä asuu neulankärjenkokoisia mustia eläviä. Ne eivät liiku sieltä minnekään eikä niillä ole maailmasta eikä elämästä muuta käsitystä kuin hyvin heikko tajunta siitä, että ovat olemassa. Mutta eräänä päivänä tapahtui suunnaton mullistus eräessä päivänkakkaraassa ladon seinustalla lähellä hirvenkelloa ja vormunkukkaa. Päivänkakkara kaikkine mustine elävineen tempautui paikoiltaan ja kiiti jonnekin ilmassa, kunnes lakkasi kiitämästä, mutta ei sittenkään pysynyt paikoillaan. Valkoinen laitakukka irtaantui käsittämättömällä voimalla ja hävisi jonnekin, sitten seuraava ja niin kasvoi aukko laitakukkien säteistöön, samalla kun kuului jokin höpisevä yksitoikkoinen ääni. Muuan mustista elävistä oli siinä menossa joutunut päivänvaloon ja näki hirvittävän käden, joka tempoi laitakukkaa, ja suun, joka toisti sanoja. Kauempana näki vielä silmät, jotka seurasivat käten työtä. Musta elävä oli kauhuissaan hävityksestä ja niistä näköaloista, jotka sen

ympäriällä keikkuivat ylös-alas. Mutta kun kaikki laitakukat olivat olemattomiin hävinneet, jäivät suuret silmät hievahtamatta tuijottamaan päin elävää. Sitä kesti sangen kauan. Mutta sitten lähestyi elävää pitkä karanko, taitettu heinänkorsi ja rupesi itsepintaisesti tyrkkimään, kunnes elävä havaitsi olevansa sen korren murretussa päässä ja taas kiitävänsä halki avaruuden. Sitten elävä putosi johonkin väljään, viileään siniseen pussiin, ja kun se siellä oli päässyt jaloilleen, ei kortta eikä silmää enää näkynyt. Liikituksen turruttamana viipyi elävä hetken paikoillaan ja lähti sitten varoen tarkastelemaan tätä uutta, ihmeellistä sinimaailmaa. Tullessaan ensikerran kellokuvun reunalle, näki se vähän matkan päässä heinäntähtkäröhyjen yläpuolella valtavan vormunkukinnan, joka ikäänkuin lupasi uusia vielä paljon ihmeellisempiä seikkailuja, mutta ei sanonut millaisia ne tulisivat olemaan. Olipa maailma pyörryttävän laaja tuonne päin. Pieni, musta elävä oli sen yhdessä laidassa. Takanapäin maailma päättyi sinikuvun umpinaiseen pohjaan.

* * * * *

Näin sekaantuvat suuruuden ja pienuuden käsitteet. Mutta se ei ole vaarallista, sillä jos putoo, niin jonnekin sitä aina putoo, ja kaikkialla on olevaista. Koko tämä poutainen avaruus on täynnä kohtia, joista lähtien huumaantunut ajatus voi painua kuinka syväälle ja levitä kuinka laajalle tahansa... Tuolla Elias lähestyy Malkamäkeä. Hän loikoi äsken pitkät ajat niemekkeellä ladon seinustalla ja varjellakseen runsaitten elämystensä kukkuraa läikkymästä pois hypisteli päivänkakkaroita ja kellokukkia, kunnes elämän ja auringon tämänpäiväinen tasapaino alkoi höltyä iltaa kohden... Ja jos runon katse kulkee satatuhatta kukanväliä etelää kohden, voi se siellä sattumalta keskellä tulevaa yötä osua valvovaan ihmissieluun, joka tuntuu kummallisen tutulta.

Kolmekymmentä päivää ja yötä

Kun Elias silloin juhannusaamuna aikaisin oli Lyylin aitasta lähtenyt ja ovi hänen jälkeensä sulkeutunut, jäi Lyyli yksin aitan pimeyteen. Jokin hieno, punainen valosuihku tosin pääsi sisälle jostain raosta, jota ei mikään muu silmä olisi keksinyt kuin auringon silmä. Lyyli jäi vuoteeseensa valvomaan ja odottamaan, milloin hänen tajunnastaan poistuisi tämän yön tapausten jälki! Hän tunsu sen jäljen aivan kuin lyönnin jälki tuntuu kauan sen jälkeen kun lyönti annettiin. Pitkään aikaan hän ei ajatellut mitään yksityiskohtaista, hän vain seurasi jäljen jatkuvaa tuntumista. Täytyi maata ihan hiljaa, ei voinut jäsentään järkyttää. Minkä tähden se oli tarpeellista, sitä ei tyttö tiennyt, mutta vaistomaisesti hän vain säilytti saman perusasennon, joka hänellä oli ollut Eliaksen poistuessa. Hänestä tuntui semmoiselta, että jokin, joka nyt vielä on kohollaan entisessä hahmossaan, heti luhistuu, jos hän hiukankin liikuttaa jotain jäsentään.

On tapahtunut suuri, pitkä onnettomuus, jonka merkitystä ei nyt vielä tällä hetkellä tajuta, mutta jonka Lyyli nyt on siinä näkevinään aitan pimeydessä valvoessaan. Se on laaja onnettomuusvaihe, jonka alaisina ovat olleet kaikki ihmiset, vieläpä nämä viimeiset päivätkin semmoisinaan ja taivas ja ilmakin. Ne ovat kaikki mitään näkemättä innokkaina eksyneet tuota laajaa onnettomuusvaihetta toteuttamaan ja olleet koko ajan sellaisen harhatunteen vallassa, että heidän elämänsä on tuona aikana ollut tavallista sisältörikkaampaakin. Eliaksen ja hänen, Lyylin, viimesunnuntainen kohtaaminen oli ollut jo täyttä onnettomuutta, ja nyt vasta näin katsoen selveni se hänen silloinen aamupäiväinen ahdistuksensa, ihmeellinen päivänsavun paljous ja siihen liittynyt mielikuva ympäröivästä, tänne telkeävästä maanpinnan palosta. Silloin onnettomuus jo oli täydessä vauhdissa. Ja sitten maanantai-iltana harjulla... Elias oli tehnyt niin ja niin, aivan kuin olisi tietoisesti onnettomuutta valmistanut. Ja sitten tanssit, koko tanssiväen yhteentulo ... illan varjossa hyvin edistyvä onnettomuus johdatti ne kaikki sinne Linnaan ... hänenkin, Lyylin, täytyi mennä sinne, vaikkei milloinkaan ennen ollut käynyt. Ja Harjunpään Annan ja sen Herttuan ... kaikki oli onnettomuuden yhä tiivistyvää kudosta. Lyyli muisti, miltä hänestä oli tuntunut nähdessään Annan ja Herttuan lähestymisen; hän oli vaistomaisesti sitä kavahtanut ja pyrkinyt Eliaksen turvissa pois ja ollut onnellinen, kun pääsi lähtemään, eikä ollenkaan epäillytkään ottaa Eliasta mukaansa tänne vuoteeseen asti. Se oli vaistomaista onnettomuuden pakenemista. Se, mitä sitten oli tapahtunut, oli sinänsä pieni sivuseikka, jolla ei nyt ajatellen ollut ulottuvaisuutta tätä vuodetta kauemmaksi, vaikka se olikin outo ja ihmeellinen asia. Ei olisi kannattanut sitä niinkään paljoa vastustaa, kun kerran se käsittämätön laajempi onnettomuus jo oli sellaisessa vauhdissa. Tämä tässä tapahtunut, se oli pienen pieni sivuseikka, jota eivät nuo laajemman onnettomuuden alaiset olisi käsittäneet edes samaan yhteyteen kuuluvaksikaan... Mutta he eivät nytkään vielä tienneet minne päin heidän vauhtinsa heitä vei. Lyyli oli näkevinään Eliaksen kasvot. Niistä kuvastui tuo kiihkeä vauhti kauhistavan selvänä. Elias oli tullut tänne aittaan ja tehnyt Lyylille niin, ihan kuin sivumennen ja jonkun salaisen tahdon pakottamana, ja sitten taas kiiruhtanut pois jonnekin, tiedottoman onnettomuuden alaisena. Voisiko hän, Lyyli, tästä juosta Eliasta tavoittamaan? Ei voisi, ei voisi. Hän ei voisi siitä liikahda. Koko avaruus näkisi hänen päältäään onnettomuuden, kaikki tajuaisivat siinä hetkessä koko asian, näkisivät viime päivien menon, näkisivät jo, kuinka hänen, Lyylin, on käynyt, että hän on niin ja

niin — ooh! ne seikathan ovat yhteydessä toisten kanssa ... minä olen ... Lyyli voihki unessa, sillä hän oli lopulta nukkunut siihen jatkuvaan kuvitelmasarjaansa aitan pimennossa ehdottomassa hiljaisuudessa, jonka omituinen katkeamaton aaltoilu oli estänyt kuvitelmiakin katkeamasta. Unen pinnan alla joku ikäänkuin selitti, mitä Elias oli hänelle tehnyt ja mikä uusi asia, uusi ääretön maailma, oli sen teon kanssa jatkuvassa yhteydessä. Unen vauhti kiihtyi saatuaan uutta tilaa. Tuo laajan yleisonnettomuuden kuvitelma jäi johonkin vanhaan maailmaan, josta hän oli noussut tänne; uuteen, jossa hän kiittää eteenpäin lapsi hartioillaan; eikä ole enää onnea eikä onnettomuutta, on vain käsittämätön meno jonnekin. Se lapsi hänen hartioillaan on Annan lapsi ja lapsella on aivan selvästi Annan äidin sielu... Kiitäessään he menevät läheltä harjua hän näkee kuinka Anna, Herttua ja Taave tanssivat polkkaa pitäen kolmisin kiinni toisistaan ... yksi rastas istuu maassa ja huutaa niille jotakin, mutta ne eivät kuule ... ja Eliaksen äiti tulee silmälasit päässä siihen tarkastamaan, niinkuin he olisivat jotain hänelle kuuluvia käynnissä olevia koneita, joissa on kaiteitakin... Kaikki on unta ja menoa.

Korkean Ville ei puhunut mitään siitä, mitä oli havainnut aamulla ulkona käydessään. Lyyli sai häiritsemättä nukkua myöhäiseen. Hän heräsi vasta aamiaisen aikoihin. Sellaisten unien jälkeen näytti juhannuspäivä Lyylin väsyneisiin silmiin oudolta ja kaukaiselta. Ihmiset viettivät tällaista päivää erikoisesti, ikäänkuin siten sanattomasti tunnustaisivat toisilleen jotakin. Onko näillä mailla yöllä tapahtunut mitään onnettomuutta? Kaikki ainakin näyttää olevan paikoillaan. Ovatko isä ja Saima ja äiti ja Väinö hengissä? Ovat kyliä, syövät aamiaista ... tänäkin päivänä he syövät. Mutta kuinka on mahdollista, että tämä päivä on tällainen, vaikka viime yö oli sellainen? Onko kahta asiaa jotka olisivat niin vieraat toisilleen kuin juhannusyö ja itse juhannuspäivä... Elias; hän oli täällä yöllä ja teki niin... Unessa kuultu selitys jysähti Lyylin tajuntaan: minä saan lapsen, saan semmoisen... Tuntuu ihan siltä, kuin Harjunpään Anna jo tietäisi sen, niinkuin ajattelisi Anna nyt tällä hetkellä samaa kuin hän, Lyyli... Mutta missä on Elias nyt? onko hän missään? voiko hän tällaisessa päivänvalossa olla missään? — Unessa koettujen elämysten sävy väikkyi kaikkialla ilmassa. Mitä nyt on tuleva? Voiko oleminen tällä lailla jatkua? Tämä on juhannuspäivä —

Lyyli ei koko päivänä saanut näkyväisestä elämästä mitään otetta. Hän kulki, otti askelia, istui ja katseli, vieläpä puhelikin mutta ei saanut oikeata otetta mistään. Sellaisen päivän jälkeen on ilta kamala. Ilta tulee kuten ennenkin, mutta sielu ei osaa ottaa sitä vastaan, kun sielulla ei ole ollut oikeata päivää, ei yksikään päivän luoma elämys ole sieluun tarttunut. On sellainen tunne kuin jos aamulla raittiina ja hyvin nukkuneena nousisi ylös, pukeutuisi, seisoi sitten vähän aikaa järkähtämättä paikoillaan, riisuisi, sukisi tukkansa ja menisi jälleen nukkumaan. Sellainen on luonnotonta... Ilta tulee, hiljenee, mennään nukkumaan. Lyyli ei ymmärrä, että on mennyt kokonainen päivä tai: vasta ainoastaan yksi päivä aamusta tähän asti... Hän ei saa otetta illastakaan. Jossain kaukana tuntuu siltä kuin hänen olisi kovasti uni, mutta nukkumaan meno, vuoteeseen oikaiseminen tuntuu mahdottomalta, yhtä vaikealta kuin valvominenkin. Missä hän valvoisi? Minne istuisi? Jossain ulkona. Ei, kaikki nukkuvaisetkin katselisivat häntä. Jossain muinaisuudessa hän näihin aikoihin aina meni harjulle ja tapasi siellä Eliaksen... Mutta nyt on Elias lähtenyt pois, hän ei ole missään, hän ei voi olla missään tällaisenä iltana.

Lyyli saattoi mennä vuoteeseen, kun hän meni sinne riisuutumatta ja siinä mielessä, ettei aio nukkua. Tunsipa hän jonkinlaista lepoakin, ja ajatusten käynti tuli hiukan kevyemmäksi ja alkoi levollisemmin keskittyä Eliaksen kuvan ympärille. Täällä hämyssä se kuva saattoi tulla aivan lähellekin, kun tajunnasta eristyivät pois kaikki paikallisen ympäristön vaikutelmat. Eliaksen kuva tuli, mutta se ei katsonut häneen, Lyyliin, se ikäänkuin häpesi jotain: sitä, että tietämättään oli ollut toimivana osana tuossa laajassa onnettomuudessa, jonka Lyyli viime yönä Eliaksen teon jälkeen yksin valvoessaan niin selvästi oli nähnyt sisältyvän kaikkeen viimeaikaiseen. Elias häpesi sitä, ja oli aivan luonnollista, että hän häpesi sitä. Sillä hän oli menetellyt käsittämättömän pahasti toimittamalla itsensä pois olemasta, vaikka hän, Lyyli, jäi olemaan. Milloin Elias lakkasi olemasta? Vähää ennen sitä tekoaan, jonka luonnetta ei voi kuvata millään laatusanalla, eikä edes sanoa kuka sen teki. Sillä Elias se ei enää ollut... —Yhtäkkiä Lyyli kauhistui, kun huomasi olevansa juuri sillä samalla tilalla. Hän ei kumminkaan voinut nousta ylöskään, vaan koetti pelastua sillä, että kätki kasvot käsiinsä. Siihen hykertyessään hän sai kuvitelman, että se olisikin ollut oikea Elias, joka sen teki. Oikea Elias! Milloin Lyyli oli tavannut oikean Eliaksen? Hän ehätti ajatuksensa kohtauksesta toiseen, siitä viimesyksyisestä tämänkeväisiin ja aina näihin aikoihin asti. Mistään niistä ei *nyt* löytynyt oikeata Eliasta. — Tyttö oli nuori ja oppimaton, eikä kukaan ollut hänelle selittämässä, että oikeata Eliasta ei ollut olemassa muualla kuin hänen oman henkensä aarteistossa.

Yö näkee tytön tulevan ovelle ja istahtavan kynnykselle sivuttain ulospäin. Hänen olonsa ilmaisee, että hän on toivottoman kauan tuijottanut siihen yhteen asiaan: Eliaksen poismenoon. Ja hän on kysynyt kysymistään, kenen kanssa hän siis on ollut sellaisissa tekemisissä. Ja kun ei ole saanut mitään vastausta, on tapaus ruvennut tuntumaan yhä kaameammalta. Kun lapsi syntyy, niin kuinka se voi olla olemassa, kun sillä ei ole isää... Isä ... se on semmoinen, joka on tehnyt semmoista ... ja minä olen äiti... Tässä tyttö voihkaisi ääneen, nousi vuoteelta ja tuli ovelle, mielessä epätoivoinen hätäntynyt

harhaluulo, että Elias on jossain tuolla ulkona, lähestyy häntä, kun Lyyli jo on luullut hänen menneen pois; hänen täytyy tulla, oikean Eliaksen. Mutta ulkona oli vain päättyneen juhannuksen rauentama yö, joka ei sekään tiennyt mihin käyttää hienoja kauneuksiaan, kun juhannus jo oli ohi. Mitään Eliasta ei siellä ollut eikä tietysti voinutkaan olla.

Vielä ei ole ensimmäinen vuorokausi umpeen kulunut, ja niitä on kolmekymmentä tytön edessä, ennenkuin mitään tapahtuu.

Mutta vaikka päivät olisivat kuinka pitkiä, ei niitä kumminkaan viikkoon kuulu muuta kuin seitsemän, ja lyhyistä päivästäkään ei viikko täyty sen pikemmin. Jos menemme viikoksi muille maille ja palaamme sitten taas näin yöllä katsomaan tätä aitanovea, niin on vallan varmaa, ettei tyttö enää istu kynnyksellä. Luulemme myös huomaavamme, että yö on tullut juuri hiukkasen himmeäksi, ja tyttö ainakin on kadonnut kynnykseltä. Onko hän ehkä tehnyt pahaa itselleen, kun poika hänet jätti? Ei ole tehnyt, sen tuntee jo tämän ilman hengestäkin, joka on melkein enemmän kuin rauhallinen. Jättikö poika sitten hänet? Siihen kysymykseen tämä rauhallinen ilma kyllä vastaa myöntävästi, ja me tunnemme sen itsekin tykönämme, mutta siinä asiassa on jotakin ärsyttävää. Olisiko pojan heti silloin aamulla pitänyt jäädä tänne? — Ei suinkaan. — Olisiko hänen ehkä pitänyt lähteissään sanoa jotakin. — Ei, ei! — Niin, nähkääs, hän oli jättänyt tytön jo paljoa ennen, hän oli jättänyt tytön jo ennenkuin oli häntä nähnytään. — Kuinka se on mahdollista? — Onpahan vain... oikea Elias ei muuten olekaan jättänyt tyttöä, se on vielä tällä hetkellä tytön vieressä, hänen hengessään. Kiusallista on vain se, että kun tyttö katsoo ulos ovesta, yleensä: ulos omista onkaloistaan, ei hän näe oikeata eikä näennäistä Eliasta. Se on kolkkoa. — Missä tyttö nyt on? — Nukkuu aitassa, tietävästi.

Taas asettuu seitsemän päivää perätysten, viikko on taas valmis. — Entäs nyt? Ovi on yhä kiinni ja yö on selvästi himmeämpi kuin juhannusyönä. Olemme olleet katselemassa elämän ja auringon tasapainoa — kuinka on tytön laita? — Yhtäläisesti. Nukuskelee yönsä kutakuinkin ja kutoo päivisin kangastaan, jonka kaiketi pian saa valmiiksikin, koska tukki näkyy ohenevan ja päreitä on putoillut paljon permannelle. On hiukan laihtunut, mutta sellaisiin silmiin kuin hänellä on, sopiikin laihuus paremmin. — Niin, sillähän on sentään työ — eikö hän ole saavuttanut mitään selvyyttä? — Onhan hän tavallaan saavuttanut. Ajatelkaa, hän on saanut tietää, ettei siitä juhannusyöllisestä ole hänelle mitään seurauksia. Eikö tällä seikalla tässä yhteydessä ole aivan erikoinen, kuinka sanoisi, tunnearvo. Kukaan ei ole hänelle milloinkaan kertonut mitään tämäntapaisista asioista. Silloin juhannusaamuna hän luuli jonkun unessa hänelle selittäneen sen silloisen asian merkityksen, kun se horroksen aikana jysähti hänen tajuntaansa. Siitä seikasta ei tosin tullut hänen ajatuksensa kiinnepistettä, niinkuin olisi luullut. Kiinnepisteenä oli se, että se Elias, jonka kanssa oli seurustellut, ei ollutkaan sama kuin oikea Elias... Ja nyt hän aivan omalla vaistollaan tajusi tuon, ettei ollutkaan odotettavissa mitään seurausta.

— Sepä havainto mahtoi aiheuttaa yksiä ja toisia liikkeitä tytön mielessä?

— Kyllä se aiheutti. Häneenhän syöpyi silloin aamulla kuvitelma jostain laajasta nimittämättömästä onnettomuudesta, jota kohden kaikki, yksinpä taivas ja ilmakin oli menossa ja josta hän ei uskaltanut varottaa. Myöhemmin hän sitten unohti tuon kuvitelman, mutta jollain lailla se säilyi hänen alitajunnassaan ja määräsi sen sävyn, joka näkyväisellä maailmalla oli hänen silmissään noina vaikeina aikoina. Turtunein mielin hän odotti jotakin, ja samoin näytti hänestä luonto odottavan. Mutta kun hän nyt teki tuon omakohtaisen havaintonsa ja ymmärsi sen kielteisen merkityksen, hävisi hänen sekä ulkonaisesta että sisäisestä näköalastaan entinen sävy kokonaan. Koko olevaisuus alkoi saada hänen silmissään jonkinlaisen tylsyyden ilmeen. Ei siis edes tavallista onnettomuutta ollut tapahtunut. "Oikean Eliaksen" käsite alkoi aivan huomaamatta häneltä unohtua, mutta sen sijaan hän huomasi ajattelevansa aivan uutta Eliasta, jonka olemassaolo oli mitä helpoin käsittää minä aikana vuorokaudesta ja millaisen sään vallitessa tahansa. Tämä Elias vietti päiviään Malkamäessä, oli Malkamäen muorin poika, sen ja sen näköinen, käytti sen ja sen laisia vaatteita ja oli hänelle, tytölle, jotenkin yhtäkaikkinen olento. Nyt ei työllä enää ole mitään kiintoajatuksia. Päiväkauteen hän tuskin ajattelee muuta, kuin mitä askareeseen kuuluu. Hän näkee kuinka loimet kutoessa nousevat ja laskevat ja kuulee kimalaisen surinaa ja seinäkellon käyntiä...

— Eikö hänen mieleensä näinä aikoina koskaan liene tullut minkäänlaisia itsensä tuhoamisen ajatuksia?

— Tuskin on tullut; ei ainakaan nyt enää. Ehkäpä se joskus silloin pahimpina hetkinä osui hänen mieleensä, kerran yöllä hän hiukan outoon tapaan liikkui tuolla rannassa. Mutta varmaan sellainen teko näytti hänestä lapselliselta, näihin hänen asioihinsa sopimattomalta. Eikähän siinä tällaisessa tapauksessa juuri mitään makua olisi ollutkaan. — Mutta kas, silmä erottaa jo tähden taivaalta.

— Niin näkyy! Vaikka päivisin on kesän valo ja lämpö vielä korkeimmillaan.

Välillä on tavallisia kuumia päiviä, joina kumminkin puhaltelee nuorekas tuulikin. Taivaalla on valkoreunaisia pilvitupruja, jotka alati vaihtavat muotoaan, vaikkei silmä voi sitä vaihdosta havaita.

Mutta neljännellä viikolla juhannuksesta lukien pilvet tosiaan pysähtyivät, on tullut tyven. Pilvet rupeavat latvoistaan heikosti punoittamaan, niinkuin vuorenhuiput, jotka nousevat sumusta. Ilma on ahdistavan tyven.

Korkean ollaan lehdessä. Vähää ennen päivällistä tulee Lyyli sieltä yksikseen kotiin. Hän astelee hitaasti ja hiljallensa, päivä on kuuma. On omituisen viihdyttävää aina havaita hänen ulkoasussaan tuo sama läpikäyvä piirre: on hänen yllään millainen pusero, hame ja esiliina tahansa, aina muodostuu niihin samat poimut, jotka aina antavat saman vaikutelman, ihan kuin ne olisivat monessa polvessa perittyjä. Se johtuu siitä tavasta, jolla tekee työtä. Silloin huhtikuun iltana hän seisahti haapojen juurelle katselemaan, nyt hän palaa lehdestä; näiden kahden hetken välisten tapausten kautta kulkee tuo ulkoasun tiedoton, naisellisen työnteon luoma sävy kuin jokin viihdyttävän surunvoittoinen jatkuvaisuus... Porstuan ovi ja kamarin ovi ovat auki, Lyyli pääsee kamariin asti, niin etteivät pirtissä olijat huomaa. Pirtissä on äidin kanssa joku tuttu akka kylältä. Puhelulla on hyvänlainen vauhti, ja se suuntautuu kuin itsestään läpi seinän tänne Lyylin tajuntaan. Puhelu liikkuu Lyylin omassa maailmassa, kulkee töykeästi sen rajojen sisäpuolella. Lyyli seisoo ja kuuntelee, hän tuskin muistaa, keitä ne ovat, jotka pirtissä puhuvat. Niinkuin eivät korvat kuulisikaan, vaan osuisivat sanat välittömästi sieluun.

... Herttua on Juhannusyönä saattanut Annaa tanssista ja ollut siellä lopun yötä. Annaa on kasvatettu vetelästi, se äiti on sitä koreillut ja sen kanssa hempeillyt jo siitä asti kun rinnalta vierotti. Siinä oli kirkossakäynnit ... minä olen aina sanonut, ettei se hienous tiedä hyvää. Kun ei ole tavallista töllinämmää korkeammalle päässyt, niin ... jos sinne poikkeaa ja jotain puhuu, niin ei se muuta kuin inuu ... niin kuin mun... — — —

... Ja se on maailmassa nähty iankaiken, ettei se tie hyvää, kun tavallinen meikäläinen rupee... — — —

Sanottiin sitä jo semmostakin, että Malkamäen muorin poika olis täällä ollut samana yönä, mutta minä sanoin oitis, että... — — —

Tästä hetkestä voi sanoa alkaneen Lyylin vihan, sellaisen hiljaisen-hiljaisen, jolla ei ole kiirettä, joka aikoo maltillisesti ja herkutellen vihata loppuun asti. Askareet sujuivat hyvin, eikä yön unissa näkynyt mitään. Äiti kohteli häntä niinkuin kohdellaan sellaista, joka ei muka itse ole tietoinen omasta erikoisesta merkityksestään. Näihin aikoihin Lyyli muuten tuli kiinnittäneeksi huomiota kotolaisiinsa, hän ikäänkuin näki heidän olossaan jonkinlaisen vahvan turvallisen jatkuvaisuuden, joka ei ollenkaan tiennytkään mitään noista ulkopuolisista vaiheista, joiden alaiseksi hän, Lyyli, oli tänä suvena eksynyt. Kotolaisten meno oli pitkän aikaa kulkenut jossain poissa hänen näkyvistään, mutta nyt se jälleen rupesi tulemaan ikäänkuin lähemmäksi, tuo ehdoton vakiintunut jatkuvaisuus. Lyyli huomasi lähestymisen eikä pannut vastaan, mutta ei itsekään millään lailla tarttunut siihen... Hän kuuli silloin lehtipäivänä kamariin, ettei äiti ryhtynyt sen akan kanssa hänestä puhumaan, vaan vetäytyi pois ja käyttäytyi niin, että akkakin piti parhaana lähteä pois. Mutta kun tytär ja äiti senjälkeen jossain ulkosalla osuivat yhteen, ei kummankaan eleissä ollut jälkeäkään siitä, mitä toinen oli kokenut akan kanssa ja mitä toinen oli kuunnellut. — Sellaiset eivät koske meitä, me kuulumme näitten tanhuoitien perheeseen. Sinä et uskonut sitä kokematta. (Ääneen:) — Tuo vettä ennenkuin syömään rupeat; vasikalla ei ole juomaa!

Joskus tuli Lyylin mieleen Harjunpään Anna ja sen lempeä luonto. Se etoi häntä, hän muisti akan äänen ja välittömästi sen ohessa Eliaksen. Kuinka kävisi, jos hän tapaisi Annan ja Eliaksen? Pakenisiko hän? Tuskin vain. — Kun ehtisi jo syksy! — Pian taitaa tulla ukkosilma. Kun pääsisi sen ohi, niin sitten syksy alkaa...

Ukkosilma ei tullut sinä eikä seuraavanakaan päivänä, vaikka jostain kauempaa punertavien pilvien takaa kuuluikin uhkaavaa jyrinää. Yöt olivat kuumia. Ukkonen kävi Korkean kohdalla vasta kolmantenakymmenentenä päivänä juhannuksesta lukien. Lyyli istui ukkosen ajan kamarissa yksinään. Ukkonen oli jo aikoja painunut Malkamäkeen päin ja ilma virkistynyt, kun Lyyli tuli pihalle. Veräjällä seisoi Taave ja puheli Väinön kanssa. Taave oli nyt lopullisesti poissa Malkamäestä ja piti väliaikaista asuntoa Vähässämäessä. Oli nyt liikkunut jossain täälläpäin ja teki paluuta ukonilman jäljessä. Hän oli reiman näköinen. Tiesi mistä he Väinön kanssa olivat puhelleet, mutta kun Lyyli meni ohi, sanoi Taave puhuen Väinölle, mutta osoittaen äänensä Lyylille:

— Elias otteli tänään aurinkokylpyä morsiamen kanssa — Lyyli! Viimeisen nimen hän lisäsi sen vuoksi, ettei Lyyli ensin näyttänyt kuulleen, mitä hän sanoi.

— Ottakoon, kiljaisi Lyyli ja juoksi aittaan. Siellä hän yritti saada itkua tulemaan, mutta se ei vaan tullut. — Herra Jumala taivaassa, miksen minä saa olla ... mitä minä olen tehnyt... Herra Jumala ... niin olen tehnyt ... minä olen mennyt ... mitä vielä tulee.

Siellä liikkui sitten joku muukin vieras, jolle isä kuului puhuvan, ettei se ukkonen vielä siihen jäänyt, kun se juhannuksesta asti on hankkinut. Sitten hiljeni. Äiti tuli kysymään, eikö hän tule illalliselle. —

En, vastasi tytär, eikä äiti kysynyt enempää. Lyyli jäi yhtämittaa yöksi aittaan. Tämä oli kolmaskymmenes ilta juhannuksesta lukien.

Malkamäen piirissäkin oli tämä päivä ollut erikoinen. Lyylin entinen Elias oli retkillään sielläpäin joutunut kauimpaaseen kohtaansa.

Maan ja ilman sähkö

Pieni, musta elävä ei vaan ole päässyt pois kellokukan kuvusta. Sen ikävä on jo sanoin kuvaamaton, sillä se on jo tänäkin aamuna yön kohmeudesta herättyään senkin sadannen seitsemännentoista kerran käynyt läpi kaikki viisi näivettyntä hedettä, kalunnut niiden möyheät tyvipakurat, joiden alla se aivan varmaan tietää olevan jotain suuhun otettavaa, kun vain jollain voimalla saisi niiden väliset raot aukenemaan. Mikä on tämä kukkanen, jossa ei asu ketään, ja johon ei ulkoapäinkään saavu kukaan, jonka hunajat ovat kovissa uumenissa ja heteet kuin mitäkin kuivia suikaleita. Mitä on virkaa tuolla mahtavalla luottihaarukalla, jonka kolmen kaaren näen tavoittavan taivasta? Ja elävä vaeltaa taas pitkin sinikuvun viileätä seinää kellon reunalle asti, josta näkyy huima korsimetsä ja sen juurella puoleensa imevät kuilut ja sokkelot. Kun uskaltaisi mennä reunan yli! Mutta silloin putoisi tuonne syvyyteen, josta ei ikinä selkiäisi tuonne kaukaisiin päivänkakkaroihin. Ja se hirviöhän repi sen minun oman kukkaseni, tempoi kuin vietävä jotain höpisten ensin pois kaikki laitakukat ja sitten kaivoi minut kauhistavaan haltuunsa ja pudotti tänne. Muistan sen suunnattomat silmät... Ei reunan yli, ei! Ja tuolla tuo mahtava vormukukinto seisoo, monen perhossiiven lyönnin takana, huimaavassa korkeudessa, vielä korkeammalla kuin tämä... Mutta onpa toki kaunis päivä, ja tämä näköala se on jotakin, kun katselee sitä turvallisen matkan päästä tämän ihmeellisen teltan reunasta. Koiranputki näkyy jo kasvattavan hedelmiään tuolla kahdenkymmenen perhossiiven lyönnin päässä.

Musta elävä suki lentoon kykenemättömiä siipiään ja koetti asettua välinpitämättömäksi omasta asemastaan. Olihan tässä ihmeellisessä sinessä sentään parempi kuin korsimetsän nielevässä ikuisuudessa. Ja pian alkoi korkeuksista taas erottaa perhosen ja sudenkorennon, ja se oli ikuinen ihme, että ne pääsivät korkeammalle kuin taivas, että taivas ikäänkuin nouseskeli niiden liikkeiden mukaan aina ylöspäin...

Mutta ihme on sekin, joltain isommalta alustalta katsoen, että sama kuluva aika vangitun ja vanginneen mielestä on niin erilaisen pitkä tai lyhyt. Se panee epäilemään ajankäsitteen oikeutusta. Vai onko aikoja yhtä monta kuin ajan viettäjäkin?

Tehtyään tuon kepposensa mustalle elävälle oli Elias — siksi täytyy häntä yhä nimittää — koko iltapäivän kuljeskellut ympäri haan viidakossa, etäisemmällä pelloilla, palannut takaisin kalliolle, ei kumminkaan noussut enää männynoksalle, vaan kapusi alas sille paikalle, jossa äsken oli nähnyt toisen ihmisen, istahti siihen ja antoi kyllästetyn kesän vaikuttaa aistimiinsa. Ilma väreili kuumuudesta, ja punahuippuiset pilvet näyttivät hikoilevan. Kaikki oli kuumaa ja sähköistä, pieni liinalla päällystetty nappikin, jonka hän keksi ruohon seasta. Hän otti napin ja lähti rantaan päin. Siellä hän ensin laski napin viereensä maahan, riisui sitten vaatteensa, sijoitti napin hampaittensa väliin ja sillä lailla meni veteen, ui ja loikoi taas rannalla. Ilman kuumuuden saattoi nähdä. Maanpinta kaikkienensa näytti tasaisesti kiinnittävän voimaansa, niinkuin olisi ollut päivätyössä. Pieni kerttu-lintu sujahteli äänetönnä pensaan piirissä niinkuin jokin lehu, joka hiukan häilähteli kuumuudessa. Poika loikoo siinä lähellä nappi kädessä. Elämä sijaitsee rannattoman ja rajattoman poutaisen avaruuden keskellä.

Mutta tällaisessakin kesän vahvuudessa pääsee päivä iltaan. Elias on unohtanut mustan elävän, sillä hän on kierrellessään nähnyt satoja päivänkakkaroita ja kellokukkia muitakin lajeja kuin hirvenkelloja, ja pienempiä ja suurempia eläviä. Hänhän näki ihmisenkin, jonka yllä ei ollut verhon vähääkään. Päivän vaikutelmat luovat aina ihmiselle iltatunnelman, siihen ovat osallisina kaikki pienet ja unohtuneetkin vaikutelmat, jotka ovat verrattavissa pöly- ja hunajahiukkasiin mehiläispesässä. Pojan "pöly- ja hunajasaalis" oli tänä päivänä ollut runsas. Hän istui keinutuolissa. Se on jo sisältörikas keinutuoli, sillä poika on istunut siinä joka päivä ensimmäisestä illasta asti, ne ovat tätä kesää kokeneet, sekä poika että tuoli. Talon Olgakin on istunut siinä, ja nyt istuu siinä taas Elias...

Tapansa mukaan hän hyräilee ja katselee hellävaroin päivän karttunutta saalista, koko tämän poutakauden saalista. Sen antama yleisvaikutelma on ulottuvaisuudeltaan sangen valtava, mutta se on myös niin kevyt ja niin herkkä, ettei sitä uskalla sanoilla paljon kosketella. Auttaisiko, jos sanoisi, että hän siinä keinutellessaan ja ylimmästä ruudusta ulos katsellessaan kymmeniä kertoja perätysten hyryää Taaven laulun toista säikeistöä, silloin tällöin tehden omituisia karskiuden ja uhman liikkeitä, jotka ovat aivan itsetiedottomia ja näyttäisivät sivullisen silmään älyttömiltä, sillä hyryvä ääni on sisäisestä nautinnosta aivan pehmeä...

Ja millainen ihana johdanto tähän korkeaan poutakauteen hänellä, Eliaksella on ollut. Koko Lyyli-vaihe näkyy kuin jostain metsien takaa suunnattoman mielenkiintoisena ja alkuperäisenä, hän näkee sen jo muuttuneena paikkakunnan tulevien ihmispolvien kansankertomukseksi. Kuinka Malkamäen kauniilla pojalla oli täällä Malkamäessä sen- ja senlaiset vaiheet. — Mutta Korkeessa oli tytär tummasilmä, joka synnytti hänelle lapsen... Elias eli jo vallan siinä kaukaisessa tulevassa ajassa, ja siksi häntä ihanasti hurmasi ajatus siitä, että Korkean tytär saa lapsen... Tragiikka on aina hienointa nautittavaa...

Tämmöistä oli tämä ilta juuri siihen aikaan, jolloin pieni, musta elävä alkoi syvimmin katkeroitua, kun aurinko laski. Eliaksen elämyskokoomus oli suuri, mutta niin herkkä, että hän varoi siihen liikoja koskemasta. Oli vahinko, ettei vuoteessa enää sopinut hyräillä... Mitä hän olikaan äsken hyräillyt? — "— tämän pojan torpanmaa". —Mutta kun on valmistunut viettämään yön nukkumatta, niin uni tuleeekin, niin ettei huomaakaan. Elias nukkui aamuun asti. Ja huomispäivänä osuvat taas yhteen vangitun ja vanginneen, elävän ja Eliaksen erilailla kuluneet ajat.

Tänä aamupäivänä Elias tunsu aivan erikoista halua syventyä kukkasmaailmaan, ihan kuin se olisi nyt yhtäkkiä jostain syystä tullut erinomaisen tärkeäksi ja tämä päivä olisi ennakoita määrätty sitä varten. Hän tunsu pakottavaa halua saada yleensä jotakin aikaan siihen mennessä, kunnes päivän valta oli ehtivä korkeimmilleen; jotakin, mistä tuntisi tyydytystä, tuollaista, että on saanut jotain valmiiksi... Heti noustuaan hän ryhtyi katselemaan huonekasveja, pelargoneja ja verenpisaroita ja ajatteli: — Tuossa nuo nyt kasvavat astioissaan. Pelargonia kasvatetaan vain oksista juurruttamalla, tuokin on jostain toisesta otettu oksa. Voisi ajatella kaikki ne pelargonit, jotka ovat sellaisessa peräkkäisessä suhteessa toisiinsa, asetetuiksi yhteen paikkaan sitä suhdetta kuvaavaan ryhmään. Millainen valtava kuvaelma siitä syntyisi. Siellä täällä olisi aukkoja: ne ovat väliltä pois kuolleita yksilöitä. Ja kaikkien tällaisten huonepelargonien alku löytyisi jostain kaukaisesta maasta; joitain vaiheita myöten tuokin pelargoni johtaa siihen ... tuokin töröttäisi jossain kohdassa sitä ryhmää. Onko kukaan muu koskaan tullut tällaista ajatteliseksi? —(Kello on jo kymmenen.)

— On hievahtamaton pouta, kun astun ulos tuvasta. Tahdon tuijottaa kaikkiin noihin maanpinnan kasveihin, että oikein näkisin, mitä ne ovat. Tuossa on ruismaan laita. Nämä äärimmäiset korret näen ihan selvästi, näen korren jokaisen solmun ja lehtitupen ja ylinnä tähkään johtavan osan, joka on kova ja umpinainen. Tähkän eri okaita en enää oikein erota, vaikka tähkä pysyykin hievahtamatta, ikäänkuin odottaen, että näkisin okaiden määrän. Erotan ajatuksissani maasta kämmenen kokoisen alan ja voin sanoa, että siinä kasvava olkimäärä on kymmenen ja viidenkymmenen välillä. Mutta jos minulta äkkiä kysytään, millä välillä on koko vainion olkimäärä, niin sanon: sadan tuhannen ja sadan miljoonan välillä; enkä edes tiedä, olenko sanonut oikein. Ja kuitenkin näen joka ainoan oljen. — Mutta jos tuolta sadan sylen päästä poistetaan yksi olki, niin en sitä huomaa. — En, mutta jos sieltä poistetaan satatuhatta olkea, niin huomaa sen selvästi. Olisipa hauska nähdä, kuinka monennen oljen poiston jälkeen minä sen huomaisin. —Sellainen on ruismaa, ja sen sisältä katselee minuun sinisiä, uteliaita silmiä. Ruismaa on meri, ja nuo siniset ovat sen meren eläviä. Ne aivan ilmeisesti tuntevat tyydytystä siitä, ettei koko tuo sekava kasvijoukkio, joka joka taholta ympäröi ruismaata ja pientareita myöten tunkeutuu sen keskellekin, pääse tavoittamaan niitä, noita sinisiä silmiä. Sellainen on ruismaa ja sen sinisilmät. — (Nyt on puolipäivä.)

— Katselisinko nyt takkiaisia ja lehmuksia, tummanvihreitä väkeviä kasveja. Olen aivan näkevinäni niiden rungoissa kulkevat putkijänteet ja kuinka niissä neste virtaa hamaan lehtisuonten haaroihin asti. Lehdet ovat toimettoman näköisiä, mutta niiden alapinnalla on suurenmoisia kaksoisovia, jotka johtavat viheriään valtakuntaan. Niillä ovilla liikkuu sama ilma, jota minä hengitän ja joka liikkuaan voi huvikseen kaataa suuren puun. Lehden viheriässä valtakunnassa valmistetaan vallan näppärästi salaperäisiä aineita auringonvalosta, joka saapuu niin ja niin kaukaa ilmattoman alan takaa, ja suoloista, jotka saapuvat aivan pimeitä teitä myöten maan pinnasta. Rungon sisällä on todellakin ihan pimeä. Mutta ihmeellisintä on se, että tuossa on hetimitön maanpinta ja tuosta lähtee elävää tuoksua. Missä kulkee ehdoton raja kuolleen ja elävän välillä? Takkiainen ja lehmus ovat ylpeitä sisällyksestään. Ne ikäänkuin viittaavat — (Kello on yksi) — viittaavat lähtemään ylemmäksi, jollekin ylvämmälle paikalle ja sieltä yhdistämään samaan katselmukseen ilman, auringon ja pilvet. Minä menen heinämaata pitkin, hermoni värisevät, kun ennakoita tiedän, mihin askeleeni vievät, ne kuumenevat, kun tiedän kuinka tänään käy.

Elias tulee kalliolle, mutta ei nyt kiipeä männyn oksalle, vaan asettuu maahan. Hän on paljain päin ja avojaloin. Kuumen avaruuden yleiskuva tungettelee hänen tajuntaansa, mutta siellä on vastassa toiset voimat. Näiden sisältä ja ulkoa päin tulevien voimien välillä syntyy tainnuttava jännitys. Aurinko paistaa ja punalataiset pilvet uhkaavat jo jyrinälläkin. Mutta heinämaata pitkin, violetin kellokukkapälvekkeen vaiheilla, tulee jotakin. Avaruuden yleiskuva turkuttaa itseään viimeisen kerran. Kaksi sudenkorentoa on tarttunut yhteen, he lentävät aivan läheltä ohi, niin että ihokilvet natisivat. Alhaalla keto-aukeamalla lehottelee kaksi perhosta, niinkuin kaksi sinistä kukanlehteä, jotka ylikyllästynyt poudan henki on temmannut irti hypiteltäväkseen. Jossain aidaksella on sisilisko päivänpaisteessa. Lähellä koivun latvaa

on yksi lehvä kellastunut... Tämä on kesää.

Ihmissielut yksinään ja suhteissa toisiinsa — mitä ne ovat?

On mahtava kuviteltu vuori. Vuoren pinnassa on lukemattomia luolansuita, joita tutkiessasi et paljon viisastu; ne johtavat pimeyteen ja useimmista ei mahdu sisäänkään muuta kuin tuskin kätesi. Mutta kuvittele, että on taikaside, jonka silmillesi sidottuasi pääset ja mahdut sisälle luoliin. Siellä otat siteen pois ja näet erään ihmissielun avarat alat; alkupuoli voi olla ahdastakin, mutta kauempana kyllä laajenee, eikä käytävien haaroilla ole loppua. Ja jos jossain seisahdut, oitis siinä paikassa laajenee ilman mitään sopusuhtaa, mihinpäin vain katsot, niin ulottuu. Eikä voi antaa mitään nimeä niille seikoille, joita näet. Tulet ulos, otat pois siteet, ja edessäsi on tavallinen, ehkäpä varsin tylsän näköinen luolan suu. Ja aivan lähellä sitä on toinen. Teet sinne samanlaisen matkan ja siellä on kaikki samanlaista ja erilaista — kuten koivut metsässä. — Mutta kun luolia on noin taajassa, niin kuinka niiden kaikkien rajattomat alat mahtuvat tuohon vuoreen? Eivätkö ne sisälly toisiinsa? — Sitä en tiedä. Vuori on kumminkin kaikkien ihmissielujen yhteys ja luolat ovat yksityisiä sieluja. — Mutta jos kuvittelisi louhivansa hajalle tuollaisen luolan — ilman silmien sidettä. — Mitä siitä selviäisi? Luolahan häviäisi sitä myöten kuin louhisit.

* * * * *

Se mikä äsken liikkui kellokukkapälvekkeen vaiheilla, on nyt saapunut kallion juurelle.

* * * * *

Korkean Lyyli — se tyttö siellä — lopettelee muuten juuri näinä hetkinä sitä usein mainittua kangastaan, ja se pieni elävä siellä kellokukan kuvussa on lakannut odottamasta vapautumisestaan ja kuvittelee elävänsä sillä, että katselee kaukaista vormunkukintoa. Se on asettunut aivan kellon laidalle. — Mutta mitä nyt?! Elävä ehtii nähdä jotain suurta ja valkoista lysähtävän vormun vaiheille, vormu heilahtaa kerran, valkoinen järkkyy vielä maassakin, vilahtaa jossain ne kauhistavan tutut eiliset silmät ja sitten — niin, sitten sai pienen, mustan elävän puolesta tapahtua mitä hyvänsä. Elävä mykeltelee jossain kauhistavan suloisessa, valkoisessa, pölyvävässä ainejoukkiossa. Se yrittää vaistomaisesti sipaista siipiään, mutta putoo samassa jonnekin, putoo samanlaiseen, valkoiseen, pölyvävään tuoksuvaan. Taas heilahtaa ja taas värähtää jonnekin. Mitä oli koko vuorokauden vankeus tämän rinnalla. Kun ehtisi sieltä jonnekin...

Kyyristyköön mielikuvitus kahden silmäparin väliin, niin ettei mitään muuta näy kuin nuo silmäparit, joista toiset silmät ovat vaaleanruskeat ja toisten pitäisi olla harmaat. Ruskeat silmät katsovat harmaisiin aivan oudosti, sillä ne näkevät niiden harmaudessa ennen näkymättömiä mustia pisamia, niinkuin hienoja reikiä. Harmaat silmät näyttävät nyt jonkin oudon luontokappaleen silmiltä, ne ilvehtivät omasta salaisesta nautinnostaan, ja läheisestä suusta kuuluu neljä kauhistavan tavallista sanaa. Sanojen ilmeinen tarkoitus on tehdä toiseen samanlainen vaikutelma kuin jos näkisi jonkun tutun ihmisen sivumennen nostavan vuoresta kallion ja laskevan sen järveen. Sanat täyttivätkin sen tarkoituksensa.

Ja ikäänkuin sanojen vaikutusta täydentääkseen lähestyi ukkonen. Ukkonen lähestyi peloittavasti vaatteita, jotka joku oli unohtanut kedolle... Oli paljon muutakin, jota ukkonen nyt tullessaan ei voi sivuuttaa: kukkaset ja niissä asuvat pienet elävät, koko äärimmilleen kehittynyt poutakausi...

Rajuilma

Kaikki oli vaiennut ja aitan pimeydessäkin saattoi tuntea, että ulkonakin jo oli pimeä, sellainen hiukan tily pimeys, joka näin illalla myöhään saattaa sisältää syksyn ajatuksia jo heinäkuun lopulla. Oli tosiaan niin hiljaista tällä hetkellä, ettei se voinut ennustaa mitään hyvää; ukkonen väijyi vielä jossain harjun takana. Pilvet olivat kuin jotain väkeä, joka synkän näköisenä vielä näin myöhään toimitti käskettyä tehtävä-sarjaa, ottamatta huomionsa maan päältä jostain niihin suunnattua kysyvää katsetta. Ei voinut arvioida, milloin uusi rupeama räjähtäisi, mutta tämän alkaneen pimeän aikana se tulee tapahtumaan. On seisovassa ilmassa sellainen tuntu, että jokin vielä odottaa ansaitsemaansa rangaistusta, odottaa nöyränä ja totisena, sillä pilvien alta ei pääse minnekään. Odottavan seurana ovat kaikki pimeät talot ja kummitusmaiset puut ja pensaat...

Tunne nukkuvien läheisyydestä voi yksinään valvovalle olla hyvin erilainen, riippuen hänen omasta mielentilastaan. Kuinka kaunis olikaan se tunnelma, joka eräänä viime huhtikuun yönä vallitsi Korkean tuvassa, kun Lyyli yksinään mieluisasti valvoi ja kuunteli toisten hengitystä ja siinä uskalsi ajatuksissaan sanoa sen nimen, jonka mieleentuoma kuva oli kuin luotu liikkumaan siinä kuulakassa yössä, kun haapa kukki ulkona ja Lyyli valvoi sisällä nukkuvan sisarensa vieressä. Silloin hän ei olisi

ollenkaan tahtonut nukkua, mutta nukkui kumminkin omaan tiedottomaan hymyynsä ja toisten hengityksen juhlalliseen tasaisuuteen. Nyt tänä pilvisenä yönä kolmekymmentä päivää jälkeen juhannuksen ovat asiat tuiki toisin. Lyyli, sama Lyyli on elossa ja makaa nytkin yksinään valveilla aitassa. Hän ei nyt kuule toisten hengitystä ja hänestä tuntuukin siltä, kuin eivät toiset hengittäisikään; kuin ne tämän yöhetken ja hänen, Lyylin vuoksi pidättäisivät hengitystään — ikuisesti. Niinkuin olisi aivan selvää, ettei tästä enää minnekään päästäisi, ettei enää aamu valkene. Kaikki ovat kuolleet, hän, Lyyli, yksinäinen on unohdettu tänne. Hänen ei ole annettu kuolla, sillä hän ei ole kuoleman arvoinen, kuolema ja hän ovat kaksi seikkaa, jotka eivät ollenkaan tunne toisiaan. Kyky kuolla, se oli se liikuttava, hellyyttä herättävä ominaisuus, joka etenkin tällä hetkellä niin selvästi liittyi isän, Saiman, äidin, Väinön olemukseen. Heillä on edessään kuoleman tyven ilta, kaikilla ihmisillä, he kaikki nukkuvat hengittämättä hänen, Lyylin ympärillä, kun hän näin hiljaa valvoo ja näkee jonkin epämääräisen nimettömän kuvan lähestyvän itseään siitä maailmasta, jolle tämä kuoleman käynti on samaa kuin ensimmäiset kevään värähdykset. Tämä on jo sellainen tulevaisen kevätyö, ulkona on vahva, harras, pilvinen pimeys ja haapojen täysi-ikäiset lehdet ovat kuin kohoava joukko herkkiä henkiä, jotka vartioivat tätä oudon kevätyön hartautta. Hän Lyyli ei nytkään nuku, ja vaikka hän on arka ukkoselle, ei hän kumminkaan muista pelkoa. Ei ole mitään pelättävää, kun kaikki nukkuvat hengittämättä ja on uuden kevään yö, joka johtaa sen käsittämättömän kesän onnelliseen pitkään päivään, jonka hurmaavia, hänelle yksin ominaisia vaiheita ei mieli vielä osaa edes hahmoilleen kuvitella. Tätä tulevan kesän yleisnäkyä säestää nyt ympärillä nukkuvien juhlallinen hengittämättömyys.

Nyt on aikakin kuollut, sekin nukkuu hengittämättä, niinkuin nuo kaikki sen elämäntoverit kaikkialla ympäristössä. Ulkona ei enää aikaankaan ole ollut pilvinen yö, siellä on ajattoman ja aineettoman kevään yö, jonka Lyyli näkee maatessaan silmät kiinni vuoteessaan, jota hän nyt ei muista vuoteeksi. Omituisen kirkastuneina hän näkee kohtauksia edellisestä kaukaisesta valvomisestaan, levottomasta elämästään. Ensin hän näkee Taaven veräjällä puhumassa Väinön kanssa. Taave katsoo häneen hymyillen ja sanoo jotain sellaista ajallista, jota hän, Lyyli, ei ymmärrä, ja siksi vain hymyilee hänkin Taavelle. Siitä johtuen hän näkee ne viimeisyksiset yöt ja tässäkin olossaan tuntee, kuinka hän itkee ihanaa itkua kaivaten jotakin, joka on lähellä, mutta ei vain tule viereen. Mutta sitten se jo tuleekin viereen, tulee ja rakastaa häntä kaikella rakkaudella. Sen kuva on yhä se ikuisesti sama, jonka hän tuntee. Se tulee ja tekee hänelle jotakin, jota hän ei ollenkaan ymmärrä, mutta jonka hän mielellään sallii tapahtua, koska se on se, joka sen tekee. Teon tapahtumista hän ei ollenkaan tajuaakaan, mutta hän tajuaa, että tästä alkaa jokin onnen korkein jatkuva ylänkö...

Tähän jatkuvan onnen ylänkö tunnelmaan Lyylin mielenkiinto pysähtyy, ikäänkuin tarttuu siihen kiinni ja jännittyy siinä pysymään. Kaukaa omasta ruumiistaan hän tuntee, että sekin on jollain tavoin jännittynyt. Estääkseen tuota saavutettua jännitystä laukeamasta mieli siellä ylängöilläään vilkkaasti silmäilee ympärillä leviävää yhä kiihtyvää onnen määrää, ikäänkuin siten pyrkiäkseen unohtamaan jännittävän kiinnipitelemisen. Ja niin yhä jatkuu jatkumistaan alkanut tapaus, ylängöllä-olo, rakas ikuinen tuttu kuva on kiinni hänessä... Jyrähtelee yhä kovemmin, on jo kauan jyrissyt, autuus ilmenee jyrinä. Jyrinä on jotain ankarasti kohoilevaa, joka ikäänkuin alati vaatii häntä tunnustamaan, että tämä autuuskin pohjaltaan on totista, melkein ankaraa. Ja riemumielin ja onnesta nöyränä hän yhä hurmaantuneemmin ilmeinen tulkitsee, että hän sen tunnustaa. Jyrinä vaikenee siitä hetkeksi, menee pois, mutta palaa taas kuin mieletön yhä ankarammin sitä samaa tunnustusta vaatimaan. Ja yhä hurmaantuneemmin ilmeinen hän toistaa tunnustuksensa, kunnes hän lopulta laukeaa valtavaan itkuun. Siitä vaan vieläkin pauhina kiihtyy, nyt se aivan kosketti häneen, hän tuntee sen jossain kaukana aivoissaan. Hän itkee, itkee rajusti, hänen tajuntansa täyttää puoliksi unelma ja puoliksi jo todellisuus. Hänen ympärillään on olevinaan sauhua, kuuluu kohoileva ukkosen pauhu; hän itkee ruumis jännittyneenä, vaikka hän jo huomaakin, että kaikki jännitys on tarpeetonta, että se ylänkö tunnelma pysyy, vaikka hän hellittääkin otteensa; mutta kuva on vielä hänessä kiinni, se vain on, enää tekemättä mitään. Hän itkee ja tuntee omituisesti pehmenevänsä.

Äidin lämmin, uninen kuiskutus kuuluu hänen korvassaan:

— Mikä sinun on? Löikö sinuun salama? Mitäs tänne tulitkaan tämmöisenä yönä.

Itku hivelee yhä suloisemmin; hän nousee äidin auttamana ja tuntee seisovansa kuin vierailija jaloilla. On juuri sydänyö. Äiti on siinä hänen vieressään pimeässä, he hapuilevat yhdessä ovea kohden. Tytöllä on muun ohessa sellainenkin tunne, kuin olisivat kaikki kolmenkymmenen päivän ja yön kohlut yhtenä ainoana jähmeänä iskuna nyt juuri verekseltään häneen sattuneet, ja äiti sen jäljeltä kuljettaisi häntä pois. Hän hoippuu pihalla märässä ruohossa, näkee hämärästi synkkiä pilviä ja niiden välissä omituisen vaaleita revelmiä, niinkuin olisi koko ilmapiiri jonkin luonnottoman järkytyksen muodottomaksi ruhjoma, niin että sen henki suihkuu siitä maahan hillittömänä sateena. Porstuan ovi aukee, kuin sekin häntä hoivaten. He tulevat porstuaan ja aikovat mennä pirttiin, kun Lyyli hätkähtää takaisin ja hänen suustaan kuuluu: — Ei pirttiin! Äiti ei vähäkään vastusta, vaan sopertaa kuiskaten niinkuin unessa säikähtäneelle pikkulapselle. — Kamariin — mennään kamariin. — Lyyli antaa hoivata itsensä sinne. Äiti sanoo toisella äänellä sängyssä olevalle Väinölle: — Mene sinä pirttiin! — ja Väinö häviää heti kuin

varjo. Lyyli tajuaa kaiken, mutta mikään ei herätä hänen tajunnassaan vastavaikutusta, hän nyyhkyttää ja asettuu sänkyyn. He ovat kahden äidin kanssa, ja äiti jatkaa pikkulapsen lohdutteluun, joka tälle lapselle nyt tuntuukin leppoisan hyvältä, huolimatta siitä, ettei hän äitinsä kanssa ole tällä lailla sylityksin ollut kymmeneen vuoteen. Kuiskutuksensa ohessa sanoo äiti samalla äänellä: — Onko se tehnyt sinulle pahaa?

Tytär ymmärtää kysymyksen himmeässäkin tajunnassaan, nyyhkytys muuttuu itkuksi jälleen. Äiti jatkaa vielä: — Sano nyt onko... Itkun seasta erottuu jotain sen tapaista kuin: — En minä tiedä —

Äiti ei kysy enää eikä yritä itkuakaan hillitä. Hän istuu hiljaa ja katsoo pimeässä tyttärensä hahmoa. Sitten hän sanoo puolittain itsekseen:

— Voi lapsiparka sinua nuorella iälläs'!

Äiti ei olisi voinut lähemmin sanoa, mitä seikkaa hän surkutteli. Eikä tytärkään siitä lauseesta tajunnut muuta kuin äänen hivelyn. On ollut rajuin ukkosilma, mitä nämä ihmiset ovat nähneet. Se on ajanut Lyylin pois aitasta, jonne hän jo keväällä siirtyi nukkumaan omista ihanista syistään. Se ei ole tappanut häntä, mutta pois hän on sieltä nyt tullut kesken yötä, jotenka ei ole mahdollista, että hän siellä enää öitänsä eläisi. Tämä aitasta tulo jos mikään on Korkean Lyylille uuden, kestävän vaiheen alku.

Itkun jälkinyhkytykset käyvät vielä, niinkuin jossain kaukana etääntyvä ukkonen. Sanomaton lapsellisuudentunne on täyttänyt Lyylin mielen, kun hän näin ulkonaisesta syystä jälleen on tullut joutuneeksi äitinsä hoivaan. Äiti on jo vanha, mutta se osaa vielä hyvin kaikki äidin eleet ja kuiskaukset. Se antaa vielä suutakin, vanha vaimo isolle tyttärelleen, ja siinä suunannissa värähtää joitakin kauhistavan syvällä piilleitä värähdyksiä, sentapaisia joita tuntee kuolettavasti ruhjoutunut ihminen tajutessaan ympärillä häärivien lähimmäisten äärimmäiset aputoimenpiteet.

Lyylin mielessä liikkuu jo kuin lupaa kysyen pikku seikkoja, joita hän äsken on havainnut. Kun Väinö meni täältä kamarista pirttiin, kuului isä puhuneen jotain matalasti, niin ettei kuuluisi. Ja Lyyli muistaa nyt muistuttelemana, ettei se seinän läpi kuulunut ääni ollut moittiva. Ja samassa yhteydessä hän muistaa, kuinka hän ennen pikkuisena nukkui isän vieressä isän selän takana ja tunsu hänen ihostaan lähtevän omituisen turvallisen lemun. Hiljallensa nousee myös alitajunnasta käsitys äsken vallinneesta ukkosesta, kuinka jyrähdykset jakso jaksolta yhä lähenivät ja kovenivat ja viimein suoraan koskivat häneen, kuinka hän ei voinut lähteä aitasta pirttiin, vaan ponnistautui omaan jännitykseensä. On jo hyvin monta tuntia siitä, kun hän meni aittaan, se aika on kuin jonkin korkean, mustan mäen takana, jonka yli hän siitä tähän on kulkenut. Nyt tuntee jo varmasti, ettei ukkonen enää uusiinnu, se on ohi nyt, se on kestetty. Silloin tällöin tyttö vielä hytkähtelee vuoteessa; äiti on jo mennyt pirttiin, kun ei enää ole mitään pelättävää.

On melkein suloista kuunnella ukkosen hiljaista jyrä, kun se on varmasti etenemässä pois päin. Räystäät pudottelevat viimeisiä jälkipisaroihin, aamun ensi valkeneminen näkyy, tuntuu ja kuuluu. Aurinko se vain vielä aikoo nousta. Se on vertaamattomasti suurempi kuin kaikki elämän tapaukset, sillä joka aamu se nousee juuri samalla hitaudella kaiken elämän yli. Vaikka se niin toistaa samaa polvesta polveen, ei siihen kyllästyä, eikä toivota sen toisin tekevän... Räystäät pudottelevat pisaroihin, ja koko aikaisen aamun avaruus ikäänkuin tulee esiin nöyrästä kyrristyksestään ja hymyilee — äskeiselle kauhulleenko, vai tästä taas alkavan uuden elämän toivolleko? Elämään, olemiseen kuuluu tällaiset tapaukset, kuin tämä viimeöinen... Siellä ukkonen menee pois ja mennessään vielä puhuu siitä samasta käynnistään, joka oikeastaan on juhlatapaus ... kun edelläkäyneiden pitkien poutapäivien luomat ja kokoomat äärettömän monet näkymättömät ja käsittämättömät pienoisseikat mahdollisimman kiihkeästi ja pian asetetaan paikoilleen, niin että ovat valmiit siirtymään ikuisuuteen. On juhallista ajatella, kuinka neulankärjen kokoinen musta elävä jossain monikohtaisen maanpinnan pisteessä erään yksityisen vormunkukinon alueella on kautta taivaiden ulottuvan rajuilman käsissä. Hillitön, jyrisevä vesivirta valuttaa sen suloisin vastustamattomasti alas korsimetsän juuripehkon syvyyteen. Sen juhallisuuden käsittää menehtyvä pikkueläväkin siinä hämärän pienoismaailmansa keskuksessa, äärettömien vesimäärien valuessa jostakin. Miljoonia tämätapaisia suunnattomia pienoisenäytelmiä on tapahtunut rajuilman aikana, joka nyt on ohi.

Ihmisasumukset ovat sentään paikoillaan, talot ja töllit. Mutta niiden räystäiltä putoilevat vesipisarot herättävät sellaisen mielikuvan, että ne ovat joittenkin, seinien sisällä ihmisaivoituksissa tapahtuneiden järkytysten jälkimaininkeja. Nyt on jo helppo järkytetyinkin jälleen nukkua, sillä nyt tuntuu jälleen ilmassa toisten lähellä nukkuvien hengitys, niinkuin ihmeen turvallinen, mistään milloinkaan järkkymätön pohjimmainen jatkuvaisuus.

LOPPUOSA

Uudet ihmiset

Ukkonen oli ollut jotenkin kovaluontoinen ja liikkunut tavallista laajemmalla alalla. Se oli raivonnut pitkin harjun itäpuolta Korkean tienoilta Malkamäkeen asti, ja aamulla havaittiin, että se monin paikoin oli laonnut maanpinnan kasvullisuutta ja kaatanut puitakin. Korkeessa sattunut isku oli ollut kovempi, kuin yöllä oli osattu arvatakaan.

Aitan katto oli harjalta pirstautunut ja päätyseinästä oli kohdastaan irtautunut ja jäljettömiin kadonnut suuria laikkiaisia. Ihmeteltiin sitä seikkaa, että seinään syntyneet syvennykset olivat puhtaan valkoiset, niinkuin puu olisi kylmiltään ruhjoutunut eikä ollenkaan kärventynyt. Ja Lyyli, joka iskun sattuessa oli nukkunut aitassa, oli nyt koko päivän kaikkien toisten hellyyden esineenä. Tätä hellyyttä ei tosin ilmaistu sanoilla eikä teoillakaan, mutta se tuntui ilmassa. Hän oli kuin jokin kallis ja tarkasti varottava kapine; oli aivan kuin joku suuri herra olisi häntä kosinut. Se oli kaikki ukkosen aikaansaamaa. Tuli helposti mieleen sellaisia aavistuksia, että Lyyllillä vielä on jotain erikoista edessään.

Oli omituista, ettei tämä hellä huomio nyt tällä kertaa ollut ollenkaan Lyylille vastenmielinen. Mutta iltaa kohden se häntä kumminkin omituisesti raukaksi, ja hän tunsi tarvetta hetkiseksi poistua kotolaisten näkyvistä yksinäisyyteen. Ja ihan luonnollista oli, että hän nyt nousi ylös harjulle, että häntä halutti nähdä, miltä *siellä* nyt näytti. Hänen mieltään ihan hiveli, kun hän tunsi lähestyvän oleskelun raitistuneiden näköalojen keskellä. Hän ei ottanut lukuunkaan sitä mahdollisuutta, että tapaisi siellä entisen Eliaksen.

Elias oli hänkin jotenkin herkkä ukkoselle, vaikkei hänen vankannäköisenä miehenä sopinut sitä ilmaista. Hänen äitinsä sen kumminkin aina huomasi pienistä seikoista, kuten yleensä äidit, joilla on ainoa poika, huomaavat poikansa mielenliikkeet selvemmin kuin omansa. Ukkosen käydessä Elias mielellään istui yhdessä äitinsä kanssa eikä kovimman jyrinän aikana puhunut mitään, vaikka äiti siunasi salaman välähtäessä, täten vaikenemalla ikäänkuin hyväksyen äitinsä menettelyn. Kun ukonilma lakkasi, niin Elias jälleen ilmeisesti nauttien jätti äitinsä ja poistui retkilleen ulkosalle.

Tällä ukkoskerralla ei Elias vielä ollut kotosalla, kun ensimmäiset selvemmät jyrähdykset kuuluivat ja sade lankesi. Hän oli istunut siellä metsässä sielu ja mieli melkein tyhjinä, katsellut eteensä kuivaan laidunmaahan, jonka ruoho oli hänelle toistavinaan noita ihmeellisiä sanoja, jotka hän äsken juuri oli kuullut ladon seinustalla erästä suusta heinikon keskeltä, alas taipuneiden angervojen vaiheilta. Nyt oli menossa pilveen. Tosiaan, pilvet liikkuvat, yhtyvät ja synkistyivät huolimatta siitä, että poika istui kannon päässä ja tunsi omassa itsessään tapahtuneen suuren pysähdyksen. Hänen mielensä oli pysähtynyt katselemaan Olga, jonka nuo neljä sanaa olivat ikäänkuin tuoneet luonnottoman lähelle ja sitten äkkiä temmanneet huiman kauaksi, aivan kuin joskus unessa jonkun hyvän ystävän kasvot yhtäkkiä tulevat aivan kiinni unennäköjän kasvoihin ja siinä hehkuvat jotakin käsittämätöntä julmaa vimmaa. Kun sitten herättyään tapaa tuon ystävän, kauhistaa tuo unessa koettu omituinen lähestyminen, olo on vaikeaa, ja voi sattua, että ystävykset vähitellen alkavat vieraantua, melkein pelätä toisiaan. Jossain pienen maailmassa on tapahtunut silminnäkemätön mullistus. Äsken juuri oli Elias nähnyt Olgan liian läheltä, ja siinä oli sen kertomuksen kirvoittava loppu. Mutta tämmöisestä seisahduksesta huolimatta pilvet yhä ennustellen kokoutuivat ja synkistyivät, jyrähtikin jo lähempänä ja satoi. Eliaksen kertomus ei siis vielä ollut loppunut, vaikka hänestä itsestään tällä hetkellä siltä tuntuikin. Mutta näköpiiri ilmaisi toista.

Kun Elias tuli kotiin, oli pakarissa äidin luona vanha, pyylevä ja hiukan viurunaamainen kulkuakka. Hän istui jakkaralla vieressään vaatemyttyjä, oli kuin jokin oudon kesy vanha lintu pesimäpaikallaan. Hän pakisi, hymyili ja iski silmää joillekin vieraille asioille, joita kertoi semmoisella äänellä, kuin olisi tahtonut auttaa vanhaa emäntää ja sittemmin poikaa ymmärtämään noita asioita, joita nämä vaistomaisesti vieroivat. Ukkonen lähestyi ja räjähteli kovemmin. Silloin akka muun pakinansa ohessa vain sivumennen huomautti jotain ukkosestakin, niinkuin joku, joka innokkaasti näyttää ja selittää jotain monikohtaista seikkaa ja siinä sivussa huomaa jonkin samaan yhteyteen kuuluvan pienen seikan, Mistä juuri tuommoinen akka oli nyt tänne tullut ja poikennut? Ukkonen uhkasi lujemmin ja akka istui siinä naama viurussa, olemuksellaan omituisesti vahventaen kiihtyvää ukkostunnelmaa. Siinä akan lähellä ollessaan tuntui Eliaksesta melkein siltä, kuin akka olisi koko tämän päivän laajan elämysjakson näkyväinen tähänastinen saavutus, jonka jokin näkymätön ilvehtivä käsi oli työntänyt siihen äidin ja hänen luo ukkosen ajaksi; jota he eivät päässeet pakoon enempi kuin painajaista. Niinkuin tuo akka olisi aivan hyvin tiennyt kaiken äskeisen mahdollittoman ja tässä äidin kuullen ja ukkosen käyden liian peittelemättä veikeistellyt siitä tiedostaan. Hän virkkoikin jotain Eliakselle inhottavasti hymyillen, ja

tämän hymyilyn ja akan koko salaperäisen olemuksen Elias muisti vielä viikkoja myöhemmin silloisissa uusissa vaiheissa.

Nyt hän jätti akan siihen äitinsä huoleksi ja poistui pakarista sinne hämärän kamarin sohvalle, jonne ennenkin oli pujahtanut, ensin Lyylin ja sitten Olgan ensikertaa saapuessa tämän katon alle. Sinne ei rajuilmaa niin selvästi nähnyt eikä kuullutkaan, siellä oli turvallisempaa. Kaikessa viimeaikaisessa aina tuohon akkaan asti hän oli selvästi tuntevinaan tämän erikoisen kesän järkkymättömän johdon. Se pyrki jonnekin, eikä tuon tuntemuksen salaperäisyykskään häntä enää kauhistanut. Edellispäivien kiihtynyt aurinkoinen ylellisyys; sitten ne tapaukset, jotka johtivat heinikon sanoihin; pilvien liikunnot; akka; olisi hullunkurista väittää, ettei siinä jaksossa näkyisi tämän kesävaiheen ankarat erikoiskasvot. Tämän havainnon selvyys vapautti omituisesti Eliaksen mieltä ja toi aavistuksia jostain vielä suloisemmasta vapautumisesta, siitä, että tämä päivä vei hänet sille tolalle, jolta hän jo oli ollut poikkeamaisillaan. Aavistuksilla ei ensin ollut mitään täsmällistä muotoa, mutta senkin ne saivat pian. Se saapui mieleen ja vahvistui niin suloisen hiljaa, ettei sohvalla istuva poika voinut sen saapumista oikein itselleenkaan ilmaista — koko tänä iltana. Mutta ukkosen käyntiä hän ei enää ollut tarkannut pitkään aikaan, se oli vaimentunut, akkakin oli lähtenyt pakarista. Koko tuo äsken niin uhkaavan lähellä liikkunut tapausjakso oli jäänyt tehottoman kauaksi, ja sen johto kadottanut voimansa häneen nähden. Elias tunsu nyt kokonaan päässeensä pois tuolta viimeaikaiselta taholta, ukkonen kävi jo miellyttävän kaukana, ja jossain sielläpäin Elias ikäänkuin näki sen hillittömän, kohtalokkaan vauhdin, josta hän äsken oli pelastunut sillä, että havaitsi sen. Siellä kiitävät kaikki nuo seikat. Ne neljä kauhistavan tavallista sanaa: *"onko nyt mielesi hyvä"*, pilvet, akka... Mutta hän, Elias, oli täällä turvassa, ja hänen uusilla aavistuksillaan oli jo selvä, ikäänkuin laajeneva muoto ja suunta. Ja aavistusten luoma näköala eteenpäin oli niin uutuuden kirkas, että hänen oli helppo ylevästi malttaa mielensä sen suhteen. Hän halusi nukkua ja hän nukkuikin koko yön niin syvästi, ettei tiennyt mitään yöllä vallinneesta, paljon ankarammasta rajuilmasta, jonka Korkean Lyyli oli niin voimakkaasti kokenut. Aamulla herätessään hän heti tunsu, kuinka yhä jatkui se ylevän onnellinen mieliala, jonka eilen illalla salaa selventyneet uudet aavistukset olivat luoneet. Saamansa uutinen yöllä vallinneesta rajuilmasta oli kuin virkistävä enne. Hän oleskeli koko päivän sisällä ja vasta viiden aikaan lähti etelään päin. Näillä edellytyksillä siis nuo kaksi lapsudentuttua nyt tapasivat toisensa kolmenkymmenen päivän ja yön perästä ensikerran tanssiyön jälkeen...

Elias tulee harjupolkua ja näkee Lyylin ikäänkuin liian äkkiä, vaikka Lyyli seisookin täällä ja katsoo toisaalle päin. Miksi Eliaksen mieliala nyt himmenee? miksei hän kulje Lyyliä kohden tuota onnellisempaa? Tutut puut kasvavat kahden puolen polkua. Tyttö ei ole vielä huomannut lähestyvää poikaa. Nyt huomasi.

Eliaksen mieli himmenee himmenemistään, jokin sitoo hänen sieluaan, tahtoo pidättää häntä, mutta hän menee vain, menee luokse asti. Ja niinkuin hänen sieluansa yhä kiusallisemmin sitovat jotkin näkymättömät seitit, niin liikkuu hänen ruumiinsa, äänensä, kätensä vapaammin, yhtäkaikkisemmin kuin konsanaan. Pääasia oli jo tapahtunut ennenkuin he olivat sanaa, tuskin katsetta vaihtaneet, mutta kuitenkin Elias hyvällä äänellä virkkoi:

— Katsos ihmistä! — ehtoota.

Lyyli ei juuri kieltänyt kättään, vieläpä hän tarjosi katseenkin, mutta katseen takaa näkyi uusi, outo ihminen. Tai ehkäpä tuttu jostain —

Elias tietysti vaistosi heti kaiken: että eilinen salaperäinen tapausjakso oli ollut leikkiä sen rinnalla, mikä nyt tästä alkoi. Mutta yhtä vaistomaisesti hän käyttäytyi niin, kuin ei olisi mitään huomannut; että hänen ja Lyylin välillä ei sovi, ei saa olla mitään ihmeellistä. Hänen mielessään ikäänkuin liikahti jokin sentapainen kuvitelma, että Lyyli on hänen vaimonsa, jolla nyt on sattumalta omia juoniaan, joihin hän, Elias, ei aio panna huomiota, vaan on hyvä ja kevyt niinkuin ennenkin; että Lyylin juonilla ei ole mitään ratkaisevaa merkitystä; juonitelkoon vaan, ei hän kumminkaan mihinkään pääse...

— Istummeko tähän, vai menemmekö ylemmäs? kysyi Elias ja — istui itse.

Lyyli ei istunut, vaan alkoi liikahtella alaspäin kotiaan kohden.

— No mikä nyt on? kysyi Elias sellaisella äänellä, kuin he olisivat eilen illalla viimeksi hyvinä eronneet; niinkuin olisi miehenä kysynyt vaimoltaan. Eliaksen toinen minuus seurasi koko ajan kiusaantuneena tuon puhuvan ja liikkuvan minuuden vaiheita. Vastaukseksi Lyyli antoi katseen, joka oli kuin sormella osoitus. Elias tunsu, että hänen ottamansa asento kävi epämurkavaksi, ja kun Lyyli yhä siirtyi kotiin päin, nousi Elias maasta ja meni hänen rinnalleen, alkoi kävellä hänkin alaspäin. Ja hän kuuli oman äänensä lempeästi kysyvän:

— Oletko sinä jostain vihainen?

Ja samalla tunki ikäänkuin naulalla raapineensa jotain veristä paikkaa. Tytössä pääsi irti jotain tähän asti hillittyä, hän lähti kiivain liikkein puolijuoksua alas päin ja jätti pojan. — Vai niin.

Vai niin. — — —

Mutta maan pinnalla näkyi vielä äskeisen rajuilman jälkiä: puu oli kaatunut ja pirstautunut, joku kukassa oleva korsi oli lamassa. Ne olivat siinä tilassaan totisen näköisiä, eivät ottaneet mihinkään lukuun Eliaksen viisasta katselemista. Olivat sen näköisiä, kuin olisi poika liian nuorena pyrkinyt puuttumaan sellaisiin asioihin.

Eiliset tapaukset, pilvien synkistyminen, ukkonen — sekin yöllä vallinnut, jota hän ei ollut nähnyt — ne nousivat takaisin sieltä, mihin jo olivat painuvinaan. Ja se akka, se ikäänkuin saapui uudelleen, ikäänkuin kysymään, eikö Elias nyt tahtoisi myöntää sitä, mitä hän, akka, jo eilen oli sanonut...

Elias asteli hitaasti pohjoista kohden.

Lehti tummenee

Nyt rakasti Malkamäen Elias Korkean Lyyliä, lapsuutensa tuttua, tummasilmäistä tyttöä monivaiheisen salotien takaa. Tiekien tuli hänelle tutuksi tänä suvena, etenkin syyskesän vaimentuneina iltoina, lehtien tummentuessa. Ja tien takana löytyvä tyttö, jota hän kesän ensimmäisenä sunnuntaiamuna herätessään oli kuvitellut hypittävänsä käsivarsillaan, se näyttäytyi nyt hänen mielikuvitukselleen vahvana, täyteläistyneenä, häntä itseään ikäänkuin painavampana. Tähän mielikuvaan liittyi nyt myös Lyylin kotoinen ympäristö, niinkuin jokin suojeleva ja hänen kanssaan samanmielinen olento. Hän näki Lyylin liikkuvan Korkean huoneissa ja pihamaalla, ja hänen laajentunut, totinen katseensa oli aina suuntautunut jonnekin kauemmas, eikä hän kääntänyt sitä milloinkaan sinne päin, josta Eliaksen silmät häntä olivat seuraavinaan.

Tällaiseen tilaan Eliaksen mieli hievahti tuona iltana, jona hän juhannusyön jälkeen ensikerran harjulla tapasi Lyyliä. Koko hievahtus tapahtui hetkessä, niinkuin ihminen heinäkuun lopulla yhtäkkiä voi havaita, että syksy jo näkyy, vaikka keskipäivän paiste on entistä kiihkeämpi. Lehtien vihreys on entistä voimallisempi ja taivaanrannan rajaviiva on kylläisen möyheä, koko näköpiiri on ikäänkuin nautinnoistaan rehevöitynyt eikä ole niin herkkä ilmoille ja tuulille kuin juhannuksen aikaan. Se ei ujostele rehevyyttään, sillä se tuntee voimansa, se sinuttelee aurinkoa, joka silloin tällöin menee vaisuun pilveen. Mutta pilvestä sataa, ja kun sateen jälkeen illalla taas aurinko paistaa näkyy syksy ihan selvästi. Se näkyy ilmasta. Siitä on kesä mennyt pois. Kesä asuu kyllä lehtimetsissä, mutta ilmasta on hävinnyt kaikki kiihkeämpi sisällys.

Palatessaan Korkean harjulta tuona outona iltana, päivää jälkeen rajuilman, oli Eliaksen mieli tyven, melkein hyvä. Hän hyräili kulkiessaan ja silmällä oli halu tehdä levollisia, ulkokohtaisia havaintoja ympäristössä, kuten niitä alati tekee viisas ja kokenut ihminen. Hänellä ei ollut mitään kiirettä ryhtyä aprikoimaan äskentapahtunutta, se asia ikäänkuin seiso i nyt juurevasti paikoillaan, se ei ollut enää kevyt, eikä siis ollut mitään pelkoa, että se mitenkään haihtuisi tai hupenisi. — Siellä se nyt kulkee eikä katso minua kohden, ja juuri niin onkin hyvä. Mutta tuo on oikeastaan sangen hieno ilmiö tuokin, kun ilta-aurinko paistaa noin puitten runkojen juuripuoleen, tuonne oksien alapuolelle; ei näe mitä tietä säteet siihen saapuvat, mutta siinä ne nauravat. Kello on siis kohta yhdeksän. Auringon laskuaika on merkitty almanakkaan, ja aurinko laskee kuin laskeekin juuri silloin... Kas nyt tulvahtaa mieleeni Lyylin asia...

Elias avasi juuri veräjää ja havaitsi siinä, kuinka hänen kädenpäällystänsä oli ruskettunut. Hän katsoi toistakin kättään ja jäi veräjän nojalle lynkämpäisilleen rauhassa miettimään. Veräjän takana kasvoi puitten juurella lehmien sotkema saniaista, ja niiden seasta sirotti yksinäinen kurjenkello, sama kasvilaji, jonka kukkakupuun hän kauan sitten, toissa päivänä, huvikseen oli siirtänyt pienen hyönteisen päivänkakkarakasta. Hoikan kellokukan juurella oli lehmän jälkiä. Kaikki nämä seikat yhdessä viimeisten tapausten kanssa ja ikäänkuin noiden auringonvalon iltarippeiden välityksellä puhelivat Eliakselle, kuten vankka miestoveri puhelee vertaiselleen ja jatkaa sitten vaivattomalla vai tiololla.

Näiden Elias-pojan veräjämietteiden taustana oli vahva ja vallitseva tunne siitä, että hänelle nyt vallan äsken oli tapahtunut jotain perin merkitsevää, jonka merkityksen hän hetki hetkeltä tahtomattaan yhä selvemmin käsitti, niinkuin jo kauan odotettavissa olleen suuren välttämättömyyden. Tai niinkuin olisi johonkin suureen kysymykseen löytänyt yksinkertaisen vastauksen, jota ei vielä tähänastisessa elämässään ollut huomannut. Hän oli näkevinään yhtä aikaa monen-monia kohtia entisyydestään, ja kaikki ne kohdat olivat henkilöineen ja aivoituksineen jonkinlaisina järjettöminä kuvaelmina häilyvinään ilmassa, ja hänen oma silloinen itsensä niiden mukana. Mitä kaikkea hän

olikaan toimittanut, elänyt keskikesän öinä erään Lyylin kanssa, sitten erään Olgan kanssa, ja eräs, jota sanottiin Herttuaksi, oli ollut hänen ystävänsä. Mutta nyt oli olemassa vain yksi keskeinen seikka, tumma totinen katse, joka ei koskaan kääntynyt tännepäin, mutta siitä huolimatta vallitsi kaikkea. Ja sitä katsetta tästä kuvitellessaan saattoi mielikuvitus nähdä katseen lähteisiin, erääseen ihmishenkeen, jonka lähellä Elias tänä iltana ensikerran tunsu olleensa ja sen olemassaolon ensikerran todenneensa. Tänä iltana, äsken juuri, mutta — jokin kohta pojan sielun uumenissa vakuutti, että sama henki sittenkin oli hänelle tuttu jostain käsittämättömästä entisyydestä, oli vain nyt palannut hänen eteensä pitkän unhotuksen takaa. Tuo hämärä tutunomaisuus vaikutti sen, että tämä nykyhetkinen tilanne tuotti Eliakselle epämääräistä tyydytystä. Vaistomaisesti hän piti äskeistä tapausta varmana hyvän enteenä, hän oli onnellinen siitä, että hänen silmänsä olivat auenneet, että hän ajoissa (kuten hän nyt luuli) oli löytänyt sen ihmishengen, jota ilman hänen oma henkensä olisi ollut yksin avaruudessa.

Hänen henkinen olemuksensa ikäänkuin seiso i tuon suuren tapauksen edessä koko illan. Veräjällä hän viipyi siihen asti, kunnes ympäröivä näköala asettui nukkumaan. Luonto tosiaan näihin aikoihin jo nukahti öisin auringon kadottua, se ei enää käyttänyt sen poissaolo-aikaa mihinkään kiihkoihin. Se nukkui näinä öinä, tietäen että tulee kuutamo-illoja, jolloin taas on toinen elämä jyrkkien valojen ja varjojen vaiheilla.

Eliaskin käveli kotiin nukkumaan. Hän rakasti Korkeeen Lyyliä, eikä ollut ketään muuta koskaan rakastanut. Varmin tae tämän rakkauden vakavuudesta oli se, että se oli tällaisten suuripiirteisten vaiheiden tulos.

* * * * *

Niin, rakkaus onkin aina vakavaa, kuten perimmiltä periltään kaikki, mitä on. Rakkaudella on tosin keväinen aikansa, jolloin se hymyilee, mutta sen hymynkin pohjalta näkyy usein sellainen välke, kuin se tahtois i haastaa vastakatseen pohjattoman vihan mittelyyn. Rakkauden kevätaika kuluu ajattomassa hurmassa, kun tietämättään odotetaan sitä hetkeä, joka on tuleva, rakkauden rajuilmaa, joka kyynelsateen valuessa järkyttää kaikki kevään kiihdyttämät, sinne tänne tempovat rakkauden aineosat paikoilleen. Kun se rajuilma on käynyt alusta loppuun, alkaa pitkällinen, raikas, vakaa onnen aika, jonka kuluessa voi tuulla ja sataa, paistaa ja olla pilvessä, mutta ei enää painostaa, kun rajuilma puhdisti taivaat. Niin käy joskus, ja sellaiseen kaikki rakkaus alussaan pyrkii.

Mutta rakkaus on suuri koe, joka ei aina onnistu. Voi sattua, että rajuilman tullessa toinen nukahtaa eikä herää — toteutuu vuosisatojen tarina tyhmistä neitseistä. Mutta onko nukkuja syyllinen? Eikö tarvita puhdasta omaatuntoa voidakseen nukkua niin sikeästi, ettei herää rajuilmaan?

* * * * *

Kesän lehdet tummenevat, myöhäisessä iltahämärässä ne näyttävät mustilta.

Elias palaa taas harjulta, kolme vuorokautta edellisen käyntinsä jälkeen. Hän on nyt totinen eikä huomaa ympäristöään, hän näkee silmissään vain yhden ainoan näköalan — sen, jonka ääreltä hän nyt palaa.

Hän saapui jo aikaisin iltapäivällä harjulle, tämän kesän tuttuun paikkaan. Siellä hän levollisena seiso i ja katseli alas Korkeeen pihaan, jossa asumuksen ihmisiä silloin tällöin liikkui. Iltailma oli kevyt ja kuulakka vallinneiden ukkosten jälkeen. Pari kertaa hän jo oli nähnyt Lyylinkin liikkuvan pihassa ja molemmilla kerroilla vaistomaisesti, kuulumattomasti yskäissyt. Kolmannella kerralla hän vihelsi, vaikka hänestä samalla tuntui, kuin joku takaapäin olisi yrittänyt vaimentaa hänen vihellystään. Lyyli pysähtyi, katsoi ylös ja meni sitten sisälle. Elias istui kedolla hämärään asti. Hän ei odottanut Lyyliä tulevaksi, hänestä melkein tuntui siltä, kuin Lyyli olisi ollut täällä ja lähtenyt vihassa; niinkuin vielä jatkuisi viime kerta... Siinä hän istui hämääriin asti, nousi sitten seisaalleen, katseli kauan alas hämärtyvään pihaan ja lähti sitten kotiin päin. Mielensä pohjassa hän jo tajusi, että tällaista tulisi nyt jatkumaan — yhäti jatkumaan, että aleneva harjun lape erotti hänet Korkeeen tanhuvista, joilla Lyyliniminen liikkui etäisenä, muualle katsoen. Se mieleen jäänyt näky teki hänet totiseksi niinkuin ihmisen, joka huomaa, ettei hänen jostain loukkaantunut lähimmäisensä ymmärrä hänen katumustaan.

Kun hän kotiin tultuaan meni vuoteeseen, ei hän ajatellutkaan nukkumista, mutta unettomuus oli tällä kertaa kaikkein mieluisinta. Yhä vain oli olevinaan se sama silloinen hetki, jolloin hän Lyylin katseen pohjalta näki uuden ihmisen. Pimenevässä kuuttomassa yössä se nyt tuntui juhlalliselta, niinkuin ei se olisikaan ollut mikään epäsointuinen ja vastenmielinen hetki, vaan joittenkin luonnon peruslakien mahtava ja äänetön toteutumishetki, joka oli hänelle annettu, jonka arvoinen hän siis oli ollut. Sen katseen pohjalta näkyneen uuden ihmisen tutunomaisuuskin alkoi hänelle siinä pimeässä valvoessaan häämöttää selvempänä. Se tuli kaukaisilta ajoilta, niiltä, jolloin Korkeeen pikku Lyyli tummine silmineen laimeasti seurasi Eliaksen ja Väinön leikkejä... Ja sitten he taas tapasivat kirkolla, silloin he jo rakastivat... Ja sitten niinä kevätkesän öinä harjulla, kun rastas lauloi ja oli se herkin runollisuus, jonka

huomaa nyt vasta täältä katsoen. — Elias siis näki tällä kertaa yhtenäisenä peräkkäisenä, mutta etäisenä sarjana kaikki ne onnelliset kohtaukset, mitä hänellä oli Lyylin kanssa ollut lapsuudesta tämän kesän onnenhetkiin asti. — Ja nyt on näin. Miksi?

Nyt se kysymys täydellä painollaan ensi kerran jysähti Eliaksen tajuntaan. On todellakin aivan totta, ettei hän tähän hetkeen asti tämän nykyisen asian edessä seisoessaan ollut ottanut pienimpäänkään lukuun juhannusyön tapausta. Se oli ollut jotakin, joka ei millään tavalla kuulunut tähän, mikä nyt oli kysymyksessä, joka aivan kuin omasta halustaan pyrki pois mielestä, jonnekin, minne hyvänsä. Jota hän ja Lyyli eivät *saaneet* muistaa yhteentullessaan. Mutta mikä juopa heidän välillään siis silloin viime kerralla yhteentultaessa oli? Jos se oli *se*, niin silloin se oli ylipääsemätön. Se oli *se*. Hänen ja Lyylin suhteessa oli tähän asti näyttäytynyt hänelle vain kaksi vaihetta: se kaukainen kevätkesäinen, ja sitten tämä nykyinen käsittämätön. Nyt oli näyttäytynyt lyhyt ja musta, poistyyntävä ja poistyyntyvä vaihe siinä välissä. Tässä unettoman vuoteen tuskallisuudessa muuttui käsittämätön kauhealla tavalla käsitettäväksi.

Mutta jos se on saanut kuulla minun Olgan kanssa...? Tämän mahdollisuuden kuvitelmaan liittyi kuin jonkinlainen heikko pelastusentoivon hiven. Ajatus rupesi kiihkeästi arvelemaan, mitä teitä Lyyli olisi voinut saada tietoonsa hänen ja Olgan välisen. Mahdollisuuksia oli jos kuinka monta, ja mielikuvitus kehitteli niitä yhä todenmukaisemmiksi. Jos se on sitä, niin ... ja äskeisen jysähdyksen jälkeen tuntui nyt melkein suloiselta hetkisen uskoa, että se oli sitä. Sillä sitä seikkaa — Olgan kanssa — saattoi Elias millään tavalla masentumatta tässä yön hiljaisuudessa kyllä katsoa silmästä silmään, siitä hän ikäänkuin tunsivat voivansa vastata, sanoa: —semmoinen minä olen, en kiellä sitä. — Tällä hetkellä ei Olga paljoa Eliakselle merkinnyt. Olga ikäänkuin seiso siinä jossain lähellä ja vain odotti, tarvittiinko häntä tässä asiassa vai eikö. Olga oli mitä pienin ja harmittomin sivuasiala ja se, mitä hänellä, Eliaksella, oli ollut Olgan kanssa, oli hänestä tällä hetkellä samanarvoinen seikka, kuin rakastavaisen mielestä on joku rakastetun pieni, herttainen helmavika.

Näissä kuvitelmissa — että Olgan asia olisi vieroittava syy —pysytteli Eliaksen mieli pitkän aikaa. Kunnes taas jysähti takaisin se juhannusyön lyhyt, musta vaihe, ja nyt äskeistä masentavampana. Jos Lyyli olikin saanut kuulla Olgan asioista — juhannusyön tapaus oli kumminkin. Se oli mustana ja poistyyntävänä — mutta mikä teki sen sellaiseksi? Ja Elias kävi mielessään läpi koko sen tapauksen menon, näin synkkänäkin vielä sykäyttävän. Kohta kohdalta hän inhosi itseään yhä enemmän, mutta samalla näin muistelllessaan käsitti, ettei hän silloin mitenkään olisi voinut toisin menetellä. Synkkyuden aihe pakeni yhä syvemmälle ja muuttui samalla masentavammaksi, peruuttamattommaksi.

Sellainen oli Eliaksen toinen ilta, sellainen oli viides, sellainen oli seitsemäs. Hän ei päivien ja öiden kuluessa niiden lukua eikä järjestystä muistanut. Joskus hän päivällä havahtui siihen, että aurinko paisteli leppeästi, että oli loppukesä ja maanpinnan ruohostoon oli ilmestynyt sellainen tumma väri, joka johtuu puutuneista korsista ja lakastuneista pikku kukinnoista. Arohumala kukki pientareilla, ja mäissä helottivat kultapiisku ja matarat. Suruvaippa-niminen perhonen lepäsi siivet levällään haavanrungolla, niinkuin hopeareunainen, pieni sametinpalanen... Olga, siinä menee Olga akkunan ohitse. Elias on sattumalta akkunassa. Olga ilmeisesti oudoksuu Eliaksen oloa ja ilmettä, mutta ei kumminkaan ota sitä kevyesti. Olga ei sitä oikein ymmärrä, mutta kumminkin se jotenkin tarttuu häneen. Hän kävelee ylös taloon ja tuntee, että hänen ja Eliaksen välillä yhä on jokin katkeamaton yhdyslanka, mutta etteivät he kumpikaan nyt halua toistaan koskettaa. Jokin osa Olgan olemuksessa tahtosi uusia viimeisen poutapäivän tapauksen, mutta toinen, ikäänkuin vanhempi osa, pitää sitä yhtäkaikkisena. Olga kulkee häitään kohti ja vaistomaisesti hän odottaa häiltä selitystä tähänkin. Häät ovat jo pian... Olga kuvittelee mielellään, kuinka Elias siellä nytkin oleskelee vanhan emännän rakennuksessa.

Päivät kuluvat, ja niiden kuluessa tummenee lehti yhä. Keskipäivä on hyvin kuuma, sirkat pitävät ääntä. Keväällinen kissanpoika on jo melkein täysikokoinen, emo on siihen kyllästynyt ja pakoilee sitä. Keskipäivällä ärsyttelevät pääskyselä sekä emoa että poikaa, kun ne loikovat pihamaan ruohossa.

Elokuu on menossa, kuutamo valmisteleksen. Ensin se on kapea ja sen rata on lyhyt ja matala. Ilta illalta se alkaa saada ilmettä, vähitellen se valaiseekin. Päivä on lyhentynyt ja hämärä jyrkentynyt, kuu alkaa saada valtakuntansa jälleen hallittavakseen. — Hääkutsut on lähetetty. Häät ovat viikon päästä — viiden päivän päästä — kolmen päivän päästä. Elias ei ole käynyt etelässä päin sitten kuin hääkutsu saapui.

Kolmea päivää ennen häitä on kuu tullut täydelle. Illoissa on nyt loppukesän vahva sisällyys. Auringonlaskun aikoihin ovat ruskopilvien viirut sen näköisiä, kuin olisi ne maalattu lännen lakeen joittenkin urkujen soidessa, niin että viiruihinkin on jäänyt urkujen ääntä muistuttava ilme. Hetkistä myöhemmin ovat viirut poissa. Mutta jossain pelto-alueitten välissä on puhtaaksi perattu haavikko. Sen juurirunkojen välitse näkyy iltaruskon viimeinen muodostus, yhtenäinen kellertävä läikkä, niinkuin jokin etäinen nuotio, tai niinkuin päivän ja koko kesän helteistä selinnyt ja jäähtynyt kirkas erittymä. Yötaivas

ulottuu lopulta ihan sen lähelle. Ja sillaikaa kun sitä olet katsellut, on selkäsi takana noussut kuu.

Kuu on täydellä ja hallitsee valtakuntaansa. Se hallitsee keinutuolissa istuvaa nuorukaistakin. Nuorukainen on päivien ja viikkojen aikana yhä kulkenut samaa rataa, jota hän jo kulki toisena ja neljäntenä iltana rajuilman jälkeen. Nyt on niistä jo kulunut monta iltaa, kolmen päivän perästähän ovat Malkamäessä häät. Se vaellus on muuttunut nuorukaisen elämäntehtäväksi, ja kerta kerralta hän yhä selvemmin aavistaa, että jokin päämäärä häntä sittenkin lähestyy; joskus tuntuu siltä, kuin lähestyvät häät olisivat se päämäärä, mutta sitten tuntuu taas, että häät ovat tässä sivuseikka. Nyt on kuu täydellä. Tänä iltana hän, Elias, lähtee etelään myöhemmin kuin muulloin. Tämä seikka antaa tälle retkelle jotakin heikkoa erikoisjännitystä, niinkuin nyt jo olisi jotakin uutta tulossa tähän vaellukseen.

Äsken nousseen kuun valo on vielä heikkoa ja punaista, kunnes se pääsee ylemmäksi taivaalle. Se kohoo ja valkenee, sillaikaa kun poika etenee tietänsä, nousee ylemmäs ja painuu alemmas monivaiheisen tien mukaan. Kun poika pääsee harjulle töllin yläpuolelle, on alhaalta näkyvä pihamaa niin kirkas, että hän erottaa aitan ovesta avaimenreiän rautaisen kehyksen.

Kaikki, mitä hänen mielessään on tällä hetkellä, on kuutamon vaimentamaa, pehmeän hyvää. Jos hän on tehnyt paljon paha, on senkin ympärillä nyt hyvyyden häive, ja kaikki maailmassa koettu kärsimys on nyt tästä nähden kultaa kalliimpi. — Voin mennä ainakin oven taakse, lähestyä hänen untaan ja salaa päästä osalliseksi noiden tanhuoiden kalliista hengestä... Siellä nukkuu ... minä tunnen, että meidän henkemme nyt lähestyvät toisiaan ja ymmärtävät ... hänen katseensa on ensi kerran minuun kääntynyt. Nyt täytyy tulla jotakin!

Kuu nousee yhä korkeammalle ja muuttuu yhä valkoisemmaksi. Vähin äänin poika on tullut pihaan. Sisällä nukkuvat ihmiset, mutta itse pirttirakennus on olevinaan valveilla. Se on kuin jokin olento, joka ei puhu eikä ilmaise mitään, se vain katselee arkailevaa tulijaa. Tulija lähestyy aitan ovea, ja pirttirakennus katselee häntä yhä samalla liikkumattomalla silmällä. Kuukin jo katselee häntä, mutta ei kuun eikä pirtin katseissa ole vähintäkään mielenkiintoa. Nuorukainen seisoo kauan oven edessä, rauhallisena ja mihinkään ryhtymättä. Lopulta hän sormellaan hivelee avaimenreiän kehystä, ei niinkuin se, joka sisään pyrkii, vaan muuten, vain hivelläkseen. — Ympärillä viipty totinen yö. Monen ihmispolven luoma pihamaa on omissa oloissaan, ikäänkuin kertoisi kuutamolle jotain hyvin pitkää ja hyvin kaukaista tapausta. Aitan oven eteen ilmestynyt nuorukainen ei herätä sen huomiota.

Mutta jopa herätti huomion, koko pihamaan kotoinen kuutamotunnelma valahti pois. Aitan ovi nimittäin aukeni ja Väinö kurkisti ulos alusvaatteisillaan. Sanoin kuvaamattoman tymeät, teennäisen reippaat tervehdykset vaihdettiin.

— Eikö Lyyli enää nukukaan täällä?

— Ei, se makaa kamarissa.

— Vai niin, minulla olisi ollut sille vähän asiaa, mutta kai minä sen näen päivälläkin.

* * * * *

Vuorokautta myöhemmin:

On nautinnollista kevyesti hypistellä sellaista asiaa, joka luulee olevansa tärkeä ja musertava.

Tänä iltana on pilvessä. Päästyään vuoteeseen ottaa Elias asiat esille. Ensin hän ajattelee ylihuomenna tulevia häitä. Sitten hän ajattelee muita asioita. Nekin ovat varsin selviä. Hän päätti seuraavana päivänä käydä Korkeessa.

Elokuun sadepäivä

Aamu olikin sateen vallassa. Elias katsoi herätessään ikkunasta ikkunaan, ruudusta ruutuun ja näki kaikkialla tasaisesti putoavaa vettä. Muutamaan hetkeen hän ei muistanut eileniltaista unettomuuttaan eikä päätöksistään, sitten ne kyllä pikimmältään pistäytyivät hänen mieleensä, mutta poistuivat heti, ja jäljelle jäi vain sateen jatkuva tunnelma. Siinä tunnelmassa oli jotain vahvaa ja asiallista, sade oli nyt vettä, eikä hopeaa, kuten kesäkuussa, jolloin aurinko usein paistoi sateen sekaan. Tämä sade virutti eikä enää virkistänyt.

— Päivä. Tämäkin on yksi päivä. Kuinka monenlaisia päivät ovatkaan. Ja kaikki ne kumminkin ovat päiviä.

Taas meni poika akkunaan ja jäi katselemaan tuttua näköpiiriä. Sieltä sateen seasta se ikäänkuin

silmäsi häneen ja ilmaisi tuntevansa samaa kuin hänkin: että tämän kesän kertomus jo on ehtinyt lauhtuviin loppulukuihinsa, tai oikeastaan jo päättynekin, juhannuksen aikoihin... On merkityksetöntä, mitä kertomuksen henkilöille tapahtuu sen jälkeen, kun kertomus on loppunut ja siihen merkityksettömään jaksoon sisältyy usein kuolemakin. Henkilö jää vain odottamaan jakson loppumista. Joskus sadesäällä kumminkin joku näköpiirin etäinen laita odottamatta valkenee, ja lempeä harhakuvitelma alkaa huumata henkilöä, niinkuin jossain hänen henkensä avaruuksissa viriäisivät tuhannet vanhat viulut vaimennetuin äänin. Hän katselee tuota kirkasta pilvenrepeämää pää taaksepäin valahtaneena ja tavoittelee hyräillen noiden näkymättömien viulujen säveliä. Tällaista sattuu ihmislapsille toistensa tietämättä.

Elias katseli sadetta ja koetti levollisesti arvailla, mitä hän lähitulevina aikoina tulisi tekemään, miten elämäänsä. Hän tunsi, että hänen pian oli tehtävä jotain erikoista, jokin sisäinen paine pakotti häntä sellaiseen. Ihminen, jonka on kaikin puolin käynyt huonosti, ei äkkiä ja sattumalta, vaan siten, että onnettomuus pitemmän ajan kuluessa sitkeästi ja johdonmukaisesti ympäröi häntä yhä vahvemmalta; sellainen ihminen voi lopulta aivan nautinnokseen rypeä tässä onnettomuudessaan. Hän voi jonakin päivänä kohottaa suupielensä muikeaan ivahymyyn ja päätänsä nyökytellen kääntyä joka taholle katsomaan, kuinka kauniisti vastoinkäymiset on järjestetty aivan mitättömiä pikkuseikkoja myöten. Se tuottaa hänelle suoranaista iloa, eikä hänellä ole mitään hätää. Hän sanelee kuiskaten ja yhä muikeasti hymyillen: — No mikä tällä kaikella oikein nyt on olevinaan tarkoituksena, arvoisa herra Kohtalo tai Sallimus tai mikä herran nimi lienee? En oikein huomaa, mitä herra luulee minulle voivansa. Mutta siltä varalta, että herra yleensä luulee minulle jotain voivansa, tahdon huomauttaa, että se on mitä lapsekkain erehdys. Minulta ei nähkääs voida riistää mitään, sillä minulla ei ole eikä tule olemaan mitään, jonka ominaisuuksiin kuuluisi jonkinlainen arvo. Sanotaan, ettei maailmassa ole mitään ehdotonta, mutta minäpä tiedän yhden ehdottomuuden: kaikki mitä minuun kuuluu, on minulle itselleni ehdottoman arvotonta. Jos siis arvoisa herra riistää minulta jotain, jolle herra luulee minun panevan jotain "arvoa", vaikuttaa se minuun juuri yhtä järkyttävästi, kuin jos annatte kaikkivaltiaan salamanne iskeä tuohon tiellä viruvaan oljenkorteen, niin että se tuokiassa käy läpi aineen kaikki kolme olomuotoa. Minun niisanottu onneni ja valitettavasti erinomaisen vaatimaton henkeni ovat mitä suurimmalla auliudella milloin tahansa arvoisan herra Kohtalo-Sallimuksen käytettävänä. — Nähkääs vielä: minä voin tästä huvikseni tallustella naapuriin ja sanoa hänelle, että hän on inhottavin luontokappale. Ja sitä sanoessani ei valtimoni kiihdy hiukkaakaan, ei ainakaan henkinen valtimoni. Tämä riippumatta ollenkaan siitä, hyökkääkö naapuri minun päälleni, vai sanooko hän vain: —"Jaha-jaha, onko teillä muuta asiaa?"

Tällainen on onnettomuudesta paatunut ihminen. Hän tulee metsästä aukeaman laitaa ja alkaa tyvenesti arvioida, mitä hän siinä näkee. — Tuota seikkaa sanotaan kauniiksi tuosta-ja-tuosta syystä. Mutta kauneusvaikutelman vallassa oleminen on lapsellista itsensä pettämistä. Kukin tekee itselleen kauneuden, mitään itsessään kaunista ei ole, eikä siis liioin voi määrittellä, mikä on kaunista, ei edes olettamalla, että sitä yleensä on.

Näin onnettomuudesta paatunut ihminen kävelee ja puhelee itsekseen, tulee vihellellin kotiin, syö aikalailta, menee levolle ja nukkuu oikein hyvin, ajatellen: — Ähä-kutti, onpa kelpo sija allani.

Mutta seuraavana päivänä on taas sama edessä, eikä tuota onnetonta lopultakaan auta muu, kuin mennä ja kutittaa pääonnettomuuttaan leuan alta. Aivan kuin jotain kuritonta pikkupoikaa, jonka ärhentely jo menee mauttomuuteen, käydään kiinni korvanipukasta ja, käytettävää sormivoimaa miksikään arvioimatta, puserretaan hymyillen, istualta, vasemman käden sormilla niin, että nipukka ajettuu. Tuo huuditon kahdeksanvuotias lakkaa tällöin pitkäksi aikaa ilvehtimästä.

Ohimennen sanottakoon, että tuo täysikasvuinen itse ensin antoi kahdeksanvuotiaalle tilaisuuden tuohon kurittomaan ärhentelyyn.

Elias puheli äitinsä kanssa. Se tapahtui harvoin ja aivan erikoisen, hillityn alttiuden vallitessa molemmiin puolin, jossain erikoisessa mielialankäänteessä. Kumpikin halusi näennäisesti mitättömien puheiden yhteydessä ja melkein puolittain tylästi saada puretuksi jotain toisilleen. Elias aloitti:

— Taitaa tulla taloon hiukan huono häätö.

— Mm, vastasi muori.

Vaitiolo.

— Aiotkos sinä mennä häihin? kysyy muori.

— Mm, -n tiedä.

Vaitiolo, pitempi äskeitä.

— Minä en taid'olla oikein hyvissä väleissä morsiamen kanssa, sanoi Elias.

— Mitä sinä sitten morsianten kanssa niin pahoissa väleissä olet, koska kuuluu itselläskin olevan.

— Jaa, vai on itsellänikin.

— En minä tiedä, mutta sanotaan Korkeeen tyttären olevan.

— Jaa, no mitäs te siitä pitäisitte?

— Minulle se ei tee suvea eikä talvea. Itsellensä jokamies nai, teki sen sitten hyvin tai huonosti.

— Niin minustakin.

Loppu.

Elias lähti ulos ja tunsi mielensä ihmeen kevyeksi. Oikeastaan oli se ihan turtunut yhä kiristyivistä asioista. Mutta ajatus ei taipunut niitä asioita nyt ollenkaan aprikoimaan. Hän vain tunsi liikuskelevansa ja katselevansa maailmaa sellaisin ilmein ja elein, kuin jos hänen ympärillään olisi samalla tavoin liikuskelleet ja katsellut toisia, outoja ihmisiä. Hän silmäili maisemaa, niinkuin tottunut matkamies silmäilee jotain uutta paikkakuntaa, jolle on muitten mukana yksinään joutunut. Minnekähän sitä nyt menisi, mitenkä päivänsä kuluttaisi? — No niin, tehdäänpä niin, päätti hän ihan kuin sattumalta ja lähti etenemään kotopihasta etelää kohden.

Sade oli lakannut, mutta pilvet riippuivat taivaalla mustansinisinä repaleina. Etelän ranta, jonka aurinko jo oli sivuuttanut, oli kuin jyrkkä, korkea kallioseinä ja sen ilme kuin loukatun, itkettyneen ihmisen. Mutta itä ja pohjoinen olivat puhdistuneet ja ikäänkuin siirtyneet kauemmaksi, ja niissä vallitsevaan tunnelmaan liittyi Malkamäen talokin täältä katsellen, kevyenä ja raittiina niinkuin se, joka vaarasta päästyään unohtaa, että hän hädissään jo kääntyi Jumalankin puoleen... Elias katseli taivasta, jota hän ei ollut tämmöisenä milloinkaan nähnyt. Sillä korkeuden näköalat eivät milloinkaan toistu samanlaisina, enempi kuin niitä katselevan ihmisen mielentilatkaan. Mutta kummassakin on aina kohtia, jotka tuntevat toisensa vanhastaan, ovat joskus ennen merkitsevällä hetkellä katsoneet toinen toistaan. Ja niin jokin pilvenrepeämä voi, muistuttamalla jotain hetkeä käsittämättömästä menneisyydestä, paljonkin vaikuttaa, tämän nykyisen uuden mielialan sävyyn... Eliaksen taakse jäi korkea Malkamäki, josta tytär, Olga-niminen, huomenna oli menevä miehelään, mutta etelässä riippuvan lyijypilven vaiheilla oli Korkeeen tölö. Kävelevän pojan turtuneessa mielessä asui sellainen pakottava tunne, että hänen siellä oli suoritettava jokin teko, joka oli turha, mutta välttämätön. Äsken ulos tullessaan hän oli ikäänkuin sattumalta sen huomannut, sanonut: no niin, tehdäänpä niin, ja nyt hän oli menossa sitä suorittamaan. Siinä menessään hän ihan selvästi huomasi, kuinka taivas kirkastui. Lyijypilvi oli kadottanut kaameutensa, se oli jo häviämään päin. Aurinko ei ollut kaukana.

Alkumatkan pysyi menijän mieli tasaisesti tilassaan. Mutta kuusistossa tuoksui ilma kastuneelta sammalelta, ja vallitsi kaikkein vuodenaikain syvin hiljaisuus. Etenevä poika tunsi luonnottoman levollisuutensa järkkävän, kun hän läheisyydessään totesi tuon hienon hiljaisuuden, joka ei ollut häntä vastaan, vaan tuntui ymmärtävän. Hän huomasi jo tullessaan jotenkin lähelle määräpaikkaa, ja hän istahti kivelle tiepuoleen. Lyhyessä hetkessä häipyi hänen murheensa metsän henkeen, niinkuin myrkkypisara valtamereen. Kaikki nuo väsähtäneen matkamiehen yhtäkaikkiset ilmeet ja eleet sulivat pois. Hän oli yksin metsässä, istui siinä kivellä, kallis auringonvalo pilkahti puitten välissä, hengen avaruuksissa virisivät tuhannet vanhat viulut vaimennetuin äänin. Oli kuin jonkin arkipäivänä pidetyn juhlan ehtoopuoli. — Tosiaan, häät lähestyvät, Olga, nuori nainen, vihitään huomenna.

— Mutta kas taivasta. Se on ikuinen, se ei katoa kuin kesä, se vain kirkastuu syksyllä ja jalostuu ... menee välillä pilveen, itkee kun on liian kauan jakanut onneaan. Taivaan onni, se on etäinen ... taivas on etäinen, se sallii itseään tuta vain yhdellä aistilla, jaloimmalla ... ei niinkuin kukkain onni, joka on kaikkien aistien tyhjennettävissä. Mutta taivas on auringon läheisin. Tuolla näen nyt sen oikean taivaan.

Tällaisia ajatuksia vilahti sanomattomina pojan mielen lävitse. Poika oli sama, joka keväällä ennen tänne tuloaan lauleli ja joi olutta toisten kanssa eräässä rakennuksessa puiston partaalla lähellä merta. Jos katsoo tuohon kivelle hänen muotoaan, voi todeta, että hän on kuin onkin sama mies. Taivas ei nytkään ollut hänelle vihainen, mutta se oli sateen jälkeen kirkas ja kaukainen. Poika katsoi sitä nöyrästi, taivas ikäänkuin tunsi sen, mutta se ei katsonut takaisin häneen, vaan hänen ohitsensa, kauemmas, muita maita.

Mutta sittenkin, vieläkin, valahti kivellä istujan mieleen lempeä, suloinen harhakuvitelma. — Lyyli on itkenyt paljon, hänen täytyy minun silmäini pohjalta nähdä minun oma entinen itseni. Kun menen hänen eteensä, hän hymyilee häpeillen viimeaikaisia asioita, tämä päivä on kirkastuva, ja me ilmoitamme asiamme, että toistenkin kasvoille asettuisi sama hymy... Nyt on jo syyspuoli, viljankorjuu ... käy vielä

hyvin ... rakas rakas ... sinä ymmärrät.

Hän nousi ja lähti eteenpäin. Kymmenet sisäiset äänet huusivat häntä kääntymään takaisin. Tehty teko nousi esiin musertavana, ylipääsemättömänä, anteeksiantamattomana, Lyyli-niminen ihminen oli etäällä kuin taivas. — Käänny takaisin, käänny takaisin! Mene yksinäsi muille maille! — En voi, en voi. Minun on tehtävä jotain, on tehtävä.

Ja hän tiesi, että hän vastustamattomasti menee tuohon asumukseen, joka nyt tuntui hänestä vieraammalta kuin koskaan ennen. Sisäiset äänet huusivat hänelle, että hän tällä korjaamisyrityksellään tekee lopullisen lopun kaikesta, hän tunsu selvästi, että niin tulisi käymään, mutta niin täytyi käydä. Hän ei harkinnut mitään, mitä hän tulisi sanomaan tai tekemään. Hän laskeutui pihaan. Leikatun ruohon sänki lemusi. Lyijypilvi riippui taas järven päällä ja loi sen pintaan oman värinsä ja tunnelmansa. Pirtin akkunat näyttivät sinimustilta. Hiljaisuus, iltapäivä. Ei enää peräytymisen mahdollisuutta.

Pirtin ovi aukeni ja sulkeutui, niinkuin olisi syyllinen johdettu lakitupaan.

Pirtin ilma, Lyylin omaiset, Lyyli itse lieden luona ei nosta katsettaan.

Pari tuskallista sanaa äsken vallinneesta ilmasta. Isä nousee seisomaan ja katselee akkunasta taivaanranta. Äiti istuu jäykkänä ja äänetönnä. Saima hiipii Martan luo. Lyyli kohentaa tulta.

— Minun olisi sinulle Lyyli vähän kahdenkeskistä, tulisitkos tuonne kamariin. Vai onko siellä Väinö? (Miksi hän sitä kysyi?)

Puhe ei vaikuta Lyyliin enempää kuin kuuroon. Äänettömyys on niin ylivoimaisen masentava, että se puhujaan vaikuttaa omituisen tyynnyttävästi, niinkuin suorittaessa tärkeää, mutta hyvin-sujuvaa tehtävää.

— Menet vaan, kun Elias käskee, sanoo isä ehdottoman tinkimättömällä äänellä.

Tyttö käänsi katseensa päin poikaa, tummissa silmissä kiehui kostea uhma. Poikakin nousi. Kaksi ihmislasta seisoi siinä vastatusten, kummassakaan ei tuntunut olevan värähdystäkään jäljellä niistä kahdesta, jotka liikkuiivat täällä kymmenen viikkoa sitten, ja joilla oli sama nimi kuin näillä. Tai näille ei tällä hetkellä sopinut mikään nimi. He olivat vain kaksi ihmislasta.

Tyttö odotti, että poika lähtisi ensin liikkeelle. Poika meni edellä ensin pirtin ovesta porstuaan, siitä kamariin, näki silmillään tutun kenkäparin muurin vieressä ja istahti sitten sängylle. Pian oli tämä asia loppuva. Tyttö seisautti oven luo, niinkuin olisi aikonut samassa palata takaisin. Lyijypilvien väri ja tunnelma leijui yhä silmissä.

— Etkö istu? sanoi Elias jollain tavoin hymyillen ja laski kämmenensä viereensä sängylle, tuntien tällä puheella ja liikkeellä syvästi inhoittavansa kumppaniaan.

Tyttö ei vastannut, vaan katsoi poikaa jalkoihin.

— Etkö sinä enää ollenkaan ymmärrä minua? kysyi taas poika ja ajatteli jatkoksi: näin minä nyt puhun.

Tyttö odotti vaitiollen, milloin toinen lopettaisi tämän hetken. Kun ei poikakaan heti jatkanut, aikoi tyttö poistua.

— Yksi kysymys vielä, Lyyli. Etkö sinä ole...

— Mitä? kuului tytön ääni ensikerran. Silmät näyttivät voivan leimahtaa tuleen.

— raskaana?

— Ehen, kuului melkein hyvänsuopa ääni. Hampaat näkyivät, ja sivulta lähetetty katse käväisi nopeasti kysyjän jaloista silmiin ja takaisin. Katse näytti siltä, kuin olisi naurava salama halkonut lyijypilveä. Vartalo hävisi nopeasti ovesta sellaisin liikkein, kuin se olisi sinä hetkenä tiedottomasti tahtonut tuoda ilmi kaikki luonnonluomat ihanat mittasuhteensa.

Poika jäi sängylle istumaan ja katselemaan vuoratun oven nauharivejä, muurin tiilirivejä, syyttömän näköistä kenkäparia ja niin edespäin. Hän istui siinä tuokion ajattelematta mitään. Porstuassa kuului joku menevän ulos. Poikakin nousi ja lähti ulos. Pihassa seisoi isä ja näytti katselevan sateista järventakaista taivasta. Siinä olivat haavat, sauna, aitta...

— Ei tainneet Eliaksen asiat oikein luonnistua, sanoi isä siitä paikaltaan ja katsoi päin. Pojan kasvoilla oli punoittava, älytön hymy, ja hän sanoi:

— Ei oikein.

Silloin isä liikahti äkkiä, niinkuin olisi tullut lyömään, ja sanoi:

— Ei, kyllä se on paras, että kukin pysyy omissaan.

Hän ei tullut lyömään, vaan meni ja otti seinustalta vannepuun ja alkoi sitä taivistella.

— Niin kai sitten — no hyvästi vaan, sanoi poika.

Isälle ei tuottanut pienintäkään ponnistusta olla vastaamatta tähän.

Metsään päästyään tunsu Elias olonsa jälleen hyvin kevyeksi, hän hyräili hiljalleen ja nautti kaihoisanraikkaasta ilmasta, jossa taas tuntui tuleva ilta. Erikoisesti häntä viehätti muistaissaan, mitä äiti oli päivällä viittaillut. Hän ikäänkuin näki sivulta päin Malkamäen muorin pojan rakastelemassa Korkean tytärtä. Jaa, se ei ollut yhtään hullua, päinvastoin hyvin kaunista ja somaa. Poika katsoo näin suven aikana siellä tytön itselleen. Kyllä Lyyli olla osaa...

— Ho-hoi, huomenna on sitten häätkin. Ihanat kesän päättäjäiset. Olga on kaikkien näkyvissä. Mutta minä olen oleva lähempänä häntä kuin yksikään.

Talon vaiheilla oli itse isäntä ja kysäisi näytellen valkoisia hampaitaan:

— Entäs tuleeko se palstan kauppa?

Ja Elias vastasi iloisella melkein ilvehtivällä mielenkiinnolla:

— No ei nyt sentään taida tulla. Minä tuolla juuri riiailin erästä tyttölasta, mutta ei se saamarin otus luvannut huolia.

Isännän hampaat peittyivät mustaan partaan ja hän oli sen näköinen, kuin olisi toinen hävyttömästi kurkottanut hänelle kieltään. Sanat olivat koskeneet sitä juhannusiltaista palstaa, mutta sanojensa takaa olivat nämä kaksi miestä hetkisen olleet näkymättömässä käsikämmässä jostakin heille kummallekin epäselvästä pitkällisestä syystä. Isännällä oli ollut vielä varattuna lause: — Tottakai mies häihin tulee! mutta sen hän jätti sanomatta...

Häitten läheisyys tuntui nyt jo ilmassa malttamattomana odotuksena. Ja Elias tajusi heikosti, etteivät nämä tapaukset vielä olleet edes ehtineet hänen syvimpään tietoisuuteensa asti. Sai nähdä, milloin ne sinne asti pääsivät.

Häät

Olgalla oli siis mustat hiukset ja kulmakarvat, silmät olivat harmaat ja vartalo jotenkin kookas ja tanakka. Etenkin vyötäisten kohdalta hän oli huomattavan vahva ja muutenkin jollakin tavoin erikoinen, niin että kiihkomieliset nuorukaiset tavallisesti kiinnittivät häikäilemättömän katseensa niille vaiheille. Nilkat ja jalkaterät olivat nimittäin sen ohessa sangen sirot, josta syystä vartalon vahvuus vaikutti kevyeltä. Ja varjoisain silmien ilme näytti rauhallisesti virkkovan: "Eikö minun ruumiini olekin hyvä ja puoleensavetävä?" Kun silmät näin saivat kiinni kiihkomielisen nuorukaisen häikäilemättömän katseen, eivät ne ollenkaan moittineet, vaan ikäänkuin totesivat tutuksi käyneen ilmiön, niinkuin olisivat sivumennen katsoneet peiliin. Sormet olivat suurehkot ja luisevat, ne sopivat parhaiten yhteen silmien kanssa.

Tällainen tytär oli Malkamäen nykyisen isännän ja emännän ainoa jälkeläinen, jolle tänä elokuun päivänä oli määrä pitää häitä ja pidettiinkin. Päivä oli aamusta aikain kirkas, niinkuin sopikin olla. Olga heräsi vuoteessaan, mutta ei heti noussut ylös, sillä sitä myöten kuin tajunta herätessään avautui, tunkeutui siihen lähestyvän vihkimisen tuntu. — Tänään se tapahtuu, tuo aurinko on jo sitä varten taivaalla. Se on noussut, peruuttamattomasti... Tuossa peruuttamattomuuden tunteessa oli jotakin hetkellisesti kauhistavaa ja vieroittavaa, joka sai kuumuuden tulvahtamaan päähän ja jäseniin. Teki mieli sittenkin hypätä vuoteesta ja rientää jonnekin, ryhtyä johonkin viime tingassa, jollain tavoin lykätä tämä asia tuonnemmaksi, päästä pakoon Bruniukselta, niin ettei häntä ikänä näkisi, etäänäntä muille paikkakunnille ja tulla siellä toimeen, vapaana... Brunius tulee tänään, jokin turma tappaa hänet matkalla, rutistaa aivan... Tämä kuvitelma oli Olgasta vähän aikaa niin hurmaava, että hän aivan eläytyi siihen niinkuin suuren arpaonnen mahdollisuuteen. Hän kuvitteli, kuinka hän sitten surupuvussa suuren ihmisjoukon nähden saattaa Bruniusta hautaan, ja ihmiset näkevät hänen upean muotonsa, joka on omituisessa kiihdyttävässä ristiriidassa surupuvun kanssa. Ja hän tuntee siinä, voimakkaammin kuin ennen, nautintoa siitä, ettei ole milloinkaan tuhlanut.

Onnellisten hautajaiskuvitelmiä jatkoksi liittyi nyt välittömästi taas Eliaksen kuva. Ihmeellinen, ennentuntematon halu painautua Eliaksen turviin; ja varma tunne siitä, että Elias voisi suojella. — Elias on vahva ja on nähnyt minut kokonaan, silloin poutapäivänä, ja siksi hän minua näin nyt hallitsee. Minä menen Eliaksen kanssa, me tulemme toimeen... Tavan takaa hän korjasi makuuasentoaan, ikäänkuin vaistomaisesti torjuakseen pois tämänpäiväistä todellisuutta, ja hätäntynyt mieli piti kaikin tavoin kiinni noista vapaista kuvitelmista. Silmät kiinni, näin-näin, ja Eliaksen kanssa pois... — Ooh — aika kuluu, ja lopulta on minun tästä noustava... Brunius tulee ... vihitään... Tahdon pysyä tässä, silmät kiinni... Olga puristi tyhjää syliään ja jännitteli ruumistaan, ja mielikuvitus toi yhtenä ryöppynä esiin kaikki nuorukaisen häikäilemättömät katseet. Silmät kiinni maatesaan hän aivan tunsu, kuinka hän kiiti pois jonnekin noiden lukemattomien katseiden turviin, josta hänen ei tarvinnut nähdä häävalmistuksia. Siellä hän leijuu niiden katseiden kannatuksilla... — Kas, uni tulee vielä. Mutta kun hän huomasi olevansa nukahtamaisillaan, niin hän havahtui siihen huomioon. Ja lähes kuudenkolmatta ikäisenä hän siis nousi viimeiseltä tyttömakuultaan. Tässä toisessa havahtumisessa raukenivat näet kaikki hätäntyneet mielikuvat, ja jäi lopullisesti muistelematta moni kesäinen elämys, mihin mieli äsken oli tuntenut halua uudelleen eläytyä. Ne ikäänkuin jäivät vuoteeseen, josta Olga oli noussut. Olga alkoi asiallisesti elää tätä päivää semmoisena, kuin se oli edessä. Mutta vuosien kuluttua hän voi joskus unissaan joutua oloihin ja tiloihin, jotka ihmeellisesti hivelevät tuttuudellaan, vaikkei hän enää muista mitään sellaista koskaan hipaisseensaakaan.

Kolmenlyöntiin on vielä aikaa kuusi tuntia. Se on mitä kauneinta jälkikesän aamupäivää, joka kuluu hitaasti, mutta ehtii sittenkin pian. Puolipäivän vaiheilla koivunlehdet välkyttelevät auringonvaloa, ja huojuvien oksien varjot kiitelevät ylös alas pitkin valkoisia runkoja. Lepänlehdet näyttelevät hohtoreunaisille pilville harmaita alapuoliaan, koko lehtevän mäenlappen yli etenee tällöin tuulen käydessä kuin kevyt vilunpöyry. Omenapuussa sujahtelee harmaa pikkulintu häistä tietämättä, ja aivan sen lähellä aurinkoisimman vehmauden päällä leluttelee valkosiipinen perhonen. Toinen perhonen leluttaa toiselta suunnalta ja menee ohi. Päivänpaiste on hellää ja hyvää, se antaa vielä aikaa sille, joka valitti kesän kuluneen huomaamatta. On jo puolipäivä, morsianta ei enää saa nähdä muut kuin ne, jotka häntä puettavat. Lähistöllä asuu sellaisiakin, joita ei ole häihin kutsuttu, ja heillekin on tämä päivä malttamaton ja pitkä. He odottavat nyt jo hämärän tuloa, hääiltaa, katsojapäivää... Kello on kaksi, kaukaisempia vieraita on jo tullut, heitä liikuskelee puutarhassa ja heidän juhlaaateidensa näkö poistaa lopunkin arkitunnun koko alueelta. Joku arkipukuinen kutsumatta jäänyt kulkee talon ohi kuin jokin sopimaton epähieno ilmiö, jota ei häävieraan sovi huomata, vaikka hänet tuntisikin. Hääpukuiset pojat syövät odottaessaan viinimarjoja ja laskevat keskenään leikkiä, jossa kuitenkin tuntuu odotuksen kankeus. Päivä paistaa mustiin vaatteisiin. Tuossa on päärakennus, siellä jossain morsian valmistuu. Eliaskin on toisten tuttujen mukana marjoja syömässä. Nuorukaiset ovat toisilleen kohteliaita ja kankean iloisia.

Vielä ei hetkeen aleta; mitä olisi tehdä. Päivä on ihmeen kaunis, mutta se on sivuasia, se on melkein yhtä kuin tuo ohi kulkenut arkipukuinen. Kukaan ei nyt kiinnitä huomiota päivään semmoisenaan. Päivä ... sen yhteyteen kuuluivat yksityiset tapaukset pitkin kesää, sellaisia on sattunut monelle näistä häävieraista, ja morsiammellekin ja monelle, jotka eivät nyt ole täällä. Mutta ne tapaukset ja päivät eivät nyt kuulu asiaan. Yö pääsee häissä sittenkin lähemmäksi juhlijoita. Yö kuutamoinen on kuin vieraitten viihtymiseksi järjestetty seikka, jota voidaan mennä katsomaan parittain, joskus yksinkin. Kaikki tietävät silloin löytävänsä sieltä ulkoa yön, sadunomaisen hyväluontoisen tontun, joka ei tee häätalolle pahaa...

Eikä juhlijoista moni nyt ajattele morsiantakaan, hänen läsnäolonsa tunnetaan vaistomaisesti, hän on yhtä kuin tämä juhla. Häntä puetaan monen huoneen takana äärimmäisessä kulmahuoneessa, hän tulee jo valmiiksi. Salissa ja muissa huoneissa on supattelevia vieraita. Äärimmäisessä kulmahuoneessa silmää morsian peiliin, huntu päässä. Samalla hän sivumennen silmää ikkunasta ulos lakeudelle ja näkee siellä unohdetun päivän raukean surunvoittoisena paistelemassa, ja hänen tajunnassaan käväisee aivan pikaisesti kummallinen mielleyhdistelmä: varhaisempi entisyys, tämä kesä ja tämä nykyhetki sisältyvät kaikki siihen silmäyksen, jonka maisema häneen luo. Salista kuuluu: tiiru-laaru-trom; se on viulu. Isä tulee hakemaan. Kun tytär ottaa ensimmäisen askeleen lähteäksensä saliin, jysähtää hänen mieleensä sulhasen kuva ja nimi, Brunius, Brunius; niinkuin hän nyt vasta olisi koko seikan ymmärtänyt. — Brunius, se on sama mies, jonka hän silloin näki tanssiaisissa, joka seurusteli hänen kanssaan, kirjoitti, oli täällä juhannuksena ja on nyt jossain tuolla edessäpäin, isä vie minut sen luo. Brunius ei ole mikään miehen nimi, vaan erityisen käsitteen nimi, ja tuo isän käsivarsi, johon minä nyt nojaan, kuuluu sekin siihen Brunius-käsitteeseen. Mitä hän nyt tekee minun kanssani näiden ihmisten nähden, jotka ovat vartavasten pukeutuneet ja saapuneet katselemaan. Ovatko nämä häät? Mikä minua vie saliin? Isä on kuin jonkin hirviön lempeä mutta peräänantamaton käsi. Nyt salin ilma aukeaa, tuossa on kaikki...

Matkalla pukuhuoneesta saliin Olga ehti näin täydellisesti havaita tuon salaperäisen oikullisen

mahdin, jonka valloissa nyt olivat hän itse, isä ja kaikki nuo vieraat. Isä vei, hän meni, ja noiden ihmisten katseet imivät ja työnsivät häntä. Mitään tämantapaistakaan ei ollut hänen kuvitelmiinsa sisällynyt silloin, kun hän oli alkanut kiinnitellä Bruniusta itseensä. Olga tunsikin nyt olevansa jonkin tunteettoman tahdon alainen. Sillä hetkellä kun isä luovutti hänet Bruniukselle, etoi Olgan mieltä koko isän olento. Brunius taas oli kuin jokin syytön, siisti sivullinen. Astuessaan vihkimäryijylle hän vielä muisti aamulliset vuoteessa kokemansa tunnelmat. Ne ikäänkuin kimmahdivat päin hänen tajuntaansa ja siitä takaisin ja jättivät jälkeensä sen tiedon, että Elias on täällä, jossain hänen takanaan. Hän on itse tällä hetkellä Eliaksen ikäinen, tainnuttavan nuori — ja viaton, niinkuin hänkin. Siihen tunteeseen ikäänkuin kevyesti nojasi hänen tajuntansa koko vihkimisen ajan...

Pappi puhuu pitkään asiallista puhettaan.

Kuinka harvoin sittenkin tulemme ajatelleeksi elämän moninaisuutta ja yrittäneeksikään luoda siitä itsellemme ulkokohtaista kuvaa. Koko elämän olemusta emme milloinkaan käsitä, se on samanlainen kuin äärettömyyskin. Mutta me joudumme eläissämme näkemään tapaussarjoja perätysten ja tuossa yksitoikkoisessa peräkkäisyydessä on, jos osaamme sitä nähdä, suuri runollisuus, joka ensin masentaa ja sitten virvoittaa. Ensin se masentaa, kun löydämme itsemme aarniosta, jossa seuraa vain sokkelo sokkelon perään, eivätkä sokkelot lopu milloinkaan. Tuossa on nyt talo, jossa parasta aikaa pidetään tyttärelle häitä. Siinä on heti kolme seikkaa, sokkeloa: talo, tytär, häät. Talo on ikivanha, tiesi milloin se on rakennettu ja kuka sen rakensi. Kauan aikaa sitä hallitsi muuan mies, jolla oli vaimo ja poika. Poika oli ainoa lapsi, ja senvuoksi oli hänellä lapsuudessaan aikaa elää perusteellisesti monet pikkuseikat. Hän eli elämyksiään, ja talo pysyi yhä paikoillaan. Hän palasi taloon monenlaisella mielellä, ja talon henki sai suojella monta verevää haavetta... Mutta sanat ovat liian hidasliikkeisiä tulkitsemaan tätä asiaa. Pitäisi johtaa tapausten ja seikkojen sarjoja niin moniaalta yhtäaikaa siihen, kun morsian äärimmäisestä kulumahuoneesta meni saliin vihittäväksi Bruniuksen kanssa — joka juhannussaunassa sanoi, ettei hän ole tottunut suomalaiseen kylpöön... Muistamme ne kolme nuorukaista, jotka kevään yhteydessä kesään olivat pitkällään kaupungissa merenrantapuiston nurmikolla. Siitä tuohon, mitä äsken näimme morsiamen mielessä tapahtuvan, siinä on pieni näköala tuohon peräkkäisten tapausten runollisuuteen... Talossa pidetään nyt häitä tyttärelle. Tytär on nainen, yksi elämänaarnion pikku ihmeitä, eräs sokkelolaatu. Nainen tulee tänne maailmaan tietämättään, hänet saatetaan tänne ja kasvatetaan. Hän kasvaa ja imee joillakin näkymättömillä juurilla olevaisuuden, kaikkeuden maaperästä, niinkuin kasvi imee mullasta ja saa heleät värinsä auringonvalon myötävaikutuksella. Mikä naisen kasvamisessa ja väriensaannissa vastaa auringonvaloa, sitä en osaa sattuvasti sanoa. Mutta olevaisuuden, kaikkeuden maaperä on paikallisesti yhtä vaihtelevaa kuin multakin, ja sen mukaan vaihtelevat molempien maaperien kukatkin. Muutamilla alueilla ei kasva eräitä kukkia. Joskus aiheuttaa tämän seikan myös sopivien hyönteisten puute... Kaiken kaikkiaan, naisia on kuten kasvejakin monenlaatuista ja -värisiä. On kukkiessaan jotenkin hillityn värisiä, sittemmin värittämiä mutta satoisia — rukiita, ihan kuin rukiita. Sitten on aivan puhtaan valkoisia, omenankukkia suuret määrät yhdessä — irtireväisty, yksinäinen omenankukka näyttääkin jotenkin avuttomalta — ja niiden hedelmäkin on kaunis ja punertava. (Malkamäen pienemmässä rakennuksessa on juhannuksesta asti asunut sellainen sekä hedelmä että kukkanen, eräs lääkärin leski ja hänen tyttärensä, joista ei tätä ennen ole ollut aikaa eikä tilaisuutta mainita.) Sitten on suuria, sinipunervia kukkia, harvinaisia ja yksitellen kasvavia. Ne herättävät meidän mielenkiintoamme kukkina, vaikkemme voi ymmärtää, minkätähden niitä maailmassa kasvaa. Emme ole aivan varmoja, vaikka ne olisivat hiukan myrkyllisiäkin. Niiden hedelmäinkantoa emme enää huomaa, se tapahtuu joskus myöhemmin, muun ruohon seassa. Sitten on vielä sametinpehmeitä metsäkukkia, niinkään yksinäisiä ja kovin herkkiä pitelemiselle ... varmaan moni voi muistoissaan nähdä tapauksia... Niin naiset, nuo pikku ihmeet ovat monenlaisia, ja heidän vaihteita katsellessamme meidän silmämme useimmiten avautuvatkin näkemään elämänaarnion moninaisuutta ja sen runollisuutta. Esimerkiksi naisen vihillemeno tuolla tavoin ja niillä edellytyksillä kuin äsken näimme. Puhutaan paljon vanhempien pakottamisesta ja esitetään siitä juontuvia voimakaspiirteisiä kertomuksia. Myös puhutaan lapsellisesta rakastumisesta ja sellaisen rakkauden onnettomasta kuolemasta. Sopii epäillä, onko näitä kumpaakaan tapausta aivan puhtaasti sellaisinaan olemassa. Sanottiinhan Olgankin joskus järkeilleen, että Bruniuksen kanssa olisi muka turvallista olla, että tämä voisi hyvin varjella naisensa ikävyyksiltä tässä maailmassa. Mutta jo kihlusaikanaan oli Olga itsekin unohtanut tuon perusteen, ja jotkin muut seikat työnsivät häntä eteenpäin alettua tietä hamaan vihkimishetkeen asti. Ja kun nyt katselee Olgaa edessään ja muistaa vaikkapa vain hänen tämänkesäisiä menettelyjään, niin ymmärtää, että tuo tilanne hänen vihille mennessään oli juuri sellainen, johon hänen piti joutua; että se omituinen ilmakehä, joka häntä on ympäröinyt koko kertomuksen ajan, on ollut vain tuon lähestyvän omituisen tilanteen ennakkoväreilyä. Näemme sokkeloissa järjestelmällisyyttä, vaikkemme näe järjestelmän alkua emmekä loppua. Olga seisoi nyt kaikkien niiden voimien yhtymäkohdassa, joita hän tähän asti huvikseen oli päästellyt irti, ikäänkuin aikeissa ryhtyä ratkomaan sokkelojärjestelmää. Hetki oli erinomaisen otollinen johonkin suureen, tavattomaan tekoon, joka kehittää ihmisen luonnetta, hänen sisäistä kuviotaan enemmän kuin kymmenen tavallisen elämän vuotta, ja voi tosiaan reväistä valtavan aukeaman keskelle elämän aarniota. Olga vaistosi, kuinka tämä hetki tarjosi hänelle tilaisuutta sellaiseen nimittämättömään suurtekoon. Mutta hän seisoi vain

paikoillaan ja ikäänkuin odotti, mitä seuraa, kun hän ei teekään mitään. Ja siinä odottaessaan hän ikäänkuin nojasi pieneen seikkaan, Eliaksen läsnäoloon. Ja niin siinä menee ohi hetki, joka ei tarjoudu toista kertaa, sokkelot jatkuvat.

Pappi on jo päässyt puhumasta.

Ja kaikki jännitys huojentuu ja sulaa poloneesiin. Kuinka onkin päästy aamun kirkkaudesta tähän asti! Nyt soi jo poloneesi, pehmeinen virvoittava aine, tai virta, joka nostaa ja keinutellen kantaa pois siitä äskeisestä jähmeästä olostä, jonka lävitse poloneesiin päästiin. Ulkona jalostuu iltapäivän kulta, tässä se jo on mukana. Kaikkia näköpiiriin ääriä myöten se toistaa poloneesin käyntiä. Puutarhassa reseda tuoksuu. Kaikkien säveltä kuulevien ihmisten jäseniin virtaa sävel-aine ja taikoo niistä kaikkinaisen iän pois, niin että jäljelle jää vain pelkkä ihmisyys. Häät ovat alkaneet.

Poloneesin jälkeen seuraa ensimmäisten valssitunnelmien hienoin aika, hämärän tullessa, valojen syttyessä. Soiva valssi on kuin suuri parvi ilmassa leijuvia henkiä. Jokaisen tanssiparin korvain juuressa kiertää ja puhuu sellainen henki koko tanssin ajan, vietellen noudattamaan kevytmielisiä liikkeitä ja huikentelevia ajatuksia. Se puhuu kullekin erikseen, ja jokainen luulee olevansa sen kanssa kahdenkesken. Joskus tanssiva mies vetää naistaan lähemmäksi, silloin valssin sävel saapuu heidän kasvojensa ja ruumiittensa väliin ja he kaikki kolme koskettavat toisiaan. Näin keinuu koko tanssisali, ja soittimista valuu yhä uusia liikkeitä ja ajatuksia. Ennenkuin tulet syttyivät, kiintyi jonkun nuorukaisen silmä erään tytön vartaloon. Tyttö huomasi sen ja tanssiessaan hän katsoi sivulla seisovaa nuorukaista silmiin. Tästä nuorukainen rohkaistui ja silmäilemistä jatkui, kunnes valot syttyivät, jolloin he jälleen katsoivat silmästä silmään, mutta kummankin katseessa ilmeni tällöin pieni ivan häive. Eivätkä he näissä häissä päässeet tätä astetta pitemmälle, vaikka tyttö oli pukuunsa uhrannut niin paljon huolta ja hurjia toiveita ja vaikka se sopi hänelle niin hyvin... Oli melkein surullista nähdä, kuinka hyvin se sopi.

Valssi virtaa jakso jaksolta, ei osaa arvata, milloin se loppuu. Valot ovat jo palaneet kauan, ulkona on tullut pimeää. Jo kolmen aikaan tapahtui vihkiminen, ja jo sitä ennen saapuivat ensimmäiset vieraat, keskellä päivää, ja nyt ovat valot jo palaneet kauan. Nuo ja nuo vieraat täällä olivat ensimmäisiä. Tuntuu jo melkein siltä kuin häät olisivat mennyttä. Soiton väliajassa ei enää värähdä malttamattomuutta, ja joku innokkaimpia ja parhaita tanssijattaria voi viipyä näkymättömissä kokonaisen valssin ajan. Häät jatkuvat jatkumistaan, mutta ulkona on kuu.

Ai! Kuu! Se on nyt ihan pyöreä, ja kun ensimmäiset tulevat ulos sitä katsomaan, liittyy se juuri syrjällään Malkamäen korkeimpaan kohtaan, niinkuin punainen pää tummaan, istuvaan jättiläisruhoon. Pää on hiukan kallellaan, ikäänkuin yrittäisi herra leikillisesti nähdä olkapäällään aivan lähellä kaulaa sijaitsevaa kiveä ja pihlajaa. Ja katsos mitä se tekee, tanssisävelten yhä kuuluessa sisältä talosta! Se antaa temppunäytteen. Kun se muka ei näe tuota nenäkästä pihlajaa ja kiveä, jotka pyrkivät sen poskelle, niin mitä muuta kuin antaa pään ihan hiljaa-hiljaa irtautua tummasta ruhosta ja etäännyä sivulle päin, vähääkään hievahtamatta kalleltaan ja kasvot samassa viurussa. Kuu on saapunut juhlatalon liepeelle antamaan näytöstään, eikä sitä ajeta pois, vaikka paras tanssijatar puolenyön aikaan voikin olla kateissa kokonaisen valssin ajan. Mutta hän saapuu huomaamatta ovensuuhun, juuri kun polkkamasurkka on alkanut. Hän seisoo siinä korkeana ja hyrää kimeästi jotakin huulet suljettuina ja silmät kiintyneinä tanssiin, niinkuin tahtoisi lähellä seisovalle, salaa silmäilevälle nuorukaiselle ilmoittaa, että on huomannut tämän silmäilyn, vaikei pidäkään tarpeellisena katsoa. Koko hääsälin ihmiset, tanssijat, seisotat ja istujat muodostavat joka hetki määrätyn suuren ryhmän, joka asennoillaan ja ilmeillään yhdessä läsnäolevan musiikin kanssa tulkitsee juuri sen hetken sisällystä.

Ja ulkona kuu yhä vain jatkaa jatkamistaan tuota yhtä pääniirroittamistemppua, joka on sen ainoa. Nyt se on jo parin sylen päässä tummasta ruhostaan. Kivi ja pihlaja katsovat sen perään koomillisen kaihomielisinä, kun poski pääsikin pakoon niiden kutkutukselta. Näyn luonne on yhtäältä leikillinen, mutta samalla siinä on totiseksi tekevä sivuvivahdus, niinkuin nauravan kääpiön käytöksessä. Pää irtaantuu yhä kauemmaksi tummasta ruhosta, eikä kumpikaan näytä siitä irtaantumisesta kärsivän.

Poika ja tyttö katselevat yhdessä kuuta, puhumatta mitään. Kuun edessä ei ole tarpeellista puhua. Ei voi sanoa, ymmärtääkö kuu pojan ja tytön asian, mutta se katselee niin salaperäisen kursailematta ja suurenmoisen hämmentymättä, että sen mielellään antaa nähdä. Poika laskee vasemman kätensä tytön vyötäisille, tyttö tarttuu siihen käteen, ikäänkuin hillitäkseen, ettei se saisi varomattomasti ravistetuksi hänen kasvoiltaan kuun kirkkautta. Poika ymmärtää sen eikä olekaan varomaton. Sisällä on soitto vaiennut, sitten lyödään muutamia alkusointuja ja täyteläinen naisääni alkaa laulaa. Kuutamossa seisovat poika ja tyttö kuuntelevat, he ovat kahden, laulaja ei tiedä heistä. Pojan käsi ei hievahtakaan tytön vyötäisiltä, ja tytön hillitsemistä varten siellä oleva käsi tosiaankin lepää pojan kädellä. Kuukin kuuntelee paisteineen, kuinka nainen sisällä laulaa. Nämä ovat Malkamäen häät. Laulu kuuluu kuin jostain tämän tapauksen yläpuolelta, häätalossa ovat kaikki muut äänet vaienneet, ja hetkisen tuntuu näistä kahdesta kuuntelijasta siltä, kuin ei talossa olisi ketään, vaan tuo laulu kuuluisi jostain talon takaa, heille kahden. Ja vaistomaisesti he koettavat päästä selville, mikä se totuus on, jota laulu heille

puhuu. — On erinomainen tilaisuus nähdä millaista onni on. Se on totista, kirkasta ja ajatonta.

Kuu näyttää ikäänkuin lakanneen kujeestaan. Nämä ovat Olgan ja Bruniuksen häät... — — —

On yhä häät. On sellainen hetki, joka kuuluu hitaasti, tunnelma on loivenevan aallon pohjassa. On väliaika.

Morsian ja sulhanen istuvat rinnatusten ja ovat vaiti. Elias seisoo yksinään ovipielessä, käsivarret rinnan yli ristissä. Hän katselee morsiusparia, etenkin morsiamen pukua, ja kuvittelee mielessään siihen rinnalle sen puvun, joka samalla morsiamella oli poutapäivänä. Muutenkin tuntuu siltä, kuin tämä hetki näissä häissä vastaisi, koko kuluneeseen kesään rinnastaen, niitä pouta-aikoja. — Tuossa se morsian nyt istuu, jota minä olen pitänyt omanani, joka sanoi minulle ne neljä sanaa. Kuvittelen hänen nyt juuri äänettömästi sanovan ne minulle uudestaan. Tuo olento se siis oli; enpä ole häntä tällä lailla milloinkaan saanut katsella... Lyyli, missä hän nyt on? Hän on jossain siinä pimeydessä, joka ympäröi tätä kohtaa, jossa on häät. Lyyli on siellä ja minä olen täällä. Mutta kukaan näistä ei tiedä, mitä minulle eilen tapahtui Korkeessa. Jos se kohtaaminen yhtäkkiä ja yhtäkkiä työntyisi kaikkien noiden tajuntaan, niin ne hyppäisivät paikoiltaan ja alkaisivat kiivaasti etsiä, missä minä olen. Lyyli on siellä ja ikäänkuin odottaa, että minä vihdoinkin saisin valmiiksi sen jonkin, jota hän odottaa. Se on se Lyyli, johon tutustuin vasta hiljakkoin, jonka ulkopinta: silmät, suu ja vartalo, eilen sillä lailla liekehti, mutta sisus, itse Lyyli, koko ajan pysyi liikkumatta sen ulkopinnan takana, ikäänkuin moitti minua siitä onnettomuudestani, ettei minulla ollut valmiina sitä jotakin... Tässä istuvat ihmiset noin raukeina ja tuhlaavat tietämättään jännittävän kallista aikaa... Nyt morsian sanoi jotain sulhaselle, sulhanen vastaa, tummien, pehmeiden, lyhkäisten viiksien alta näkyy kaksi valkeata etuhammasta. Tuota morsianta olen minä syleillyt...

Morsian sanoi sulhaselle:

— Mitä sinä pidät Eliaksesta?

— Kenestä?

— Malkamäestä.

Näin morsian kysyi sulhaselta tuosta nuorukaisesta, josta kihlajaisiltana oli laulu kuulunut.

Sulhanen vastasi: — Talonpoikainen.

Oli kuvaavaa, etteivät he tätä ennen olleet nuorukaisesta sanaa vaihtaneet. Heidän tähän asti läheisin kohtauksensa oli se, joka tapahtui vuoden lyhimpänä yönä kamarissa Bruniuksen saavuttua. He olivat sittemmin vaistomaisesti varoneet koskemasta Taaven lauluun ja Eliakseen. Bruniuksen mielessä oli laulu ja sen aihe tuon häntä ympäröivän ja hänelle vieraan maailman voimannäyte; tuon kaiken, johon hän ei itse tuntenut vähääkään kuuluvansa, mutta johon Olgasta, hänen morsiamestaan, kuului kauhistavan suuri osa, ja joka juuri senvuoksi näinä viime aikoina oli kiusallisen usein asettunut hänen tajuntansa eteen, ikäänkuin vaatien häntä siihen ryhtymään. Itse, omassa mieskohtaisimmassa olossaan, hän ei tuntenut tuota maailmaa tarvitsevansa, mutta nyt oli käynyt niin, että Olga oli erottamattomasti yhtynyt häneen — ei yksin vihkimisen kautta, vaan syvemminkin — ja missä ikänä hänen, Bruniuksen, sielu tai henki nyt liikkui, aina kulki sen mukana myös Olgan henki ja sen perässä taas aina tuo hämärtyvä jatko: Olgan katkeamaton suhde tuohon vieraaseen maailmaan, jossa säännöttömät yllätykset olivat mahdollisia. Brunius tunsu joutuneensa ikäänkuin liekaan, mutta liekaköysi (Olga) oli semmoinen, että se toisessa päässään ajautui ja sulautui johonkin tuntemattomuuteen ja toisessa taas sulautui häneen, Bruniukseen, hänen oman olemuksensa rajoittamattomaksi osaksi; eikä Brunius nyt enää voinut nähdä selvää ylimenokohtaa, rajaa, itsensä ja tuon vieraan maailman välillä, josta laulu oli kuulunut ja jonka lähimmäksi päässyt edustaja hänelle oli Elias.

Siksi oli Bruniukselle hyvin vastenmielistä sanoa Eliaksesta mitään arvostelua, ja kun hän oli sanonut tuon sanan: talonpoikainen, tunsu hän saapuneensa vastenmielisen lähelle tuota Olgan vierasta osaa ja ryhtyneensä sen kanssa tekemisiin niinkuin jonkun vertaisen kanssa. Se näyttikin heti tapojaan, sillä Olga sanoi:

— Kun tietäisit, kuinka me olemme täällä ... sinun poissa ollessasi.

— Niinhän laulu kertoi, vastasi Brunius hymyillen.

Tämä oli jo melkein sietämätöntä, mutta onneksi Olga vaiken. Eliasta kohtaan ei Bruniuksella ollut juuri mitään muuta tunnetta, kuin että tuli vastenmielisesti huomanneeksi hänet toisten joukosta. Hän melkein ihmetteli, että sellainen nuorukainen oli täällä hänen häissään noin vapaasti ja rauhallisesti.

Eliaksella ja Olgalla sai olla mitä yhteistä tahansa, ne seikat eivät milloinkaan voineet saavuttaa Bruniuksen sisäisintä itseä. Ennen näitä aikoja sentapaiset seikat tuskin saavuttivat edes hänen ulkopuolista tietoisuuttaan, mutta nyt, kun Olga oli yhtynyt häneen, tunsin hän alati niiden olemassaolon kiusallisena, tarpeettomana ja senvuoksi käsittämättömänä painona, häipyvänä jatkona. Jonkin, ehkä tosin pienemmän osan Olgan olennosta hän tunsin sisältyvän tuohon omaan sisäisimpään itseensä.

Tällaisissa oloissa Bruniuksen eläminen nykyisin tapahtuu ja siitä lähtee jatkumaan, kun hän näistä häistä häipyi. Häät on. Elias on kadonnut ovelta.

* * * * *

Salissa laulaa kvartetti. Keväällinen tuomari on bassossa. Olga istuu Bruniuksen vieressä, mutta hän on tällä hetkellä unohtanut vierustoverinsa ja katselee ja kuuntelee, ihmeellistä kyllä, tuomaria. Tuomari on tähän asti jäänyt häneltä jotenkin huomaamatta. Mutta nyt on hääyötä kestänyt jo niin kauan, että läsnäolijain tajunta on läpikotaisin eläytynyt häähenkeen; ei kukaan muista, että arki on takana, ja vielä vähemmän, että se on edessäkin. Ollaan kuin matkalla, hiljaisesti nousten jonnekin, josta ei enää palata. Ei palata sinne alas, mistä lähdettiin: pukeutumisesta, eilisestä päivänvalosta. Nousu ei enää moneen tuntiin ole ollut jyrkkää, puolenyön jälkeen ei ole enää noustu ollenkaan, mutta on pysytty siellä, minne ennen puoltayötä päästiin. Ihmiset ovat kokoontuneina aine, jolla on sellainen ominaisuus, että kun siihen jostain saapuu hieno, salaperäinen, näkymätön käyte-aine, niin siitä tulee juhla; aivan kuin viini käy. Tunnelmat nousevat tyveninä, hivelevinä kuplina.

On kiiruhtamaton, täyteläinen hetki. Tuomarin basso virtailee kuin itsestään, niinkuin tietämättä, että sitä kuunnellaan. On kuin laulajat henkilöinä olisivat vaiti, ja heidän läheisyydessään suuri ihmisjoukko on kuuluvan laulun turvissa yhtäaikaan vaiti. Ympäröivän, syksyä kohden painuvan, kuun valaiseman tienoon keskellä on tällainen kohta. Yksi ihminen, Olga, istuu ja katselee laulavaa tuomaria, mutta tuomarin tutun, maailmassa tyventyneen hahmon ohi hän sisäisillä silmillään näkee jotakin, jota hän ei millään muotoa osaisi selittää. Jotain sanatonta, mutta liikuttavan selvää valuu laulun mukana johonkin hänen olemuksensa sellaiseen osaan, jolla ei ole nimeä. Mieli voi onnellisena pingoittumatta viivähtää kaikissa elämän kohtauksissa, kaikissa. Eikä mikään, mitä on tehnyt tai aikonut tehdä, ole pahaa, vaikka joku vaiston osa on sellaista joskus kuiskannut. Ei se ole pahaa, sillä se kuuluu johonkin sellaiseen, johon kuuluu kaikki; jota hän ei osaisi selittää, mutta jonka hän näkee ikäänkuin tuossa laulavassa tutussa tuomarissa. Tai ulkonaiset silmät ovat ikäänkuin sattumalta unohtuneet nojaamaan tuomariin, sillaikaa kun sisäiset silmät katselevat ohi sinne jonnekin, johon kaikki kuuluu, koko jatkuva tarina, Bruniukselle meno, Elias...

Tämä lauluk kohta oli vielä hienon-hieno koroke, korkein kohta mihin näissä häissä päästiin. Sitten alkoi taas varovaisesti, hiljallensa valssi soida, ja sen tahtien välissä vivahteli aamun läheisyys. Mutta vielä ei kukaan vieraista ollut poistunut, morsian saattoi hetken olla näkymättömissä, ei kukaan sitä miksikään huomannut. Morsian on huomaamattansa kulkeutunut jonnekin äärimmäiseen huoneeseen, joka ei ole vieraitten käytettävissä, jossa on pimeätä ja jossa saliin saapumaton kotoisuus pitää omaa juhlaansa. Sinne ei kukaan osu suoraan, mutta jonkun matkan päässä akkunasta on maassa rakennuksen varjon ja kuun valaiseman välinen jyrkkä raja. — Tänne Olga huomaamattaan kulkeutui, ennenkuin hän satunnaisen, sopimattoman, hurmaavan mielijohteen vallassa meni vanhan emännän puolelle, jossa Elias istui...

* * * * *

Vanhan emännän puolelle porstuanperäkamarin sohvaan kuuluu ylhäältä talosta tanssin humu, mutta ei oikein erota mitä tanssitaan. Se lienee kumminkin polkkaa.

Elias istuu siellä yksin pimeässä, kauempaa katsoen näkisi vain valkoisen juhla-rinnan paistavan. Hänellä on nyt hiukan samantapainen sisäinen hetki kuin Olgalla oli äsken ylhäällä häätulien valossa mieskuoron laulaessa. Eliakselle on käynyt näin:

Katseltuaan tavallista tiiviimmin morsianta ja sulhasta siitä hääsälin ovensuusta hän hiljallensa poistui häähuoneesta ja tuli tänne alas. Tullessaan hän näki katsojaväkeä, näki jossain käänteessä Korkean Väinönkin, Lyylin veljen... Väinö oli paremmissa vaatteissaan, hän, Elias, oli juhlapuvussa, valkoinen rinta avoinna. He huomasivat juuri toisensa, mutta he eivät tällaisessa tilaisuudessa katseillankaan, sanattomastikaan vaihtaneet mitään keskenään. Väinön ei olisi tarvinnut täällä olla... Elias antoi ohimennessään sivuuttamilleen katsojapojille semmoisen kuvan itsestään, että hän on ylhäällä häissä, mutta hänellä on jotain muille kuulumatonta mentävää äitinsä puolelle, jotakin, jonka merkitystä he, katsojapojat, eivät käsittä.

Mutta moni katsojapojista olisi hänen menonsa kyllä käsittänyt, jos olisi sen ilman sanojen välitystä saanut tietoonsa. Elias meni vain sinne kamarin sohvalle istumaan.

Hän vain istui sohvallla ja ilman mitään järkeilyä totesi itselleen, että ne häät nyt ovat, ja että Korkean Lyyli ei kuulu tähän häitten maailmaan, eikä oikeastaan hän itsekkään. Ja että oli jotain surullista siinä, että Väinö oli tuolla ulkona katsojaväen joukossa, että Väinö yleensä oli olemassa. Hän ei vihannut Väinöä ja hän tunsu, ettei Väinökään häntä vihaa. Mutta Väinön olemassaolo oli jollain lailla epämuukava. Ehkäpä juuri tuosta syystä, etteivät he vihanneet.

Niinpä hänen mielensä oli tuskin missään viressä, siinä vallitsi, kuinka sanoisi, juhla-arki. Tyytymätön hän ei ollut mihinkään.

Ihan kuin hän olisi tiennyt kuka tuli! Ovi raottui, siinä oli Olga, sanokaamme oikea Olga.

Kun oli kumminkin jotain sanottava, kun ei tätä kohtausta oltu millään katseilla eikä muilla sellaisilla valmistettu, sanoi Olga.

— Täälläkö sinä istut?

Eliaksen ei enää tarvinnut sanoa mitään. Hänen valkoinen rintansa paistoi pimeässä ja Olga istahti hänen viereensä, huntu päässä. He istuivat siinä puhumatta mitään ja tekemättäkään mitään, ihan vain niinkuin kaksi ihmistä sohvallla istuu. Ja totuus on, ettei heidän kummankaan mielessäkään ollut mitään juhlallisuutta, eivät he muistelleet eivätkä kaihoilleet, eivät ajatelleet että: "Tuossa nyt istuu Olga" tai: "Tuossa nyt istuu Elias." He istuivat melkein niinkuin järkevien kihlautuneiden on tapana istua isommassa seurassa: rinnatusten, mutta ajattelematta toisiaan ainakaan tietoisesti.

Kun siis vanha emäntä odottamatta ilmestyi ovelle ja sanoi: —*Hävetkää!* ei se heihin kumpaankaan juuri mitään vaikuttanut. Yhdet rattaat vierivät tietä pitkin. Sehän muistutti Olgalle, että hän pian oli poistuva tästä talosta, eikä hänen siis tarvinnut olla täällä vanhaa emäntää häpeemässä. Elias taas ei muuten äitinsä näkemisestä välittänyt. Se oli hänelle niin kaukaista, ettei olisi ollut ihmeellistä, vaikka hän olisi siitä noussut ja kysynyt: — Jaa —mitä se olikaan? Mutta hän olikin jäänyt yksin, kuuntelemaan etäistä tanssia, jota hän arveli polkaksi, aamupolkaksi.

Sillä aamu tosiaan ahdisteli jo häitä — siinä ne siis menivät, ja paljon jäi kertomatta! Meillä, jotka kaikkea olemme sivulta seuranneet, on kuitenkin vielä viimeinen tilaisuus pieneen tunnelmaan... Mitä sanottiinkaan silloin niistä ensimmäisistä suudelmista sinä lauantai-ehtoisena yönä, kun oli kuusenkävyt, ja rastaanlaulu helposti vallitsi ilmaa... "Ja pienen ketoaukeaman henki oli hienotunteinen eikä tahtonut ilmaista heille itseään. Vielä näin myöhään oli hyvin kuulakka ja lämminkin, oli kuin lämpö ja kaikki, mikä aistimiin saapui, olisi saapunut alhaalta maanpinnan kasvullisuudesta, josta suurin osa vielä versoi. Näin he jo heti ensimmäisenä iltana pääsivät tapaamaan toisiaan ja näkivät kumpikin toistensa välähtävissä silmissä tämän kuulakan, versoja kasvavan, lauantai-ehtoisen yön, kun he eri teitä saapuen, ennakolta sopimatta tapasivat toisensa, ja vetivät toisensa maahan istumaan..." Siihen tapaan kai siitä illasta sanottiin.

Lopuksi vielä tämän häyön kulusta. Kun se oli edennyt kauemmaksi Malkamäen laesta, unohtui pian se alkuperäinen pään irtaantuminen. Kuu muuttui varsin totiseksi, kuten leikinlaskijakin joskus muuttuu. Vaikka palauttikin mieleensä tuon alkukuvan silloin, kun kuu jo oli toisella puolella taivasta, niin ei se enää vaikuttanut leikilliseltä, vaan ikäänkuin syvällisemmällä. Silloin ajatellen ei edes sen pienen, mustan elävän tarina olisi vaikuttanut leikilliseltä... Nyt on kuu laskemassa luoteeseen, semmoiselle kulmalle, jossa ei koko tämän kertomuksen kuluessa ole milloinkaan käyty. Kuutamot, niiden sisällys on toisenlainen kuin kesän. Vain saadaksemme tähän menoon nähdä vielä yhden kuutamon olkoon kerrottu se, mitä nyt vielä seuraa.

EPILOGI

Runoilijan syysmatka

Syksy on aivan toista kuin suvi, suvi on toista kuin kevät, ja niin edespäin. Kaikki maailmassa olleet syksyt, suvet, kevät ja talvet muodostavat sarjan erilaisia maisemia, jotka mielikuviutus jonain hetkenä

voi nähdä jossain epämääräisen etäisyyden päässä avaruuden ääriä leijumassa. Näin kuvitellen katoaa niiltä koko se ominaisuus, jota ilmaistaan vuosiluvulla. Ajan käsite häviää ensin ja sitten paikan, ja lopulta häviää käsite niiden olevaisuudesta. Milloin, missä ja mitä olivat kevät, kesät, ihmiset, hyönteiset, tapaukset? Oliko niitä ehdottomasti olemassakaan? Menkää aamulla näyttämölle, jossa illalla on näytelty: kaikki viimeisen näytöksen laitteet ovat paikoillaan, ja himmeässä katsomossa on tyhjä tuoli toisensa vieressä...

On siis tarpeetonta lähemmin määritellä, minä syksynä tapahtui, että muuan runoilija lähti liikkeelle kammiostaan. Runoilija oli jonain sopusointuisena hetkenä saanut kuulla niistä viehättävistä liikkeistä, joiden moninaisuudesta tämä kirja on kokoomus. Hän oli saanut kuulla — tai sielunsa silmillä nähdä — kaikki kevyinä miellyttävinä kosketuksina, ja hänet oli vallannut tuollainen ajattomuuden tunnelma. Hän näki kaikki tämän kirjan tapaukset edessään pitkäkökönä hetkenä kammionsa tutussa äänettömässä hämärässä. Se aihe, jota hän siihen aikaan kypsytteli, alkoi tämän johdosta omituisesti keinahdella hänen tajunnassaan, ikäänkuin olisi etsinyt säveltä tullakseen ensikädessä ilmi hyräilynä. Hän oli saanut aiheen jo kerran nuorukaisena ajellessaan yksin pitkät matkat syyskesäistä tietä. Hän oli silloin ensin ruvennut hyräilemään jotakin ja vallan huomaamattaan muodostanut hyräilynsä sanat:

Riiasin kerran tyttölästä meiän vainion takaa — tuli-ii-i, tuli-aa-a — meiän vainion takaa, —
Mammani myönsi, pappani kielsi — nyt tyttö jo maassa makaa. Tuli-ii-i, tuli-aa-a — nyt tyttö
jo maassa makaa.

Kun hän huomasi mitä hän hyräili, valtasi hänet voimakas innoitus, ja ennenkuin matka loppui, katseli hän sisällisillä silmillään laajaa alaa, jota tuntui olevan ihana raivata runolle. Runon nimeksi tulisi "Kansanlaulu". Hän kumminkin hyräili ja suunnitteli sillä kertaa liian kiihkeästi, koko aihe rupesi etomaan hänen mieltään ja runo jäi runoilematta. Mutta nyt vuosien kuluttua aihe oli jälleen palannut esiin ja nuortunut tämän kirjan aiheista. Vaikkei niillä ja hänen "Kansanlaulu"-aiheellaan ollutkaan mainittavaa yhteyttä, tuntuivat ne kuitenkin omituisesti virkistävän toisiansa. Runoilija muisti vielä ne sanat, joita hän oli yksikseen rattailla ajaen hyräillyt, hän kirjoitti ne nyt paperille ensi kerran, hyräili niitä ja hyräillessään sai ajatuksen mennä katsomaan niitä maita, joilla äskettäin oli suven sulojen keskellä väreillyt lempi ja rakkaus.

Tullessaan niille maille runoilija löysi punakeltaisen syksyn. Tottuneena harkitsevaan havaintojentekoon ja erittelyyn hän katsoi keltaista koivua niinkuin jotain henkilöä ja ikäänkuin odotti, että puu siinä ilmaisisi hänelle luonteensa kuvaavimman piirteen. Ilmavassa, sirossa lehtimetsässä oli valo hentojen pilvien siivilöimää, hyvin tasaista. Hän oli siirtävinään koko näkynsä kankaalle, tekevinään siitä taulun. Pitkin vainiontakaisista mäenlapetta ikäänkuin nouseskeli viidan pimennosta keltaisia ryöppyjä, tulen ja kullan värit ihan tupruilivat omasta voimastaan, ne ikäänkuin säteilivät puiden omasta olennosta auringon yhä pysyessä ohuen harson takana. Koko hänen suuripiirteinen "Kansanlaulu"-aiheensa tuntui mahtuvan piiloon yhden kostean koivunlehden alle. Oli sellainen hiljaisuus kuin joittenkin odottamattomien asiain edellä.

Runoilija tuli taloon ja sai kyllä luvan asua siellä muutamia päiviä. Mutta talossa ja sen ympärillä vallitsi sama odottava, ahdistava hiljaisuus, ikäänkuin olisi elämä, koko yleinen olevaisuus, turtunut omaan käsittämättömyyteensä odotettuaan tuhannentuhatta vuotta ratkaisua arvoitukseensa, petyttyään taas näissäkin yksikesäisissä yrityksissään. Kaikkiällä näkyi sänkeä ja ilmassa ailahteli leikatun yrtin lemua. Talosta oli tytär viety miehelään, ja yleensäkin tuntui runoilijasta siltä, kuin olisi täältä juuri hiljakkoin poistunut — mitä? — sitä ei voinut määritellä. Ruohot oli leikattu, tytär viety. Miksi oleskelivat täällä isäntä ja emäntä? Mitä heidän elämänsä sisälsi. Ja vanha emäntä vain asui omalla puolellaan. — Miksi tulin minä tänne? kysyi runoilija itseltään.

Tai oikeammin hän vain hymähti itsekseen, sillä syvimmissään hän kyllä tiesi sen lapsellisen syyn, jonka tähden hän oli tänne tullut. Siinä on pitkälti kertomista. Hän ei ollut tullut "Kansanlaulun" tähden, matkan todellisuushan ilmeisesti vaimensikin hänen kammiossa herännyttä innoitustaan. Tämä innoitus oli vain ollut sopusoinnussa erään toisen, keskeisemmän innoituksen kanssa. — Runoilija oli kahdenkymmenen vaiheilla ollessaan kokenut mitä kauneimman rakkaudenonnen sillä paikkakunnalla, jolta hän oli kotoisin. Sen yhteydessä tuli vieläkin hänen mieleensä juhannuspäivän lehditettyjä latioita ja myös tällaisia myöhäsyksyn alastomia kuutamoina. Siitä oli monta vuotta, se oli päättynyt masentavasti, ja sen jälkeen hänestä vasta tuli huomattu runoilija. Mutta hän eleli yksikseen eikä pitänyt runoilijamainettaan suuressakaan arvossa. Hän tunsu irtonaisuutensa, käveli öisin katuja pitkin ja katseli yönaisia, mutta ei voinut lähestyä heitä. Missä hän vain näki naiskuvia, etsi hän niistä joitain erikoisia piirteitä ja osteli niitä itselleen. Hän muisteli entistä rakastettuaan, jonka kuva hänen tajunnassaan oli täydellisesti sulautunut käsitteeksi puoleensavetävästä naisesta yleensä ja hänestä tuntui, että hän vielä tapaa hänet jossain ja he voivat toisiaan silmiin katsoen yhdessä ymmärtää elämän surunvoittoisuuden. Mutta sitä tilaisuutta ei tullut, ja vuodet menivät, menivät ... tarkoituksetonta menoaan, ja runoilija kuljeskeli kaduilla ja viivyskeli tanssisalien ovilla uneliailla aamutunneilla. Ei ollut kiirettä kotiin. Häntä vaivasi lemmenkaipuu, mutta hän salasi sen ja paljon

Tänä syksynä hän erikoisen selvästi tajusi vaelluksensa irtonaisuuden. Hän oli viettänyt kesänsä kaupungissa noissa ikuisissa unelmissaan, muttei ollut syksyn tullen mitään saavuttanut. Palasi tuttuja sisämaasta, tapasivat toisiaan lämpöisinä iltoina tummanvihreitten lehvien alla lamppujen valossa. Heidän olonsa näytti sisältörikkaalta, ja runoilija tunsu itsensä osattomaksi, kuluneen kesän jälkeen. Noiden toisten kaksi onnellista tunnelmaa oli häneltä jäänyt kokematta: keväinen lähtö kaupungista vihreänkeltaisten vaahterankukkien alitse ja syksyinen saapuminen samaan kaupunkiin samojen vaahterain tomuttuneiden tummien lehvien alle lamppujen valoon, kun ravintoloiden työillä vielä oli valkoiset puserot ja mustat hameet...

Ja kun sitten muuan nuorukainen jossain sopessa sivumennen kosketteli tämän kirjan kahta naispuolista päähenkilöä, aivan samoin kuin joku romaanihenkilö jossain käänteessä muistellen mainitsee jonkun vierailta mailla kauan sitten tapaamansa naisolennon, niin kiihtyi runoilijan mielikuvitus heti luomaan kesäisiä kuvia, joissa hän itse oli päähenkilönä. Hänestä tuntui, että kohtalo oli tuhlannut noiden naisten kesäisen suosion sellaiselle, joka ei ymmärtänyt sen arvoa, tuolle nuorukaiselle, joka ei osannut eritellä eikä tietoisesti todeta ihmiselämän hienoimpia suloja. Niin runoilija arveli ja lohduttelihe osattomuudessaan sillä, että katsoo yläpuolelta sekä nuorukaista että hänen kauniita seikkailujaan, koko elämän ja olevaisen moninaisuutta, omaa vuosientakaista lemmentarinaansa; katsoo ja arvostelee niitä ulkokohtaisesti ja lainaa niille mielenkiintoaan niiden todellisen arvon mukaan. Hän tunsu samalla olevansa kypsä luomaan "Kansanlaulunsa" ja lähti sisämaahan verkkaisena, levollisena, hiukan surunvoittoisena, kuten kokenut ja kehittynyt ihminen.

Tästä kaikesta johtui, että runoilija talossa yksin istuessaan hymähti itsekseen. Hän oli niin elävästi kuvitellut sitä, joka meni miehelään, että hän aivan oli odottanut tapaavansa hänet täällä. Niiden harvojenkin piirteiden mukaan, jotka runoilija oli nuorukaisen puheista koonnut, olisi tuon miehelään menneen pitänyt suostua runoilijaan, ja heillä olisi täällä metsien takana tällaisessa talossa ollut ihana yö. He eivät olisi toisiltaan mitään kysyneet, heillä ei olisi ollut yhteistä muuta kuin ajaton onnensa ja sanaton toistensa ymmärtäminen. Tänne tullessaan oli hän sitten vaistomaisesti koko matkan tehnyt havaintoja syksyisessä luonnossa, päästäkseen katsomasta tuota lapsellista harhakuvaavaa silmästä silmään ja pidättäkseen sitä sillä tavoin sielunsa lähetyvillä niin kauan kuin mahdollista.

Mutta talossa hän vasten tahtoaan alkoi havaita kielteisiä seikkoja: ruoho oli leikattu ja tytär viety, talossa viipyvien ihmisten ja runoilijan oma olo tuntui ihmeen tarkoituksettomalta, eikä hän täällä itse paikalla mitenkään voinut eläytyä kuulemaansa kesäiseen kertomukseen.

* * * * *

Se näkymätön suhde, joka runoilijan mielikuvituksessa oli muodostunut hänen ja miehelään menneen naisen välillä, oli kokonaan aistillinen. Runoilija kuvitteli naisen ruumiinmuotoja ja silmäin ilmettä ja hyväilevänsä niitä. Tähän mielikuvaan kuului, että nainen oli kevytmielinen ja sielultaan suloisesti syntinen. Sellaisen naisen kanssa saattoi elää vain yhdessä vaiheessa, elämän tosiolojen ulkopuolella, ajattomassa huumeessa, jonka kiihtynyt mielikuvitus kyllä uskoi voivan jatkua pitkältäkkin. Nyt mielikuvan rautessa valtasi runoilijan omituinen sielullinen hervahdus. Jossain hermoissaan hän tunsu vastustamatonta kutkaa, joka pakotti nauramaan, mutta tämä nauru ei ollut itkustakaan kaukana. Hän tuijotti akkunasta niitettyä pihamaata, ja ruohon sänki ja koko maisema näytti hänestä ehdottoman älyttömyyden perikuvalta. Ja siinä tuijottaessaan hänestä tuntui kuin olisi koko avaruus, ja kaikki mitä siinä on, seisonut siinä hänen takanaan ja ympärillään ja odottanut häneltä ainoalta apua ja selvitystä tuohon ikuiseen älyttömyyteen. On helppo sanoa, että joku ihminen silloin ja silloin tunsu olevansa yksin maailmassa. Mutta runoilija tunsu sen tunteen tällä kertaa niin voimakkaasti, että hän lyhyhistyi sohvalle ja rupesi ääneensä nyhkyttämään.

Kukaan ei häirinnyt runoilijaa, hän sai rauhassa itkeä itkunsa loppuun. Hämärsi jo, kun hän havahtui ja tunsu paljon avartuneensa ja rauhoittuneensa. Mieli alkoi etsiskellä onnellisia aatteita, aistillisuuden lumeet olivat haihtuneet. Kaikkeuden käsittämättömyys, joka äsken oli tuntunut tympeältä, alkoi säteillä ylevän suuruuden loistetta. — On ihanaa sentään olla tällaisessa ihmeellisessä meressä, jossa laajinkin katse, niin sisäinen kuin ulkonainen, valitsee vain pienen kuplan alan, jonka suuruus on vertaamaton ja asema määrittelemätön itse kaikkeuteen nähden. Minunkin ympärilläni on tuollainen kupla, ja niin on kaikkien olioiden. Hänellä, joka meni miehelään, on tällä hetkellä ympärillään oma näköpiirinsä, oma kuplansa. Kas, mikä viehäytys piilee tällaisessa ajatuksessa!

Runoilija oli kuullut tämän kirjan naispuolisista päähenkilöistä kerrottavan eri iltoina, ensin miehelään menneestä. Kun hän oli jo innostunut lähtöönsä, oli hän toisena iltana antautunut muutamien nuorukaisten viiniseuraan. Kun he kaikki jo olivat humaltuneet, oli tuo samainen nuorukainen hänelle kuumasti supissut toisestakin päähenkilöstä, siitä, joka jäi salolle. Viinin lämmössä oli runoilija silloin nähnyt hänetkin edessään ja tuntenut vissillä tavalla häneen suhtautuvansa. Tämän suhteen ydin oli suuri, kaikki sulattava myötätunto. Mitään tietoista aistillisuutta ei tämän kuvittelun

yhteydessä hänen mieleensä tällöin syttynyt. Hän kuvitteli tarttuvansa tuota salolle jäänyttä käteen, katsovansa häntä silmiin, syleilevänsä häntä ja suutelevansa ja vihdoin tekevänsä kaikki, mitä mies niin edespäin voi tehdä naiselle, mutta näillä kuvitteluilla ei ollut sellaista tietoisien synnillisyyden sivuvivahdusta, joka oli ollut ytimenä hänen kuvitteluissaan miehelään menneestä naisesta. Tuolle salolle jääneelle hän olisi antanut kaikki kiihkeät hyväilynsä korkeimmaksi tunnustukseksi hänen naisellisesta ylevyydestään, pyytämättä itse muuta kuin saada ne antaa. Miehelään mennyttä hän oli kuvitellut kanssansa yhdenvertaiseksi, samanmieliseksi, hiukan elähtäneeksi naistoverikseen tuon yhteisen ihanan yön järjestämisessä.

Salotyön kuva ei kuitenkaan ollut sillä kertaa pysyvämmin jäänyt runoilijan mieleen. Mutta nyt itkemästä päästyään hän muisti, mitä nuorukainen oli puhunut viinin ääressä. Koko se tilaisuus palautui ikäänkuin liikkumattomana kuvaelmana hänen mieleensä ja sulautui tuohon viehättävään avartuneeseen kaikkeudenkuvaan. Hän näki viinin lämmittämän nuorukaisen puhumassa suven suloista, harjusta, aittapolusta ja aitasta. Hän näki nuorukaisen silmissä surullisen ilmeen, joka tuntui kiihtyneesti, mutta silti tiedottomasti vaativan selitystä kaikkeen. Hän katsoi ulos ikkunasta alastomaan syksy-iltaan, johon nousevan kuutamon valo alkoi sijoittua. — Näin katseli varmaan joku ihminen tällaisessa mielentilassa tuota kuutamoa tuhannen vuotta sitten, ja kumminkin tuntuu, kuin se tapahtuisi vasta nyt ja minä olisin se ihminen, ajatteli runoilija ja lähti ulos.

Hän toivoi löytävänsä harjun juurella sijaitsevan töllin. Ilma oli kylmäkö, käsiä paleli, hän työnsi ne taskuihin ja lähti niska kyyryssä etelää kohden, jossa harju muodosti kohokkeen taivaan ja metsän rajaviivaan. Hän kulki kulkemistaan ja oli varma siitä, että osui oikeaan. Tänne taivasalle tultuaan tuntui hänestä heti siltä, kuin olisi menossa toimittamaan jotakin aivan asiallista asiaa, joka ei hänen mieltään erikoisesti kiinnittänyt, mutta jota ei kuitenkaan voinut jättää toimittamatta. Hän hyräili eloisasti ja katseli kuutamon ikuisen-ihmeellistä valoa, jonka kuvaamisessa runoilijat olivat kilpailleet. — Runoilija!... Minähän olen myöskin runoilija, en ainakaan ole muuta ... tämän kansan lapsi, tämä kansa on joskus tullut näihin metsiin, ja silloinkin on näin paistanut kuu... Ja nyt minä kuljen sinne tölliin. Varmaan olen jo lähelläkin, tämä noro tuntuu juuri semmoiselta. Tästä siis se nuorukainen on kulkenut monenlaisella mielellä... Runoilija! Tämmöistä on olla runoilija...

Nähdessään harjulta töllin runoilija kyllä aavisti osuneensa oikeaan, mutta samalla jotenkin pettyneensä. Hän oli mielikuvituksessaan kuulemansa perustalle aivan täsmällisesti muovailut tämän näköalan, rakennusten muodon ja aseman. Kun hän nyt todellisuudessa, vaikkapa kuunkin valossa, niitä katseli, näki hän niissä jotain laihaa ja ikäänkuin liaksi asiallista, ja hetkisen hän epäili, tokko tämä ollenkaan oli se korkeimman runollisuuden tyyssija, jota hän oli lähtenyt etsimään. Mutta samassa hän ymmärsi, että tällä kertaa oikeastaan oli yhdentekevää, minne hän oli joutunut ja oliko niitä kertomuksen paikkoja ollenkaan olemassakaan.

Töllissä näytettiin vielä oltavan ylhäällä, joitakin ihmisiä hyöri mustalla pellolla kuun valossa.

Runoilija ei harkinnut mitään, vaan suoritti ihan vaistomaisesti kaikki ne teot, jotka hänet tästä harjulta johtivat töllin porstuanperäkamariin. Hän poimi maasta muutamia kiviä ja pisteli taskuihinsa, yhden hiukan isomman hän otti käteensä ja laskeutui sitten reippain askelin töllin pihaan ja seisahti siihen. Läheisellä perunamaalla leikattiin varsia. Kaksi miestä, ja yksi nainen leikkasi, kaksi pienempää tyttöä kanniskeli varsia kasoihin puolitekoisen haasian luo. Runoilija lähti kävelemään vakojen yli heitä kohden, nosti vanhemman miehen edessä lakkiaan ja sanoi:

— Hyvää iltaa, voisikohan asumuksessa saada yösijaa?

Mies seiso ja katsoi, toisetkin pysähtyivät työstään. Runoilija tuns sydämensä kovasti tytkyvän, kun hän näki nuoren naisen kasvat kuunvalossa. Kuinka nopeasti ihmisen mielialat vaihtuvatkaan aistimusten vaikutuksesta! Runoilija tuns jo jumaloivaa kiihkoa tuota naista kohtaan, kuten oli taanoin tuntenut viinin ääressä lämpöisessä ravintolassa. Hän näki heti naisen piirteissä ja olemuksessa ne seikat, jotka sitä nuorukaista olivat sitoneet: kaulan, ohimot ja vaatteiden poimut, silmien pehmeän välkähdyksen kuun valossa. Runoilijan äskeiset mietteet olivat jääneet kuin suurien vaihteitten taakse. Hän tuns olevansa mitä tavallisimmassa nuoremiehen mielentilassa, tuommoisessa, jonka nuorukaiset polvesta polveen oppivat heitä edellä olevilta naistensuostuttelijoilta ja joka ulkonaisesti ilmenee kevyenä sukkeluutena ja eräänlaisten ilmeiden ja asentojen vaistomaisessa teennäisyydessä. Runoilijan mieli oli itkusta virkistynyt kuin lehdikko sateen jälkeen. Sateen ensimmäinen vaikutus on hieno puhtaus, mutta heti kun päivä pilkistää, alkaa lehto lemua ja kasvaa. Mitä hurjimmat intohimot syöksyivät runoilijan sydämeen, ja suullaan hän lörpötteli yhtämittaa, havaiten omissa äänenväreissään tuon intohimon sivusointuja. Suu puhui sitä, kuinka hän näitä kivennäisiä etsiessään ja tutkiessaan oli eksynyt näin kauas ja tahtoisi mielellään olla yötä, jatkaakseen vielä aamulla etsiskelyään, mutta aivot ajattelivat sellaista, jota tuskin voi sanoa: — Huomaatko sinä tyttö minun äänestäni, että olen sinuun syttynyt, huomaa nyt! Kas näin minä kuvittelen juuri nyt syleileväni sinua, ja sinun täytyy hermoissasi tuntea tämä minun kuvitteluni. Et katso enää tänne päin, mutta kuvitteluni voimalla minä tungen

puserosi läpi sinun sydämeesi tämän mielialani... Oo, sinä tunnet jo rakkauden sulon, et ole siitä tietämätön... Nyt käänny pirttiin päin enkä ole sinua näkevinäni, mutta meillä on aikaa, sillä ihan varmaan saan olla täällä yötä.

Runoilija ymmärsi, että hän sai olla yötä porstuanperäkamarissa. Hän jäi sinne sängylle istumaan siihen tapaan, kuin olisi hänen ollut siinä vain hetken aikaa jotain odotettava. Pakarista kuului tulen rätinää ja porstuasta askelia, tuntui tavallinen kamari-ilman hieno lemu, taas kuului askelia ja pirtinoven käynti. Nyt pirtissä syötiin, mutta sanaakaan ei siellä puhuttu. Akkunan takana käymättömällä nurmella vallitsi kuutamo, mutta metsänsyrjä oli pimennossa. — Nyt minä siis istun tässä kamarissa tämän sängyn laidalla, ajatteli runoilija, ja tunsu kasvojensa samassa vääntyvän omituiseen peikkomaiseen virnistykseen, ja silmänräpäyksen ajan hän tunsu olevansa vain kuutamon siihen luoma kummitus. Suuri on ero aamun ja illan välillä: huomisaamuna runoilija kiiruhti äänetönnä metsätietä takaisin taloon päin ja viskeli taskustaan kiviä tiensivuun. Mutta nyt tällä kuutamohetkellä hänen tajunnassaan ei ollut mitään käsitystä olleesta eikä tulevasta, oli vain paikalleen seisahtunut nykyhetki, joka oli pakottanut hänet tuohon ihmeelliseen, älyttömään virnistykseen.

Nuori nainen oli äsken perunamaalla ojentunut suoraksi ja katsonut runoilijaan ikäänkuin jostain korkealta, niiden hienojen vaiheittensa takaa. — Sellainen tyttö seiso juuri täällä keskellä mustaa perunamaata, ja minä, joka olen syntynyt vallan muualla enkä ole täällä milloinkaan ennen käynyt, satuin tulemaan juuri tänä iltana.

Ja runoilija koetti kuvitella, millä kohtaa tyttö nyt oli pirtissä, oli katsovinaan häneen läpi seinän ja kuiskasi äänettömästi, mutta niin että huulet kävivät sanojen mukaan: — *Tule tänne, tyttö!* Hän toisti tätä monta kertaa ja oli aivan varma, että tytön sielu kuuli sen. Oli selvää, ettei tyttö tullut, mutta kuvitelma hyväili runoilijaa auliisti. Siinä vilahti hänen mielessään hänen nuoruutensa rakkaus, joka näihin asti oli antanut hänen sielunsa säveleeseen tumman soinnun. Tässä kiihkon tilassa tuntui se nyt omituisen pieneltä, melkein lapselliselta seikalta. Tämä oli hänelle uusi havainto, ja hän unohtui hetkeksi sitä tarkkaamaan.

Samalla hän kumminkin hiipi ovea kohden, ja juuri sillä hetkellä, kun joku oli tulossa ulos pirtistä, raotti runoilija kamarin ovea.

— Tuota ... voisikohan neiti toimittaa minulle *pikkiriikkisen* pisaran maitoa?

"Neiti" hymähti jotain vastaukseksi, ja kääntyi takaisin pirttiin. Vasta senjälkeen runoilija veti kamarin oven kiinni ja sähähti itsekseen, niinkuin vesi kuumalle raudalle. — *Pikkiriikkisen, pikkiriikkisen...* Runoilija voihki. — Töllin vaimo toi maidon.

Noin kolmeen tuntiin runoilija ei saanut unta. Nämä tunnit muodostuivat samansisältöisiksi kuin monesti ennenkin, jolloin hän tiesi, että kaunis nainen oli yötä samoissa suojissa. Hän liikkui hiljaa huoneessaan, kuunteli läpi seinän ja uskalsi joskus rykäistäkin. — Huomatkoot, että olen mieletön, en tule tänne enää toista kertaa. Mutta miksi on maailma sellainen, ettei tyttö nyt mitenkään voi hiipiä tänne minun luokseni... Mikä on tällaisen inhimillisen tunteen pohja? Ihmissuvun jatkuminen. Tulee maailmaan lapsi, jonka ilmeet ovat samanlaiset kuin vanhuksen. Sitä hoidetaan asiallisesti, lemuavia riepuja on nuorassa kuivamassa. Lapsi poraa ja äiti laihtuu... Äiti, se sana tuo mieleen jotain lakastunutta ja näivettyntä. Joskus isä kantaa lasta; se on luonnotonta... Kaikki tuo on pohjana tälle tunteelle, jota nyt tunnen. Se on pohjana minun runoilemisellenikin. Rakkaus, se suuri maailmanvoima. Rakkaus, niin, se on rakkaus.

Runoilija toisteli sitä sanaa, ja kaikki nuo ajatukset lihavasta ja pehmeästä pikkulapsesta tulvahtelivat hänen mieleensä uusina kiihdykkeinä tuottaen jonkinlaista äitelää, luonnotonta viehätystä. Hän kuvitteli sellaisen lapsen tuolle tytölle, joka oli pirtissä, ja tämän kuvitelman suhdaton sopimattomuus yhä lisäsi viehätystä. Yhä kiihtyen hän äänteli kurkullaan jo rohkeammin ja haparoi väliseinää, niin että rapina saattoi kuulua pirtin puolelle. Lopulta runoilija kyllästyi yrityksiinsä ja meni vuoteeseen — kuten niin monesti ennen tällaisissa tilaisuuksissa.

* * * * *

Tähän saa loppua kertomus lapsekkaasta runoilijasta, heikko hyvästijättö-säkeistö koko menneen kesän runoelmalle. Viehättävää on katsoa tästä taakseen, nähdä kauempaa ne kevyet kosketukset, joihin tuo yksinäinen sielu joutui menneen kertomuksen kanssa. Hän nukkuu nyt siellä töllin kamarissa, jonka ilmaan joskus kesän aikana kaikenlaisten tuotujen kukkien mukana on saattanut eksyä pieniä, outoja hyönteisiä, ailahdus kesän ajatonta henkeä. Nyt katselee sinne hervahtanutta pikkuruista runoilijaa vanha kuu "korkeuden sininiitulta". Runoilija on nukkunut — kuten monesti ennen — siihen kuvitelmaan, että hän nyt vihdoin aloittaa elämänsä alusta.

Mutta tässä valossa ei mikään ole naurettavaa, kaiken raukenevaisuus vain on ilmeinen. Minne

ikuisuuksiin ovat joutuneet kuusten latvain punat, joiden tunnelma vallitsi mieltäsi lukiessasi "Ensimmäistä kesäyötä!" Ja eikö sinusta tunnu siltä, kuin olisivat jo aikoja kuolleet ne ihmiset, jotka kesän aikana koskettivat toisiaan käsin ja katsein? Ja eikö toisaalta tunnu siltä, kuin kaikki katseet, tapaukset, kesien heidepilvet ja maisemat, runoilijat kivineen ja mielenkäynteineen, keväiset ja syksyiset kaupungit ja niin loppumattomiin; eikö tunnu siltä, kuin ne kaikki aineettomana käsitteiden aaltona etenisivät avaruudessa kuun ja tähtien seassa, jossa ei ole paikkaa eikä aikaa. Tämmöistä olet näkevinäsi, jos kuvittelet suljetuin silmin istuvasi jossain ylävämmällä paikalla tämän viimeisen luvun koleassa kuutamossa. Siinä kylmenee ruumiisi, ja ennen pitkää sinä varmaan kuvittelet piileväsi kesäisen kellokukan kuvussa, jonka heiluvat pienoisenäköalat sinä suurennat omien suhteittesi mukaisiksi. Ja siinä et teekään väärin. Sieltä näet sorjien kortten yli maata, ilmaa ja vettä, ja taivaalla hehkuu kaikkivaltias tuli. On sellainen epämääräinen kesäinen hetki, jolloin muutamien ihmisten keskinäiset vaiheet juuri olivat eräällä määrätyllä asteella. Jolloin yksi istui ruskeana ylhäällä kalliomännyn oksalla, toinen punertavaan puettuna lähestyi kallion juurta halki violetin kukkapälvekkeen, ja kauempana päivänsavun takana kutoi kolmas kangastaan, ja hänen silmissään tuijotti liikkuviin loimiin perusinhimillinen ikuinen kaipaus ja murhe, seuranaan kimalaisen surina ja seinäkellon väsähtänyt astunta.

End of Project Gutenberg's Elämä ja aurinko, by Frans Emil Sillanpää

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄ JA AURINKO ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.